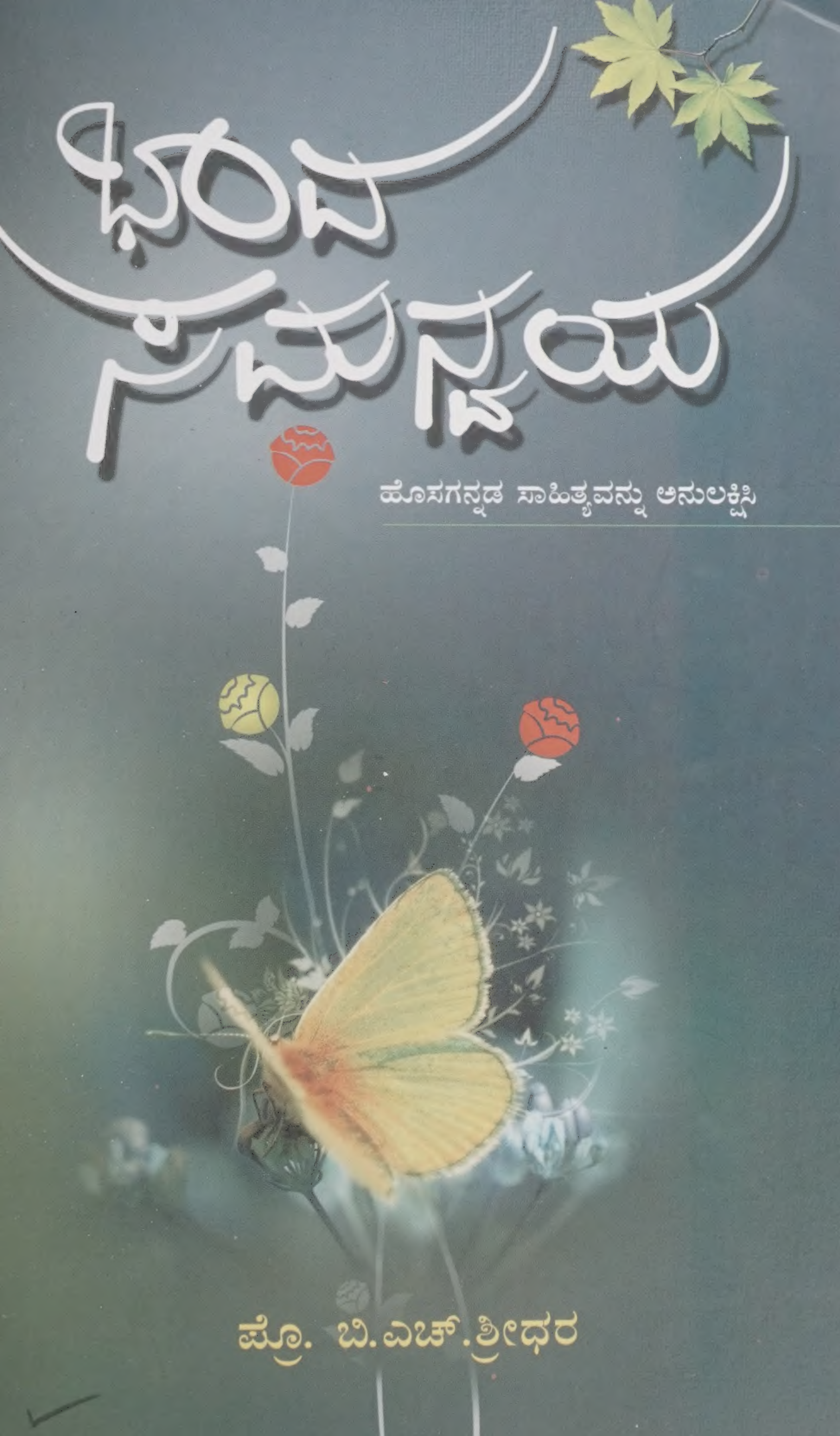

ಭಾವ ಸಮನ್ವಯ
ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ
ಪ್ರೊ. ಬಿ.ಎಚ್.ಶ್ರೀಧರ

ಡಾ.ಆರ್.ವಿ.ಭಂಡಾರಿಯವರ ನೆನಪಿನ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆ:೨

ಭಾವನಾ ಸಮನ್ವಯ

(ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ)

ಪ್ರೊ. ಬಿ.ಎಚ್.ಶ್ರೀಧರ

ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಕಾಶನ
ಅರೇಅಂಗಡಿ
ಹೊನ್ನಾವರ (ಉ.ಕ.)
೫೮೧ ೪೩೦
೨೦೦೯

Bhavana Samanvaya (Hosagannada Sahithyavannu Anulakshisi)
by Prof. B.H Sridhar, Published by 'Bandaya Prakashana', Areangadi,
Honnavar U.K. 581 430 ;2009 ; Rs75-00

ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ -೨೦೦೯

ಪುಟಗಳು vix + ೧೦೬

ಬೆಲೆ : ರೂ. ೬೫.೦೦

ಪ್ರಕಾಶನ :
ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಕಾಶನ
ಅರೇಅಂಗಡಿ
ಹೊನ್ನಾವರ (ಉ.ಕ.) ೫೮೧ ೪೩೦
ಫೋನ್ ೯೪೪೮೭೯೩೫೯ / ೯೪೮೧೪೫೧೬೩೯
e.mail : rvsahayana@gmail.com.

ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ - ಅನುಪ್ ಝೆರಾಕ್ಸ್, ಸಿದ್ದಾಪುರ

ಮುದ್ರಣ
ಕ್ರಿಯಾ
ಸಂಪಂಗಿರಾಮ ನಗರ,
ಬೆಂಗಳೂರು-೨೭
ದೂ. : ೯೪೪೮೫೭೮೦೨೧

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

ಡಾ. ಆರ್. ವಿ. ಭಂಡಾರಿಯವರ ನೆನಪಿನ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆಯನ್ನು **ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಕಾಶನ** ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. **'ಭಾವನಾ ಸಮನ್ವಯ'** ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿನ ಎರಡನೆಯ ಹೂವು. ತಂದೆಯವರು ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿದ ನಂತರ ಅವರೇ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದ ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಕಾಶನವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುವುದು.

'ಭಾವನಾ ಸಮನ್ವಯ' ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀಧರ ಅವರ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ. ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾದ ನವರಸಗಳನ್ನು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕಗಳೊಂದಿಗೆ ಅನುಸಂಧಾನಿಸಿರುವ ಅಪರೂಪದ ಕೃತಿ ಇದು. ಯಾವುದೋ ಅಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಹಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯವರು ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಭಾಗವೇ ಆದ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ, ಮನುಷ್ಯಪ್ರೀತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನೆನಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀ ಅವರ ನಂತರ ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ, ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ನಿಲುವಿನ ಈ ಇಬ್ಬರ ನಡುವಿನ ಪ್ರೀತಿ–ಗೌರವದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದೆ.

ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ, ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರದಾನ, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ತಂದೆ ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀ ಅವರ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಸದಾ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಗೆಳೆಯ ರಾಜು ಹೆಬ್ಬಾರರು ಈ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ,

ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟವರು ಡಾ. ಎಂ. ಜಿ. ಹೆಗಡೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರು ಸುಂದರ ಮುನ್ನುಡಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ,

ಸುಂದರ ಮುಖಪುಟ ರಚಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಎಂ. ರಾಮು, ಪ್ರಕಟಣೆಯ ವಿವಿಧ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಶ್ರೀಪಾದ ಭಟ್ , ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಿಸಿದ ಅನುಪ್ ಝುರೆಕ್ಸ, ಸಿದ್ದಾಪುರ, ಪುಸ್ತಕ ಮುದ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಕ್ರಿಯಾ ,ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ,

ಹಾಗೂ ಓದಲು ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ತಮಗೆ
ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ವಿಠ್ಠಲ ಭಂಡಾರಿ, ಕೆರೆಕೋಣ
ಸಂಚಾಲಕರು
ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಅರೇಅಂಗಡಿ.
ಹೊನ್ನಾವರ (ಉ.ಕ) ೫೮೧ ೪೩೦

ಮುನ್ನುಡಿ

ಅದೊಂದು ದಿವ್ಯ ಆಕಸ್ಮಿಕ !

ಈಗ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷದೀಚೆಯ ಒಂದು ಸಂಜೆ. ಎಂದಿನಂತೆ ಪೇಟೆಯಿಂದ ವೀಳ್ಯದೆಲೆ ಮತ್ತು ತಂಬಾಕನ್ನು ತಂದಿದ್ದೆ. ಅವನ್ನು ಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಂದು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ ಗೆರೆಹಾಳೆಯ ಮೇಲಿನ ಸ್ಫುಟವಾದ ಅಕ್ಷರ ಪರಿಚಿತವಾದದ್ದು ಎನಿಸಿ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಓದಿದೆ. ಬರವಣಿಗೆಯ ಶೈಲಿಯೂ ಪರಿಚಿತವಾದದ್ದೇ ಎನಿಸಿತು. ಗಾಂಧಿ, ಗೀತೆ ಹಾಗೂ ವೇದದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದ ಈ ಪುಟ ಲೇಖನವೊಂದರ ಕೊನೆಯ ಸಾಲುಗಳೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿತ್ತು. ಕುಮಟಾದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಬರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಖಚಿತವಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕಾರು ಪುಟಗಳಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಎಂದುಕೊಂಡು ಪುನಃ ಪೇಟೆಗೆ ಗಾಡಿ ಓಡಿಸಿದೆ – ಇಂತಹ ಪುಟಗಳು ಇನ್ನೂ ಇವೆಯೇ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಲು. ಪರಿಚಯದ ಪುಟ್ಟ ಅಂಗಡಿ ಅದು. ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಸಣ್ಣದು. ಅಂಗಡಿ ಮುಚ್ಚಲು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆತ ನೀವೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದು ಕರೆದ. ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಪುಟವನ್ನು ಹೋಲುವ ಕೈಬರಹದ ಹಲವು ಪುಟಗಳು ಅವನ ರದ್ದಿ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆಯೇ ಇದ್ದವು. ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ಜೋಡಿಸುವುದೂ ಕಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಜೋಡಿಸಿದಾಗ ಅದು 'Integration Achieved by the Modern Kannada Poets and Dramatists' ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಹೊತ್ತ ಎಂಭತ್ತೈದು ಪುಟಗಳಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾದ ಲೇಖನವಾಯಿತು! ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಕೊನೆಯ ಪುಟವೇ ಎಲೆ–ತಂಬಾಕು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಕೈಸೇರಿತ್ತು. ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರ ಹೆಸರೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ 'ನಾಲ್ಕುಮಾತು' ಎಂಬ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಶುರುವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಓದಿ ನೋಡೋಣವೆಂದು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದವನೆ ಕವಳ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪುಟ ತಿರುವಲಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಎಂಟು ಪುಟಗಳ 'ನಾಲ್ಕು ಮಾತಿ'ನ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀಧರ, ಕೆನರಾ ಕಾಲೇಜು, ಕುಮಟೆ. 1–1–1962 ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು ! 'ಶ್ರೀಧರ ಸ್ಮರಣೆಯ' ಸಂಪಾದನೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಧರರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಟಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಓದಿದ್ದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪುಸ್ತಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವೇ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಮತ್ತೆ 'ಶ್ರೀಧರ ಕೃತಿಸೂಚಿ' ತೆಗೆದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಊಟದ ನಂತರ ಪಟ್ಟಾಗಿ ಕೂತು ಇಡೀ ಬರಹ ಓದಿದೆ. ನಲ್ವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದ ನಂತರ ಹೀಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕೈಸೇರಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಓಡಿಸಿತ್ತು.

1951 ರಿಂದ 62 ರ ವರೆಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ಶ್ರೀಧರರು ಕುಮಟೆಯ ಕೆನರಾ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ, ಜಿ.

ಎಸ್. ಆಮೂರ, ವಿ. ಜಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಎಲ್. ಆರ್. ಹೆಗಡೆ, ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಎಲ್. ಟಿ. ಶರ್ಮಾ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಧೀಮಂತರು ಅವರ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕಾಲೇಜುಗಳೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ, ಆಮೂರರು ಹೇಳುವಂತೆ, ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ್ಯಂತ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿಯೋ, ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿಯೋ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಕಾಲೇಜಿನ ಈ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ದಣಿವಿಲ್ಲದೇ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀಧರರು ಆಗ ಬಹುಬೇಡಿಕೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿದ್ದರು. ಯಾವ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ಅರಣ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯನ್ನೂ ಅವರು ಹೀಗೆ ತಲುಪಿದರು. ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಸಭೆಗಳಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಧರರು ಘಂಟೆಗಟ್ಟಲೇ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ, ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಪರಿಚಯಿಸಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಆಮೂರರು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕಾರ ನೀಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮ ತತ್ಪರತೆ ಹೇಗೆ ಶ್ರೀಧರರ ಗುಣವೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ಗೌರೀಶರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಜನಶಿಕ್ಷಣದ ಹವ್ಯಾಸವು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣರಂಗದಿಂದ ಬಂದ ಶ್ರೀಧರ, ಕಾಯ್ಕಿಣಿ ಹಾಗೂ ಆರ್. ವಿ. ಭಂಡಾರಿ ಈ ಮೂವರು ವಿಚಾರಶೀಲ ಬರಹಗಾರರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಧಾಟಿ–ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದೆ. ಶ್ರೀಧರರಂತೂ ಕುಮಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಗದ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಹದಿಮೂರು ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳು ಈ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳೂ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ, ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಉಮೇದಿನಿಂದ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಅನುವಾದಿಸುತ್ತವೆ.

'ಭಾವನಾ ಸಮನ್ವಯ'ವು ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲೇ ಬರುವ ಕೃತಿ : ವಾಗ್ಮಿತೆಯ ಪಟ್ಟುಗಳೆಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿದೆ – ಓದುಗರ ಆಸಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊತ್ತು, ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಜನರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದೂ, ಇಂಥ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಮುನ್ನಡೆಯುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂದೂ, ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕೈದೀವಿಗೆಯಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಒದಗಬಲ್ಲವು ಎಂದೂ ಈ ಬರವಣಿಗೆ ನಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಧರರ ಗದ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕೃತಿಯೊಂದು ಅದು ಹೇಗೆ ಕೈತಪ್ಪಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತು? ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ 'ನಾಲ್ಕು ಮಾತು' ನೋಡಿದರೆ ಇದೊಂದು ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಕೃತಿಯಾಗಿರುವಂತಿದೆ. ಯಾರು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕಾದ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿತ್ತು ಇದು? ಅದು ಹೇಗೆ ಪ್ರಕಾಶಕರ ಹಾಗೂ ಲೇಖಕರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮರೆಯಾಯಿತು? ನಾಲ್ಕೂವರೆ ದಶಕಗಳ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನು ಇದು ಎಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಿತು? ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಮುಕ್ಕಾಗದೇ ಅದು ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀಧರ ಬಳಗವನ್ನೇ ಸೇರಿದ್ದು ಈಗಲೂ ನನಗೆ ವಿಸ್ಮಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ರಾತ್ರಿಯಂತೂ ತಕ್ಷಣವೇ ರಾಜಶೇಖರ್‌ಗೆ ಫೋನ್

ಮಾಡಿ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂಬ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಅದುಮಿಟ್ಟುಕೊಂಡೆ – ಸ್ವತಃ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನೇ ಅವನ ಮುಂದೆ ಹಿಡಿದು ಆತ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ನೋಡಬೇಕೆಂದು. ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ನಾನು ನನ್ನದೇ ತಿರುಗಾಟದಲ್ಲುಳಿದೆ. ರಾಜಶೇಖರನೂ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಮಾಬಾಯಿಯವರೂ ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಶ್ರೀಧರ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಹಸ್ತಾಂತರಿಸುವಾಗ ಖುಷಿಯ ಕ್ಷಣದ ಮೇಲೆ ಸೂತಕದ ನೆರಳು ಬಿದ್ದಿತ್ತು.

ಇದೀಗ ಶ್ರೀಧರ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ತುಂಬುತ್ತಿರುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ವಿಠ್ಠಲ ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಮುಂದಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆರ್. ವಿ. ಭಂಡಾರಿಯವರು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ಆರ್. ವಿ. ಯವರೂ, ಶ್ರೀಧರರೂ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕುಗಳು. ಆದರೆ ಜನಶಿಕ್ಷಣದ ಘನೋದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕೈಜೋಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳಕಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಡಿಯ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ಮುನ್ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಇದೂ ಒಂದು ಆಕಸ್ಮಿಕ !

– ಎಂ. ಜಿ. ಹೆಗಡೆ, ಕುಮಟಾ

ಪರಿವಿಡಿ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರೌಢ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಗಮ್ಯವಾದ ಹಲವಾರು ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಿಗಬಹುದು. ಅದರ ಐತಿಹಾಸಿಕವೂ, ಸಮಗ್ರವೂ ಆದ ಸಾರವನ್ನು **'ಕಾವ'** ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಪಠ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಸಿ.ಎನ್. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಬರೆದ **'ಆರ್ಯಧರ್ಮ'** ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಅದನ್ನೇ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬರೆದ ಪ್ರಬಂಧ ಸಂಗ್ರಹವೂ ಇದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಹೊರಟ ಉದ್ದೇಶವೇನು?

ಸುಲಭವಾದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮಾಡಬಾರದ್ದು ಅಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಥವಾ ಕುಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಇದನ್ನೇ ಕೃತ್ಯ-ಅಕೃತ್ಯ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿದರು ಹಿಂದಿನವರು. ಈ ಕೃತ್ಯಾಕೃತ್ಯ ವಿವೇಕವನ್ನು ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಬಹಳ ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ ಉಂಟು ಮಾಡಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೊರಟಿತು ಎಂದರು ಹಳೆಯ ವಿಮರ್ಶಕರು. ನೇರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡು, ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿರು ಎಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ಬೋಧಿಸದೆ, ತಿಳಿಸದೆ ತಿಳಿಸುವ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಜ್ಞಾತ ರೀತಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಳಚ್ಚನೆ ಹೊಳೆಯಿಸುವ ಕಾವ್ಯತಂತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿತೆಂಬುದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೆನ್ನೆಲುಬು ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೊಗಳಿದ್ದು. ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಮ-ರಾವಣರ, ಕೃಷ್ಣ-ಕೌರವರ, ಸೀತೆ-ಶೂರ್ಪಣಖೆಯರ, ಕುಂತಿ-ಗಾಂಧಾರಿಯರ ಚಾರಿತ್ರ ಚಿತ್ರಗಳು ಕೃತ್ಯಾಕೃತ್ಯಗಳ ಕೈಮರಗಳು. ಕವಿಗಳು ಋಷಿಗಳೆನ್ನಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದು ಇಂಥ ರಸದರ್ಶನಗಳಿಂದ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಅಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾತ (ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡದೆಯೇ ಇರುವ) ಶಾಸನಕರ್ತರು ಎಂದು ಆಂಗ್ಲರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರ ಕೃತಿಗಳೇ ಜನರ ಹೃದಯದ ಧ್ಯೇಯ-ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರೇ ನಿಜವಾದ ಸಮಾಜ ಶಿಕ್ಷಕರು.

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವಿನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಮಹಾಜನರಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಭಾಷಾ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಹಳೆಯ ಶೈಲಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರಾಣೆವರೆಗೆ ಹಾಗೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಆದುದರಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗಂತೂ ನಮ್ಮ ಮಹಾಕವಿಗಳ, ಮಹಾನಾಟಕಕಾರರ, ಮಹಾಕಾದಂಬರಿಕಾರರ ವಾಣಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲ ಇನ್ನೂ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಕಾಲಧರ್ಮ-ದೇಶ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಭಾವ-ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹರಿಯಿಸುವ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕೆಲ ಆಧುನಿಕ ಪುಟ್ಟ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನನ್ನದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಇಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಓದುಗರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಓದಿ ರಸ ತಲ್ಲೀನತೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಹಚ್ಚಲು ಇದೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರೇರಣೆಯಷ್ಟೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕವನಗಳನ್ನೂ, ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಕತೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಲು ಕತೆ–ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗಿಂತ ಕವನ–ನಾಟಕಗಳು ಬಹು ಸಂಖ್ಯರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿರಬಹುದೆಂಬುದೇ ಕಾರಣ. ಅಪರಿಚಿತ ಕಾವ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಇವರಲ್ಲಿಡಗಿದೆ. ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕವನ, ನಾಟಕಗಳಿಗೇ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಕೊಡಲು ಅವುಗಳು ಸುಲಭ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದಾವು ಎಂಬುದೇ ಆಶಯ. ಪುಸ್ತಕದ ಅಳತೆಯನ್ನು ಕಿರಿದಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡುದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ–ನಾಟಕಕಾರರ ಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಎಡೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆದಷ್ಟು ಔಚಿತ್ಯ ವಿವೇಕದಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವೆನಿಸುವಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕವಿಗಳ ಹಾಗೂ ನಾಟಕಕಾರರ ಕೃತಿಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಇಡಿ ಇಡಿ ಕೃತಿಯ ಸರಳಾನುವಾದ, ಭಾವಾನುವಾದ, ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಕಥಾ ಸಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಏಕೆ? ಅದು ಬರೆಹದ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಿಮರ್ಶೆಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾಣವಾಯುಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿ ಓದುಗರೆದುರಿಡುವುದೇ ಪ್ರಥಮೋದ್ದೇಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ವಿಚಾರಭರಶೈಲಿಯಿಂದಲೇ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಬರೆಹ ಸಾಗಿದೆ. ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇಟ್ಟರೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಶುಷ್ಕವೆನಿಸೀತೆಂದು ಪುಸ್ತಕವು ಕಾವ್ಯನಿಷ್ಠವಿಚಾರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದೆ. ಕಾವ್ಯವೊಂದಿದ್ದರೆ ವಿಚಾರದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ಓದುವ ಸಂದರ್ಭದಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬರೆಹ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕಾವ್ಯದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಿಚಾರಧಾರೆಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆ ಹರಿದಿದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನವೊಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗ. ಇನ್ನು ವಿಚಾರದ ಜಾತಿಯೇ ಅನಾಕರ್ಷಣೀಯವೆನ್ನುವ ಅಸಹ್ಯವಯರಿಗಿಲ್ಲಿ ಆದರಣೆಯಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ವಿಚಾರದ ಭಿತ್ತಿ ನಮ್ಮ ದೇಶ ಅದೂ ಇಂದಿನ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾವಾದಿಯಾದ, ಗಣರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದೇಶ. ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಧ್ಯೇಯ–ಧೋರಣೆಗಳೇ ವಿಚಾರದ ಆಧಾರ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗೀತಗಳನ್ನು, ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದಾಗ ನಮ್ಮ ಗೀತಾಚಾರ್ಯ–ರಂಗಾಚಾರ್ಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲವೂ ಸರ್ವಹಿತಕರವೂ ಆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೂ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ನವ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿರುವುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರೀ ರಸಜ್ಞರಿಗೂ ಇದೇ ಅನುಭವವಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಕಾಲೀನರು. ಏಕಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವರು. ಈ ಕವಿ–ನಾಟಕಕಾರ–ಕತೆಗಾರರ ಮಹತ್ವದ ಸಂದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದ ಕಡಿಮೆ. ಅದೂ ಒಂದು ಕಾರಣ–ಕತೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಬಿಡಲು. ಚರ್ವಿತ ಚರ್ವಣವಾಗದಿರುವುದು ಅವಶ್ಯವಲ್ಲವೇ? ಆದರೂ ಭಾವ–ರಂಗಪ್ರಪಂಚಗಳ ಸಂಚಾರದಲ್ಲೇ ಕೆಲವೆಡೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ–ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳ ಪುನರುಕ್ತಿ ಸಂಭವಿಸಿರಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಅಂಥ ಪುನರುಕ್ತಿಗಳು ಪದ್ಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತವಾಗುವ ಪಲ್ಲವಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಅನುಭವದ ಪ್ರಕಾರ ವಿಚಾರ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕವನ-ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಓದಲು ಒಯ್ಯುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಓದುಗರ ಆಸಕ್ತಿ ಅಭಿರುಚಿಗಳನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸಲೆಂದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಮೂರು ಉತ್ತಮಾಂಗಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಹೊಸ ಚಂಪು. ಬೇಸರವಾದಾಗ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ ಓದಿದರೂ ಏನಾದರೊಂದು ವಿಚಾರ ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಸಂಚರಿಸುವಂತಾದರೆ ಆ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾರ್ಥಕವೆನ್ನುವೆ.

ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ನಾಳಿನ ಪ್ರೌಢರೆನಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಹಾಗೂ ತತ್ಸಮರಾದ ಇತರ ಮಾತು ಬಲ್ಲ ಮಹನೀಯರು ಬಹುಸಂಖ್ಯರು. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಇಂದಿನ ಜೀವನರಂಗದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಜಾಧರ್ಮದ ಮೂಲಸೆಲೆಗಳನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅವಧಿ ಬಹುಬೇಗ ಮೀರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಯಕತ್ವದ ಹಾಗೂ ಅನುಯಾಯಿತ್ವದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಜನ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ದೃಢಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಕಲಿತ ಹೊರತು ಪ್ರಯೋಗರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯಿಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗದು. ಈಗ ನಡೆಯುವ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ Democracy is a form of government by popular ignorance ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನಾಧರಿಸಿ ನಡೆವ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವೆನಿಸಿದೆ. ಇಂಥ ಮಿದುಳಿಗೆ ಬದಲು ಮತಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಬ ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾವು ದಾಟಿ ಮುನ್ನಡೆಯಿಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಸರ್ವಭಾವದಿಂದ ಸರ್ವೋಚ್ಚವೆಂದು ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಬ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಸಪೋಷಣೆ ಎಷ್ಟು ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ನಮಗಿಂದು ದೊರಕಿದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ. ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಪ್ರವಾಹಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ಸೌಮ್ಯ, ಸುಲಭ, ಸರಳ ಎನಿಸಿದ ತಿಳಿವೊನಲೂ ಒಂದು.

ದೇವತಾಕಲ್ಪನೆ ಎಂದರೆ ಏನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ 'ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ದೇವರು' ಎಂದೊಬ್ಬ ಉತ್ತರಿಸಿದ ಭಾರತರಾಷ್ಟ್ರಪುರುಷನೇ ನಮಗಿಂದು ಲೌಕಿಕ, ಜಾತ್ಯಾತೀತ ದೇವರು. ಈ ಸಮಷ್ಟಿಭಾವವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಜಾಗೃತವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಜಾಗೃತವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾವು 'ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ನಮಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದೊಂದು ಕೇವಲ ಶಬ್ದಸಂಗೀತ. 'ಭಾರತವೇ ನಮ್ಮ ಕುಲದೈವ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯೊಂದು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ. ಆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ಜನಮನದಲ್ಲಿ ನೀರೆರೆದು ಪೋಷಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅದು ತನಗೆ ಸಹಜವಾದ ಪರೋಕ್ಷತಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದ ಸೇವೆಯ ಬಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ

ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ತೆರೆಮು ರಸಿಕರು ಲಕ್ಷ್ಯಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಪರೋಕ್ಷ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಈ ಧಾರೆ ಕೊಡುತ್ತಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಮನ-ಮಾತು-ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದವುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಂಸ್ಕೃತಿವರ್ಧಕ ಎಂದು ಬಲ್ಲವರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೇ ಅದರ ಅತ್ಯಧಮ ಅಂಶಗಳ ಪರಿಚಯವೂ ಅವುಗಳ ಹೇಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆವಶ್ಯಕ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನುಭವಗಳು ಒಂದು ಮಾದರಿಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಅವು ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬರುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆಯಾ ಅನುಭವದ ಯೋಗ್ಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಬರಲು ಅದನ್ನು ಹೋಲುವ ಅನುಭವಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರಿಚಯವು ಮೊದಲೇ ನಮಗಿರುವುದು ಲಾಭಕರ.

Custom is the deposit of the past in the life of the present ರೂಢಿ. ಪದ್ಧತಿ ಎಂಬುದು ಇಂದಿನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಅನುಭವಾಂಶ ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಇದು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜ. ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಅನುಕರಣವಿರುವಂತೆಯೇ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಭಾವ-ರಸಗಳಲ್ಲೂ ಪರಂಪರೆಯ ಅಜ್ಞಾತ, ಅರ್ಧಜ್ಞಾತ ಅನುಕರಣವಿರುತ್ತದೆ. ಅವೇ ಕೆಲವು ನಮ್ಮನ್ನು ತಿಳಿದ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಮಾಡುವ ವರ್ತನೆಗಳ ನಡುವೆ ಸೇತುಗಟ್ಟದಂತೆ ವಿಘ್ನವಾಗಿ ತಡೆದುನಿಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲ ಗೋಡೆಗಳು. ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಜೀವನನೀತಿಯು ತನ್ನ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೆಯದೂ ಅಕಾಲಿಕವೂ ಆದ ಕೆಲ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಲೂ ಹೊಸವೂ ಕಾಲೋಚಿತವೂ ಆದ ಕೆಲ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಲೂ ಹೋಗುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ, ಈ ವ್ಯವಕಲನ-ಸಂಕಲನ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೂ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಮಾರ್ಗ.

ನವ ಭಾರತೀಯರೂ ನವಕರ್ನಾಟಕರೂ ತಮ್ಮ ನವಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಹೊರಟ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕಾದ ಹಾಗೂ ಹಿಡಿಯಬೇಕಾದ ವಿಚಾರ ಆಚಾರಗಳ ವಿವೇಚನೆ ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತ. ಈ ವಿವೇಚನೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ತೀವ್ರಗತಿಯಿಂದಲೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಸಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಔದಾಸೀನ್ಯ, ಅನಾಸಕ್ತಿ, ನಿರುತ್ಸಾಹ, ಅಪವ್ಯಯ, ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ಅದಕ್ಷತೆ, ಅಪರುಚಿ, ಅಶುಚಿ ಮುಂತಾದವು ನಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಂದು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಇಂಥ ಅಪ್ರಭೋಧದ ಮುಗಿಲೊಡ್ಡುಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಚೂರುಚೂರುಮಾಡಿ, ವಿಚಾರ ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕಿಗೆ ಜನರ ಎದೆಗಣ್ಣು-ಮಿದುಳ್ಗಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಿಸಿ ಎದುರುಮಾಡುವ ಸತತೋದ್ಯೋಗಿಯೇ ಸಾಹಿತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಹೊಸಗನ್ನಡ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನೇರವೇರಿಸಿದೆ ಎಂಬುದು ಆಶಾದಾಯಕವಾದ ಸಂಗತಿ.

ಕಾವ್ಯವೆಂಪರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಒಂದು ಶಬ್ದ ಸಾಧನವನ್ನು ಬಳಸುವ ಲಲಿತ ಕಲೆ. ಗದ್ಯ, ಪದ್ಯ. ಮಿಶ್ರ ಎಂಬುದು ಅದರ ವಿಭಜನಾಕ್ರಮ. ಕವನಗಳನ್ನು ಪದ್ಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕತೆ-ಕಾದಂಬರಿ-ನಿಬಂಧಗಳು ಗದ್ಯಗಳು. ನಾಟಕವು ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ಸಂಮಿಶ್ರವಾಗಿತ್ತು ಹಿಂದೆ. ಇಂದಿನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆ ಗದ್ಯಮಯ ನಾಟಕವಲ್ಲಿ ಸಂವಾದವೇ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಲಕ್ಷಣ.

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವನ್ನು ಭಾವಗೀತಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡುಗನ್ನಡದ ಷಟ್ಪದಿ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗಣಘಟಕಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿವೆ. ದಾಸರಪದ, ಶರಣರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೇ ಭಾವಗೀತದಲ್ಲೂ ಒಂದು ಭಾವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭಾವವೆಂಬುದೊಂದು ಮನಃಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲದು ಭಾವನಾ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಸುತ್ತುಮುತ್ತ ಕಂಡ ಘಟನೆಗೆ ತೋರಿಸುವ ಒಂದು ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೇ ಪದ್ಯವೊಂದರ ಭಾವ. ಅವನ ಅನಿಸಿಕೆ ನಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ-ನಾವು ತಲ್ಲೀನರಾಗಿ ಪದ್ಯವೋದಿದಾಗ ಅದೇ ರಸಾಸ್ವಾದ.

ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಏನಾದರೊಂದು ಕಥಾವಸ್ತುವಿರುತ್ತದೆ; ಪಾತ್ರಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಮಾತಾಡುತ್ತವೆ. ಆ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದೆರಡು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಏನಾದರೊಂದು ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ. ಕೊನೆಯ ಹಂತ ಸಂಕಲ್ಪದಂತೆ ಫಲಿಸಿದರೆ ಸುಖಾಂತ ನಾಟಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಫಲಿಸದೆ ಹೋದರೆ ದುಃಖಾಂತ ನಾಟಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳ ಹೃದಯ-ಬುದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವ ಹಲವಾರು ಭಾವನೆ-ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾಟಕಕಾರನವೇ ಆಗಿರುವುದು ಸಂಭವ-ಅದರಲ್ಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ.

ಕವನವನ್ನು ಓದುತ್ತೇವೆ, ಕೇಳುತ್ತೇವೆ ನಾಟಕವನ್ನು ನಾವು ಓದುತ್ತೇವೆ, ಕೇಳುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ದೃಶ್ಯವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭ. ಅದಕ್ಕೇ ಅದನ್ನೊಂದು 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಲೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ: ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗಿಯೇ ಅದಿರುವುದು-ತನ್ನ ಕಲಾತಂತ್ರದ ಮುಖ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ಕೆಟ್ಟತನದ ಕರಾಳತೆಯನ್ನೂ ಒಳ್ಳೆಯತನದ ಸೊಬಗನ್ನೂ ನಾವು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಂತೆ. ಕವನವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ತಾರುಣ್ಯದ ಮೂರ್ತಿಯಾದರೆ, ನಾಟಕವು ಅದರ ಪ್ರೌಢವಕೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುವುದುಂಟು.

ಭಾವಗೀತಕ್ಕೆ ಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂದ ಸ್ಥೂಲ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದಲೇ ನಾವು ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಭಾವನಾಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿ ನಿಂತ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು, ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು, ಘಟನೆಯನ್ನು, ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಊಹಾಶಕ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣ-ಅನುಭವಗಳಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುತ್ತದೆ.

ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನೋದುವಾಗ ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಹಿಂದೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲವೊಂದು ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೇ. ಗೀತಕವಿ-ರಂಗಕವಿಗಳ ಮೂಲಭೂತ ಆಶಯಗಳು ಅವರ ಕೃತಿಯ ನೆಲಗಟ್ಟಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಕೃತಿಗಳು ಆ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಸಂದೇಶಗಳನ್ನಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ. ಅವೇ ನಮಗೆ ದೊರಕುವ ಕಾಂತೋಪದೇಶ.

Literature is the expression of the thoughts of society- ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಮಾಜದ ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಕಟಸ್ವರೂಪ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೃತಿಕಾರರು ಸಮಾಜದ ಗಣ್ಯ ಗುಂಪುಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ-ಭಾವಿಕ ಲೋಕವಲ್ಲಿ. ಅನೇಕರ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಹೊರಟ ಪ್ರತಿಭೆ ಅವರ ಸ್ವತ್ತು. ಅವರು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಿಗಳು ಅಂಥ ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶನದಿಂದ ಪುಷ್ಟವಾದ ಅವರೆದೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡ ಪ್ರಾತಿಭವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಅನುಭವದಿಂದ ತುಂಬಿದಾಗ ತುಳುಕುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ತುಳುಕಿ ಶಬ್ದರೂಪದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಭಾವವು ಕಾವ್ಯಕೃತಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವಾಗ ತೀರ ಅಪರಿಚಿತ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಂತೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರೂ ನಾವೂ ಸಹಜೀವಿಗಳು, ಸಹಾನುಭವಿಗಳು, ಸಹಧರ್ಮೀಯರು ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿರುವುದು ಶುದ್ಧ ಆಡು ಮಾತು. ಕೆಲವೆಡೆ ಗೀತರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುವಂತೆ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ಭಾಷೆ ನಮಗೆದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಗ್ರಾಂಥಿಕತೆಯು ಭಾವದ ಔನ್ನತ್ಯ ಅಥವಾ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಅನುಕೂಲಿಸುತ್ತದೆ-ಇಲ್ಲವೆ ಆ ಮೂಲಕ ಹೇಳುವ ಭಾವದ ಗಾಂಭೀರ (ಆಳ) ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಸಾಲುಗಳು ಕಲಾಸಂಯೋಜನೆ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸ್ಮೃತಿಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಎಷ್ಟೋ ಕವಿಗಳ ಮಾತುಗಳು ಗಾದೆಗಳಾಗಿ ಹೋದದ್ದು ಹೀಗೆ. ಗಾದೆಗಳು ಅನುಭವದ ಗಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲವೇ? ವಿಚಾರ ಪ್ರಚೋದನೆಗೆ ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನೆಷ್ಟು ಸಲ ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ? ಅಂಥ ಸುಭಾಷಿತಗಳು ಮಹಾಕವಿಪ್ರಸಾದಗಳು!

ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ನಿಲ್ಲುವ ಹೂವೇ ಸೌಂದರ್ಯವಂತೆ! ಅಂಥ ಆತ್ಮವುಳ್ಳ ಸಾಹಿತಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಕವಿ, ಕಾವ್ಯಕಾರ-ಅವನ ವಾಣಿ ಅಂಥ ಸೌಂದರ್ಯರೂಪದ್ದು. ಅಂಥ ರೂಪವು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾಗುವ ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಧ್ವನಿಸಬಲ್ಲದು. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಸತ್ತ್ವವು ದಿವ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಆವಿರ್ಭಾವ! ಎಂದು ಹೇಳುವುದು. ಜಾತಕಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಮನುಷ್ಯ-ದೇವ-ರಾಕ್ಷಸ ಗಣಗಳವರೆಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಈ ವರ್ಗೀಕರಣವು ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾವನಾಧಾರೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಸೂಚಿಸಲೆಂದು ಹೊರಟದ್ದೊ ಏನೋ! ಅದು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಜೀವನದಲ್ಲಂತೂ ನಮಗೆ ಅವರವರ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೂಲಕ ಹಾಗೆ ವರ್ಗೀಕರಣ ಮಾಡಲು ಬರುತ್ತದೆ.

ಒಬ್ಬನ ಪ್ರಧಾನಭಾವವು ಕಲೆ. ವಿಜ್ಞಾನ. ತತ್ವಜ್ಞಾನ. ಕಸಬು, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಬಹುದು. ಶಬ್ದಕಲೆಯ ಮೂಲಕ ಹೊರಬಿದ್ದಾಗ ಕಾವ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಆ ಭಾವ. Art is a missionary of civilization, its message is both to heart and mind–ಕಲೆಯೆಂಬುದು ನಾಗರೀಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡುವ ಪಾತಕ. ಉಪದೇಶಕ; ಅವರ ಸಂದೇಶವು ಹೃದಯವನ್ನೂ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟದ ಸಂದೇಶವು ಸಮ್ಮದಾದಾಗ ಅದು ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿ ಭಾವದ ಅಂಗವಾಗಿ ಕೂಡಿ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು, ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ; ಮನಃಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ: ಮನದ ಒಲವು ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ದಿಗ್ದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ

'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತ–ಕಲಾವಿಹೀನ:
ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಶು: ಪುಚ್ಛ–ವಿಷಾಣಹೀನ:'

ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರಸಿಕನನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಸದೃಶನೆಂದು ಬಯ್ಯಲಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜಜೀವಿಯಾದ ಮಾನವನಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಆ ಗುಣವು ವೃದ್ಧಿಯಾಗಲು ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವುದೇ ತರಬೇತು. ಕುರಿತೋದದೆಯೂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತಮತಿಗಳೆಂಬ ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಆ ಹೊಗಳಿಕೆಯ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಇಂದೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಕುರಿತೋದುವುದಗತ್ಯ–ಜೀವನಕ್ರಮ ಈಗ ಬದಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಿತ್ಯ–ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಆಚಾರ–ಅಭ್ಯಾಸಗಳು ಲೋಪ–ಆಗಮ–ಆದೇಶಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾದುದರಿಂದ; ಅಲ್ಲವೇ?

ಕುಮಟ, ೨೧–೦೧–೧೯೮೨ — ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀಧರ.

ಭಾಗ – ೧

ಭಾವ ವಿಹಾರ

ಪೀಠಿಕೆ

ನಾವು ಯಾರು?

ಭಾರತದ ಹಳ್ಳಿಗರು, ಪಟ್ಟಣಿಗರು, ನಗರವಾಸಿಗಳು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಎಷ್ಟನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು? ೮-೧೦ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಕುಲ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡ ಮುಂತಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳ ಒಂದು ಮಹಾಸಂಮಿಶ್ರ ಮಾನವಕುಲ. **ನಮ್ಮ ಜಾತಿ** ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ವರ್ಣಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಶುದ್ಧ ವಿದೇಶೀಯ ಆಚಾರವುಳ್ಳವರವರೆಗಿನ ಜಾತಿ-ಮತ-ಪಂಥ ಸ್ತರ ಒಂದು ಮಹಾಸಾಗರದ ಜಾತಿ. ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರವಿಂದು ಒಂದು **ಜನಸಾಗರ,** ವಿಶ್ವಮಾನವ ಮಹಾಕುಟುಂಬ! ನಮ್ಮ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ-ಉಚ್ಚಾರ-ಉಪಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಭೇದಗಳಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಮೋರೆಯನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೇ ವಿದೇಶಿಯರು ಇವರು ಭಾರತೀಯರೆಂದು ಗುರುತಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ! ನಮ್ಮ ಆಹಾರ, ವೇಷ, ಭಾಷೆ, ವೇದಾಂತ, ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಪ್ರಕಾರಗಳಿದ್ದರೂ ಹೊರದೇಶದವರಿಗೆ ನಾವು ಕಾಣಿಸುವುದು ಭಾರತೀಯರಾಗಿ. ಇದು ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಸಂಗತಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಹೌದು-ಈ ವೈಚಿತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ 'ಮರುಳಸಿದ್ಧ'* ಕವಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಭಾರತ ವರ್ಣನೆ ಹೇಗಿದೆ ಗೊತ್ತೆ?

ಭಾರತ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೆರೆಗಳೋ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ;
ಒಂದು ತೆಗೆವ ದನಿಯಲ್ಲೆ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ತರದ ಧಾಟಿ!
ಒಂದಕೊಂದ ಹೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಬಣ್ಣಕ್ಕೆಲ್ಲಿ ಸಾಟಿ?
ಎತ್ತರದಲ್ಲೂ ಏರುಪೇರು! ಬಾನ್ಗೆಲ್ಲಿ ನೆಲದ ಭೇಟಿ?

ಕಡಲಲೆಗಳಂತೆ ಗಾಳಿಗಳು ಕೂಡ ತಣ್-ಬಿಸಿಯ ಹಲವು ಮಾಟ
ಮೋಡಗಳ ಸೈನಿಕರು ಕೂಡ ತೋರುವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಟ!
ತೀರಗಳ ಮರಗಳೊಂದೆರಡೆ? ಲೆಕ್ಕಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ಪಡೆಗು ಗೊರಟ
ಜಲಯಾನಕೇನು ರೂಪೊಂದೇ ಭಾಂಡಿಗಳ ಚೂರಿನಷ್ಟು ವಿಕಟ!

ತಲ್ಲೆರಗುವಂಥ ಸಿಡಿಲೊಂದು ಬಗೆಯದೇ? ಅಲ್ಲ ಅಲ್ಲ ಅಲ್ಲ
ಅದರೊಡನೆ ಹೊಳೆವ ಮಿಂಚುಗಳನೆಣಿಸಲೀತಲೆಯೆ ಸಾಲದಲ್ಲ!
ಆ ಕಡಲ ಜೀವ-ಜಡ ರತ್ನರಾಶಿಗಳನಳೆಯಲಾರಿಗಳವು?
ಅದರೊಡಲ ಹೊನಲ ಹೊಕ್ಕುಳನು ಹೊಕ್ಕರೋ ಸೆಳವು ಸೆಳವು ಸೆಳವು!

---

* ಶ್ರೀಧರರ ಕಾವ್ಯನಾಮ

ಜಡಜಭವನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಭುವನಗಳ ಮೊದಲ ಪಂಕ್ತಿಯಾಗಿ
ಕಡೆಯ ನಂಜಮುರ್ದನಗಳನುಗುಳಿ ದೈತ್ಯರನು ಕೊಂದು ಕೂಗಿ
ಬಿಡದೆಮೊಳಮೃತತೀರ್ಥಮಾಡಿ ಹೂಳಿ ಕೆಡವಂತೆ ಸುರರನಿಟ್ಟು
ನಡುವೆ ತೇಲಿಸಿದೆ ಮನುಜಕುಲವ ಭಾರತದ ಕಡಲ ಕಟ್ಟು!

ಅನಂತಾವತಾರಗಳ ತಾಳಿದೀ ಕಡಲತಳದೊಳಲ್ಲಿ
ಅನಿತ್ಯಗಳ ನಿತ್ಯವೂ ಮೊತ್ತಿರುವ ಸತ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ
ಕನತ್ಕನಕ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಬೆಳಗುತಿರುವ ಶೇಷ
ಜನಾಂತಸ್ಥ ವಿಶ್ವಾತ್ಮ ಸಾರುತಿಹ ಪುಣ್ಯ ಶಾಂತಿ ಘೋಷ!

೧.

ಶೃಂಗಾರ ಸಂದೇಶ

ವಿಂಧ್ಯ, ಹಿಮಾಚಲ, ಯಮುನೆ, ಗಂಗೆಯರ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ರವೀಂದ್ರರು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದರೆ ಮರುಳಸಿದ್ಧ ಕವಿ ಭಾರತದೇಶವನ್ನೆ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿ, ಒಂದು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ, ಒಂದು ಮಹಾಜೀವಸಾಗರ ಎಂದು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಅದರಲ್ಲಿಯ ಜೀವ-ಜಡ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಮೂನೆಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಲಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಅತ್ಯುನ್ನತವೆನಿಸಿದ ಗೌರೀಶಂಕರವೂ ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾದ ಜಲಪಾತವೆನಿಸಿದ ಜೋಗಜಲಪಾತವೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿವೆ. ನಮ್ಮ ಜನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗುಣ-ಬುದ್ಧಿಗಳಲ್ಲೂ ಇಂಥ ತಾರತಮ್ಯವಿರುವುದು ನಮಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲವೇ? ವಿದೇಶದ ಪಂಡಿತರು ಹಿಂದು ಧರ್ಮವೆಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಣಿಸಿ ಹೇಳಲಾರದೆ ಹೋದರು. ಹಾಗೇ ಹಿಂದು ದೇಶವಾದರೂ ಹಿಂದೀಯ ಜನಗಳಾದ ನಾವಾದರೂ ವರ್ಣನೆಗೆ, ವರ್ಗೀಕರಣಕ್ಕೆ ನಿಲುಕದವರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ತಳ ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ. ಈ ಐಕ್ಯದ ತಳವನ್ನು ನಾವಿಂದು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಏಕೆ? ಏಕೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ 'ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ'ರು ಇಂದಿನ ಶೃಂಗಾರ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ನಮ್ಮೆದುರಿಡುತ್ತಾರೆ:

ಎಂದಿನಿಂದಲೊ ಏನೋ ಒಳಗೊಂದು ಸಖಿ-ಜೀವ
'ಸಖಿ! ಬಾರೆ ಬಾ! ಎಂದು ಕೂಗುತಿದೆ
'ಮುಂದಿನ ಪಥದಲಿ ಸಖಿಯಾಗು ಬಾ' ಎಂದು
ನನ್ನ ಮನೋರಥ ನೂಗುತಿದೆ
ಬಾನಿಂದ ಬಾನಿಗೆ ಹಾಡಿನ ತಾನೊಂದು
ಸಖಿ-ಸಖಿ-ಸಖಿಯೆಂದು ತೂಗುತಿದೆ
'ನಾನೂ ನೀನೂ ಸಖಿ-ಸಖಿ ಸಮ-ಸುಖಿ'
ಎಂದೆನುತ ಮುಂದಕೆ ಹೋಗುತಿದೆ

(ಸಖೀ ಗೀತ: ೮೪೯-೮೬೬ ಸಾಲು)

ಶೃಂಗಾರ ರಸಕ್ಕೆ ರತಿಯು ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ. ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ರತಿಯೆಂದರೆ ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರೀತಿ. ಮೇಲಿನದು ದಾಂಪತ್ಯಪ್ರೇಮವನ್ನು ವ್ಯಂಜಿಸುವ ಉದಾಹರಣೆ. ಕನ್ನಡ-ಭಾರತ ದಂಪತಿಗಳ ಪ್ರೇಮವಿಂದು ಗೆಳೆತನದ ತತ್ವವನ್ನಾಧರಿಸಿ ನಿಂತಿದೆ. ಗೆಳೆತನಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗೌರವದ ಸ್ಥೂಲ ಸಮಾನಸ್ಕಂಧತೆ ಅಗತ್ಯ. ಶೀಲ-ಅಭ್ಯಾಸ-ಅಭಿರುಚಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭೇದವಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೋಲಿಕೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಮಭಾವವು ದೃಢಗೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯ. ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದ ಗುರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಐಕಮತ್ಯವಿರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಇಂಥ ಐಕಮತ್ಯಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಣ-ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ನೆರವೇ ಆಧಾರ. ಹೃದಯ-ಬುದ್ಧಿಗಳ ಸಮಾನ ಔನ್ನತ್ಯವು

ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಧ್ವನಿಸುವ ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಖೀತ್ವದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲೆಂದು ಪತಿಯೊಬ್ಬನು ಸತಿಗೆ ಕರೆಗೊಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಕಾಂತಸಂಮಿತಿಯ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಡದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾಂತೆ ಯಾವಳಿದ್ದಾಳು?

ನಮಗಿಂತ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ದೇವರಲ್ಲಿ ನಮಗಿರುವ ರತಿ ಅಥವಾ ಪ್ರೇಮವು ಭಕ್ತಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಕವಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ನಾಡು ನಮ್ಮದು. 'ಮಾತೃದೇವೋಭವ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಭಾವವುಳ್ಳ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುವ ಸಂದೇಶ. ಈ ನಿತ್ಯನೂತನವಾದ ಭಕ್ತಿ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ 'ವಿನಾಯಕ'ರು ಕೊಟ್ಟ ಆದರ್ಶ ತಾಯಿ ಹೇಗಿದ್ದಾಳೆ ಗೊತ್ತೇ?

ಪ್ರೇಮವೆನಗಾರಾಧ್ಯವಿರಲದಕೆ ನೈವೇದ್ಯ
ವಲ್ಲವೆ ನನ್ನಣುಗರೆಳೆಯ ನಗೆಯು
ಅವರ ಮೃದು ಮಧುರ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲವೇ ಘನ ಮಂತ್ರ?
ಇದನುಳಿದುಪಾಸನೆಯು ಯಾವ ಬಗೆಯು?

(ಬಾಳ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ : ೫೨ನೇ ಪುಟ ೫ನೇ ನುಡಿ)

ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಬಾಳುವ ತಾಯಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಮಯಿಯಾಗಿರಬೇಕು. 'ಕುಪುತ್ರೋ ಜಾಯೇತ ಕ್ವಚಿದಪಿ ಕುಮಾತಾನಭವತಿ' ಎಂದು ಹಿಂದೆ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಾಯಿಯ ಆದರ್ಶ ತಾಯ್ತನವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ತನ್ನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡಲಿ ಬಿಡಲಿ–ತಾನೆಂದೂ ಅವರಲ್ಲಿ ತನಗಿರುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳೆನು ಎಂಬ ಹಿರಿಯ ತಾಯ್ತನವು ಧ್ವನಿಸಿದೆ. ವಿನಾಯಕರ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ೧೨ನೆಯದಾದ–

ಬಾಳ್ವಿಕೆಯ ಒಗಟಕ್ಕೆ ಬಾಳುವೆಯೆ ಉತ್ತರವು
'ಎಂತಿರಲಿ?' 'ನಿನ್ನಿರವು ಎಂತೊ ಅಂತೆ!'
ಇದ್ದುದಕೆ ಇಲ್ಲದರ ಕುಂದಣವ ಬಳಸದಿರು
ವಿದ್ಯೆ, ಸಂಪದ, ಬುದ್ಧಿ–ಎಲ್ಲ ಕಂತೆ!

ಎಂಬುದು ತಾಯಿಯ ತಾಯ್ತನದ ಭಾವಾವೇಶವನ್ನು ಮುಗಿಲಿಗೊಯ್ದು ಮುಟ್ಟಿಸಿದೆ. ಶಂಕರರ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಡೆದು ಅವರನ್ನು ಸಾಕಿಸಲಹುದೆ ತನ್ನ ಪರಮಾದರ್ಶ. ಪರಮಸಿದ್ಧಿ ಎಂದು ತಿಳಿದು. ತಾಯ್ತನದ ವಾತ್ಸಲ್ಯ–ಮಮತೆಗಳು ವಿದ್ಯೆ–ಸಂಪತ್ತು ಬುದ್ಧಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ತಾಯಿಗೆ ೫ನೆಯ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಕ್ಕಳ ಲೀಲೆಯೇ ಅವು ಮಾಡುವ ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯದೈವತವಾದ ಪ್ರೇಮದ ಉಪಾಸನೆ ಎನಿಸುವುದು ಸಹಜವಲ್ಲವೆ?

ಈ ಸುಮಾತೃತ್ವದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಯಾವ ಭಾರತೀಯ ತಾಯಿ ಮೆಚ್ಚಳು? ನಮ್ಮ ಕಲಿತ ಆಧುನಿಕ ಮಹಿಳೆಯಾದರೂ ಇಂದು ಇದೇ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ

ಮಾನ್ಯಳಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. 'ಮಕ್ಕಳು ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಸುವುವೋ ಅಷ್ಟೇ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವೆನಲ್ಲದೆ. ಅವರ ಪ್ರೀತಿ ಕಡಿಮೆಯಾದಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾದೀತು' ಎಂಬ ತರ್ಕಶುದ್ಧಿ ಭಾರತದ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದ ತಾಯ್ತನಕ್ಕಿದ್ದಿಲ್ಲ- ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಹಿರಿಯರು ಕಿರಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ತಾಳುವ ಪ್ರೇಮವೇ ವಾತ್ಸಲ್ಯ. ಅಂಥ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಸಂಪನ್ನ ತಾಯಂದಿರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸಂಪನ್ನರಾದ ಮಕ್ಕಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಲಾರರೇ? ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಬಹುದು. ಹೌದೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಪಕ್ಕನೆ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಕಲೆಯೂ ತಾಯಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು. ಆಯಾ ಮಗುವಿನ ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿಯ ಬಗೆಯನ್ನೂ ಆಳವನ್ನೂ ಅರಿತು ವರ್ತಿಸದ ತಾಯಂದಿರ ಮಕ್ಕಳ 'ತಾಯಿಯಂತೆ ಕರು. ನಾಯಿಯಂತೆ ಬಾಲ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಾಗಿ ಬೆಳೆದದ್ದುಂಟು ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯನಿರ್ಭರಳಾದ ತಾಯಿಯು-

'ಮಕ್ಕಳಿವರೇನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿವರೇನಮ್ಮ
ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ?'

(ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಗರಿ: ೫೧ನೇ ಪುಟ)

ಎಂದು ಅಧಿಕೃತವೆಂದು ತೋರುವಂತೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಳಿದು ಆಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಉಂಟಾಗಬಹುದು ಅಥವಾ 'ತಾಯಿಯಂತೆ ಕರು' ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಬಹುದು-ಅರ್ಥಾತ ಅವಿವೇಕಿಗಳಾಗಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಕಲೆಗಳೆರಡೂ ಇದ್ದಾಗ ಕೂಡ ಮಕ್ಕಳು ಅವಿವೇಕಿಗಳಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನಾವು ಹುಡುಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಕಾರಣಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರ ಅವುಗಳ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲಿನ ಸಮಾಜ. ಆದುದರಿಂದ ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಬ ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ತಾಯಿಗೆ ಹೃದಯ ಸೌಂದರ್ಯದಂತೆ ಬುದ್ಧಿಸೌಂದರ್ಯವೂ ಇರುವುದವಶ್ಯವೆಂಬುದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗೃಹೀತವಾದ ಅಂಶ.

ತಾಯಿಗಿರುವ ಅಥವಾ ತಂದೆಗಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯ ಚೆಂದವನ್ನು 'ಮರುಳಸಿದ್ಧ' ಕವಿಯ 'ಮೇಘನಾದ'ದ ೬೦ನೇ ಪುಟದ 'ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕರೆ' ಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ನಂದನವನದರವಿಂದಗಳೇ,
ಮಂದಾರದ ಮಕರಂದಗಳೇ,
ರಸರೂಪಗಳೇ,
ಹೊಸ ದೀಪಗಳೇ,
ದೆಸೆದೆಸೆಗೋಡುವ ಚಿಟ್ಟೆಗಳೇ,
ಮಿಸುನಿಯ ರಾಗದ ಮಿಟ್ಟೆಗಳೇ

ಆನಂದಾಂಭೋರಾಶಿಯ ತೆರೆಗಳೆ
ತೇಲಿ ತೇಲಿ ಬನ್ನಿ ;
ಚೀನಾಂಬರವನು ತೊಡಿಸುವೆ. ತಲೆಯನು
ತೂಗಿ ತೂಗಿ ಬನ್ನಿ!
ತೆಕ್ಕನೆ ಬನ್ನಿ!
ಘಕ್ಕನೆ ಬನ್ನಿ
ಮಂಗಲಮಯ ಜಲ್ಪನೆಗಳಿರಾ,
ತಂಗಾಲದ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿರಾ,
ತಾವರೆಗಳಿರಾ ದೇವತೆಗಳಿರಾ.
ನೀವೇ ನನ್ನುಸಿರು;
ನಾನೇ ಕರೆಯಲು ನೀವೇ ನೆರೆಯಲು
ಲೀಲೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಶುರು!

ಮಾತೃಭಕ್ತಿ–ದೈವಭಕ್ತಿಗಳೆರಡರ ಮಧುರ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು 'ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ'ರ 'ಗಂಗಾವತರಣ'ದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು. ಆ ಕವನದ ಪ್ರಾಣಸ್ಥಲಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು:

ಕರು ಕಂಡ ಕರುಳೆ
ಮನ ಉಂಡ ಮರುಳೆ
ಉದ್ದಂಡ ಅರುಳೆ
ಸುಳಿ ಸುಳಿದು ಬಾ
ಶಿವಮುಕ್ತ ಕರುಣೆ
ಅತಿ ಕಿಂಚಿದರುಣೆ
ವಾತ್ಸಲ್ಯವರುಣೆ
ಇಳಿ ಇಳಿದು ಬಾ
ಇಳಿದು ಬಾ ತಾಯಿ
ಇಳಿದು ಬಾ

ಮತ್ತು–

ಹರಕೆ ಸಂದಂತೆ
ಮಮತೆ ಮಿಂದಂತೆ
ತುಂಬಿ ಬಂದಂತೆ
ದುಮ್ಮುದುಮೆಂದಂತೆ ದುಡುಕಿ ಬಾ
ನಿನ್ನ ಕಂದನ್ನ ಹುಡುಕಿ ಬಾ
ಹುಡುಕಿ ಬಾ ತಾಯಿ ಹುಡುಕಿ ಬಾ.

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶಪುತ್ರನ ಮಾತೃಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯು ಪರಿದಿದೆ. ಗಂಗೆ ಪಾವಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದವಳು. ಇದು ಮಕ್ಕಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಗಳ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಎಷ್ಟು ಗಣ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಹೊಳೆಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಅದು ಎಷ್ಟು ಗೌರವಾರ್ಹ ಎಂಬುದೂ ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಮೆಚ್ಚಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗುವ ಮಗ ಅಥವಾ ಮಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರೇಖೆಯೂ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ತಾಯಿಗೆ ಇಂಥ ಮಕ್ಕಳಿರುವುದು ಇಂದಿನ ಕವಿದರ್ಶನ ಕಂಡ ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶ. ಕನ್ನಡದ ನಾಡದೇವತೆ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯಾದುದರಿಂದ ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ನೆನೆಯುವ ರೂಢಿ ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ನಾಡೂ ತಾಯಿ, ನುಡಿಯೂ ತಾಯಿ! ಇದರ ಮೇಲೆ ಗಂಡು ಕವಿಗಳು ತಾಯ ಆರಾಧಕರಾದುದು ಮಾನಸಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ನೈಸರ್ಗಿಕ. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಭಕ್ತಿಯೇ ಗಂಡಸಿನ ಪೌರುಷ–ಪರಾಕ್ರಮಗಳ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಮಾತಿಗೆ 'ಗರಿ'ಯಲ್ಲಿರುವ 'ಕನಸಿನೊಳಗೊಂದು ಕಣಸು' ಎಂಬ ಕವನ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಕೊನೆಯ ಸಾಲುಗಳು:

'ಚಂಡಿ ಚಾಮುಂಡಿ ಪೇಳ್ ಬೇಕಾದುದೇನು?'
'ಗಂಡುಸಾದರೆ ನಿನ್ನ ಬಲಿ ಕೊಡುವೆಯೇನು?'

*   *   *

ಮನವು ನಡುಗಿತು ತನುವು ನವಿರಿಗೊಳಗಾಯ್ತು
ನೆನವು ನುಗ್ಗಿತು–ಹೊರಗೆ ಕಂಡೆ–ಬೆಳಗಾಯ್ತು.

ಇದರಲ್ಲಿ ರಂಜಕವಾದ ಶೃಂಗಾರ ಸಾಹಸದ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀ– ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಪ್ರಧಾನವಾದ ಧೀರೋದಾತ್ತ ಮನೋಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳೇ Romantic heroes ಅಥವಾ ಶೃಂಗಾರವೀರರು. ಅವರ ಪ್ರೇಮಾವೇಶವು ಮಾತೃನಿಷ್ಠವಾದಾಗ ಸಾತ್ವಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ತಾಳಿದರೆ, ಪ್ರಿಯಾನಿಷ್ಠವಾದಾಗ ರಾಜಸಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ತಾಳುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಶೃಂಗಾರವೀರರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಗ್ಧರೂ ಪವಿತ್ರಶೀಲರೂ ಪತಿವ್ರತೆಯರೂ ಆದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮೆಚ್ಚಿನವರಾಗಿದ್ದರೆ. ಇಂದಿನ ಶೃಂಗಾರವೀರರಿಗೆ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ–ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮುಗ್ಧತೆಯ ಬದಲು ಪ್ರೌಢತೆ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಮತೆ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೆನಿಸಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ. ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಖಿ ಆದರ್ಶವಾದುದೇ ಈ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗೆ ಕಾರಣ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ್ದೇ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಕವಿಗಳೂ, ಕಾದಂಬರಿಕಾರರೂ, ಕತೆಗಾರರೂ, ಇದ್ದುದ್ದರ ಜೊತೆಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಬಗೆಯನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಸಹಜವಲ್ಲವೆ? ಅಂಥ ಇರಬೇಕೆನಿಸುವ ಶೃಂಗಾರನಾಯಿಕೆಯ ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು 'ಆನಂದಕಂದ'ರ 'ವಿರಹಿಣಿ'ಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕೆಳದಿಯರನೊಡಗೊಂಡು ಕೆಲೆ ಕೆಲೆ
ದುಲಿದು ಮೇಲಕೆ ಹಾರಿ,
ಇಳೆಯವರನಣಕಿಸುತೆ ಪಕ್ಕವ

ಕೆಳರಿ ಬಾನೆಡೆಗೇರಿ.

ತಳರುತಿಹೆ ನೀನೆಲ್ಲಿ? ಹಕ್ಕಿಯ
ಕುಲದರಸ ಹೇಳಿಲ್ಲಿ?
ಗೆಳೆಯನೆಡೆ ದೊರೆಯುವುದೆ ನೀನಡೆ
ದುಳಿವ ದಾರಿಯೊಳೆಲ್ಲ?
ದೊರೆತರಾತಗೆ ನೀನು..............
ದೊರೆತರಾತಗೆ ನನ್ನ ಬಾಳಿನ
ಕೊರಗನರುಹುವೆಯೇನು?

(ಹಾರಯ್ಕೆ : ೩೫ನೇ ಪುಟ)

ಇಂಥ ಸಹೃದಯಿಯಾದ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರೇಯಸಿಯು ಇಂದು ಆಕರ್ಷಕಳು-ಹಿಂದೆಯೂ ಗಾಂಧರ್ವಪ್ರಣಯದಲ್ಲಿ ಇಂಥವಳ ಪಾತ್ರ ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ತಾರುಣ್ಯವು ನಿತ್ಯನೂತನವಹುದಾದರೆ, ಈ 'ಯಕ್ಷ-ಯಕ್ಷಿ'ಯರ ಶೃಂಗಾರೋತ್ಸಾಹವೂ ನಿತ್ಯನೂತನವಾಗಿ ಉಳಿಯದಿರದು. ಬಿಸಿನೆತ್ತರಿಗೆ ಭಾವಾವೇಶ-ಭಾವೋದ್ರೇಕಗಳೇ ರಮ್ಯವೆನಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ನಾಯಕ-ನಾಯಿಕೆಯರಿಗೆ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಿರುವ ಅರಸಿಕ ಪ್ರೇಮವ್ಯವಹಾರ, ರುಚಿಸದು. ಆವೇಶವಿಲ್ಲದ ಸಪ್ಪೆ ಶೃಂಗಾರದಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚಕತೆಯಿಲ್ಲ, ಸಸ್ಮಿತ ವಿಸ್ಮಿತವಿಲ್ಲ, ಅರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. 'ವಿರಹಿಣಿ'ಯ ಕರೆವೆನೇನೆಂದು' ಎಂಬ (೨೩ನೇ ಪುಟ) ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ರಸಿಕ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ :

'ಚೆಲ್ವ' ಎಂದೆನಲೆ! 'ಪ್ರಿಯ ವಲ್ಲಭಾ' ಎಂದೆನಲೆ!
'ನಲ್ಲ' ಎಂದೇ ಕೂಗಿ ಕರೆದು ಬಿಡಲೆ!
'ಚೆನ್ನ' ಎನ್ನುವುದಿಂಪೊ! 'ರನ್ನ' ಎಂದರೆ ಸೊಂಪೊ!
'ನನ್ನೊಲವೆ' ಎಂದು ಕೂಗುವುದೆ ಪೆಂಪೊ?

'ಅರಸಿಕೇಷು ಕವಿತ್ವನಿವೇದನಂ ಶಿರಸಿ ಮಾಲಿಖ. ಮಾಲಿಖ, ಮಾಲಿಖ' ಎಂದು ಹಿಂದೊಬ್ಬ ಕವಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಇಂದಿನ ನವಯುವಕರಾದರೂ ತಮ್ಮ ರಸಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಅರಸಿಕೆಯರಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲು ಒಪ್ಪರು. ಆದರೆ ಬದಲಾವಣೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಆಗಿರುವ ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಶಿಕ್ಷಿತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ 'Bold Masculinity and shy Famininity' ಗಂಡಸಿಗೆ ಧೈರ್ಯವು ಸೌಂದರ್ಯ. ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಲಜ್ಜೆಯೇ ಸೌಂದರ್ಯ' ಎಂಬ ಆದರ್ಶವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಅಷ್ಟೇನೂ ಮಸುಳಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಾವಾವೇಶ ಪ್ರಖರವಾಗಿ ತೋರುವ ತರುಣ. ಪ್ರಿಯ-ಪ್ರೇಯಸಿಯರ ವಿಪ್ರಲಂಭ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಶ್ರೀ ಕಡೆಂಗೊಡ್ಲು ಶಂಕರಭಟ್ಟರ 'ಹೊನ್ನಿಯ ಮದುವೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು; ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಘ್ನದಿಂದ ಪ್ರಣಯ ಫಲಿಸದ ಆ ಪ್ರೇಮಿಗಳ ದುರಂತ ಜೀವನವಿಂತಾಯಿತು.

ದಿನಗಳು ಕಳೆದವು
ನೆನಪಿನ ನಾಡಿಗೆ

ಒಯ್ದವು ಹೊನ್ನಿಯ ಚೆನ್ನನನು.
ಹೊಸ ಹೊಸ ವರ್ಷದ
ಪರದೆಯನಿಕ್ಕುತ
ವಿಧಿಯದನೂ ಮರೆಮಾಚುವನು
ಕಡಲ ತಡಿಯ ಮಳಲೊಟ್ಟಿಲೊಳೊಂದೆಡೆ
ಕೇಳುವುದೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆಗೆ ಕೂಗು.
ಸುಯ್ಯುವ ತೆರದಿ ಹಲುಬುವ ತೆರದಲಿ
ಬಯ್ಯುವ ಹೊಯ್ಯುವ ದನಿ ಸೋಗು.
ಇರುಳ ಮೊದಲ ಮುಂ
ಜಾವ ದೊಳೊಮ್ಮೆಗೆ
ತಿಂಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ನೆಳಲಂತೆ
ಏನೋ ಕಾಂಬುದು!
ಭೂತದ ದಂಪತಿ
ಅಲ್ಲಿ ನಲಿವುದೆಂಬುದು ವಾರ್ತೆ

('ನಲ್ಮೆ' : ೩೨-೩ ಪುಟಗಳು)

ಮೇಲಿನ ಸಾಲುಗಳು ವಿಫಲ ಪ್ರಣಯಿಗಳ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತವೆ. ಹಣ, ಹೆಸರು, ಕುಲ, ವಿದ್ಯೆ, ಗೌರವ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಔದಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳೇ: ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೂ ಅಚಲವೂ ಗಂಭೀರವೂ ಆದ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಶೋಭಿಸುವುವು ಎಂಬುದು ಆದರ್ಶಪ್ರಣಯಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ತೂಗಿದರೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳ ತೂಕವೂ ಅವಿಚಲವಾದ ಪ್ರಣಯನಿಷ್ಠೆಯ ತೂಕಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮವೆನಿಸದು. ಹೀಗೆ ಲೈಂಗಿಕ ಪ್ರೇಮದ ಉಚ್ಚ ಆದರ್ಶವಿಂದು ಅನೇಕ ಕವಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ ಸಾಹಸಿಕ ಮನೋಧರ್ಮದ ತಿರುಳಿದೆ, ಅದರ ರಂಜಕ ವರ್ಣವಿದೆ: ಪ್ರೇಮ ಶುದ್ಧಿಯ ಮುಂದೆ ಯಾವ ಧರ್ಮವೂ ಹೆಚ್ಚಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನ-ಅಹಂಕಾರ ಇದರಲ್ಲಡಗಿದೆ. ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಜಾತೀಯತೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಈ ಭಾವನೆ ಪೋಷಕವಾಗಿದೆ. 'ಮೊದಲು ಪ್ರೇಮ, ಕಡೆಗೆ ಧರ್ಮ' ಎಂಬ ಮನಸ್ಸೇ ಇಂದು ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಕಾರಣವಾದದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಂಧ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅರುಚಿಕರ, ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಅಡಿಗಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಣಯಿಗಳಲ್ಲಿ (ಅವರ ಭಾವಾವೇಶ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೂ) ಪರಸ್ಪರರ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಇರುವುದು ಮದುವೆಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ಎಂಬುದು ಇಂದಿನ

ಮತವೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಮತದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿ-ನಿಯಮಗಳ ಉಗ್ರತೆಯನ್ನು ಟೀಕಿಸುವ ಕತೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳೆಷ್ಟೋ ಇಂದು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಕವಿಗಳಾದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದಾರೇ? ಅವರೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶುದ್ಧವೂ ಪ್ರಬುದ್ಧವೂ ಆದ ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರಣಯಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ! ಶ್ರೀ ವೈ. ಎಸ್. ಲೂಯಿಸರ 'ಪ್ರೇಮ ಶ್ರೀಗಂಧ' ಎಂಬ ಪದ್ಯವೂ ಇದಕ್ಕೊಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದೀತು:

ನೀನು ಹೊರಡುವೆಯೆಂದು ನಿನ್ನಿಂದ ಕೇಳುವಾ
ಮೊದಲೆ ಅರಿತೆನು ನಾನು ಅದನೆಂತೊ ಇನಿಯ.
ಅರಿಯುವಂತೆಲ್ಲರೂ ಬರುವೊಂದು ಹಿರಿದುಗುಡ
ವನ್ನೆದೆಯ ಗೂಡಿನಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಕೊನೆಯ!
ವಿರಹದನುಭವಕಿಂತ ವಿರಹಿಣಿಯವೋಲಿರುವೆ
ನೆನುವ ಭಯವಿಮ್ಮಡಿಯ ದುಃಖವನು ತರಲು.
ಪ್ರೇಮ ಚಕ್ಷುವಿನಿಂದ ಬೆನ್ನೊಳಗು ಹೊರಗೆಲ್ಲ
ತಿಳಿದಿರುವ ನೀನೊಡನೆ ಸಂತವಿಸಿ ಬಂದೆ,
ಒಲುಮೆ ಶ್ರೀಗಂಧವನು ನನ್ನೆದೆಗೆ ಲೇಪಿಸಿರೆ
ದುಃಖದಲು ನಾನಂದು ಸುಖಿಯಾಗಿ ನಿಂದೆ!

('ಗಾನಲಹರಿ' : ೧೭ನೇ ಪುಟ)

ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರೇಮನಾಯಿಕೆಯ ಹೃದಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ. ಹಾಡಿನ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಪ್ರೇಮಶ್ರೀಗಂಧವೆಂದಿರುವುದು ಪ್ರೇಮಪಾರಮ್ಯ ಹೇಳುವ ಆಧುನಿಕತೆಗೊಂದು ಪ್ರಮಾಣ. ಪ್ರೇಮವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಸಹಕಾರವೀವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗರತಿತನ ಇಂದಿನ ತರುಣನಾಯಕರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗದು. ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಂಥ ಸಹೃದಯ ನಾಯಿಕೆಯೇ ರಮ್ಯ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಶ್ರೀ ಗಂಗಪ್ಪ ವಾಲಿಯವರ 'ಕವಿತಾ ಸುಂದರಿಗೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲೂ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು; ಅದರ ಕೊನೆಯ ನುಡಿ ಇಂತಿದೆ:

ಚೆಲುವಿನ ಬರೆಹಕೆ ಮಿಗಿಲಿನ ಬರೆಹವು
ಮುಗಿಲಿನ ಸೊಬಗಿಗು ಬಲು ಹಿರಿದು;
ಒಲವಿನ ಕರೆಹಕೆ ಮಿಗಿಲಿನ ಕರೆಹವು
ಮುಗಿಲಿನ ಲೋಕದೊಳೂ ಅರಿದು.

('ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ರಾಂತಿ; : ೩೬ನೇ ಪುಟ)

'ಚೆಲುವಿನ ಬರೆಹ' ಎಂಬುದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಣಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ರೀತಿಯೆಂದು ಇಡಿ ಪದ್ಯದ ಸಂದರ್ಭ ಧ್ವನಿಯ ಬಲದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ತನ್ನಲಿರುವ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಕಲೆ ನಾಯಿಕೆಗಿರಬೇಕು. ಒಲವು

ಪ್ರಾಣವಾದರೆ ಚೆಲುವದರ ಒಡಲು. ಒಲವು ಅವ್ಯಕ್ತ, ಚೆಲುವು ಅದರ ವ್ಯಕ್ತರೂಪ. ಒಲವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾರದ ಚೆಲುವು ಚೆಲುವಲ್ಲ. ಚೆಲುವೆಂಬುದಿಂದು ಒಲವಿನ ಭಾಷೆ. ಒಲವಿನ ಬರವಣಿಗೆಯ ರೂಪವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಚೆಲುವು; ಅಥವಾ ಬರೆವ ಒಲವೇ ಚೆಲುವು. ಬರೆಯದೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಚೆಲುವೇ ಒಲವು-ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಮೇಲಿನ ನುಡಿಯಿಂದ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಬಹುದು. ಒಲವು ಅಂತಃಸೌಂದರ್ಯ; ಅದರ ಪ್ರಕಟ ಸ್ವರೂಪ ಚೆಲುವು-ಎಂಬ ರುಚಿ ತುಂಬ ಮನನೀಯವಾಗಿದೆ. 'ಸೌಂದರ್ಯವೆಂಬುದು ಕಣ್ಣಿನ ತುತ್ತಲ್ಲ' ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿತ್ತ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ತತ್ವಾಖ್ಯಾನವನ್ನಿಲ್ಲಿ ನೆನೆದು ಕೊಂಬುದೊಳಿತು. ಬಾಹ್ಯಾಂಗ ಸೌಂದರ್ಯವು ಅಂತರ್ಗತ ಶುದ್ಧ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮವೆನಿಸದಿದ್ದಾಗ ಅದು ವ್ಯರ್ಥ ಎಂಬುದು ಆಧುನಿಕ ಸೌಂದರ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಸುಂದರ ನಿರ್ಣಯ. ಒಲವಿನ ಕರೆಯನ್ನು ಚೆಲುವಿನ ಓಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಕಳಿಸಬಲ್ಲವಳೇ ಕವಿಕಲ್ಪಿತ ಕಾವ್ಯಮಯ ಸುಂದರಿ! ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಕುಂದಣವಿಡುವಂತೆ ಒಳಗಿನ ಗುಣಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ಸಂಸ್ಕಾರ ಅಗತ್ಯವಲ್ಲವೇ? ನಾಯಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಾಯಕನನ್ನಿಟ್ಟರೆ ಅವನಿಗೂ ಈ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ನಾಯಿಕೆಯ ಹೊಸ ಸ್ವರೂಪದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಳೆಯ ನಾಯಿಕೆಯರಲ್ಲಿ ಕಾಣಹೋದರೆ 'ಕುವೆಂಪು' ಅವರ 'ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ' ಎದುರಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ರಸಿಕ ಮುಖವನ್ನಿಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ:

ಬೆಕ್ಕಸದಿ ನೋಡುತಿರ್ದಳು ತರಳೆ ಕಣ್ಗಳೆವ
ಇಕ್ಕದೆಯೆ. ಕಂಡಳಿನ್ನೊಂದದ್ಭುತವನಲ್ಲಿ:
ತೇಲುವಾ ದ್ವೀಪಮಧ್ಯದ ಪುಷ್ಪರಂಗದಲಿ
ಯಾರವನು ದೇವವಂದಿತ ಮೋಹನಾಕೃತಿಯ
ರುಕ್ಮರಾಗಾತಪಸ್ನಾತ ಮಾನವಮೂರ್ತಿ?
ಕಂಡು ನಿಷ್ಪಂದಳಾದಳು ಕನ್ಯೆ ಕರುವಿಟ್ಟು
ಕಂಡರಿಸಿದಂತೆ; ಕುಂಚಿಗೆಯ ವರ್ಣದ ಕರ್ಮ
ಚಿತ್ರಸ್ಥವಾದಂತೆ. ಕಣೆವೆರಸಿ ಕೈಬಿಲ್ಲು
ಜಗುಳ್ದುರುಳಿದುದು ನೆಲಕೆ. ಸ್ಫುರಿಸಿತಾ ಗಂಡೆದೆಯ
ಹೃದಯದಲಿ ತಾನು ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಲಜ್ಜೆಯ ಲಹರಿ
ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು! ಕೋಮಲತೆ ಕುಡಿವರಿದುದೊಡನೊಡನೆ
ಸೌಂದರ್ಯತೃಷೆಯಿಂದೆ ಪ್ರೇಮಲತೆ ಬಾಯಾರಿ
ಕಾತರಿಸಿತಾವುದನೊ ತಾನರಿಯದುದ ಬಯಸಿ.
ನಾಚಿದಳು ತನ್ನವಸ್ಥೆಗೆ ತಾನೆ ಕನಸಿನಲಿ
ಲಲನೆ ಕನಲ್ದಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ಪೌರುಷವನುರೆ ಹಾರಿ
ಬರಿದೆ! (ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ : ೭ನೇ ಪುಟ)

ಈ ಧೀರ ನಾಯಿಕೆಯ ಚಿತ್ರ ಇಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಿಯ. ಈಗಿನ

ನಾಗರಿಕತೆ ತಳೆಯಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರುವ ಆದರ್ಶಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ಹೊಸ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಶ್ರೀ ವಿನೋಬಾ ಭಾವೆಯವರಿಂದು ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಧೀರುತ್ವ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದೊಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಆಧುನಿಕ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಸಮಾನ ಹಕ್ಕು, ಸಮಾನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದ ಭಾರತದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ಹೆಂಗಸೊಂದು (Prize Doll) ಆಭರಣದ ಬುಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ಬುರುಕಿಯೊಳಗಿನ ಬೆಡಗಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದನ್ನು ಮೆಚ್ಚದು. ಕುಟುಂಬದ ಹಾಗೂ ದೇಶದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಸಿನ ಸಮತೂಕದ ಹೊಣೆಯನ್ನಿಂದು ಹೆಂಗಸು ಹೊರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ; ಅದರಿಂದಲೇ ಅವಳಿಗೆ ಸಮಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚೇ ಆದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾಯದೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಅವಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬೆಳೆದು ಬರಬೇಕಾದರೆ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಕವಿಪ್ರವಾದಿಗಳು ಕಡೆದಿಟ್ಟ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯಂಥ ಸ್ತ್ರೀಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಅವಳದು ವೀರಶೃಂಗಾರ, ಧೀರುಶೃಂಗಾರವಲ್ಲ. ಧೀರುಶೃಂಗಾರವು ಬಾದರಾಯಣ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. 'ಅಂಕಂಗತಾಪಿ ಯುವತಿ: ಪರಿರಕ್ಷಣೀಯಾ' ಎಂಬುದು ಅಂದಿನವರ ಅನಿಸಿಕೆ. ರಕ್ಷ್ಯ-ರಕ್ಷಕ ಭಾವವೇ ಅಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಸಂಬಂಧದ ಮೂಲಾಧಾರ. ಈ ಗಾಂಧಿಯುಗದಲ್ಲಾದರೋ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆ-ಪರರಕ್ಷಣೆಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರ ಹೋರಟದ-ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೂ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಥ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯೊಂದು ನವ್ಯ ಸಂಕೇತ, ನವನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ. ಇನ್ನು ಆಧುನಿಕ ನಾಯಕರ ಬಾಹ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆ ದುರ್ಲಭವಾದರೂ ನಾಯಿಕೆಯರ ಹೊರಮುಖವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ 'ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ'ಯವರ 'ಶ್ವೇತಪುತ್ರಿ' ಸಿಗರೇಟಿನ ಮೂರ್ತಿ. ಆದರೆ ಆ ಮೂರ್ತೀಕರಣಕ್ಕೆ (Personification) ಬಳಸಲಾದ ಬಣ್ಣನೆ ಆಧುನಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯದು:

ನಾಳಿಯ ಬೆರಳಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಉಂಗುರ
ತೊಡಿಸುತ ಬರುತಿಹ ವಯ್ಯಾರಿ!
ಹೊಗೆಯ ಸುರುಳಿಗಳ ಅರಳಿನ ಮಾಲೆಯ
ಕೊರಳಿಗೆ ಸೂಡುವ ಸುಕುಮಾರಿ!
ಬಿಳಿಯ ಪತ್ತಲದ ತೆಳ್ಳನೆಯುಡುಗೊರೆ
ಕೆಂಗಿಡಿ ಕೆಂಬರಳಿನ ನತ್ತು!
ನಿರಾಭರಣ ಸುಂದರಿ ಸುವಿಲಾಸಿನಿ
ಕಲಿಸಿದರಾರೀ ಹೊಸಗತ್ತು?
ಸುಳಿಗಾಳಿಗೆ ಬಲು ಬಳುಕುತ ನಟಿಸುವ
ಒಪ್ಪಿಡಿ ನಡುವಿನ ಹೊಗೆರಾಣಿ!
ಒಂದೇ ಸೆಳೆತಕೆ ತುಟಿಗಳ ಮುದ್ರಿಕೆ
ನಿನ್ನಯ ಹೆಸರೇ 'ಜೇನುಹನಿ'

ಮೊದ ಮೊದಲಿಗೆ ಹಿರಿಕಿರಿಯರಿಗಂಜುತ
ಕಟ್ಟೇಕಾಂತದಿ ನೀನೊಲಿದೆ;
ಕಿತ್ತಳೆತೊಳೆತುಟಿ ಮಧುರಿಮೆ ಹೀರಲು
ಮುತ್ತಿನ ಸತ್ತಿಗೆ ನೀನಾದೆ!

('ಆಕಾಶ ಬುಟ್ಟಿ' ೧೯ನೇ ಪುಟ)

ಇಲ್ಲಿ 'ಶ್ವೇತಪುತ್ರಿ'ಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಅಲಂಕಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಆಧುನಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯ ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ಬಾಹ್ಯರೂಪವು ಇಂದು ಹೃದಯಾಕರ್ಷಕವೆನ್ನಬಹುದು. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವಾಗ ಸಹ ಇಂದು 'ಜೇನುಹನಿಗೆ ಸದೃಶ್ಯವಾದ ವಿಲಾಸಮಯ ಕಲ್ಪನೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ತಂದೆ-ತಾಯಂದಿರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಅನುಭವ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೇ ಜೀವನದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸರಳತೆಗಿಂದು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಬಂದಿದೆ;

ಕುಸುರಗೆಲಸದ ಕಲಾಜಟಿಲತೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಜನತಾಯುಗದ ಲಕ್ಷಣವೇನೋ! ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶೇಷಾಭ್ಯಾಸದ ಅಭಿರುಚಿ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಈ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಆಗಿರಬಹುದೇ? ಸಾಮಾನ್ಯನ ಮಾನ್ಯತೆ ಪುರಸ್ಕೃತವಾದದ್ದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬಹುದೇ? ಸಾಹಿತ್ಯವು ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಬಹುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಜೀವನವೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಬಹುದು. ಮೊದಲಿನ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವ ದೃಷ್ಟಿ ಕಾರಣವಾದರೆ, ಎರಡನೇಯದಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶದೃಷ್ಟಿ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಜೀವನವೂ ಅವಳಿಜವಳಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಆದರ್ಶವೂ ವಾಸ್ತವವೂ ಅವಳಿಜವಳಿಗಳಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ 'ಶ್ವೇತಪುತ್ರಿ'ಯ ಸ್ವರೂಪ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಾಸ್ತವ, ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆದರ್ಶ. ಶೃಂಗಾರ ಜೀವನದ ಒಳಸೊಬಗಿನಂತೆಯೇ ಹೊರಸೊಬಗಾದರೂ ವಾಸ್ತವವು ಆದರ್ಶಕ್ಕೇರುವ ಮತ್ತು ಆದರ್ಶವು ವಾಸ್ತವರೂಪ ತಾಳುವ ಚಕ್ರಾರಪಂಕ್ತಿಯ ಗತಿಯನ್ನೆ ಹಿಡಿದಿರುವುದಲ್ಲವೇ?

ಸೃಷ್ಟಿ ಸೌಂದರ್ಯವು ಜಡವಸ್ತುವಿನ ಗುಣವೆಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ಜಡ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಕವಿದೃಷ್ಟಿಯು ತಾನೇ ಆರೋಪಿಸುವ ಮಾನವಗುಣಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲದು. ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಜೀವ-ಜಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನುಷ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ಕವಿಗಳೂ ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಹೊರತಲ್ಲ. ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ಶ್ರಾವಣದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಆವರಣವನ್ನು ನೋಡಿ :

ಬೆಟ್ಟ ತೊಟ್ಟಾವ ಕುತನಿಯ ಅಂಗಿ
ಹಸಿರು ನೋಡ ತಂಗಿ
ಹೊರಟಾವೆಲ್ಲೊ ಜಂಗಿ
ಜಾತ್ರಿಗೇನೋ ನೆರದದ ಇಲ್ಲೆ ತಾನೋ
ಬನಬನ ನೋಡು ಈಗ ಹ್ಯಾಂಗ

ಮದುವಿ ಮಗನ್ಹಾಂಗ
ತಲಿಗೆ ಬಾಸಿಂಗ
ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೂ - ನಿಂತಾವ ಹರ್ಷಗೊಂಡು
ಹಸಿರುಟ್ಟು ಬಸುರಿಯ ಹಾಂಗ
ನೆಲಾ ಹೋಲಾ ಹ್ಯಾಂಗ
ಅರಿಸಿಣ ಒಡೆಧಾಂಗ
ಹೊಮ್ಮತಾವ-ಬಂಗಾರ ಚಿಮ್ಮತಾವ
ಗುಡ್ಡ ಗುಡ್ಡ ಸ್ಥಾವರಲಿಂಗ
ಅವಕ ಅಭ್ಯಂಗ
ಎರಿತಾವನ್ನೊ ಹಾಂಗ
ಕೂಡ್ಯಾವ ಮೋಡ-ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ನೋಡ ನೋಡ
ನಾಡೆಲ್ಲ ಎರಿಯ ವಾರಿ
ಹರಿತಾವ ಝರಿ
ಹಾಲಿನ ತೊರಿ
ಈಗ ಯಾಕ ನೆಲಕೆಲ್ಲ ಕುಡಿಸಲಾಕ
ಶ್ರಾವಣಾ ಬಂತು

('ಹಾಡು-ಪಾಡು: ೨೨ನೇ ಪುಟ)

ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಶ್ರಾವಣದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ, ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನೂ, ಒಳಗಿರುವ ತಾಯ್ತನ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಬಸುರಿಯ ಸೊಬಗನ್ನೂ, ಲಿಂಗಪೂಜೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮೊಲೆಯೂಡಿಸುವ ತಾಯಿಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀ 'ಪೀ.ಸೀ.' ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಲಾಲಭಾಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದು ಅಥವಾ ಕೇಳಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಕೇಳುವ ಹಾಗೂ ಇದೆ. ಓದುವ ಹಾಗೂ ಇದೆ:

ಕೆಂಪುವ್ರೂ ಸಾಲ್ಮರನ ದಾರಿಯಲಿ ನಡೆನಡೆದು
ಕೆಂಪು ತೋಟಕೆ ಬನ್ನಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೆ:
ಒಮ್ಮೆಗೇ ಕಾಣುವುವು ಬಿಳಿಹಸುರು ಕೆಂಪುಗಳು
ಕಣ್ಣ ರಂಜಿಸಿಕೊಳುವ ಎಲ್ಲ ರಂಗುಗಳು.
ಎಲ್ಲವೂ ಕರೆಯುತಿವೆ ವನಕೆ ನೆಳಲಾಸರೆಗೆ
ನೆಲದಲ್ಲಿ ಸುರಿದಿರುವ ಹೂವು ಹಾಸುಗೆಗೆ
ಮೇಲಿಂದ ಬೇಯಿಸುವ ಬೇಸಗೆಯ ನೇಸರಿನ
ಹಿಂಸೆಗಳ ನೀಗಿಕೊಳಿರೆನ್ನುತ್ತಿವೆ.

ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯು ಮಾನವ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದ ಶುದ್ಧ ಕಸ್ಪ್ರಿ ಎಂಬುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಿದ್ಧ. ಅಂಥಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ. ಸ್ನೇಹ. ವಾತ್ಸಲ್ಯ. ಕರುಣೆ ಅಥವಾ ಅಪ್ರೀತಿ. ದ್ವೇಷ. ಒರಟುತನ. ಕ್ರೌರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಕಲಾಭಿಜ್ಞರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ 'ಬಿಳಿಗಿರಿ'ಗಳ 'ಬಿಳಿಗಿರಿಯ ಕಮರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಏನು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ? ಎಂಬುದನ್ನೀಗ ನೋಡೋಣ:

ಎಷ್ಟು ಕ್ಷುಲ್ಲಕವಾಗಿ ಕಂಗಳಿಗೆ ತೋರುತಿದೆ
ಕೆಳಗಿನ ಜಗತ್ತು ನಾನೊರಗಿದೀ ಬಂಡೆಗಳ
ಪೀಠದಿಂ! ಹಸಿರು ಬಣ್ಣದ ಹತ್ತಿಯುಂಡೆಗಳ
ಪೋಲು ತೋರಿ ತರುರಾಜಿಯಿದು ಮಂಕ ತೂರುತಿಹೆ
ತಳವ ನೋಡುತಲಿರುವ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಂಜೆ!
ಅದೋ! ಸುದೂರದಗಿರಿಗೆ ಹಾವಿನೊಲು ರೂಹಾಂತು
ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು ಅಗ್ನಿಸೋಪಾನವನು ತಾನೆಂತು
ರಚಿಸಿ ರಂಜಿಪುದಹಾ! ಅಗೋ ಅಗೋ! ಮುಚ್ಚಂಜೆ
ಹಡೆದಳೋ ದಿವ್ಯ ಶಿಶುವಂ, ಬೆಳಕ ಸುಧೆಯಿಂದ
ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದ ಕೆನೆಯೊ ಎಂಬವೊಲು ಪೆರೆಯುದಿಸಿ
ಕಮರಿಯಾಳದ ಬಸಿರ ಪುರುಳ ಪರಿಕಿಸಲೆಳಸಿ
ಶೀತಕಿರಣಗಳಟ್ಟು ತೇರಿದನು ಜವದಿಂದ!
ಪ್ರಕೃತಿ ಕವಯಿತ್ರಿಯೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ರಚಿಸುವ ಹಾಡು
ಮರೆಯಲಾಗದ ಮಧುರ ತಾನಗಳ ನೆಲೆವೀಡು!

('ನಂದನ' ೧೦ನೇ ಪುಟ)

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾದ ಅಲಂಕಾರದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತೂರುವ ರೂಹುದಾಳುವ. ರಚಿಸುವ, ಹಡೆಯುವ. ಮತ್ತು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಮುಂತಾದ ಮಾನುಷ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕಮರಿಯಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಾದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಜಡ. ಆ ಜಡಗಳ ಕ್ರಿಯೆಯ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಸಹಜವಾದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಭಾವವಿದೆ ಎಂಬ ಆರೋಪವನ್ನಿಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಆದರ್ಶ ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಸಾಧು-ಸಂತರು ಇತರರನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ ಅಥವಾ ಭಕ್ತರು ದೇವರನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ನಾವು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತೇವೆ, ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಪ್ರತಿಪ್ರೀತಿನಿರಪೇಕ್ಷವಾದ ಏಕಮುಖ ಪ್ರೀತಿ. ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕವಯಿತ್ರಿ ಎಂದು ಕರೆದುದಾದರೂ ಮನುಷ್ಯಸಹಜವಾದ ಕವಿಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸಿಯೇ. ಆಗ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ; ಪ್ರಕೃತಿಯು ಪ್ರಿಯ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಮೆಚ್ಚಲರ್ಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಮನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾವ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದೋ ಅದು ಅವನ ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಗಣ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ

ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಗಿರಿಯ ಕಮರಿಯೊಂದು ಜಗತ್ತು. ಅದರ ಪ್ರಕೃತಿಭಾವಗಳು ಒಂದೇ ಎರಡೇ? ಅನೇಕ! ಕ್ಷುಲ್ಲಕತನ, ಮಂಕತೂರುವ ಮಾಯಾವಿತನ, ಎದೆಯೊಡೆಯಿಸುವ ಭಯಾನಕತೆ, ರಂಜಕತೆ, ಶಂಕಾಸ್ಪದ ಚರಿತ್ರೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಂಶವು ಎತ್ತರದ ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಬಿಳಿಗಿರಿಯ ಕಮರಿಯನ್ನು ನೋಟಕ ಮರೆಯಲಾರ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ರಸ್ಯಮಾನವೆನಿಸುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಆಧುನಿಕವಾಗಿ ಅರ್ಥಯಿಸಿ ಹೇಳಿದ ಈ ಪದ್ಯವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಂದು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಎಂಬಂತೆ ಜಾಗರಿತವಾದುದನ್ನು ನಿದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ನಿರ್ಮಾನುಷ ಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮರತಿ ಉದ್ಬುದ್ಧವಾಗುವುದು ನಿಜವಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಶೃಂಗಾರವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಇದು ದೈವಭಕ್ತಿಗೆ ಸರಿಸಾಟಿಯೆನಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅಸನಾತನಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಬದಲಿಯೂ ಆಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. 'ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅವ್ಯಕ್ತನಾದ ದೇವರ ವ್ಯಕ್ತರೂಪ' ಎಂಬ ಅರ್ಥಬರುವಂತೆ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಕಾಳಿದಾಸನು ತಪ್ಪನ್ನು ಆಡಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ! ಮನುಷ್ಯನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಏನನ್ನು ಕಂಡರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾನುಷಾರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ ಮಾನವ್ಯವಲ್ಲದ ಅರ್ಥವೇನಾದರೂ ಇದೆ ಎಂದು ಮನುಷ್ಯ ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಊಹೆ-ಅದರಲ್ಲೂ ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನು ನಂಬಲಾರದಂತಹ ಊಹೆ! ಅನುಭವದ ಗುಟ್ಟು ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರೇಮ ಇಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದು ಹಿಂದಿನ ತಪಸ್ವಿಯುಗದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರ್ಯಾಯ ಅಥವಾ ವಿಜ್ಞಾನಾವತಾರ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೆ. ವಿಚಾರಪರತೆಗೆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂದು ಬಂದಿರುವ ಮಹತ್ವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತು; ಇದರಿಂದ ಕವಿಯು ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಾನು? ಹಿಂದೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ.. ಭಾವನೆಗೆ ಆಲಂಬನವಾಗಿದ್ದ ನಿಸರ್ಗವಿಂದು ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಆಲಂಬನವಾಗುತ್ತಿದೆ. ವಿನಾಯಕರ 'ಉದಾರ ಸಮುದ್ರ'ವನ್ನು ನೋಡಿ:

ತೆರೆಗಳೊಡನೆ ತಿಳ್ಳಿಯಾಡಲು ಬಂದ ಗಾಳಿಗೆ
ಬುರುಗಿನ ಬೆಳ್ಳಿಯನಿತ್ತು ಕಳಿಸಿದ ಸಮುದ್ರರಾಜ:
ಬಿಡಿಸಲು ಬಂದ ಹರಿಗೆ ಕಮಲವನೇರಿಸಲಿಲ್ಲವೆ ಗಜೇಂದ್ರ?
ಮುಗಿಲೊಳಗಿಂದ ಬೆಳಕು ಕರೆವ ದಿನಮಣಿಗೆಂದು
ಬೆಳ್ಳಿಕಟ್ಟನೊಂದನಣಿಗೊಳಿಸಿದನು ಸಾಗರಪತಿಯು.-
ಆಕಾಶದರಮನೆಯ ನೀಲಿಮತೆಗೆ ನೆಲಗಟ್ಟೆನಲು!
ನೌಕೆಯು ಸಾಗಿದೆ ನೀರವಾಗಿ ತನ್ನದೆಯ ಮೇಲೆ,
ಕ್ಷೀರದಾಗರವಾಗಿ ಸುಗಮವಾಗಿಸಿದ ಪಥವ-
ಮಳೆಬಿಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಮಜ್ಜನಗೊಳಿಸಿದ ಕಡಲೊಡೆಯ!
ಬೆಳಗಬಂದವನನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುವದಿಲ್ಲ.
ಮುಳುಗಬಂದವನಿಗೆ ಬೇಡೆನ್ನುವದಿಲ್ಲ

ದೇವನಂತೆ ಅನಾಸಕ್ತನಿವ. ಸಮುದ್ರರಾಜ!
ಇವನಲ್ಲದೆ ಚಿರಂಜೀವಿ ಯಾರು?

('ಸಮುದ್ರ ಗೀತಗಳು' : ೨೨ನೇ ಪುಟ)

ಈ ಸಮುದ್ರ ವರ್ಣನೆಯ ವಚನರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವನೆಯೇರುತ್ತ ಹೋಗಿ, ವಿಚಾರದ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಸಮುದ್ರವು ದೇವನಂತೆ ಆರಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ನಮಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮುದ್ರರಾಜನಿಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಪಾರ ಕರುಣೆಯುಳ್ಳ ಯೋಗೀಶ್ವರ; ಅನಾಸಕ್ತಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಸಾಕ್ಷಿಚೇತನೆಯ ಮೂರ್ತಿ; 'ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥಮಿದಂ ಶರೀರಂ' ಎಂದು ವ್ಯವಹರಿಸುವ ನೀರೊಡಲ ನಿತ್ಯಾನಂದ ಸಂತ. ಆದುದರಿಂದ ನೋಟಕನಿಗವನು ಪ್ರಿಯ; ಔದಾರ್ಯವೇ ಅವನ ಸೌಂದರ್ಯ!

ಪ್ರಕೃತಿಭಕ್ತಿ ದೈವಭಕ್ತಿಗೆ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರವಾದುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಆರ್. ಎಕ್ಕುಂಡಿಗಳ **'ಹಾಡು'** ಒಳ್ಳೆಯ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ:

ಸೌರವ್ಯೂಹದ ಸಾವಿರ ಕಿರಣ
ಮುಗಿಲಿನ ಪಾರದೊಳಂತಃಕರಣ
ಮೋಡಗಳರಳಿದ ವರುಣನ ಕನಸು
ಹಸಿರೋ ಹಸಿರು ದೇವರ ಮನಸು
ನೀಲವ್ಯೋಮದ ನೀರಿನ ಹರಕೆ
ನೆಲದೊಳಗಿಳಿದಿದೆ ಬಳ್ಳಿಗೆ ಮರಕೆ
ಜಡಜಂಜಡದಲಿ ಚೈತನ್ಯದ ಹನಿ
ಸ್ಪರ್ಶಕೆ ಚಿಗಿತಿವೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಧಮನಿ
ಸುಳಿವ ಸಮಾರಣೆ ದೇವರ ಉಸಿರು
ಚೈತನ್ಯವೆ ಋತು ಋತುವಿನ ಬಸಿರು
ನಭದ ನಾಭಿಕಮಲದ ದಲ ತೆರೆದು
ಆನಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ದಯೆಯೆರೆದು
ಸೃಷ್ಟಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ರಸರಾಸ
ಉದಿತೋದಿತ ಜೀವನದುಲ್ಲಾಸ
ನೆಲ ಮುಗಿಲಿನ ನಲವಿನ ಮೈ ತಿಕ್ಕಿ
ಹಾಡಿದ ಜೀವಕೆ ಮೂಡಿತು ರೆಕ್ಕೆ
ಮಾರ್ಮೊಳಗಿತು ಮುನಿಯಭಯ ನ್ಯಾಸ
"ತೇಜಸ್ವಿನಾ ವಧೀತ ಮಸ್ತು" ('ಸಂತಾನ' : ೫ನೇ ಪುಟ)

ಇದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ದಿವ್ಯಸಂದೇಶವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಬ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ; ಪ್ರಕೃತಿಭಾವವಿಲ್ಲಿ ದೈವಭಾವಕ್ಕೇರುವ ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರೇಮವು ದೈವಭಕ್ತಿಗೆ ತೊಡಿಸಿದ

ಹೊಸಕವಚ ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ಪ್ರೇಮವೇ ಪೂರ್ಣತೆಗೇರಿದಾಗ ಶಾಂತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಡಿ. ಎಸ್. ಕರ್ಕಿಗಳ 'ಜೋಗದ ಯೋಗ'ವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿ:

ನಾಟ್ಯಗೈವುದದ್ಭುತವು ಸೌಂದರ್ಯದ
ಜೊತೆಗೆ ಜೋಗದಲ್ಲಿ
ನಿಲ್ಲು ಮರೆತು ಎಲ್ಲವನು ಇಲ್ಲಿ ಸೌಂ-
ದರ್ಯಯೋಗದಲ್ಲಿ
ರಾಜನೊಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯಂ
ದದಲಿ ಗೌರವನಿತೆ
ಇಳಿದು ಬಹಳದೋ ಜರಿಯ ಶಾಲುವಿನ
ನಿರಿಯ ಚಿಮ್ಮುವಂತೆ
ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳನೊಂದೆ ಲಹರಿಯಲಿ
ಸೂತ್ರಗೊಳಿಸೆ ನೇತ್ರ
ಮನದಿ ಮೂಡುವುದು ಅರ್ಧನಾರಿ
ನಟನೊಂದು ನಾಟ್ಯ-ಚಿತ್ರ!

('ಭಾವತೀರ್ಥ': ೩೨ನೇ ಪುಟ)

೨

ಶಾಂತ ಸಂದೇಶ

ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳಿಂದು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲೆಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜ. ದೈವ ಚಿಂತನವು ವಿಚಾರ ಪ್ರಧಾನರಿಗೆ ಕಷ್ಟ. ಅಚಿಂತ್ಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಸಮಾಧಿ ಹೊಂದುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ; ಅವ್ಯಕ್ತ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ ಆದುದರಿಂದ ಸುವ್ಯಕ್ತವಾದ ಮತ್ತು ಅನಾಸಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವ ಅಥವಾ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತ್ರೈಗುಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ನಿಸರ್ಗದ ಸುಮುಖಗಳೊಂದೊಂದನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಹಾಡಿ ಮನಃ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು 'ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಲಘೂಪಾಯ' ಎಂದೆನ್ನಿಸುವಂತೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕವಿಋಷಿಗಳನೇಕರು ಪ್ರಕೃತಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಶುದ್ಧವಾದ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯೇನೋ ಎನ್ನಿಸುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕವಿಗಳ ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರಂತೂ ತಮ್ಮ 'ಬೆಳಗಿ'ನಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ:

ಗಿಡಗಂಟೆಯಾ ಕೊರಳೊಳಗಿಂದ
ಹಕ್ಕೀಗಳ ಹಾಡು
ಹೊರಟಿತು-ಹಕ್ಕೀಗಳ ಹಾಡು

ಗಂಧರ್ವರಾ ಸೀಮೆಯಾಯಿತು
ಕಾಡಿನಾ ನಾಡು
ಕ್ಷಣದೊಳು–ಕಾಡಿನಾ ನಾಡು
ಕಂಡಿತು ಕಣ್ಣು ಸವಿದಿತು ನಾಲಗೆ
ಪಡೆದೀತೀ ದೇಹ
ಸ್ಪರ್ಶಾ–ಪಡೇದೀತೀ ದೇಹ
ಕೇಳಿತು ಕಿವಿಯು ಮೂಸಿತು ಮೂಗು
ತನ್ಮಯವೀಗೇಹಾ
ದೇವರ–ದೀಮನಸಿನ ಗೇಹಾ
ಅರಿಯದು ಅಳವು ತಿಳಿಯದು ಮನವು
ಕಾಣಽದೋ ಬಣ್ಣಾ
ಕಣ್ಣಿಗೆ–ಕಾಣಽದೋ ಬಣ್ಣಾ
ಶಾಂತೀರಸವೇ ಪ್ರೀತೀಯಿಂದಾ
ಮೈದೋರೀತಣ್ಣಾ
ಇದು ಬರಿ–ಬೆಳಗಲ್ಲೋ ಅಣ್ಣಾ.
('ಗರಿ' : ೨–೩ನೇ ಪುಟಗಳು)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಪಕ್ವವಾದ ಅವಸ್ಥೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಉದ್ಬೋಧಿಸುವುದೆಂದು ಅನುಭವ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬೆಳಗುಮೊಗವನ್ನು ಉಷಸ್ಸಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಋಷಿಗಳು ಎಂದೋ ಕೊಂಡಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಉಷಸ್ಸು ವೇದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇವತೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ಉಷಸ್ಸುಗಳೆಂದು ಅದನ್ನು ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಬೆಳಗಿನ ಮುಖವೆನಿಸಿದ ಉಷಸ್ಸು ಆ ಋಷಿ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಇಂದಿನ ಬೆಳಗುಗಳು ಈ ಹೊಸ ಕವಿಗಳಿಗೆ (ಹಾಗೂ ಅವರ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ) ಶಾಂತಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಲ್ಲವೆ? ಈ ಶಾಂತಭಾವವು ವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೂ ಅವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೂ ನಡುವಿನ ಒಂದು ಸಂಕ, ಸೇತು, ಪಣೆ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಕವಿಯಿಲ್ಲಿ 'ಅರಿಯದು ಅಳವು ತಿಳಿಯದು ಮನವು' ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದು ಶಾಂತಿಲೋಕಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಉದಾತ್ತಾವಸ್ಥೆ ತೆರೆಯುವ ಬಾಗಿಲು. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಾದ ಅಷ್ಟ ಭಾವರಸಗಳು ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಕ್ಷೋಭೆಯು ಸ್ತಿಮಿತ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬರುವ ಅಥವಾ ಸಹಜ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಬಗೆಯೇ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುವ ಬಗೆಯಲ್ಲವೇ? ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತಿಪಥವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆಯುವ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಇಂದಿನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಪದ್ಯಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ದೈವಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯು ಹೀಗೇ ಶಾಂತ– ಸ್ಥಲಕ್ಕೊಯ್ಯಬಲ್ಲುದಾದರೂ ಅದು ಸರ್ವಾರಾಧ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮವೆನಿಸಿಲ್ಲ. ನಿಸರ್ಗವಾದರೋ ಸರ್ವಾರಾಧ್ಯ–ಅಥವಾ ದೈವಕ್ಕಿಂತ

ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಆರಾಧ್ಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ನವನಾಗರಿಕರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಈ ವಿಚಾರಯುಗದಲ್ಲಿ–ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದಲ್ಲವೇ? ಈ ಅಂಶವನ್ನು 'ನಕ್ಷತ್ರ ವೀಕ್ಷಣೆ'ಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು:

ವಿಶ್ವಶಿಲ್ಪಿಯ ಕಲೆಯ ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡವೆನೆ,
ಸುರಕಲಾವಿದನಾದ ದೇವದೇವನ ಕಲೆಯ
ಸೌಂದರ್ಯಮುತ್ತಮ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಶಾಲೆಯೆನೆ,
ಭುವನಮೋಹನ ಕವಿಯ ಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕವನ
ಬರೆದಿರುವ ಹೊತ್ತಗೆಯೊ ಎನೆ, ಮೇಲೆ
ತೋರುತಿದೆ ನಕ್ಷತ್ರಖಚಿತವಾದೀ ವ್ಯೋಮ.
ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿಂತು ಆಸ್ವಾದಿಸಿದೆನಂದು
ನಕ್ಷತ್ರವೀಕ್ಷಣೆಯ ಅಮೃತರಸನಿಮಿಷಮಂ

('ಗಾನಲಹರಿ' ೬ನೇ ಪುಟ)

ರಸಸಮಾಧಿಯು ಯಾವ ಆಲಂಬನ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲೂ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅಂಥ ಸಮಾಧಿಯು ತೀರ ಮುಕ್ತ ಎಂದು ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಅಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳು ನಮ್ಮ ಪ್ರಚೋದನೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಶರ್ತವು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಡೆದು, ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುವಲ್ಲಿ–ಸ್ವತಂತ್ರರಾದ ಇತರರ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಅಂಶ ಗಮನಾರ್ಹ. ಆದರೆ ಗಿರಿ–ವನ–ನದಿ–ಸಮುದ್ರ–ನಕ್ಷತ್ರ–ಮೋಡ–ಬೆಳಗು ಮುಂತಾದ ನಿಸರ್ಗದ ಜಡಸ್ವರೂಪಗಳು ಆಲಂಬನವಾದಾಗ ನಾವು ಅವುಗಳಿಂದ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದಾಗ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಬುದ್ಧ್ಯಾ ದೂರಲು ಹೋಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂಥ ವಸ್ತುಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅನಿಚ್ಛಾಕೃತ ಎಂದು ನಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅನುಕೂಲ–ಪ್ರತಿಕೂಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ ನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿದರ್ಶನದ ಇಷ್ಟ ಮತ್ತು ಆ ಇಷ್ಟದ ಪೂರೈಕೆಗಳು ಶುದ್ಧವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಬಲ್ಲವಲ್ಲವೇ? ಇಂಥ ಭಾವನೈರ್ಮಲ್ಯ ಕಂಡು ಬರುವುದು ಅಂಥಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚೆಂಬುದು ಅನುಭವದ ಮಾತಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ನೀತಿಯ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಯಾರೂ ಅಳೆಯ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ 'ರಸಸಮಾಧಿ' ಎಂಬ ಪದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು ನಿಸರ್ಗದ ಜಡಾವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಾನುಷೇತರ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಲೀನವಾದಾಗಲೇ. ಪ್ರಯೋಜನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಮರೆತು, ವಿಚಾರವು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ, ನಿಸರ್ಗದ ವಿಭೂತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಅಪಹೃತವಾಗುವ, ಲಯವಾಗುವ, ತನ್ನ ಇರವಿನ

ಅರಿವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನಿಶ್ಚಿಂತತೆಯ ರೂಪದ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲ ಭಾವಿಕರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ 'ಜ್ಞಾನಿ'ಯಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಕರು–

ಮಲೆನಾಡಿನೈಸಿರಿಗೆ
ನಿನ್ನ ಕಣ್ಮನವಿತ್ತು
ಸತಿಸುತರಿಗೆಂದೆದೆಯ ನಲುಮೆಯಿತ್ತು
ನೀನು ಬಾಳಿದೆ ಜ್ಞಾನ–
ಕೆಂದು ಎಲ್ಲವನಿತ್ತು
ಆತ್ಮವನು ಮುನ್ನೀರ ಮೊಳಗಿಗಿತ್ತು.

(ಬಾಳ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ : ೨೬೫ನೇ ಪುಟ)

ಜ್ಞಾನಿಯ ಕಣ್ಮನಗಳು ಮೊದಲು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದತ್ತ ಹರಿದುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಮನುಷ್ಯನ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಸೋಪಾನವೆಂದು ಅನೇಕರು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಬೆಟ್ಟಕುಳಿ'ಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ:

ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸೊಗಯಿಸುವೆನುಯೆಂವಾಸುಧಾಂಶುವಿಲ್ಲಿ
ಬಾ–ನಗಲಿ ಗುಡ್ಡಮೆಯ್ಗೊಂಡು ಬಂದನಿದೊ ಹರಿತವರ್ಣವಲ್ಲಿ:
ಜಲಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಲರೂಪ ಬೇಸರಾಗಿ
ತೆರೆಗಳಿತ್ತ ಸಾಗಿ
ತ–ಣ್ಣೆಲು ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಹವು ಬೆಟ್ಟವಾಗಿ
ಹಸಿರು ತಲೆಯ ತೂಗಿ!

ಆತ್ಮ ಆತ್ಮ ಮಾತಾಡುವ ಮನೆಯಿದು,
ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೀತಿಯಲಿ ಬಿಟ್ಟಿಹ ತೆನೆಯಿದು,
ಧಾತ್ರಿದೇವಿಯೆದೆ ಸೊಬಗಿನ ತೆನೆಯಿದು.
ಚೊಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬಲು ಚೊಕ್ಕ
ಪರ–ಮಾತ್ಮನೆಡೆಗೆ ಸೋಪಾನ ಪಂಕ್ತಿಯಿದು
ನೋಡಬಾರ ನನ್ನಕ್ಕ!

('ಮೇಘನಾದ' ೫೧–೫೨ನೇ ಪುಟಗಳು)

ಪಾವಿತ್ರ್ಯವೇ ಸೌಂದರ್ಯವೆಂದ ಗಾಂಧಿಯವರ ಮಾತನ್ನಿಲ್ಲಿ ನೆನೆದುಕೊಂಡರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶುದ್ಧ ರತಿಯ ಆಲಂಬನವಾಗಲು ಜಡನಿಸರ್ಗದಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥವಿನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗದ ಬೆಟ್ಟ–ಕುಳಿ (Hills and Valleys) ಎಂಬ ಮೊಗವು (ಜಿ.ಹೆಚ್.ಶ್ರೀ) ಮರುಳ ಸಿದ್ಧಕವಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ

'ಚೊಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬಲು ಚೊಕ್ಕ' ವಲ್ಲವೆ? ಈ ಅರ್ಥವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಆತನು 'ಅದಿತಿ ಸೂಕ್ತ' ದಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದ:

ಲಯವಾದರು ಆಗಬಹುದು. ಆದರು ಅತ್ಯಲ್ಪ ನಷ್ಟ
ಪುನರುದಯಕ್ಕಿಲ್ಲ ಕಷ್ಟ; ಅನಿತ್ಯದಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿತ್ಯ.
ಪ್ರಮಿತದೊಳಪ್ರಮಿತ ಕೊಂಚ. ಸುಖ ದುಃಖದ ದಾಟನಿಂತ
ಆನಂದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಂದಾಜಿಸಿ ತೋರಿಸುತಿಹ
ಭಾಸ್ವತ್ತೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜಾಲ. ಜೀವ-ಜಡಾಶ್ರಯ ವಿಶಾಲ;
ಆದಿತ್ಯರು ಅರಳಿ ನಿಂತ ಕಲ್ಪ ಕುಸುಮತರು!
ಬೊಮ್ಮ ಹೊದೆದ ಸಮ್ಮ. ಶಕ್ತಿ, ಮಾಯೆ. ಪ್ರಕೃತಿ. ಕಂಡರೂ
ಕಾಣಿಸದಿಹ ಕರ್ಮದುಸಿರು; ಗೌಣವಾಗಿ ನಿಂದರೂ
ಪ್ರಧಾನತೆಯ ಗುಣವ ಹೊತ್ತೆ: ವಿರಾಡಾಗಿ ಬಂದರೂ
ಬೊಮ್ಮ-ನೀನು ಬೆದರಮಳಿದೆ ಬೆದರಿದರೂ ಅದಿರದಾದೆ!
ಭಕ್ತಳಾಗಿ ಅವಿಭಕ್ತಗೆ ಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಾಗಿಹೆ-
ಅವನಂಬರವಾಗಿಹೆ;

ಅಲಿಪ್ತ ಸನ್ಮಾತ್ರಗೆ ಬಳಿದ ಲೇಪ್ಯ ಲೇಪ,
ಅವರ್ಣ್ಯ ಚಿನ್ಮಯನು ತೊಟ್ಟ ಸುವರ್ಣ್ಯ ರೂಪ!
('ಮಂಜುಗೀತ' : ೯-೧೦ನೇ ಪುಟಗಳು)

ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸಾಧಕನ ಮನಸ್ಸು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಅದಿತಿಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯವು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪರು. ಅವರ ತಾಯಿ ಅದಿತಿ; ಅರ್ಥಾತ್ ಎಲ್ಲ ಬೆಳಕಿನ ಆಕರ. ಧಾತೃ, ಅರ್ಯಮ, ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಇಂದ್ರ, ವಿವಸ್ವಂತ, ಪರ್ಜನ್ಯ, ಪೂಷ, ಅಂಶುಮಂತ, ಗಭಸ್ತಿಮಂತ, ತ್ವಷ್ಟೃ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರು ಅದಿತಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಮಕ್ಕಳು.

ವಿಶ್ವದ ಬೆಳರ್ಮೊಗವೇ ಅದಿತಿ; ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅನಂತ ಪ್ರದೇಶವೇ ಅದಿತಿ; ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಅದಿತಿ. ಆದುದರಿಂದ 'ಏನನ್ನು ಕೊಡಲೂ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ್ದು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಅದಿತಿಯು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರೂ ಉಂಟಾಗದ ಅಸೀಮ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಸಾಧನ ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅದಿತಿತ್ವವನ್ನು ಕವಿ ಎತ್ತಿ ಹಾಡಲು ಕಾರಣ. ಹೀಗೆ ಆಧುನಿಕ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹೊಸಕವಿಗಳು ಶಾಂತಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ದರ್ಶನದ ಮೂಲಕ ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಸಾಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

೩.

ವೀರ ಸಂದೇಶ

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಇಂದಿನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯ ವೀರಭಾವದ ಉದ್ಬೋಧವಾಗುವುದು ದೇಶಭಕ್ತಿಯಿಂದ. ಶಾಂತಿ, ಸುಖ, ಸಂತೃಪ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಬೇಕಾದ ರಾಷ್ಟ್ರನಿರ್ಮಾಪಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಉತ್ಸಾಹ ತಾಳುವುದು ಇಂದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಉತ್ಸಾಹವೇ ವೀರರಸದ ಸ್ಥಾಯಿ. ಭಾರತ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಉಸಿರಿದ ಉತ್ಸಾಹೋದ್ಗಾರಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕತೆಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಮೊದಲು ಶ್ರೀ ಜಿ.ಆರ್. ಪಾಂಡೇಶ್ವರರ 'ನಿಜ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಮುಟ್ಟು' ಎಂಬ ಗೀತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟು ನಾಡಕಟ್ಟು-
ಲೋಕಮತಕೆ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟು
ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳನು ತೊಟ್ಟು
ಜಾತಿಮತದ ಮದವ ಸುಟ್ಟು
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಮಭಾವದ
ಭದ್ರವಾದ ತಳಗಟ್ಟು
ಅದರ ಮೇಲೆ ಲೋಕಮತದ
ಪ್ರಜ್ವಲಿಪ ಕಿರೀಟವಿಟ್ಟು
ಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟು ನಾಡ ಕಟ್ಟು!
ಸವಿದೆವೊಂದು ವರುಷ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹರುಷ!
ಬಡವರೊಡಲ ಹಸಿವೆ ಬೆಂಕಿ ನಾಡನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟಿತು:
ಬಡಗಿನ ಕಿಡಿ ಸಿಡಿದು ತೆಂಕ ನಾಡನೆಲ್ಲ ಮುಟ್ಟಿತು!
ಕುರಿಯ ವೇಷದಿಂದ ತೋಳ ಕುರಿಮಂದೆಯ ಮುಕ್ಕಿತು:
ಸಿರಿವಂತರ ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳ ಧುರೀಣತ್ವ ಸೊಕ್ಕಿತು!
ದುರ್ಬುದ್ಧರ ದುರ್ಮಂತ್ರರ ನಿರ್ಭಿಡೆಯಿಂ ಕುಟ್ಟು:
ಸತ್ಯ-ಶಾಂತಿ-ಸೌಂದರ್ಯದ ಹೊಸನಾಡನೆ ಕಟ್ಟು
ನಿಜ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಮುಟ್ಟು!

('ಸುಪಂಥಾ' : ೧೪-೧೫ನೇ ಪುಟಗಳು)

ಗೀತದ ಅರ್ಥ ಸ್ವಯಂ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯನೆದೆ ಮೆಚ್ಚುವ ಆದರ್ಶ ತತ್ತ್ವಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಆದರೆ ಅಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಭಾವ, ಜಾತ್ಯಾತೀತತೆ, ದೀನೋದ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ದುರ್ಬುದ್ಧರೂ ದುರ್ಮಂತ್ರರೂ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನೊಡ್ಡಿದ್ದರಿಂದ

ಭಾರತೀಯ ಕೆರಳುತ್ತಾನೆ. ಲಂಚ ವಂಚನೆಗಳೆಂಬ ರೋಗಗಳೀಗ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿಷಯ. ಸತ್ಯ, ಶಾಂತಿ, ಸೌಂದರ್ಯಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಔದ್ಯಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನವು ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವುದೂ ಸುವೇದ್ಯ. ಹಾಗೇ ಆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನ ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದೂ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಅಂಥ ಅಸಮರ್ಪಕತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿಯ ಹಲವರ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಾರ್ಥೈಕಪರಾಯಣತೆ ಹಾಗೂ ದುರ್ಮಂತ್ರ ಇಲ್ಲವೆ ಕಪಟಕಾರಸ್ಥಾನಗಳೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾದ ನಮಗೆ ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದು, ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೆಡೆಯುವ ವೀರಾವೇಶ ಉಂಟಾದದ್ದು ಉಂಟು. ಅಂಥ ವೀರಾವೇಶದ ಒಂದು ಬಗೆಯನ್ನು ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಪದ್ಯದ ಟಕಾರಾಂತ್ಯಪ್ರಾಸವು ದಿಟ್ಟತನದ ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಕಳೆಗುಂದಿದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯ ಪುಟದೇಳಲಿ ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ 'ದಂಡನಾಯಕ ಬಸವ ಬಾ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಗಂಗಪ್ಪನವರು:

ಸಿರಿಯು ಬಡವರ ನೆತ್ತರದ ಹಸಿ -
ಕುಂಕುಮವ ಹಣೆಗಿಡುತಿದೆ,
ನಿರತ ದುಡಿಯುವ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗ -
ಳೆದೆಗೆ ಬಾಣವ ಬಿಡುತಿದೆ,
ಮಾನವನ ಹೃಚ್ಛರಧಿಮಥನದಿ
ಕಾಳಕೂಟವು ಹುಟ್ಟಿದೆ;
ದೀನಜನತೆಯು ವಿಷದ ಧೂಮದ
ಕತ್ತಲೊಳು ಕಂಗೆಟ್ಟಿದೆ.
ತಮದ ಗುಣಗಳ ತಮದ ಪಟಲವ
ಪರಿದು ಬಾ ಬಾ ಬಸವನೆ
ವಿಮಲ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರೇಮ ಕ್ರಿಯೆಗಳ
ಸೂರ್ಯ ಬಾ ಬಾ ಬಸವನೆ,
ನಾಡಿನೇಳಿಗೆಗಾಗಿ ಬಾಳಿದ
ದಂಡನಾಯಕ ಬಸವ ಬಾ
ನಾಡ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನೂತನ
ಚೇತನೆಯ ತುಂಬಿಸಲು ಬಾ.

('ಕಲ್ಯಾಣಕ್ರಾಂತಿ' : ೨೦-೨೫ನೇ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ)

ಮೇಲಿನ ಆಯ್ದ ನುಡಿಗಳು ಪ್ರಾರ್ಥನಾರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಭಾರತದ ಆಧುನಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಆ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿ ಬಾ ಎಂದು ಬಸವನಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವಿತ್ತದ್ದು ಕೆಚ್ಚನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ವೀರಕ್ಕೊಂದು ಆಹ್ವಾನ. 'ಮೂವತ್ತ ಮೂರು ಕೋಟಿ'ಯಲ್ಲಿ ಬರುವ

ಡಿಂಭಗಳನೊಡೆದು ಬನ್ನಿ, ಕಂಭಗಳನೊಡೆದು ಬನ್ನಿ!
ಮೈಯಲ್ಲಿ ಮಡಗದಿರಿ, ಮನದಲ್ಲಿ ಅಡಗದಿರಿ,
ತಾಯಿ ಇದೊ ಬಂದೆವೆನ್ನಿ
ನಾ ಪಡೆದ
ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ!

('ಗರಿ' : ೫೧ನೇ ಪುಟ) (ಬೇಂದ್ರೆ)

ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳು ಶೋಕ-ಸಂತಾಪಗಳ ಸೌದೆಯಿಂದ ಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ವೀರಾವೇಶದ ಕರೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತವೆ. 'ನರಕುರಿಗಳಂತಿರುವ ಮಕ್ಕಳೇ ನರಸಿಂಹರಾಗಿ ಅವತರಿಸಿರಿ' ಎಂಬ ಗರ್ಜನೆ ಹೃದಯವನ್ನು ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮಸಿಂಹಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯಸಿಂಹಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ವೀರ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಮೇಲಿನ ಐದು ಸಾಲುಗಳಿಗಿರುವುದು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕಲೆಯ ಪ್ರತಿಭಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಕ್ಕೊಂದು ಅದ್ವಿತೀಯ ಉದಾಹರಣೆ. ಅವುಗಳ ಅರ್ಥರಭಸವನ್ನು ಪದಗಳ ನಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇಮ್ಮಡಿ-ಮುಮ್ಮಡಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿ ನಮ್ಮೆದುರು ಹಾಯಿಸಿರುವುದು ನರ-ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ವೀರ ಭಾವದ ವಿದ್ಯುತ್ಸಂಚಾರವನ್ನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಮಾಡಿಸದಿರದು. ವೀರರಸವೇ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ಎದುರಾಯಿತೇ? ಎಂಬ ಭಾವಸ್ಪಂದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲ ಇತರ ನಿದರ್ಶನಗಳತ್ತ ಹೊರಳೋಣ:

ಪಂಡಿತನೆ ಪಂಡ ಅಥವಾ ಮುಂಡ ಪಶು ಕಲಿಯ
ಖಂಡದಲಿ; ಮೇದಸ್ಸು ಮೇದಸ್ಸು; ವಿಜ್ಞಾನ-
ಮುಂಡುತರ್ಕ ವಪಾಯಮಾನವೀ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ;
ದಂಡವೇದದ ಸೂಕ್ತವನುವಾಕ: ಮುಂಡವೆ ಪು-
ರೋಡಾಶಪಿಂಡ--ಖಂಡನದ ಖಂಡಿತ ಸಾಮ-
ಗಾನ; ನೃತ್ಯ ಪ್ರೇತನೃತ್ಯ! ಜಯ ಚಂಡಿಕೇ,
ಚಂಡಿಕೆಯ ಮೊದಲೆ ಕತ್ತರಿಸಿಹೆ ನಿನ್ನಡಿಗೆ!
ಭಾರತೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಾರ ಭಂಗಿನಿ, ಗುಡಿಸು
ಕೌರವ್ಯ-ಬೌರವ್ಯ-ರೌರವ್ಯ ರಂಪಗಳ;
ಹೊಸ ಹುಟ್ಟ ಹೊಟ್ಟೆಯಲಿ ಹೊತ್ತ ಬಸಿರಿನ ಬಯಕೆ

ತೀರಲಿಂದೇ ಬಂದು ನಿಲ್ಲು ಜಗದಂಬೆ ಬಾ-
ಯುಂಟೆಂದೆ ಪೊಗಳುವರ ಮೂಕಿಸುವ ಮೂಕಾಂಬೆ!
(ನವ್ಯಧ್ವನಿ-೧೩ನೆಯ ಪುಟ)

"ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರಿಕರನ್ನು ಸುಲಿದುಂಬ ಪಂಡರಂತಿದ್ದಾರೆ ನಮ್ಮ ತಜ್ಞರನೇಕರು. ಅಂಥವರು ಪಶ್ವರು. ದುಷ್ಟ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ನರಮೇಧಕ್ಕೆ ಅಂಥ ವಂಚನಾವಿದಗ್ಧರು ತಕ್ಕ ಪಶುಗಳು. ಅವರು ಅನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತಗಳನ್ನುಂಡು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯೇ ಆ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಗೆ ಸುರಿವ ತುಪ್ಪ. ಅದಕ್ಕಾಹುತಿ ಕೊಡಲು ವಿಜ್ಞಾನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆ ತಜ್ಞರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕುತರ್ಕವೆಂಬ ವಪೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿ. ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ದಂಡನೀತಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಮಂತ್ರದ ಸ್ಥಾನವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಲಿ; ಸಾಮಗಾನದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವರ ವಾದವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ಖಂಡಿತೋಕ್ತಿಯ ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಯಗಳಿರಲಿ ಚಂಡಿಯೇ. ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ಹಳೆಯ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಚಿಹ್ನವಾದ ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಮೊದಲೇ ಅರ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಈ ಯೋಜನೆಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ನುಂಗಿ-ನೀರು ಕುಡಿಯುವ ಕಪಟನಾಟಕಸೂತ್ರಧಾರರೆಂಬ ಕಸಗಳನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ ದೂರ ಗುಡಿಸಿ ಒಗೆ. ಅವರ ಭಾಷಣದ ಬೊಬ್ಬೆಯಿನ್ನಡಗಲಿ. ನವಭಾರತ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಹೃದಯಗರ್ಭದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ನಿನ್ನ ಬಯಕೆಯು ಈ ಅಸುರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ತೀರಲಿ" ಈ ಮಾರಣ ಹೋಮದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರವೀರದ ಆವೇಶವಿದೆ; ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದ ಚಂಡಿಯ ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮದ ಆವೇದನೆಯಿದೆ. ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಭಕ್ತನೇ ಚಂಡಿಯ ಅವತಾರ ತಾಳಿ ಮಾತಾಡುವಂತಿದೆ. ಚೋರತಜ್ಞರ ಮುಂಡವನ್ನು ಹಿಟ್ಟುಂಡೆ ಮಾಡಿ ಚಂಡಿಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಮಹಾನರಮೇಧಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕು. ಅವಳ ಗಣಗಳಾದ ಪ್ರೇತಗಳು ಆನಂದಿಸಿ ಕುಣಿಯಬೇಕು--ಎಂಬುದು ಆವೇಶದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ವೀರಕ್ಕೆ ರೌದ್ರಕೊಟ್ಟಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇನ್ನಾವುದೂ ಕೊಡದು ಎಂಬುದನ್ನು ರನ್ನನ 'ಗದಾಯುದ್ಧ' ವನ್ನು ಓದಿದವರಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ನಾವಿಂದು 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಎಂಬ ರಾಜಕೀಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೇವೆ. ನಮಗಿಂದು ದಾಸ್ಯವು ಅಸಹ್ಯದ ವಸ್ತು. ಇತಿಹಾಸದ ನಾನಾ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಹಿಂದೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಪರರ ಆಳಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯೀಗ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ನೈತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಹೆಣಗುತ್ತಿದೆ. ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ನಮ್ಮ ಮಾನಸಿಕ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯದ ಯಾವ ಅಂಶವೂ ಇರದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದೇವೆ; ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿವೇಕವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಶಿಕ್ಷಣಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದೇವೆ: ಸ್ವಾಚ್ಛಂದ್ಯದಷ್ಟೇ ಅಂಧವಿಧೇಯತೆಯೂ ಹಾನಿಕರ ಎಂದು ನಾವಿಂದು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ. ಯಾವ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ನಮಗಿಂದು ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವಬೇಡ. ನಿರಂಕುಶತೆ ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ನಾವಿಂದು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲಾರಂಭಿಸದ್ದೇವೆ. ಶ್ರೀ ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪನವರ "ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ" ಎಂಬ ಕವನ ಈ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ

ಬಗೆಯನ್ನೀಗ ನೋಡೋಣ:

ಧೂರ್ತ ದೈತ್ಯ ದೌರ್ಜನ್ಯಮಂ ನಿಲಿಸು ಓ ನಿಲಿಸು!
ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದು ಹಣಿದು ಮಣಿಸುವೆನೆಂಬ ಪೊಳ್ಳು
ಪುಸಿ ಹುಮ್ಮಸಮು ಬೇಡ: ನಿನ್ನಿರುವಿಕೆಗದೆ ಮುಳ್ಳು
ಉಳಿವಾಸೆ ಇರ್ದೊಡಾ ಜನತೆಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಂ ಸಲಿಸು!
ಇಲ್ಲದಿರೆ. ಪ್ರಲಯಜ್ವಾಲೆಯ ಪೋಲ್ವ ಕುಪಿತ ಪ್ರಜಾಇಷ್ಟ
ನಿನ್ನಂಥ ನೂರಾರು ಜಿಗಳೆಗಳ ನೆಕ್ಕಿ ನುಂಗುವುದು:
ತುಳಿಯುವೆನ್ ಎಂಬ ನಿನ್ನ ಕಾಲನ್ ಕಚ್ಚಿ ಅಗಿಯುವುದು;
ಮಹಾ ಹಿಮರಾಶಿ ಕೊಚ್ಚಿ ಬರೆ ತಡೆಯುವುದೆ ರಾಜದಂಡವ ಕಾಷ್ಠ?
ಕೆನ್ನೂಟದೊರೆಗೆದ್ದು ಅನುಚಿತ ಶಾಸನವಗೈಯುವೆಯಾ?
ಹಿಂದೆ ನಿನ್ನಂತೆ ನೂರಾರು ರಾಜರ್ ಜನರೊಡನೆ ಕಾದಿ
ತಮ್ಮವಸಾನವನೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ ಕರುಣಕಥೆ ಕೇಳೆಯಾ!
ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರಮನ್ ಬಯಸಿಕೊಳ್ಳದಿರು ಶವ ಬೂದಿ!
ಜನತೆಯದಕಣಿಗೆಯ್ಯುತಿದೆ ಚಂದನವ ಕಡಿದೊಟ್ಟಿ
ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಾರುವುದು ಬಂಧನದ ಬೇಡಿಗಳ
ಪುಡಿಕುಟ್ಟಿ!

('ಪ್ರಾಣಪಕ್ಷಿ' ೫೦ನೇ ಪುಟ)

ಈ ವಚನರಚನೆಯಲ್ಲಿ ವೀರತನದ ಕಡುಪು. ಕಟ್ಟಾಯಗಳು ತುಂಬಿವೆ. ಮನಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಬರುವ ರಾಜನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ, ಈ ಯುಗಧರ್ಮ ಪ್ರಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ, ಪದ್ಯದ ವೀರಾವೇಶದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಸಮರಸವಾಗಿ ಅದರ ವೀರಸಂದೇಶವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿರಲು ಸಮಷ್ಟಿ ಒಪ್ಪದೆಂಬುದು ತಾತ್ಪರ್ಯವಾದರೂ ಆ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ತನ್ನ ಪ್ರಕಟನ ಶೈಲಿಯ ಬಲದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಇತರ ಅಲೆಗಳನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಹೃದಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಎಬ್ಬಿಸಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ಅಲೆಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಭುಜೇಂದ್ರ ಮಹಿಷವಾಡಿಗಳ 'ಹಿಂದುಳಿದುಹುರುಳಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ದಿಟ್ಟ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ:

ತರುಣರಾ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಮಾರ್ಗವದು ಮಾಡಲ್ಕೆ
ವಿಧವೆಯರ ಸಧವೆಯರ ಯಾತನೆಯ ಬಿಡಿಸಲ್ಕೆ
ಜಾತಿಯಾ ಭೂತವನೆ ಹೊಡೆದಾಚೆ ಹಾಕಲ್ಕೆ
ನೀತಿಯಾ ದೇವರನೆ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲಿಸಲ್ಕೆ
ಹತ್ತಾಗಿ ಹರಿದವರನೊಂದಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಕೆ
ಹೋಗಿಹರು ತ್ಯಾಗಿಗಳು ಮುಂದೋಡಿ ಅವರನಗ

ಬೆಂದಿರುವ ನೊಂದಿರುವ ಮಾನವರ ಬಳಿ ಬಳಿಗೆ!
ಮುಂದಿರುವ ಮಂದೆಯನು ಕೂಡಲಿಕೆ ನಡೆ ಮುಂದೆ
ತ್ಯಾಗಿಗಳ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಲಿಕೆ ನಡೆಮುಂದೆ!
ನಡೆ ಬೇಗ ನಡೆ ಬೇಗ ತಡಮಾಡಿ ಫಲವಿಲ್ಲ!
ಓಡೋಡು ಮುಂದೋಡು ಹಿಂದುಳಿದು ಹುರುಳಿಲ್ಲ!!

(ಮಾಯಾಮಂದಿರ ೨೦-೨೧ ನೆಯ ಪುಟ)

ಈ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ನವಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸದಾದರ್ಶಗಳ ಪಟ್ಟಿಯೇ ಬಂದಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಸದಾದರ್ಶಗಳೊಂದೊಂದನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲು ಹೊರಡೆಂದು ಸಾಮಾಜಿಕನನ್ನು ಕವಿ ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಾನಿಲ್ಲಿ. 'ಉತ್ತಿಷ್ಠತ' ಜಾಗ್ರತ. ಪ್ರಾಪ್ಯವರಾನ್ನಿಬೋಧತ' ಎಂಬ ಹಳೆಯ ಜನಜಾಗೃತಿಯ ಸಂದೇಶದಂತೆಯೇ ಈ ಹೊಸ ಪದ್ಯವಾದರೂ ಅಯತ್ನಶೀಲರನ್ನು ಹೊಡೆದೆಚ್ಚರಿಸಿ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಿದ್ಧಿಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತದೆ. 'ಓ ನನ್ನ ಜನವೇ' ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು ಕೊಟ್ಟ ಕರೆಯನ್ನೀಗ ಕೇಳೋಣ:

ಓ ಬನ್ನಿ ಜನವೆ, ಕನ್ನಡ ನಾಡ ಗಡಿಮೂಲೆ
ಮೂಲೆಯಿಂದ,
ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ:
ಮೈಸುರೋ, ಮಂಗಳೂರೋ, ಧಾರವಾಡವೋ
ರಾಯಚೂರೋ-- ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ.
ಮುಳುಗಿದೀ ಕನ್ನಡವನೆತ್ತುವೊಮ್ಮನ ಮಿಣಿಯ
ಬಿಗಿವ, ಎಳೆಯುವ, ಗೆಲುವ ಭಾವದಿಂದ,
ಬನ್ನಿರೋ ಬನ್ನಿ, ನನ್ನೆದೆಗೆ ಬನ್ನಿ!

('ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ' ೬೪-೬೫ನೇ ಪುಟ)

ಈ ಸುಶ್ಲಿಷ್ಟ ಪಂಕ್ತಿಗಳು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಹೃದಯೈಕ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ಕೊಟ್ಟವೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣವು ಕವಿಗಳ ಸ್ಥಾಯಿಯಾದ ರಸವಲ್ಲವೇ? ಈ ರಸದ ವೀರ್ಯವತ್ತೆಗೆ 'ಒಂದೇ ಕರ್ನಾಟಕ' ಮತ್ತೊಂದು ನಿದರ್ಶನ:

ಇಂದೇ ಮುಂದೇ ಎಂದೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಒಂದೇ
ಜಗದೇಳಿಗೆಯಾಗುವದಿದೆ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದೆ
ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ-ಮನ-ಭಾಷೆಯು ಕನ್ನಡವದು ಒಂದೇ
ಒಂದೇ ಜನವೂ ಮನವೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಎಂದೇ
ಕುಲವೊಂದೇ ಸ್ಥಲವೊಂದೇ ನೀತಿಯ ನೆಲೆಯೊಂದೇ
ಹೀಗೆನ್ನದ ಹೆರವರು ಅವರಿದ್ದರು ಒಂದೇ
ಇರದಿದ್ದರು ಒಂದೇ!

ಕನ್ನಡವೆಂದೂ ಒಪ್ಪದು ಕರ್ನಾಟಕ ನಿಂದೇ
ಒಂದೇ ಒಂದೇ ಒಂದೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಒಂದೇ
ಕನ್ನಡ ಮಾತೇ ಮಾತೆಯು, ಕರ್ನಾಟಕ ಒಂದೇ
ಅದು ದೈವತ ಅದು ಜೀವಿತ ಒಪ್ಪಿಹೆವದುವೆಂದೇ
ನಮ್ಮದು ನಿಮ್ಮದು ಅವರದು ಈ ಆಸ್ತಿ ಪಾಸ್ತಿ.
ನಾಡಿನ ತಾಯಿಗೆ ಸೇರಿದೆ, ಬೇರೆಯ ಮನೆ ನಾಸ್ತೀ
ಕನ್ನಡ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿಲ್ಲವು ಕಮ್ಮಿ ಜಾಸ್ತೀ
ಇದನೊಪ್ಪದ ಹೆರವರು ಅವರಿದ್ದರು ಒಂದೇ
ಇರದಿದ್ದರು ಒಂದೇ
ಕರ್ನಾಟಕ ಹಿತ-ವಿಹಿತವು ಕನ್ನಡ-ಕುಲದಿಂದೇ
ಒಂದೇ ಒಂದೇ ಒಂದೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಒಂದೇ.
(ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಗಂಗಾವತರಣ' ೪೨ನೇ ಪುಟ)

ಈ ವೀರ ಘೋಷವು ಅಪೂರ್ವ ಚೈತನ್ಯದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಇದರದು ಶಾಪಾನುಗ್ರಹ ಶೈಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾವದ ತೂಕ, ಹೃದಯದ ನಿಶ್ಚಯ, ಧೈರ್ಯರಭಸಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಒತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಹೊರ ಹರಿದಿವೆ. ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸಬಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿಗೆ ಇಂಥ ಮಾರ್ಮಿಕವಾದ ಉತ್ತೇಜನ ಗತಿಯಿರುತ್ತದೆ, ನಿರ್ಭಿಡೆಯ ಧಾಟಯಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಜೀವನಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾರುವ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಧರ್ಮವೇ ಎಳೆಯ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿ ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸ ಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ 'ರಣಭೈರವಿ' ಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿ. ಜಿ. ಭಟ್ಟರ ಗರ್ಜನೆಯೂ ಜೋರಾಗಿದೆ.

ಸರಿ ಹಿಂದೆ ಸರಿ ಹಿಂದೆ ಸರಿ ಹಿಂದೆ ಗಂಡೆ
ಗಂಡಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ನೀನೆಂಬುದನು ಕಂಡೆ
ನಾಡೆಲ್ಲ ಸೆರೆಯೊಳಿರೆ ತೋಳ್ಸೆರೆಯು ಬೇಕೆ?
ಕ್ಷಾಮ ವಿಷ ಕುಡಿಯುತಿರೆ ತುಟಿಯ ಸೊದೆಯೇಕೆ?
ಕಲಿ ತಬ್ಬಿರಲು ಮೈಯ ಹೆಣ್ಣಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು
ನಾನಿಂದು ಭೈರವಿಯು ಹರನ ಕಿಡಿಗಣ್ಣು
ಹೆಳಲು ಹಾವಾಗಿಹುದು ಅರಿ-ಮಾಂಸ ಮುಡಿವೆ
ನಾಲಿಗೆಯು ಕೇಸುರಿಯು ಕೆನ್ನೀರ ಕುಡಿವೆ
ಕಹಳೆಯಾಗಿದೆ ಕಂಠ ಎದೆ ಸೂಲ ಸಾಲೆ
ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡಿಹುದೆನ್ನೊಳಿದೊ ರುದ್ರಲೀಲೆ
ಕೈಗಳಲಿ ಪಾಂಚಜನ್ಯವು ಗಂಡುಗೊಡಲಿ
ಕಣಕಿಳಿದಿಹೆನು ಹೆಣ್ಣು ಜಯ ಸಿಗಲಿ ಬಿಡಲಿ
ಗಂಡಸಾದರೆ ಗಂಡೆ ನೀನಿಂದು ರುದ್ರ

ಬೆಂಡೆದೆಯ ಬೂಚಿಯಿರೆ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟ ಕ್ಷುದ್ರ!

('ರಕ್ತಾಂಜಲಿ' : ೭-ಓನೇ ಪುಟ)

'ಪೌರುಷರಸಃ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಕುತಃ ಸಿಧ್ಯತಿ?' ಎಂದ ಜಯದೇವನ ಮಾತಿನಂತೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ-ಅದರಲ್ಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ-ವೀರ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಗಂಡಸು ಪ್ರಥಮಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಿಯಮ. ಈ ಭಾವನೆ ಅಂತತಃ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳಿಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಯೋಧಧರ್ಮವು ಹೆಂಗಸಿಗೂ ಗಂಡಸಿಗೂ ಯುದ್ಧವಿಲ್ಲ ಎಂದಿತು. ಹೆಂಗಸು ವೀರೆಯಾಗಬಯಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ವೀರಮಾತೆಯಾಗಬಯಸುವುದು ರೂಢಿ. ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದಾಶ್ರಮದ ಶ್ರೀಮಾತೆಯಾದರೂ ಇಂದು ಹಾಗೇ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಆದರ್ಶವೂ ಹೌದು, ಅರ್ವಾಚೀನ ಆದರ್ಶವೂ ಹೌದು. ಇದನ್ನು ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಶ್ರೀ ಭಟ್ಟರು ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಾಯಿಂದ ಗಂಡಸನ್ನು ಮೂದಲಿಸುವಂತೆ ಮಾತನಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ವೀರಮನೋಧರ್ಮವಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಗಂಡಿಗೆ ವೀರಮನೋಧರ್ಮವೂ ಮುಖ್ಯ, ವೀರಕರ್ಮದ ಕೌಶಲ್ಯವೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರವರ ದೈಹಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಈ ನಿಸರ್ಗ ನ್ಯಾಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಧೋರಣವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ವೀರಪ್ರೇರಣೆ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರೂ ಮಿಲಿಟರಿಗೆ ಸೇರಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಕಾಲಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಶೂನ್ಯವೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ 'ಗಂಡಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ನೀನೆಂಬುದನು ಕಂಡೆ' ಎಂಬ ಭೈರವಿಯ ವೀರವಾಣಿಯ ಮೊನಚು, ಖರಿತ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ದಯೆಯಲ್ಲಿ, ದಾನದಲ್ಲಿ, ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ, ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸೂ ಗಂಡಸೂ ಸಮಾನ ವೀರತನವನ್ನು ತೋರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹದ ಕಾರ್ಯವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಕುಸ್ತಿ-ಕಾಳಗಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಗಂಡಸಿಗೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿವೆಯಲ್ಲವೇ? ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅಪವಾದಗಳಿದ್ದರೆ ಅವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಯಾವಲ್ಲದೆ ವಿರೋಧಿಸಲಾರವು. ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿಯ

ಸನ್ಯಾಸವು ಅಪವಾದವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸನ್ಯಾಸದ ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೇ, ಇದರಿಂದ ಹೆಂಗಸಿನ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟು ಗಂಡಸಿನ ಮುಮ್ಮೆಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉತ್ತೇಜಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವಂತಾಗಿದೆ: ಹೆಂಗಸಿನ ವೀರವು ಗಂಡಸಿನ ನಿರ್ವೀರ್ಯತೆಗೆ ರಾಮಬಾಣದಂಥ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಔಷಧವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿದೆ. 'ಹಿಂದೂ ವೀರರು' ಎಂಬ ಗೀತವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ:

ಬಹು ಬಲಶಾಲಿಯು ಅಂತಃಕರಣವು
ನಮ್ಮಯ ಬಲ ನಮ್ಮೊಳಗಿಹುದು:
ಬಹುವಿಧ ಬಾಧೆಯ ಮುಃಖಕೆ ಬೆದರೆವು

ಎದೆಗಾರಿಕೆ ನಮ್ಮೊಳಗಿಹದು!
ಆಸುರ ವೃತ್ತಿಯ ರಾಗದ್ವೇಷದ
ಮಾಯಾಮೋಹಕೆ ಹಗೆ ನಾವು;
ಸಾಸಿರ ಆಸೆಯ ಮುರಿಯುತ ಸುಖಸುಮ–
ಶಯ್ಯೆಯನೊದೆಯುತ ನಡೆಯುವೆವು!
ಚಿಂತೆಯ ಕಂತೆಯ ಬೇಗೆಯುಬಾರದು
ನಿರ್ಮಲ ಕರ್ಮಠ ಮನದಲ್ಲಿ;
ಸಂತತ ಶಾಂತದಿ ನಡೆದಿರೆ, ಒಂದರೆ
ಚಣ ವೆತೆ ತಡೆಯದು ಪಥದಲ್ಲಿ–
ಮನದಲಿ ಆಸೆಯು ಕುಗ್ಗದು, ದಾರಿಯ
ದಣಿವಿಕೆ ತಡೆಯದು ಮಾರ್ಗವನು;
ಕೊರಗದ ಹೃದಯದ ದೀಪವು ಹರಡಿದೆ
ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ನೂತನ ಕಿರಣವನು:
ಪ್ರಗತಿಯ ಪಥದಲಿ ಅಡಿಗಳ ಕೆಡದಲೆ
ಬಾಗದೆ ಬಳುಕದೆ ನಡೆಯುವೆವು!
ದೃಢ ವಿಶ್ವಾಸದ ಶಸ್ತ್ರವ ತ್ಯಾಗದ
ಕವಚವ ತೊಟ್ಟೆವು ರಣಕಾಗಿ;
ಸುಡಿಸುತ ನಡೆವೆವು ತನು ಜೀವನಗಳ
ನಿಜ ವೈಭವ ಚಿರ ಸುಖಕಾಗಿ!

('ಅರ್ಚನಾ' ೬೪ನೇ ಪುಟ)

ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವೀರ ವಾಣಿಗಳು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ನವನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಕಣ ತೊಟ್ಟ ಹೊಸ ನಾಗರಿಕರ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ಸಮ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಬಲ್ಲವು. ನಿರ್ವೀರವೋ ಏನೋ ಎನಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಉರ್ವೀತಳವಿಂದು ಸಚೇತನವಾಗಿ ಪುನಾರಚನೆಯನ್ನು ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಇಂಥ ಉತ್ಸಾಹವರ್ಧಕವಾದ ವೀರೋದ್ಗಾರವು ಜನಕವಿಗಳ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹರಿದು ಬರಬೇಕು. ನಮ್ಮೆದೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಗುಣ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ನಾವಿಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚಿಂತನದ ಸದಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹತ್ತು ಜನರ ಕಷ್ಟವೇ ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟ ಎಂಬುದನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ

ಮೇಲಿನ ಮಾದರಿಯ ಪದ್ಯಗಳು ನಮಗೆ ರುಚಿಸವು; ನಾವು ಜಂಭಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಬ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಗೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಸಾಂಘಿಕ ಹಿತವನ್ನು ಸ್ವಹಿತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವೊಂದೇ ನಮಗಿಂದು ಗೌರವಾರ್ಹವಾಗಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲು ಉಚಿತವೆನಿಸಿದ್ದು. ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಗಣರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಣಧರ್ಮವೇ ಸ್ವಧರ್ಮ, ಗಣಹಿತವೇಗಣ್ಯ, ಗಣಕಾರ್ಯವೇ ವೀರಕಾರ್ಯ!

೪

ಬೀಭತ್ಸ ಸಂದೇಶ

ಬೇಡವಾದುದು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದರೆ, ಬೇಕಾದುದು ಯಾವುದೆಂಬುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ನಮಗೆ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಗುಣ, ಕಾರ್ಯ ಅಥವಾ ಕಲ್ಪನೆ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದೋ ಅದು ಅಸಹ್ಯ (ಅಸಹನೀಯ) ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಸಹ್ಯದ ತೀಕ್ಷ್ಣಭಾವವು ತದ್ವಿರುದ್ಧವೆನಿಸುವ ಸಹ್ಯ, ಗ್ರಾಹ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಖರವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ, ಭೀಭತ್ಸವು ರಸ. ನಮ್ಮ ಪರಂಪರಾಗತ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಮಾನಸಿಕ ಹಾಗೂ ದೈಹಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾದ ಕಾಲಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆಲವು ತ್ಯಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಗ್ರಾಹ್ಯ. ತ್ಯಾಜ್ಯವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು, ಕಲ್ಪನೆಗಳೂ, ರೂಢಿಗಳು, ಪದ್ಧತಿಗಳು, ವಿಚಾರಗಳು ಪಾತ್ರೆಗಂಟಿದ ಕಿಲುಬಿನಂತೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗಂಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಭಾರತವೊಂದು ಬಹಳ ಹಳೆಯದೇಶ. ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಅನಾರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಹಲವಾರು ಧಾರ್ಮಿಕ, ನೈತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ನಡತೆಗಳೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅಂಥ ಅಹಸ್ಯ ಮುಖವನ್ನು 'ಕೃಷ್ಣನ ಕೊಳಲಿ'ನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಾಲುಗಳು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ:

ನಿಂತೆ ರುಗ್ಣಗಿರಿಯ ಭಗ್ನ ಶಿಖರದ ಮೆದೆ ಕೂವಲ ಕೊಳೆ
ಕೋಟೆ ಕೆಳಗೆ
ಬಿದ್ದ ಹಲ್ಲ ಬಚ್ಚ ಬಾಯಿ ಲೊಚ ಲೊಚ ಲಟ್ಟಣಿಸಿದಂತೆ
ಆಕಳಿಸುವ ಕಿರಲು ಚಿಲಕ
ಅರವತ್ತರ ಕಚ್ಚೆಹರಕುತನದ ತೆವಲು ದುಡುಕಿದಂತೆ
ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನರೆತೆರೆದ ಬಾಯಿ.
ಕಮರುತೇಗುಬಿಟ್ಟು ಮುಖದ ಮುದ್ರಿಸಿದೊಲು ಕೊತ್ತಳಗಳು,
ಸುಕ್ಕು ಗೋಡೆ
ಗಾರೆ ಬಿದ್ದು ಗೋಗರೆಯುವ ಇಟ್ಟಿಗೆ, ಕುಸಿದ ಕಂಭ,
ಬಾಗಿದ ಬೆನ್ನೆಲುಬು ಜಂತಿ, ತೊಲೆ, ರೀಪು.
ಲೋಳೆ ಜೊಲ್ಲು ಚೆಲ್ಲಿದವೊಲು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಳೆವ ನೀರು
ಬಿರುಕುಗೋಡೆ ಸಂದಿ ಸಂದಿ ಜೇಡನ ಬಲೆ–ಪುರಾಕೃತವ
ಪೊರೆ, ಪೊರೆ, ಪೊರೆ, ಹೇರಿದೆ.
ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಕೈದೊಣ್ಣೆಗೆ ಸಿಂಹಮುಖದ ಭೀಕರ ಹೊರೆ:
'ದೊಂಗಲುನ್ನಾರು ಜಾಗ್ರತ!'
ಬಾವಲಿಹಳೆಯುಚ್ಚೆ ಪಿಕ್ಕೆ ಗಿಜಿ ಗಿಜಿ ಗಿಜಿ ಚಾವಡಿಯಲಿ

ಗೋಪಿಕೆಯರ ಹಳಸುನೆಕಲಿ ಮೇಲೆ ನೊಣ ಮುಸುರುತ್ತಿವೆ
ಮತಿದಾಸ್ಯದ, ಮತದಾಸ್ಯದ ನೊಣ. ನುಸಿ.
ಬಾಲವಾಡಿಸುತ್ತ ನಾಯಿ
ಸತ್ತ ಗರುಡಪಕ್ಷಿ ರೆಕ್ಕೆ ಕಿತ್ತಾಡಿಸುತಿರೆ ಬಾಯಿ!

(ಅಡಿಗರ 'ಚಂಡೆ ಮದ್ದಳೆ' : ೫೩ನೇ ಪುಟ)

ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಳೆಯದಾದ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಹೊಲಸು ಮನೆಯ ಚಿತ್ರ ನಮಗೆದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಮನೆಯೆಂದರೂ ಸರಿಯೆ, ಕೋಟೆಯೆಂದರೂ ಸರಿಯೆ–ಅದೊಂದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಹೊಂದಲು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಬಾಕಿ ಇರುವ, ಅಸಹ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಅತಿಯಾಗಿ ತುಂಬಿರುವ ಸ್ಥಳ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. Fool proof Evidence ದಡ್ಡನಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದಂತೆ ಹೊಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಅತಿ ದಟ್ಟವಾದ ವರ್ಣಹೊಯ್ದು ಚಿತ್ರದಂತೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಗಣಪಂಕ್ತಿಗಳು ಅತ್ಯಸಹ್ಯ ಭಾವವು ರಸಿಕರಲ್ಲಿ (ತ್ಯಾಜ್ಯವಾದ ಹಳತನಗಳ ಬಗ್ಗೆ) ಮೂಡುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂಥ ಮನೆ ಮತಿದಾಸ್ಯದ ಮಹಾಚಿಹ್ನ. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಹುಟ್ಟಬೇಕು. ಹೊಸತೆಲ್ಲ ಹಸನಾದುದು ಎಂಬ ಮಾತು ಎಷ್ಟು ಅಸಂಬದ್ಧವೋ ಹಳತೆಲ್ಲಾ ಹೊನ್ನು ಎಂಬ ಮಾತೂ ಅಷ್ಟೇ ಅಸಂಬದ್ಧ. ಮೊದಲಿನ ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳದೆ. ಎರಡನೆಯದನ್ನೇ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದಂತಿದೆ. ಪದ್ಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕೊಳಲು 'ಕೊಲುವ ದನಿಯನ್ನು, ಕೊಂದು ಬದುಕಿಸುವ ದನಿಯನ್ನು, ಮತ್ತು ಸಾವೆನು ಎಂಬ ಆಸೆಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ದನಿಯನ್ನು' ಕೊಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುವಂತಿದೆ. ಅಂದಿನ ಆಹ್ಲಾದಕ ವಸ್ತುವಿಂದು ಜೀರ್ಣೋತ್ತರ. ಮೃತ ಜಡ! ಯಾರಿಗೆ? ಯಾಕೆ? ಯಾವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ? ಇಡಿ ದೇಶದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಲ ಪರಂಪರಾಗತವಾದ (ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ) ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳು ತ್ಯಾಜ್ಯವೆನಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅರಸಿನೋಡಲು ಕವಿ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಆತ್ಮಶೋಧ ನಮ್ಮ ನವಭಾರತಕ್ಕಿಂದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಇದರ ಮೇಲೆ 'ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮನು' ಕಂಡದ್ದೇನನ್ನು? ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸೋಣ:

ತೋಟಿಗ ಕಲಿ ಬೆಳೆಸಿರುವೀ
ಹೇತಾರಿಯ ಕಾಡು
ಚಕ್ಕೆ ತೊಗಟು ತಿರುಳೆಲ್ಲಾ
ಸುಮಲಗಂಧ ನೋಡು!
ಹೊಲಸಾಗಿಯೆ ಹುಲುಸಾಗಿಹ
ಚರತರುಗಳ ಥಾಟು
ಸೈತಾನ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಗುರುವ–
ಲೊದಗಿಸುವೇರ್ಪಾಟು!
ಭಗವಂತನ ವಿಶ್ವರೂಪ

ಮಲಿ-ನಿರ್ಮಲಿಪಿತ್ತು;
ಸ್ವರೂಪವೀ ನೆಲಕೊ ಮಲಿ-
ಸ್ವರೂಪ ಸಂಪತ್ತು!

('ಮಂಜುಗೀತ' ಪುಟ ೭೦-೭೧) (ಜಿ.ಪೆಚ್.ಶ್ರೀ)

ಇಂದಿನ ಸಹಜೀವಿಗಳೇ ಚರತರುಗಳು, ಕಿರುಗಾಡ ಜಡ(ಮತಿ)ಗಳಾದ ಗಿಡ-ಮರಗಳು–ಅವರಲ್ಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇತಾರಿಮರಗಳು ಆ ಮರಗಳ ಚಕ್ಕೆಯನ್ನು ತಂದು ಭೂತ-ಸರ್ಪ-ಪಿಶಾಚಾದಿಗಳ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗದಿರಲೆಂದು ಹಳ್ಳಿಗರು ಮಕ್ಕಳ ತೊಟ್ಟಿಲಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸರ್ವಾಂಗದಲ್ಲೂ ದುರ್ವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಜಾತಿಯ ಮರ. ಆ ಮರದಂತೆ ಮನುಷ್ಯನಿರುವುದು ಹೇಗೆ? ಅವನಲ್ಲಿ ಪರಹಿಂಸೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದುರ್ಗುಣವೇ ದುರ್ಗಂಧ; 'ಸರ್ವಾಂಗಂ ದುರ್ಜನೇ ವಿಷಂ' ಎಂದ ಹಾಗೇ ಅವನ ಸರ್ವಾಂಗ ಅಂಥ ದುರ್ಗಂಧದಿಂದ ತುಂಬಿದಾಗ ಅವನು ಹೇತಾರಿ ಮರದಂತಾಗುವುದು ಸಹಜವಲ್ಲವೇ? ಇದು ಕಲಿಯುಗ. ಕಲಿ ಮಹಾರಾಯನು ಇಂಥ ಮಾನುಷ ಹೇತಾರಿಗಳ ತೋಟವನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಸರ್ವಂ ಖಲ್ವಿದಂ ಮಲಂ' – ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಮಲರೂಪ ತಾಳಿರುವ ಮಂದಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಅವರ ಲಂಚ-ವಂಚನೆ-ಲೋಭ-ಮತ್ಸರಗಳೆಂಬ ವಾಸನೆಗಳಿಂದ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯ ನೆಲೆವೀಡಾಗಿರುವುದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧ. ಗಾಂಧಿನಿಧಿಯಿಂದ ಕೂಡ ಹಣ ಕದ್ದು ತಿಂದ ಕಾಲವಿದು! ಭಗವಂತ ಮೂಲತಃ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಜಗತ್ತು ಮಲವಷ್ಟೇ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಜೊತೆಗೆ ನಿರ್ಮಲವೂ ಆಗಿತ್ತು-ಅರ್ಥಾತ್ ಅದು ಸಂಮಿಶ್ರರೂಪದ್ದಾಗಿತ್ತು; ಅರ್ಧ ಹಾಗೆ, ಅರ್ಧ ಹೀಗೆ ಎಂದು ಆದರೀಗ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೋ ಮೊದಲಿನ ವಿಶ್ವ (ವಿವಿಧವಾದ) ರೂಪಗಳನ್ನು–ಮಲ, ನಿರ್ಮಲ ಭೇದಗಳನ್ನು– ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ವರೂಪಕ್ಕಿಳಿದಿದೆ, ಶ್ವಾನದಂತೆ ಮಲವನ್ನೇ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಾಳಿದೆ! ವರ್ತಮಾನ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜೀವನದ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಹಲ-ಕೆಲ ಮಹನೀಯರ ಚಾರಿತ್ರವೇ ಕವಿಗೆ ಭಾರತವನ್ನು ಹೀಗೆ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು. ಈ ಅಸಹ್ಯ ಭಾರತ ಮುಖವನ್ನು ನೆನೆದರೇ ಓಡಿಹೋಗಬೇಕೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ?

ಇದು ನಿಸರ್ಗ ಬಿಟ್ಟ ಹೇಸಿಗೆಯ ಹೂ!
ಮನುಜ ಕುಲದ ಧರ್ಮ. ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿ ಸತ್ತ ಹಾಗೆ.
ಅಮೋ ಕಾಗೆ. ಕಲಿಯ ಕಾಗೆ
ಏರಿ ಏರಿ ಏರಿ
ಹಾರಿ ಮುಗಿಲ ಮರೆಯಸೇರಿ
ತಮದ ಬಸುರಿನಾಳದಿಂದ
ತಿಳಿವು ಚೆಕ್ಕೆ ಬೀಜಗಳನು

ಕಿತ್ತು ಮುಕ್ಕ ತೊಡಗಿದೆ.
ಹಣ್ಣು ಹೂವು ಎಲೆಗಳನ್ನು
ಕಳಚಿ ನಿಂತ ಗಿಡಲತೆಗಳು
ಚಳಿಗೊ ಏನೊ ನಡುಗಿವೆ
ಏನದೇನು ಸದ್ದು?
ಎಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಿಂಥ ಇಂಥ ಗುದ್ದು?
ನೋಡು. ಕಾಣದೇನು ಸೂಡು!
ಗುಣಿಯ ತೋಡಿ ಆಳನೋಡಿ
ಮಲಗಿ ಒಳಗೆ ತಾನೆ ತನ್ನ
ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿತು

('ಏಳು ಸುತ್ತಿನಕೋಟೆ' : ಪುಟ ೨-೩)

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮರಿಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯರ ಶೀಲ ಎಷ್ಟು ಭೀಭತ್ಸವಾಗುತ್ತಿದೆ, ಎಷ್ಟು ನಿರಾಶಾದಾಯಕವಾಗಿದೆ- ಎಂಬುದನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಸಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಶ್ರೀ ಕಣವಿಯವರ 'ಕೊನೆಯ ಎಚ್ಚರಿಕೆ'ಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ ಇದೇ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ;

ದೊಡ್ಡ ಜನರ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ
ಹೊಗಳುಭಟರ ಡಬಡ್ಡಳಿಕೆ
ಅನ್ಯಾಯದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ
ಹೇಳು ಕ್ರೂರಿ ಏತಕೆ?
(ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರ ಸಂತೋಷಕೆ!)
ನರಗೆ ನರನ ರಕ್ತ ರುಚಿಯೆ?
ಶೋಷಣೆಯಿದು ನಿನಗೆ ಶುಚಿಯೆ?
ಹೇ! ಸಮಾಜಪಾತಕಿ
ಕಪಟವೇಷ ನರ್ತಕಿ!
ನಿನ್ನ ಲಾಸ್ಯ ಹಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ
ಕುಡಿತ ಮರೆತ ಕೇಕೆಯಲ್ಲಿ
ಉದರಭರಣಕಾಗಿ ಹರಣ
ಕೊಡುವ ಈ ದುರಂತ ಮರಣ
ಚರಮಗೀತ ಕೇಳದೆ?
ಅಂಜುಬುರುಕರೆಂದು ಕಪ್ಪೆ ಚೆಲ್ಲಿ ಮೋಜು ನೋಡುವೆ:
ಮುಗ್ಧ ಕುಸುಮ ಕೋಮಲೆಯರ ರುಂಡಮಾಲೆ ಸೂಡುವೆ!

ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷ ಎದೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ ತುಳಿದು ಹಿಂಡುವೆ:
ಧೀರರೆಂದು ಕಂಡು ಬರುವ ಮೊದಲೆ ಜೀವ ಹೀರುವೆ!

(‘ಆಕಾಶಬುಟ್ಟಿ’ ಪುಟ ೯–೧೦)

ಇಲ್ಲಾದರೂ ಕವಿಯು ಸಮಾಜದ ಶೋಷಕ ಪಿಶಾಚಿಯ ಭೀಭತ್ಸ ತಾಂಡವವನ್ನು ಕನಲಿ ಕಣ್ಮುಂದೆ ಕೋರೈಸುವಂತೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಮಾತನ್ನು–

ಮೃತ ಮನುಜತೆವೆತ್ತ ಜನರ
ಶೃಂಗಾರವ ನೋಡಿ
ಮಸಣದ ಭೀಭತ್ಸ ಹೇಸಿ
ಕಾರಿದರದು ಓಡಿ!
ಹೆಣವ ಕೂಡ ಹಂಚಿ ತಿಂಬ
ಪಿಶಾಚಗಳೆ ಬೇಕು:
ಹಣದಿನಿಗಳ ಹೂಹಾಸಿಗೆ–
ಯಾತಿಥ್ಯವು ಸಾಕು!
ಪ್ರೇತಲೋಕ ಭಯಾನಕತೆ–
ಯಲ್ಲು ಕರುಣೆ ಹೊಳೆಗು
ನೀತಿ ಸತ್ತ ನರಲೋಕದಿ
ನಿತ್ಯದುಃಖ ಬೆಳೆಗು!
ಶಾಕಿನಿ ಡಾಕಿನಿಯರೊಮ್ಮೆ
ಅಹಿಂಸೆಯನು ಹಿಡಿವರೂ
ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಮೃತಸತ್ವರು
ಭಿನ್ನ ಹಿಂಸೆ ತಡೆಯರು!
ಮಸಣ ಮದ್ದು ಮೆಚ್ಚಿದವಗೆ
ಎಂಬ ಸೊಲ್ಲು ಸಲ್ಲ
ಮಸಣಗಸಣೆ ಮರೆಸಿ ಬಾಳ್ವ–
ನಾಗರಿಕತೆ ಹೊಲ್ಲ!
ಬಂದೆ ಮಸಣವಾಸಿಸಲೆ
ನಿಮ್ಮ ಸೇರಲೆಂದು!
ಹಂದಲೆಯಿಂದೆತ್ತಿ ಕೊಡಿರಿ
ಹಸಿದೆ ನನ್ನಿಗೆಂದು!

(‘ನವ್ಯಧ್ವನಿ’ : ಪುಟ ೨೮–೯)

ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣಬಹುದು. ಮಾನವನು ದಾನವನಂತೆ ಹಿಂಸಾಪರಾಯಣನಾದಾಗ ಅವನ ಭೂತಲೀಲೆಗೆ ಅಂತವಿದೆಯೆ? ಪಾರವಿದೆಯೆ? ಮಸಣದ

ಪಿಶಾಚಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಸಹ್ಯವಾದೀತು ಅವನ ವರ್ತನೆ! ನವಭಾರತದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಯುಗದಲ್ಲಿ Sharing the Spoils ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಹಂಚಿ ತಿಂಬ ಬಗೆಯ ಶೋಷಣೆ ಹಲವೆಡೆ ಕಂಡು ಬಂದುದನ್ನು ಕವಿಯಿಲ್ಲಿ ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇನು ಪುಂಡರಾಜ್ಯವೋ ಗುಂಡರಾಜ್ಯವೋ ಎನಿಸುವಂಥ ಕೆಲ ಘಟನೆಗಳೇ ಇಂಥ ಉದ್ಗಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಕಗಳು ಇಂಥ ಗೋಮುಖ ವ್ಯಾಘ್ರ ವೃತ್ತಿಯ ಪರಪೀಡಕ ತಂತ್ರಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗದೆ ಉಳಿದೀತೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಿಗೆ?

೫

ಭಯಾನಕ ಸಂದೇಶ

ಹಾಗೇ ಹೆದರಿಸುವಂಥ ಕ್ರೌರ್ಯದ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಭಯ ಭಾವವು ಸ್ಥಾಯಿ. ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ 'ಕುರುಡು ಕಾಂಚಾಣ'ದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆದುರು ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಶೋಷಣ ದೈತ್ಯನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ:

ಬಾಣಂತಿಯೆಲುಬ ಸಾಬಾಣದ ಬಿಳುಪಿನಾ
ಕಾಣದ ಕಿರುಗೆಜ್ಜೆ ಕಾಲಾಗ ಇತ್ತೋ;
ಸಣ್ಣ ಕಂದಮ್ಮಗಳ ಕಣ್ಣೀನ ಕವಡೀಯ
ತಣ್ಣನ್ನ ಜೋಮಾಲೆ ಕೊರಳೊಳಗಿತ್ತೋ;
ಬಡವರ ಒಡಲಿನ ಬಡಬಾನಲದಲ್ಲಿ
ಸುಡು ಸುಡು ಪಂಜು ಕೈಯೊಳಗಿತ್ತೋ
ಕಂಬನಿ ಕುಡಿಯುವ ಹುಂಬ ಬಾಯಿಲೆ ಮೈ-
ದುಂಬಿದಂತುಧೊ ಉಧೊ ಎನ್ನುತಲಿತ್ತೋ;
ಕೂಲಿ ಕುಂಬಳಿಯವರ ಪಾಲಿನ ಮೈದೊಗಲ
ಧೂಳಿಯ ಭಂಡಾರ ಹಣೆಯೊಳಗಿತ್ತೋ!

('ನಾದಲೀಲೆ' : ಪುಟ೩೮)

ಈ ಭೀಷಣ ಶೋಷಣಾಸುರನ ಕಾಪಾಲಿಕ ಅವತಾರ ಎದೆ ಝಲ್ಲೆನಿಸುವಂತಿದೆ. ಈ ಸಾವಕಾರಿಕೆ ಎಷ್ಟು ಜನರ ಸಾವು ನೋವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆಯೋ! ಶೋಷ್ಯ-ಶೋಷಕ ವರ್ಗಗಳ ವೃದ್ಧಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಗಂಡಾಂತರಕರವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೇ ನಮ್ಮ ಮುಖಂಡರಿಂದು ಧನಿಕ-ದರಿದ್ರರ ಅಂತರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು Socialistic Pattern of Society ಸಮಾಜವಾದಿ ಸ್ವರೂಪದ ಸಮಾಜವನ್ನು ರಚಿಸುವುದೇ ಧ್ಯೇಯವೆಂದು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. 'ನರಬಲಿ'ಯಲ್ಲಿ-

ನಿಂದಿಹರಿದೊ ಇಗೊ!
ಎಕ್ಕಡ ಮೆಟ್ಟಿಹ ಎಕ್ಕಲ ಬಂಟರು
ಉಕ್ಕಡಗಾತ್ರದ ಉಕ್ಕಡದವರು
ಕಕ್ಕಡ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ
ಮಾಡಿಸೆ ಕೆನ್ನೀರ್ ಜಳಕವನು
ಏರಿಸೆ ರುಂಡದ ಹೂವುಗಳ
ಹಾಕಲು ಮದ್ದಿನ ಧೂಪವನು
ಬಾರಿಸೆ ಗುಂಡಿನ ಗಂಟೆಗಳ
ಬಂದಿತು ಬಂದಿತು ನೈವೇದ್ಯ
ನೀತಿಯ ಭೂತವೆ ಹೊರಡಿಲ್ಲಿಂದ
ದಯೆಯ ದೆವ್ವವೇ ನೀ ಹೊರಡು
ಕರುಳಿನ ಮರುಳೇ ಓಡಿಲ್ಲಿಂದ
ನ್ಯಾಯ ರಾಕ್ಷಸನೆ ನೀನೋಡು!

(ಬೇಂದ್ರೆ – 'ಗರಿ': ಪುಟ ೬೭)

ಅದೇ ಕಂಸಾಸುರರ ಕರ್ಗೆಯ್ಮೆಯ ಕರಾಳ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. 'ಚಂಡೆಮದ್ದಳೆ' ಯಲ್ಲಿಯ 'ಗೊಂದಲಾಸುರ'ನ ಘೋರಮುಖವೇನಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ?

ಯಾರಿವನು ನಾಯಕ?
ದಿನ ದುಃಖಿ ದರಿದ್ರ ಕೋಟಿ ದುಃಖತ್ರಾತ,
ಆರ್ತರಕ್ಷಕ ಈ ಅನಾಥ ಬಂಧು?
ಏ, ಎಲಾ, ಇದು ಎಂಥದಯ್ಯ, ಈ ಹೊಸ ಜಂತು?
(ಅವತಾರಲೋಕಕ್ಕು ಮಿಕ್ಕಿತಲ್ಲ!)
ರೋಬಟ್ಟು, ನರಯಂತ್ರ?
ಸುಟ್ಟ ಬೀಜದಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ಜಾಲಿಯ ಮರ?
ಕಣ್ಣೊ? ಕಣ್ಣೊ ಹೌದು. ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ–ಹೈವೋಲ್ಟೇಜು ಬಲ್ಬು!
ಕಾಲೊ, ಸ್ಟೀಮ್ ರೋಲರೋ! ಹೃದಯವೋ ರುಬ್ಬುಗುಂಡೋ?
ತಲೆಯೊಳತ್ತಾಧುನಿಕ ಗೋಡೆಗಡಿಯಾರದೊಳ
ಕರುಳಂತದೇನೇನೊ ತಂತಿತಂತ್ರ;
ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿದ್ದಿರಲು ಬೇಕು ಮಾರಣಗಿರಣಿ
ಬಾಯಿ ಹೊಗೆಕೊಳವೆಯಿಂದೆದ್ದು ಕವಿಯುತ್ತಿತ್ತು
ವಿಷವಾಯು ಕಣಜ ಹೊಗೆ! (ಅಡಿಗ)

ಈ ವಿರಾಡ್ರೂಪದ ವಿಕಟಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಯಾರು ಹೆದರರು? ಯಾಂತ್ರೀಕರಣದ ಫಲವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಹೃದಯವು ಯಂತ್ರವಂತೆಯೇ ಕಲ್ಲಾಗಿ, ಬಂದು

ಮುಂಬ ಜನರ ತಂಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಭಾಂಡವಂತೆ ತನ್ನ ಉದರವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡುವ ದಸ್ಯುಗಳ ಅನಾರ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಆಗೀಗ ಭಾರತೀಯನ ಕಣ್ಣಿಗೋ ಕಿವಿಗೋ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ. ಇಂಥ ಕಪಟಿಗಳೂ ಕ್ರೂರಿಗಳೂ ಹಿಂಸಾಮತ್ತರೂ ದೀನ-ದಲಿತ-ದುಃಖಿಗಳ ಹೃದಯವನ್ನು ಹೀರಿ ಹಿಪ್ಪೆಯಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಾರಭಾರಕ್ಕಂಜಿ ಹಳ್ಳಿಯ, ಪಟ್ಟಣದ ಜನ ಹಿಂಜರಿದದ್ದುಂಟು. ಈ ಕಗ್ಗೊಲೆಗಾರಿಕೆಯು ಧಾರ್ಮಿಕ-ರಾಜಕೀಯ-ಆರ್ಥಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ನೇತೃತ್ವ ಎಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಭಯವುಂಟಾಗದಿರುದು. ಮುಗ್ಧ ಜನರು ಮುಂದುಗಾಣದೆ ಮೊಗಚಿ ಬೀಳಬಹುದು. ಆಗ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸತ್ತ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ಕಂಗೊಳಿಸೀತು! ಇಂಥವರ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು ಮುರಿಯಲು ತಡವಾಗಿಯಾದರೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾವತಾರವಾಗದಿರದು. ಅಂಥ ರುದ್ರಾವತಾರದಿಂದ ಅನಾಗರಿಕ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಂತ್ಯವಿಧಿಯುಂಟಾಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ!

೬.

ರೌದ್ರ ಸಂದೇಶ

ರೌದ್ರಕ್ಕೆ ಕ್ರೋಧವು ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ. ವೀರಾವೇಶದ ಪರಮಾವಧಿ ರುದ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಬೀಭತ್ಸವೋ ಎನಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿನ ಪ್ರತೀಕಾರ-ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರತೆ ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅಸಲು ಬಡ್ಡಿಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ತೀರಿಸುವವ ರುದ್ರನೊಬ್ಬನೇ. ಈ ದಂಡನೆ ಗೆದ್ದ ದಂಡನಾಯಕರೆಂದರೆ ಭಾರತದ ಭೀಮ; ದಕ್ಷಾಧ್ವರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ ವೀರಭದ್ರ; ಮಾರನನ್ನು ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡಿದ ಹರ! ಈ ಹರ ಶಕ್ತಿ " Destruction is the prerequisite of Construction- ಪ್ರಲಯವೇ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಿದ್ಧತೆ' ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾಕ್ರಾಂತಿಗಳು ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಬಡಿದ ಬಗೆಗೆ ವೀರಕ್ಕಿಂತ ರೌದ್ರವೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣ. ಆವೇಶವೆಂದರೆನ್ನಬೇಕು ರೌದ್ರಕ್ಕೆ! ಭಾವನೆಯ ಬಿಸಿ ಉನ್ಮಾದಕ್ಕೇರಿ ವೀರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭೀಭತ್ಸಕ್ಕಿಳಿದ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರೌದ್ರಾಧಿಕ್ಯ ಬೀಜವೆನಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಇದು ಒಂದು ವಿಧದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕೋಪ-ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿ, ಭೂಕಂಪ, ಪ್ಲೇಗು, ಕಾಲರಾ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ; ದೈವಶಾಪದ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಒಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ದೇಶವೇ ಅಥವಾ ಜಗತ್ತೇ ಇಂಥ ಒಂದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉಧ್ವಸ್ತವಾದೀತು. ಒಂದು ಮಾನವಕುಲವೇ ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾಶವಾದುದಕ್ಕೆ ಇತಿಹಾಸ ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಡಬಲ್ಲುದು. ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಹೋದಾಗ ಇಂಥ ಶಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಣುಬಾಂಬಿನ ಇಂದಿನ ಸ್ಪರ್ಧಾಳುತ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅಂಥ ವಿಕೋಪಕ್ಕೆ ಹೋದೀತೆ? ಹೋದರೆ ಏನಾದಿತು? ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು 'ರುದ್ರಾವತಾರ' ದಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಲಾಗಿದೆ:

ರುದ್ರೋಽಹಂ ರುದ್ರೋಽಹಂ ಕ್ಷುದ್ರಾದ್ರಿಯಿನೆದ್ದು ಬಂದೆ:

ಜಗದಗಲಕೆ ಹರಡಿ ನಿಂದೆನಿದೋ ಮುಗಿಲು ಜಡೆಯ ತೂಗಿ!
ವಿದ್ಯುದಸ್ತ್ರ ಹಿಡಿದೆ. ಗುಡುಗಿ ನಡುಗಿಸುತಿಹೆ ಚರಾ ಚರದೊ
ಳಿರುವ ದುಷ್ಟಸರ್ಪಮತಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನು ಮೆಟ್ಟಲೆಂದು
ಭಾರತೀಯ ತುಂಗತಮ ಶಿರಃಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ
ಗರ್ಜಿಸುತಿಹೆನಿದೋ ಕೇಳಿ: ಅಣುಮಾನವ ಜಂತುಗಳೇ!
ಕ್ಷುದ್ರ ಲೋಭ ಮೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಮೃಗಮನಗಳ ಮೂಟೆಗಳೇ!
ಎಲ್ಲಿರಲ್ಲಿ ನಿಂತಲ್ಲೇ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ
ಬೆನ್ನೆಲುಬನು ಪುಡಿಗೂಡಿಸಿ ಭುವಿಗೆ ಗೊಬ್ಬರವನಿಕ್ಕುವೆ;
ಮಣ್ಣಿನಾಸೆ ಹೊನ್ನಿನಾಸೆ ಕಸಕಿಂತಲು ಕಡಿಮೆಯಾದ
ಜೊಳ್ಳು ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳ ಹೆಕ್ಕುವಾಸೆ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ
ಸನ್ನಿಗಾರರೆದೆಗೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಚೂರಿಯಿಕ್ಕಿ ಬಾಳ್ವ
ನರನರಿಗಳೆ! ಇಗ್ಗಾಲಿನ ಕರ್ಕೋಟಕ ಕುಂಡಗಳೇ!
ಕುಮತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಷಬಿಂಡಗಳೇ!
ಕೆಡವಿ ನಿಮ್ಮ ತರೆಚರಂಡಿಯಲ್ಲಿ ನೂಕಿ ಜಡಿದು ಬಡಿದು
ಕಡೆದು ನುಣ್ಣನಣ್ಣ ಮಾಡಿ ಹರಿಯ ಬಿಡುವೆ ನರಕದೆಡೆಗೆ!

ಇದೋ ಶೂಲ. ಇದೋ ಪಾಶ. ಕಚ್ಚಿ ಚುಚ್ಚಿ ತಿಂಬ ಭೂತ
ಇದೋ ರಕ್ತ ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರಿಸುವ ಪಿಶಾಚ ತಂಡ!
ಬಿಟ್ಟೆ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಿರೆಂಜಲುಂಬ ಮಾನ
ಸತ್ತ ಹೆಣ ಹೆಂಗಳೇ. ಕರಾಳ ತಂತ್ರಗಣಗಳೇ!
ಎತ್ತ ಓಡಲೆತ್ನಿರಯ್ಯ? ಹೋಗಿರೋ–ಅದೆಲ್ಲಿ ನೀವು
ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಬಿರೆಂದು ನೋಳ್ಪೆ ನನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ!
ತತ್ತರಿಸಿರಿ. ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳಿರಯ್ಯ ನಿಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನು;
ಚಾಡಿ. ಛಿದ್ರ, ಕಪಟ. ಕಂತ್ರಿವಿದ್ಯೆ. ಕಳ್ಳ–ಸುಳ್ಳತನವ
ಮೋಡಿ ಮಂತ್ರ–ಒಂದೆ. ಎರಡೆ? ಕಾರ್ಗಲಿಸದ ಗುಪ್ತ ಗುಪ್ತ!
ಆ ಅರಮನೆಗಳಲಿ ತಲೆಯ ಮರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಕಿರಯ್ಯ–
ಏಕೆ ಗಾಬರಿಯಲಿ ಎಡಹುತಿರುವಿರೀಗ ಗಣ್ಯರೇ?
ಏಕೆ ಬೆದರಿ ಬಿಕ್ಕುತಿಹಿರಿ ನಾಗರಿಕವರೇಣ್ಯರೇ?

ಕ್ಷುದ್ರ ಶತ್ರು ರುದ್ರ ನಾನು
ಅವಿಪಕ್ಷಕಾಂಕ್ಷಕನವನು!
ಮುಪ್ಪುಗಿದ್ದವಿದ್ದರೆಲ್ಲ
ಬೇಗ ಕುಡಿದು ಬನ್ನಿರೋಡಿ

ಗುಟ್ಟುಗಳ ಕಪಾಟನೊಮ್ಮೆ ತೆರೆದು ನೋಡಿ ಬನ್ನಿರಯ್ಯೊ
ಕಷ್ಟ, ಕಷ್ಟ ಪರರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕರವು! ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳೆ,
ಕಾಲವಿಲ್ಲ: ಕಾಲಕಾಲ ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತೆ: ಕೇಳಿತೇನು?
ಬಾಲ ಮಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲಿ; ಚೀರಲಲ್ಲಿ ಫಲವದೇನು?
ಖ್ಯಾತೋಹಂ, ವಿಷಯಲುಬ್ಧ-ರಾಷ್ಟ್ರಕೃತ-ದ್ಯೂತೋಹಂ;
ವಿಜ್ಞಾನ-ವ್ಯಾಪಾರ-ವಿಷಾಬ್ಧಿಜನ್ಯ ಭೂತೋಹಂ!
ಧಗಧಗಿಸಿ ನಿಂದೆನಿದೋ ದಿಗ್-ದಿಗಂತಗಳಲಿಹರಡಿ:
ಜೀವಗಳ್ಳರಿತ್ತ ಕಾಣಿರೊಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣನರಳಿಸಿ!
ಕಟ್ಟಿ ಗಂಟುಮೂಟೆಗಳನು ಹೊರಡಲಿನ್ನು, ಸರಳಿಸಿ!

('ಮಂಜುಗೀತ' ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೮-೫೯) (ಬಿ.ಎಚ್.ಶ್ರೀ)

ಒಂದು ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾ ಗಣ್ಯರು ಚಾಪಲ್ಯದಂಡೆಗಳಾದಾಗ, ಮಾತ್ಸರ್ಯದುಂಡೆಗಳಾದಾಗ, ಮುದಮೆತ್ತಿ ಹೊಲಸಾದ ಜೀಜೀತನದ ಜೋಲುಗೊಂಡೆಗಳಾದಾಗ-ಅವರ ಮಂಡೆಗಳು ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದ ಕೊಳಚೆ ಹಂಡೆಗಳಾದಾಗ ಅವರ ಮೊಗದಲ್ಲಿ ಹೇಸುನಗೆಯರಳಿ ಮಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ರುದ್ರಾವತಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ವಕೀಲರು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದಾಗ, ಮಹಾಧ್ಯಾಪಕರು ಪರೋಪದೇಶ- ಪಂಡಿತರಾದಾಗ, ಧರ್ಮರಾಯ ಶೆಟ್ಟರು ಕಳ್ಳಪೇಟೆಗರಾದಾಗ, ಟೊಪ್ಪಿ ಹಾಕುವವರು ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಾದಾಗ, ಪರಮತದ ಗಿಳಿಪಾಠ ಮಾಡಿ ಅದೆ ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ಜಂಭದ ಜಯಪ್ರಥರು ವಿದ್ವಾಂಸರೆಂದು ಮಾನಿಸಲ್ಪಡುವಾಗ, ಸಮತಾವಾದದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲ ಸಮತಾವಾದದ ಆಡಳಿತ ಶುರುವಾದಾಗ, ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಇಂಥ ಸಮಾಜಶ್ರೇಷ್ಠಿಗಳ ಲೆಕ್ಕವಿಟ್ಟು ಪೂರೈಸದಾದಾಗ ರುದ್ರಾವತಾರವಾಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕಾಶಕರೂ, ಪುಸ್ತಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೂ ಲೇಖಕರನ್ನು ನುಂಗಿ ನೀರ್ಕುಡಿದೇ ಬದುಕಲಾರಂಭಿಸಿದಾಗ, ಸಂಕುಚಿತ ಜಾತೀಯತೆ -ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಗಳು ನೆಗಳೆಯಂತೆ ಬಾಯ್ದೆರೆದಾಗ, ಮತಾಂಧತೆ ಮೇರುವಿನೆತ್ತರಕ್ಕೇರಿದಾಗ, ಪಂಕ್ತಿಭೇದವೇ ಪರಮಧರ್ಮವಾದಾಗ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತತೆಯು ಪಕ್ಷರಹಿತವಾದಾಗ ರುದ್ರಾವತಾರವಾಗದೆ ಎಂದೂ ಇರದು! ಒಂದು ಸಮಾಜ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವಾರ್ಥ, ಜಾತಿಸ್ವಾರ್ಥ, ಪ್ರದೇಶಸ್ವಾರ್ಥ, ತಂಡಸ್ವಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಆಳಾಗಿ ಮುಗ್ಧರನ್ನೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರನ್ನೂ, ಬಡವರನ್ನೂ, ಗುಣಿಗಳನ್ನೂ, ನಿಜವಾದ ಕಲೆಗಾರರನ್ನೂ, ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಶೋಷಿಸಿ, ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಬಾಳಲಾರಂಭಿಸಿದಾಗ, 'ಹರ ಕೊಲ್ಲಲ್ ಪರ ಕಾಯ್ವನೇ?' ಎಂಬಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಲ್ಲವೇ? 'ಅಲ್ಲಾವದೀನ ನೃಪತೌ ನಸಂಧಿರ್ನಚವಿಗ್ರಹಃ' ಎಂಬಂತಹ ನ್ಯಾಯವಂತಿಕೆ ಸಣ್ಣದರಿಂದ ದೊಡ್ಡದರವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಾರ್ವಜನಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲೂ ತಲೆದೋರಿದಾಗ 'ಅನ್ಯಥಾ ಶರಣಂ ನಾಸ್ತಿ' ದೇವರು ಅಥವಾ ವಿಶ್ವದ ನಿಯಾಮಕ

ರಕ್ತಿಯು ರುದ್ರಲೀಲೆಗಾರಂಭಿಸದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ! ಕ್ರಾಂತಿ, ವಿಪ್ಲವ, ಹೋರಾಟ, ಹಿಂಸೆ, ದರೋಡೆ, ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮುಂತಾದ ಅರಾಜಕವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತೋರುವ ಚಳವಳಿಗಳು ಅಸಹ್ಯವಾದ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಎದ್ದು ನಿಂತದ್ದಕ್ಕೆ ಚರಿತ್ರೆಯು ಸಾಕ್ಷಿ ಕೊಡಬಲ್ಲದು ಇಂಥ ಅಶಾಂತಿಪರ್ವವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾವಿಂದು ಕವಿಕೊಟ್ಟ ನೋಟೀಸಿನಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಬೇಕು. ವ್ಯಕ್ತಿಚಾರಿತ್ರ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿ ಆ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜಚಾರಿತ್ರ, ರಾಷ್ಟ್ರಚಾರಿತ್ರಗಳು ಹೊಲೆಗೆಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ 'England expects every man to do his duty-- ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಯೂ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ' ಎಂದ ನೆಲ್ಸನ್ನನ ಮಾತಿನಂತೆ ಭಾರತೀಯರಾದರೂ ಚುರುಕಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶೀಲ-ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರೆನಿಮಿಷವೂ ತಡಮಾಡದೆ ಕಂಕಣಬದ್ಧರಾಗುವುದೀಗ ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತ. ಹೊಸದಾಗಿ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಮಗುಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಅಂತರ್ದೇಶೀಯ ಸಂಘಟನೆ, ಸಹಕಾರ, ಸಂವಿಭಾಗ, ಸಮದೃಷ್ಟಿ, ಸಹಾನುಭೂತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬರಬೇಕು. ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಭಾರತವೇ ಕ್ಷುದ್ರಾತ್ಮವಾದರೆ ಹರಿ-ಹರ-ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭರು ನಗರೇ?

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂಥ ರುದ್ರಲೀಲೆಯ ವಿಕಟಾಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು--

ಇಂದಕಾರಣವೆನ್ನೊಳಾನಂದವುಕ್ಕುತಿದೆ-
ಆಯಿತಾವುದೊ ಮುಕುಟ ಹುಡಿಯ ಪಾಲು!
ಇಂದಕಾರಣವೆನ್ನೊಳಾನಂದವುಕ್ಕುತಿದೆ-
ಕುಡಿಯಿತಾವುದೊ ಹುಡಿಯ ಹಸುಳೆ ಹಾಲು!
ಆನಂದವೆಲ್ಲೆಯೇ ಮೀರಿ ಹರಿಯುತ್ತಿಹುದು-
ಜಗಕೆ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಡಂಗುರವ ಹೊಡೆವಂತೆ!
ಆನಂದವೆಲ್ಲೆಯೇ ಮೀರಿ ಹರಿಯುತ್ತಿಹುದು-
ಮಾನವನ ಹೀನತೆಗೆ ತೀರ್ಪುಕೊಡುವಂತೆ!

('ರಕ್ತಾಂಜಲಿ' ಪುಟ ೮೫)

ಈ 'ಸೆರೆಯಾಳ'ನ ಪಂಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅಟ್ಟಹಾಸವು ಹಾಸ್ಯದ ಅತಿಹಸಿತವೆಂಬ ಅರನೆಯ (ನೀಚ) ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂಬಂತೆ ಹೊರಗೆ ಕಂಡರೂ ಅಂತತ: ಅದು ಸಾತ್ವಿಕ. ಪರನು ಅಟ್ಟಹಾಸಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದದ್ದು ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಅವನದೆಂದಾದರೂ Villain's Laughter- ಧೀರೋದ್ಧತನ ನಗೆಯೆನ್ನಲಾದಿತೆ?

೭

ಹಾಸ್ಯ ಸಂದೇಶ

ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ನಗೆಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಆರು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಮಿತ ಮತ್ತು ಹಸಿತಗಳು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಹಸಿತ ಅವಹಸಿತಗಳು ಮಧ್ಯಮರಲ್ಲಿಯೂ, ಅಪಹಸಿತ–ಅತಿ–ಹಸಿತಗಳು ನೀಚರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಜ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಪಹಾಸ್ಯ, ವಕ್ರೋಕ್ತಿ, ವ್ಯಂಗ್ಯೋಕ್ತಿ, ಅವಹೇಳನ, ಪರಿಹಾಸ, ಹುಚ್ಚುಹಾಸ್ಯ, ವಿಕಟಹಾಸ್ಯ, ನಕಲಿ, ಚತುರೋಕ್ತಿ ಮತ್ತು ನಿಂದೆ ಎಂದು ಆಂಗ್ಲ ವಿಮರ್ಶಕರು ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಹತ್ತು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರಂತೆ. ಹಾಸವು ಹಾಸ್ಯರಸದ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ. ಅಸಾಂಗತ್ಯವು ಹಾಸ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅವಲಂಬನ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ನಾನಾ ವಿಧದ ಅಸಂಬದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ರೀತಿಯಿಂದ ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಡಂಬನೆಯು ಅವಹೇಳನದ, ಚತುರೋಕ್ತಿಯ, ಕುಚೇಷ್ಟೆಯ ಅಥವಾ ವಿಕಟಹಾಸ್ಯದ, ನಕಲಿಯ ಮತ್ತು ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರ ಹೊರಟದ್ದೇ ಹೆಚ್ಚು. ವಿಮರ್ಶೆಯ ಅಸಿಧಾರೆಯುಳ್ಳ ಹೊಸಗನ್ನಡ ವಿಡಂಬನ ಕವನಗಳು ಎಂದೆಂದೂ ಬದುಕಿ ಉಳಿಯುವಂತಿವೆ.

ಇಂಗ್ಲೀಷು ಕಲಿತವರೂ ಸಿನೆಮಾ ಕಂಡವರೂ 'ಸೌಂದರ್ಯವೆಂದರೇನು?' ಎಂದು ಆಗೀಗ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು Truth is Beauty, Beauty is Truth- ಸೊಬಗೇನನ್ನಿ ನನ್ನಿಯೇ ಸೊಬಗು' ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದೊಂದು. ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಂದ–ಚೆಂದಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೀಸಲಾದ Aesthetis ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟಶಾಸ್ತ್ರವು ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲೂ ಆಗೀಗ ಅಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದವರಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರಂಥ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮಾತ್ರ 'Supra-Rational Beauty'– ತರ್ಕಾತೀತ ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂದು ವಿಷಯತ್ವವಿತ್ತು ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿ ಹಿಂದೆ ಇಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ವಿಡಂಬನರೂಪದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ:

ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಡೊಂಕಾದ ಬಾಲವುಳ್ಳ ಹೆಣ್ಣು ನಾಯಿಯನ್ನು ಗಂಡು ನಾಯಿಯು ತ್ರಿಲೋಕ ಸುಂದರಿ ಎಂದು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಷ್ಟೂ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಕಿರಿದು ತೋರಿಸಬಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ಮಂಗ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರಿ ಎಂದು ಗಂಡು ಮಂಗ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅತಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಹೊಟ್ಟೆಯುಳ್ಳ ಹೆಣ್ಣು ಹಂದಿಯನ್ನು ಗಂಡು ಹಂದಿ ಅಪ್ಸರೆಯೆಂದು ವರಿಸುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಕರ್ಕಶವಾಗಿ ಕಿರಿಚಬಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ಕತ್ತೆಯನ್ನು ಗಂಡು ಕತ್ತೆ ಆದರ್ಶಸುಂದರಿಯೆಂದು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಗಂಡಸು ಮೊಲೆಗಳ ಗಾತ್ರ ಅತೀ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವವಳು ಅದ್ವಿತೀಯ ಸುಂದರಿ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ

ಅವರವರ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನುಳಿದರೆ ಸೌಂದರ್ಯವೆಂಬುದಕ್ಕೇನಾದರೂ ಅರ್ಥವಿದೆಯೇ?
'ಕಾವ್ಯವೇದನೆಯಲ್ಲಿ' ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕವಿಯಿಂತೆಂದ : (ವಿ.ಜಿ.ಭಟ್)

ಸುತ್ತ ಹೇಟೆಯ ಹಿಂಡು:
ನಡುವಿಹುದು ಹುಂಜ
ಹೇಸಿ ಹೇಟೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ
ಹುಂಜಕ್ಕೆ ಚೆಂದ!
ಈ ನಿಸರ್ಗದ ಚೆಲುವು
ನನಗೆಲ್ಲ ಚೆಂದ:
ಸುತ್ತಲೂ ಹೇಟೆಗಳು
ನಡುವೆ ನಾ ಹುಂಜ!

'ಅದು ಚೆಂದ. ಇದು ಚೆಂದ' ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅಹಂಕಾರದ ಭಿತ್ತಿಯಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ಭಿತ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಸಂದರ್ಭವೂ ಇರಬಹುದು. ಆದರಿಂದು ಮೆಹರ್‌ಬಾನಿ ಮಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಲಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮದವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಅಂಥವರಿಗೊಂದು ಹೊಡೆತ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪ, ಆವರಣಸಹಿತವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಇರಸ್ತಿಕೆ ಎಂಬುದು ಪರಮರಮ್ಯವೆಂದು ಒಳಗೊಳಗೇ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು 'ಹೋಗಲಿ ಪಾಪ' ಎಂದು ಮತ್ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿ ಬಂದಾಗ, ಉದಾರವಾಗಿ, ದಯೆಯಿಟ್ಟು ಚೆಲುವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹರಸುವ ಹುಂಜತನವನ್ನಿಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದರೂ ಸರಿಯೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ, ಅದು ಚೆಲುವು, ಇದು ಚೆಲುವು ಅವಳು ಚೆಲುವೆ. ಇವಳು ಚೆಲುವೆ ಎಂದು ಸಿನೆಮಿಸುವ ಸಂಭ್ರಾಂತರನ್ನು ಗೇಲಿಮಾಡಲು ಹೊರಟ ಪದ್ಯವಿದೆಂದರೂ ಸರಿಯೇ ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಈಗ ಹೇಳಿದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರೆ, ಎರಡನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಬಲ್ಲವು. ಸ್ವತಃ ಸುಂದರರೂ ಸುಂದರ ಕೃತಿಗಳ ನಿರ್ಮಾತರೂ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅನೇಕರು 'ಮೆಚ್ಚಿದವನಿಗೆ ಮರಣವೇ ಸುಖ' ವೆಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ ಯಾರನ್ನೋ ಯಾವುದನ್ನೋ ಯಾವುದೋ ಭ್ರಮೆಗೊಳಗಾಗಿ ಚೆಂದವೆಂದು ಮರುಳಾಗುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಪರಾಕ್ರಮಿ ಕಂಠೀರವನು ಹುಂಬನಾದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಭೀರುವೂ ದುರ್ಬಲಳೂ ಆದ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ: ಅತ್ಯಂತ ಶುದ್ಧನಾದವನು ಹುಂಬನಾದರೆ ಅತಿ ಅಶುಚಿಶೀಲದ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ! ಇಂಥ ವಿಕಟಯೋಗಗಳಿಗೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಾಗಲೂ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತವೆ!

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ತನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದಂತೆ ಅವನ ಸಮರ್ಥನೆಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತರ್ಕಬದ್ಧ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಭಾವನೆಯು ಆವೇಶಕ್ಕೆ

ಆಳಾಗಬಾರದೆಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನೂರು ಸಲ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ ಮನುಷ್ಯನೇ ಅಂಥ ಆಳಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದನ್ನು ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಅಭಿರುಚಿಯೇ ಮೂಲತಃ ಮಾನವನ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರೇರಣೆಯೋ ಏನೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಕೂಡ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಚಾರಶುದ್ಧತೆಗೆ ಸರಿಸಮವಾದ ಆಚಾರಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ತಪಸ್ಸೇ ಸರಿ! ಶ್ರೀ ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನರ 'ಬುಂಡೇ ಬಕ್ತ ರತ್ನ' ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನೀಗ ಪರಾಂಬರಿಸೋಣ :

ಯೆಂಗೀಸ್ಗ್ ಎಂಗೆ ಅರಸ್ನ ಕುಂಕ್ಮ–
ಗಂಡೀಗ್ಗ್ ಅಂಗೆ ಯೆಂಡ.
ವುಟ್ಟಿದ್ ಮನ್ಸ ರುಂಡಾಂತ್ ಅಂದ್ರೆ
ಯೆಂಡದ್ ಬುಂಡೆ ಮುಂಡ.

ಮನ್ಸಾಂತ್ ಅನ್ನೋ ಮೀನ್ ಬದಕೋದ್ಕೆ
ಯೆಂಡದ್ ನೀರೆ ಮುಕ್ಯ !
ಅನಬೋವಸ್ತನ್ ಮಾತ್ ಸುಳ್ಳಾಗ್ದು–
ಸತ್ಯ ರತ್ನನ್ ವಾಕ್ಯ!

('ರತ್ನನ ಪದಗಳು' : ಪುಟ ೧೫)

ಹೆಂಡದ ದುರಭ್ಯಾಸವುಳ್ಳವನು ಯೋಗೀಶ್ವರನಂತೆ, ಅನುಭಾವಿಯಂತೆ ಅನುಭವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಹೆಂಡದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೆಂಡವೊಂದು ಸ್ಥೂಲವಾದ ಪದಾರ್ಥ– ಒಂದು ಪೇಯ ಅದರಂತೆ ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ಚರ್ಮಗಳ ಭೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೂ ಅಹಿತಕರವಾದ ಭೋಗ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯವೆನಿಸುವುದುಂಟು. ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೊರತಲ್ಲ. ಹಿತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಅದು ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು 'ಪ್ರಿಯವಾದುದೇ ಹಿತವಾದುದು' ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಿಗರೇಟು–ಬೀಡಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದು ಬರುವ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ತೋರುವ ಕಾರಣಗಳನ್ನೆ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಅವು ಹಾನಿಕರವೆಂದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಅದು ಹಿತಕರ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವ ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಅನೇಕರು ಕಂಡಿರಬಹುದು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬಿ.ಸಿ.ಜಿ. ಚುಚ್ಚುಮದ್ದಿನ ಬಗೆಗೂ ಡಾಲ್ಡಾ ವನಸ್ಪತಿಯ ಬಗೆಗೂ ವ್ಯಾಕ್ಸಿನೇಶನ್ನಿನ ಬಗೆಗೂ ಹೀಗೇ ಸಮಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವೆಂದು ತೋರುವಂಥ ತರ್ಕ–ಪ್ರತಿತರ್ಕಗಳೂ ಆಧಾರ–ಪ್ರತ್ಯಾಧಾರಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹಿತಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯುವವರೆದುರು ಅದೇ ಯೋಗ್ಯ ಎಂಬುದು ಗಡಂಗಿನ ಮಾಲಿಕನ ಹಿತಾರ್ಥ. ಹೆಚ್ಚು ಕಮಿಶನ್ ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕುವುದೋ ಅಂಥ ಕಂಪನಿಯ ಔಷಧವೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಎನ್ನುವುದು ಔಷಧ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಹಿತಾರ್ಥ. ಇಂಥ ಅಂತರ್ಗತ ಹಿತಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಕಲಿತ ಹಾಗೂ ಕಲಿಯದ ಭಾರತೀಯರನೇಕರು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂಥ

ಹೆಂಡ ಕುಡುಕನಂತೆ ಭಾವಿಕತನದಿಂದ ಹಾನಿಕರವಾದ ಅಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು (ಅದನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಡುವ ವಂಚಕರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ) ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಬುದು. ವಿಡಂಬನೀಯ. ವಿಜ್ಞಾನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ತರದ ತೋರಿಕೆಯ ಪ್ರಚಾರ, ಉಪದೇಶ, ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಉಪದ್ವ್ಯಾಪದಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗದಿರಲು ಉಕ್ತ ವಿಡಂಬನ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಕವಿ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಡಂಬನೆಯ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವೇ ಇದು. ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಇದ್ದ ಹಾಗೇಯೇ ಹೇಳಿದರೆ ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಇಲ್ಲವೆ ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಹಳ. ಆದುದರಿಂದ ಕವಿಗಳು ಕೆಲವು ಡಿಗ್ರಿಯ ಖಾರವನ್ನು ಬೆರಸಿದ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ಜನತೆಗೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತಿದೆ ಎಂಬುದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿನ್ನೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯ-ಅಭಿರುಚಿಗಳ ದಾಸ್ಯ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿಯ ಹಿತಘ್ನ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಯವರೆಗಿನ ಅನೇಕ-ವರ್ಗದವರೂ ಮಟ್ಟದವರೂ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನದವರೂ ಅನುಕರಿಸಲು ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸ್ವದೇಶೀಯ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ದಿನೇ ದಿನೇ ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನವರಿಗಿಂತ ಕೆಳಗಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ನೂಕುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಮನಗಾಣಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವವಿಚಾರದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಧೈರ್ಯ-ಆರ್ಜವಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೊಂದೇ ಮದ್ದು. ಈ ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಕವನವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸೋಣ :

ಸಾವಿರಾರು ಗಿಡ
ನೆಟ್ಟೆವು ನಾವು
ಲಕ್ಷಾಂತರ ಗಿಡ-
ಒದಗಿತು ಸಾವು
ಯಾರೂ ನೆಡದೇ
ತೊಂದರೆ ಪಡದೇ
ಕೋಟ್ಯಂತರ ಸಸಿ ಮೊಳೆತವಲ
ಹರಿಹರ ಬ್ರಹ್ಮ
ಎಲ್ಲಿರು ನಮ್ಮ
ವನ ಮಹೋತ್ಸವದ ಮಹತ್ವವರಿತು
ಸಹಕಾರವ ನೀಡಿವರು ಭಲಾ!

('ಅರಣ್ಯರೋದನ' ಪುಟ ೧೯)

'ಸಹಕಾರ' ಎಂಬ ಈ ಪದ್ಯವು ವನಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಕೆಲವೊಂದೆಡೆ ನಾವು ಆಚರಿಸಿದ್ದರ

ಸುಂದರವಾದ ವಿಡಂಬನೆ. ಇದೇನೀ ಅದ್ಭುತ? ನಾವು ನೆಟ್ಟರೆ ಬದುಕಲಿಲ್ಲ; ತಾವೇ ಹುಟ್ಟಿ ಎಷ್ಟೋ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಬೆಳೆದುಕೊಂಡಿವೆ!' ಎಂಬುದು ಮೊದಲಿನ ಆಲೋಚನೆ. ಅನಂತರ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಅಪಯಶಸ್ಸನ್ನು ಯಶಸ್ಸೇ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ದುರಾಲೋಚನೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ತಾವೇ ತಾವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ದೇವರು (ಅಥವಾ ನಿಸರ್ಗ) ನಮ್ಮ ವನಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಎಂದು ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಹಲಕೆಲವು ತಜ್ಞ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹೀಗೇ 'ಅಡಿಬಿದ್ದರೂ ಮೂಗು ಮೇಲೆ' ಎಂಬ ನಾಣ್ಣುಡಿಯಂತೆಯೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇಂಥ ಸಮರ್ಥಕರನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಅದರ ಹೇಡಿತನದ ಲಕ್ಷಣ. ಅದಕ್ಕೆ ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವುದು ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಟೀಕೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಷ್ಟೇ ವ್ಯಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೀಗೇ ಉಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಇನ್ನು ೫೦೦ ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದರೂ ಪ್ರಗತಿ ಹೊಂದಲಾರದು. ವ್ಯಕ್ತಿಗೌರವ-ಗ್ರಂಥಗೌರವಗಳಿಗಂಜಿ ಅಯೋಗ್ಯ ವಿಚಾರ-ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಆಳಿನಂತೆ ಅನುಸರಿಸುವುದನ್ನು ಅಂದೇ ಖಂಡಿಸಿದ ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧನ ಅಶೋಕ ಚಿಹ್ನವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ತಾಳ್ಮೆ ಧೈರ್ಯಹೀನತೆ, ಸೋಮಾರಿತನಗಳು ಅಪಾಯಕರ. ಖಂಡನೀಯವಾದುದನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಖಂಡಿಸುವುದು ವಿಧಿರೂಪದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸದ್ಗುಣ, ಅದು ಧೀರ ಜನಾಂಗದ ಪ್ರಥಮ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಿಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ; ಆ ಶೈಲಿ ಶಾಗದಾದಾಗ ನಾವು ಅಪ್ರಿಯರೂಪದಲ್ಲಾದರೂ ಹೇಳಲೇಬೇಕು-ಎಂಬುದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ತತ್ವವಾಗಬೇಕು! 'Society is the tribunal Which unmasks pretension and stamps real merit- ಕಾಪಟ್ಯದ ಬುರುಕಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು ನಿಜವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡುವ ಸಮಾಜವೊಂದು ನ್ಯಾಯಮಂಡಲ; ಇಂಥ ಸಮಾಜರಚನೆಯೇ ವಿಡಂಬನದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ವಿಡಂಬನ ಕವಿಗಳಿಗೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ-

ಯುದ್ಧ ದೇವನು ಬಂದಾ
ಬುದ್ಧ ದೇವನು ಬಂದಾ
ಇದ್ದವರ ಇರುಚಿಂತೆ
- ಬಗೆ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲಾ
ಬಗೆ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲಾ
ಕಲ್ಕಿ ದೇವನು ಬಂದ
ಉಳ್ಕಿ ದೇವರ ತಂದ
ಸಲ್ಕಿ ಗುದ್ದಲಿಯಿಂದ ತೋಡಿದನಲ್ಲಾ
ತೋಡಿದನಲ್ಲಾ
ಎಲ್ಲಾ ದೇವರು ಬಂದು

ತಲ್ಲಣಗೊಂಡರು
ಇಲ್ಲಿಯವರ ಕಾಟ ಇಲ್ಲುಳಿಯಿತಲ್ಲಾ
ಇಲ್ಲುಳಿಯತಲ್ಲಾ
ಪ್ರಾಣದೇವನು ನಿತ್ರಾಣನಾಗುತ ಅಂದ
ಅನ್ನದೇವರು ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲೋ?
ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲಾ!

('ನಾದಲೀಲೆ': ಪುಟ ೩೫) (ಬೇಂದ್ರೆ)

ಎಂಬ 'ಅನ್ನಾವತಾರ' ನಮ್ಮ Grow more food Compaign- ಆಹಾರ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಚಾರದ ಒಳ್ಳೆಯ ಟೀಕೆಯೆನಿಸುವಂತಿದೆ. ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ ಅದರ ಯಶಸ್ಸು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ ಚಿಹ್ನೆಗೆದುರಾಗಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದು ಸಹಜ. ಅಂಥ ಅಪಯಶಸ್ಸನ್ನು ಜನನೇತ್ರ-ರಾದ ಕವಿಗಳು ವಿಡಂಬಿಸುವುದೂ ಸಹಜ! ಅಂಥ ಟೀಕೆ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಯಿಸದಿದ್ದರೆ ಒಂದೇ ಕವಿಯ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಸಾಲದಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬೇಕು-ಇಲ್ಲವೆ ನಾವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ಮಣಿಯದಷ್ಟು ದಪ್ಪ ತೊಗಲಿನವರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಎನ್ನಬೇಕು! ಈ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಜನಜೀವನವನ್ನು ತಿದ್ದುವುದರಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಅಶಕ್ತವಾಗದು Literature is the thought of thinking souls- ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬುದು ಚಿಂತನಪರರ ವಿಚಾರ' ಎಂಬ ಮಾತು ವಿಡಂಬನಕಾರರಿಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಹಾಸ್ಯಭಂಗಿಯು ಸಮಾಜಶಿಕ್ಷಣದ ಹದವಾದ ಮಾರ್ಗ. ಅವರ ಚಿಚ್ಚುಮಾತು, ಮುಚ್ಚುಮಾತು, ಚುಚ್ಚುಮಾತು, ಹುಚ್ಚುಮಾತುಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಚಿಂತನದ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಹೊರಟಂಥವು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೈ ಶಿಕ್ಷಿತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮುಂದೆ.

ಶಿವಾ ಶಿವಾ ಹೇ
ಶಿವ ಮಾದೇವಾ!
ಅತ್ತಿತು ಕೂಗಿತು
ಚೀರಿತು ಜೀವ!
ಬಾಯಂಗಳವಲಿ
ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾತು
ಮುಗಿಲಿನ ಕಿವಿಯನು ಮುಟ್ಟಿಲ್ ಇಲ್ಲ!
ಹಾಡುವ ಸಭೆಯಲಿ ನರಳುವವುಂಟೇ?

('ಗರಿ' ಪುಟ ೬೧) (ಬೇಂದ್ರೆ)

'ತುತ್ತಿನ ಚೀಲ'ದ ಮೇಲಿನ ಮಾತು ಧನಿಕ-ದರಿದ್ರರಲ್ಲಿಯ ಅಂತರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದು ಹೊರಟ, ಹಾಗೆ ಕಂಡ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಸಾರಿದ, ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಜಯ ಹೊಂದದ ಬಡಾಯಿಗಾರರಾದ ಕೆಲ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳನ್ನು ಮೂದಲಿಸುವಂತಿದೆ.

ಮೆಟ್ಟನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಡೆಯುವವನಿಗೆ ಬರಿಗಾಲಿನ ಪ್ರಯಾಣಿಕನ ಕಷ್ಟ-ಸುಖ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು? ಕಾರಿನಲ್ಲೇ ತಿರುಗುವವರಿಗೆ ಮೋಟಾರಿನ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ದೂರು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವರ ತೊಂದರೆಯ ಡಿಗ್ರಿ ಎಷ್ಟೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾದೀತೇ? ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಸುಖವಾಗಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಹೃದಯಹೀನ ನಾಯಕರಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಜನತೆಯ ತೊಂದರೆ-ತಾಪತ್ರಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ, ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಪ್ರೇರಣೆಯೇ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಐಷಾರಾಮಪ್ರಿಯರು ಯಾವ ಸರಕಾರಿ ಅಥವಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತರಾದರೂ ಹೀಗೇ 'ದೈವವುಳ್ಳವರಿಗೆ ದಯವೇ ಇಲ್ಲ' ಎಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಪರೋಪಜೀವಿಗಳೆಂಬ ಕಳೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದಾಗಲೇ ಸಮಾಜವು ನಿರ್ಮಲವಾದೀತು; ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವುಂಟಾದೀತು.

ಭಾರತದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬಹಳವಾಗ್ಹೋಯ್ತು;
ಅದರಿಂದಲೇ ಇಂದು ಊಟಕಿಲ್ಲಾಯ್ತು!
ಊಟಕಿಲ್ಲದ ಜನರ ಜಂಭ ಹೆಚ್ಚಾಯ್ತು;
ಅದನಿಳಿಸಲಿಂದು ರೇಶನ್ನೆ ಬೇಕಾಯ್ತು!
ಮಕ್ಕಳನು ಹಡೆದವರು ನವನಂದರಲ್ತೆ?
ಅವರ ರಾಕ್ಷಸತನವು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತಂತೆ!
ಅವರ ಬಂಧಿಸಲು ರೇಶನ್-ಹಗ್ಗ ಬೇಕು-
ಚಾಣಕ್ಯ ಸರಕಾರಕೆನ್ನಿರೊ ಪರಾಕು!
ಐರೋಪ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಡಳತೆ ಬೇಕು,
ಕೈಗಾರಿಕೆಯು ಬಂದು ಕೃಷಿಯುಳಿಯಬೇಕು.
ಆದರೂ ಆಹಾರ ಅಕ್ಷಯಿಸಬೇಕು;
ಅಪ್ಪಚ್ಚಿ ಅಮ್ಮಣ್ಣಿ ಎರಡೂನು ಬೇಕು!
ಬಂಡವಾಳಿಗ ಬೇಕು ಬಡವನೂ ಬೇಕು;
ಹುಲಿಹಸುಗಳೆರಡೂನು ಒಟ್ಟಿಗಿರಬೇಕು!
ಹುಲಿಯು ಹಸುವನು ಕಚ್ಚಿ ತಿನ್ನುತಿರಬೇಕು;
ಹಸುವಿಂಗೆ ಹೆದರಬೇಡನ್ನುತಿರಬೇಕು!

('ಬೇತಾಳಗಳ ಕುಣಿತ': ಪುಟ ೨೭) (ಜಿ.ಹೆಚ್.ಶ್ರೀ)

ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವು ತಳೆದ ಧೋರಣವನ್ನಿಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬುದು ಸಮಾಜದ ವಿಚಾರಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವು' ಎಂಬ ನುಡಿಯಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಆಳಿಕೆಯ, ಆಡಳಿತೆಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಘರ್ಷಣವುಂಟಾದುದರ ಫಲವಾಗಿಯೇ ನಾವೀಗ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸ್ವರೂಪದ ಸಮಾಜದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದದ್ದು. ಜನಕವಿಗಳ ಅಂತರ್ವಾಣಿ ಜನನಾಯಕರ ಹೃದಯವನ್ನು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ವಿಧದಿಂದ ಹೊಕ್ಕು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿಯೇ

ತೀರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕಿದೊಂದು ಚಿಕ್ಕನಿದರ್ಶನ: ನಾವೀಗ ಕೃಷಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗಗಳತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹಾಕಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಇಂಥ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಪರಿವರ್ತನಕ್ಕೆ ಕಾಲದ ಕರೆಯಾಗಿ ಕರೆಗೊಡುವ ಕವಿಗಳ ಕಂಠವು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ-ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ-ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯವು ಆಡಿದ ಚುಚ್ಚುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಕಟುಧ್ವನಿಯಿದೆ. ಅಂಥ ಧ್ವನಿ ಜನತೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೆ, ಜನನಾಯಕರನ್ನು ತಟ್ಟಿದೆ. ಈಗ ನಾವು ದೃಷ್ಟಿದೋಷವನ್ನು ಅರಿತು ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಸಂಗತಿ. ಇಂದು ನಾವೇ ಸರಕಾರ. ಸರಕಾರವೇ ನಾವು. ಆದುದರಿಂದ ಸರಕಾರದ ಟೀಕೆಯೆಂದರೆ ನಮಗೆ ನಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಟೀಕೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾರೂ ಮರೆಯಲಾಗದು. ಈ ಸ್ವದೋಷೋದ್ಘಾಟನವು ಸದಾ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೇ ನಾವು ಬೇಗ ರಾಷ್ಟ್ರ ಪುನಾರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಯೇವು; ಸರ್ವೋದಯದ ನಮ್ಮ ಸೂರ್ಯಸಂಥ ಆದರ್ಶವು ಕೈಗೂಡಿತು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ-

ಜನವೆಂತು ಮರೆಯವದು?
ದೇವನೌರಸರಾದ
ಮಾನವರ, ಪಶುವಂತೆ ನಡೆಸಬೇಕೆ?
ಒಂದು ಗುಂಪನು ಕಟ್ಟಿ-
ತದರ ಹೆಚ್ಚಳಕಾಗಿ
ಉಳಿದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕೆಡಿಸಬೇಕೆ?

('ಬಾಳ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ' : ಪುಟ ೧೧೨)

ಎಂಬ 'ಅಸುರ'ನೀತಿ ಪ್ರಚುರವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲೂ ಗುಂಪು-ಮತಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸ್ವಯಂವೃತ ನಾಯಕರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ದಿನೇ ದಿನೇ ಬೆಳೆದು ಮಿಕ್ಕ ಸಮುದಾಯಗಳ, ವರ್ಗಗಳ, ಗುಂಪುಗಳ, ಅಸಂಘಟಿತರ ಅರ್ಥಾಪಹರಣವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವ ಪರಿಪಾಠ ಉಂಟಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸಂದೇಹ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. 'ನಾಡಿನ ಬಡವನು ಸರ್ಕಸ್ಸಿನ ಸಿಂಹ'ದಂತಾಗುವುದು ತಪ್ಪಬೇಕಾದರೆ-

ನಾಡಿನ್ ಬಡವ! ಸರ್ಕಸ್ಸ್ ಸಿಮ್ಮ!
ಕಮ್ಜಿಯಿಡಿದೋನ್ ಬೆಪ್ಪ್ ನನ್ಸ್ ತಮ್ಮ!
ಔನ್ಗೆ ಯೆದರಿ ಬಾಲಾ ಮುದರಿ
ಮೂಲ್ಯಾಗ್ ಮುದುರ್ಕೊಬೇಕ?

('ರತ್ನನಪದಗಳು' : ಪುಟ ೧೧೦)

ಎಂದು ಕೇಳುವ ಛಾತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಬೇಕು. ಹೆದರಿಕೆ ಎಂಬುದು ಆತ್ಮವನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡಲು ಕಾಪಟ್ಯವು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಇರಿಚೂರಿ. ಅಂಥ ಅಂಜುಕುಳಿಗಳು ಕಪಟಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಾಜದ್ರೋಹಿಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರದ್ರೋಹಿಗಳು ಎನ್ನಬೇಕು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಲಂಚ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರಿಗಿಂತ ಕೊಡುವವರೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಪರಾಧಿಗಳು ಎಂದೊಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬರು ವಾದಿಸಿದ್ದುಂಟು! ಈ ಮನೋಭಾವದಿಂದಲೇ ಶ್ರೀ ಪು.ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು 'ನವ ಭಾರತ ತರುಣರಾವು' ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಹಂಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ!

ನೂರುಕೋಟಿ ದೇವರಂತೆ
ನಮಗೇತಕೊ ಇವರ ಚಿಂತೆ?
ನಮ್ಮ ತೋಳ ಬಲದೊಳವರ
ನಳೆಯವುದಕೆ ನಮ್ಮ ಬವರ?
ಅವರಾಯುಧವವರಿಗುಂಟು,
ಕಳಕೆ ಹತ್ತು ದೆಸೆಗಳುಂಟು.
ಶರಣು ಶರಣನಂತರೇ,
ಶರಣು ಶರಣು ಸಂತರೇ.
ನಮ್ಮ ಬಿಡಿರಿ ದಮ್ಮಯ್ಯ,
ಬಯಲಿಗೋಡಿ ನಮ್ಮಯ್ಯ,
ನಿಮ್ಮ ಹಮ್ಮು ನಿಮಗಿರಲಿ,
ನಮ್ಮ ದಮ್ಮು ನಮಗಿರಲಿ.
ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಹೋರಿಕೆ
ಇದೇ ನಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆ.
ನವಭಾರತ ತರುಣರಾವು................

('ಶಾರದಯಾಮಿನಿ' ಪುಟ ೩೫)

ಇಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯದ ಉದ್ರೇಕವು ದೈವವಿಡಂಬನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. 'ನಿನ್ನಿನ ಮೊನ್ನಿನ ಹುಡುಗರೂ ನಾವು, ನಮಗೇತಕೆ ಹೇಳಜ್ಜರ ಸಾವು' ಎಂದೊಮ್ಮೆ ಕುವೆಂಪುಗಳು ಹೂಂಕರಿಸಿದ ಧ್ವನಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇಂಥ ಅಧಟು ನಮ್ಮ ನಾಡಿ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸದಾ ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾವು ದೇಶದಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಸಂಘಟಿತ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಲ್ಲವರಾಗಿ, ವಿದೇಶೀಯರು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿ ಬೀಸುವ ವಿವಿಧ ದಾಸ್ಯಗಳ ಬಲೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳಿಯೇವು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವು ಪುಂಡತನವಾಗಬಾರದು. ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಬಾರದು. ಉಪಜೀವನ ಸಾಧನವಷ್ಟೇ ಆಗಬಾರದು. ಈ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ:

ಯೆಂಕ ಬಾವ ಓಗ್ತಾನೆ ಪರ್ದೇಸಕ್ಕೆ

ಓಗ್ತಾನೆ ಮುಂದಿನ್ ವರ್ಸ ಪರ್ದೇಸಕ್ಕೆ
ಬೇರ್ಬೇರೆ ದೇಸ್‌ದಾಗೆ
ಗಾಳಾ ಹಾಕೂ ಯಿದ್ಯ
ನೋಡ್ಡಾಂಗ್ ಮಾಡಿ ಅವ ಬರ್ತಾನೆ!
ನೀರೇ ಇಲ್ದಿದ್ದಲ್ಲಿ
ಮೀನ ಗೀನಾ ಹುಡ್ಕಿ
ಹಿಡ್ಯೂ ಯಂತ್ರ ಸಿಕ್ರೆ ತರ್ತಾನೆ!
ಬೇರ್ಬೇರೆ ದೇಸ್ದಾಗೆ
ಗಂಜೀ ಉಂಬ್ ನಮೂನಿ
ಥಾಟೂ ಗೀಟೂ ಕಲ್ತು ಬರ್ತಾನೆ!
ಗಂಜೀ ನೀರೂ ಇಲ್ದೆ
ಬದ್ಕೂ ಯಿದ್ಯ ಸಿಕ್ರೆ
ನೂರಾರ್ ಖಂಡೀನಾದ್ರೂ ತರ್ತಾನೆ
ಬೇರ್ಬೇರೆ ದೇಸ್ದಾಗೆ
ಗೊರ್ಕೇ ಹೊಡೂ ರೀತಿ
ಗೀತಿಯೆಲ್ಲ ಕಲ್ತು ಬರ್ತಾನೆ!
ಗೋರ್ಕೇ ಹೊಡೂ ಮನ್ತ
ಎಚ್ರೇ ಆಗ್ದಿದ್ದಾಂಗೆ
ಮಾಡೂ ಮದ್ದು ಸಿಕ್ರೆ ತರ್ತಾನೆ! (ವಿ.ಜಿ.ಭಟ್)

ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಗಳನ್ನಿತ್ತು ನಮ್ಮ ಸರಕಾರಗಳಿಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಎಷ್ಟೋ ಕಲಿತವರನ್ನು ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನದ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಪಡೆದು, ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಉಂಡಾಡಿಗಳಾಗಿ ಮೆರೆದು, ಅನಂತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮರಳಿ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ನೌಕರಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು, ಜಂಭದ ಕೋಳಿಗಳಾಗಿ, ಜಯಭೇರಿ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡುವ ಡಾಂಭಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಏರುತ್ತಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯವು ವಿಡಂಬಿಸಿದೆ. ಈ ತಜ್ಞರ ಪಿಡುಗು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ನೋಟಸು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಯಿಸಬೇಕು–ತೆರೆಯಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಕವಿವಾಣಿಗಿದೆ–ತೆರೆಯದಿದ್ದರೆ ನಾವೇ ಪಪ್ಪ ತೊಗಲಿನವರೆನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇದೇ ಕವಿ. ವಿ.ಜಿ.ಭಟ್ಟರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಂತೆ "ಕಾಡುಕೋಣನ ಛಾಪೆಯ ಮಿದುಳುಗಳು ಬಿಕರಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ–ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಹಣ ಕಳಿಸಿ ಅಮೇರಿಕದಿಂದ ಅವು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ನಿಮಗೆ ಸಿಗುವಂತೆ ಗ್ಯಾರಂಟಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ" ಎಂಬ ಜಾಹೀರು ನಾಮೆಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಭಾರತವೂ ಪುರಸ್ಕರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದೀತು! ಆದರೆ ನಾವಿಂದು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಎಚ್ಚೆತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಕವಿಗಳೂ ಕಲೆಗಾರರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ನಾಡಕಟ್ಟುವ

ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಡುವೆ ನಾವು ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ಕಿಲುಬುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದೇ ಭಾವವನ್ನು ಶ್ರೀ ಕಣವಿಯವರು

ಮಂತ್ರದರ್ಥವರಿಯದಯ್ಯೊ
ಮೂಢ ಸಂತೆ ನೆರೆದಿದೆ!
ಮಡಿಯ ಮಾಡಿ ಉಡುವೆನೆಂದು
ಬೊಗಸೆ ನೀರು ಸುರುವಿ ಕೊಳಕು
ಪಂಚೆ ತೊಳೆದ ಮಾತ್ರಕೆ
ಅಚ್ಚ ಹಸನುಗೊಳಿಸದಿರಲು
ಮನಕೆ ಶುಭ್ರವೆನಿಸದಿರಲು
ಮಡಿಯಾಯಿತೆ ಪೂಜೆಗೆ?
ಅದರೊಳುಳಿದ ಜಿಡ್ಡಿನಂತೆ
ನೀನು ಕೂಡ ಮಡ್ಡನಂತೆ,
ತಿಳಿಯೊ ಮೊದಲು ತತ್ವವ
ಅದರ ಮೂಲ ಸತ್ವವ!

('ಆಕಾಶ ಬುಟ್ಟಿ' : ಪುಟ ೧೧)

ನೇರವಾದ ದೂರಿನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಈ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಂತೆ ನಡೆಯದೆ ಪ್ರದರ್ಶನ ಶೀಲತೆಯನು ಹಿಡಿದರೆ–

ನಮ್ಮ ಮುಖಂಡರು ಮಾತಾಡಿದರು
ಎರಡೂವರೆ ತಾಸು
ರೈತರ ಮನದಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ
ಮೇಜಿನ ಬಳಿ ಗುದ್ದಾಡಿದರು.
ಭಾಷಣ ಕೇಳಿದ ರೈತರಿಗಾಯಿತು
ಭೀಷಣ ಪರಿಣಾಮ.
ಎರಡೂವರೆ ತಾಸು
ಉಪದೇಶದ ತ್ರಾಸು
ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ
ಕೈ ಚಪ್ಪಾಳೆಯ ತಟ್ಟಿದರು.
ಭಾಷಣಕಾರರ ನೋಡಿದರು
ಬದನೇಕಾಯಿ ಬಟಾಟೆಗಳನ್ನೇ
ಮೇಜಿನ ಕಡೆಗೆಸೆದಾಡಿದರು
ಕೊರಳಿಗೆ ಗೆಣಸಿನ ಮಾಲೆಯ ಹಾಕಲು

ಗೌಡ ಪಟೇಲರು ಬಾಗಿರಲು
ನುಡಿಯಿತು ಭಾಷಣಕಾರರ ಕೊರಲು:
"ಹಸಿವಾಗಿದೆ ಹೊಟ್ಟೆ"
ಪಟೇಲನುತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು "ಸ್ವಾಮೀ,
ಆಹಾರದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಂಟು:
ಉಪವಾಸವ್ರತ ಸಾಧಿಸಿರಿ,
ಗಪ್ಪೆಗೆಣಸುಗಳ ಶೋಧಿಸಿರಿ,
ದೇಹಕ್ಕೂ ಹಿತ ದೇಶಕ್ಕೂ ಹಿತ
ಆಹಾರದ ಮಿತವು"

('ಸಂತಾನ' ಪುಟ ೩೩-೩೪)

ಎಂದು 'ರೈತರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಜಾಗೃತರಾದ ಜನರು ಇಂದು ಕಪಟನಾಯಕರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸದಿರರು. ಹಾಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸುವವರೆಗೆ ಕಾದರೆ ನಾಗರಿಕ ಧುರಂಧರರೆಂದುಕೊಂಬ ನಾವು ಹಿಂದೆ ಅತ್ತಂತೆ ಇಂದೂ ಅಳಬೇಕಾದೀತು!

೮

ಕರುಣ ಸಂದೇಶ

ಭಾರತ ಮಾತೆಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರ ಹಳೆಯ ಮುದುಕಿಯವರೆಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೇನಾದರೂ ಅಪಾಯವುಂಟಾದರೆ ದುಃಖ ಪಡುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದೀತು. ಶೋಕಸ್ಥಾಯಿ ಕವಡಿವರೆ ಹೃದಯ ಕರಗಿ ನೀರಾಗುತ್ತದೆ; ವಜ್ರಕಠೋರವಾದ ಮನಸ್ಸಾದರೂ ಕುಸುಮಕೋಮಲವಾಗುವ ಹೊತ್ತು ಬರುತ್ತದೆ: ಕರಣ ಕಳವಳಿಸುತ್ತದೆ, ಹರಣ ತಳಮಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಡೆದೊಡಲು ಬಂಜೆಯಾಯ್ತೆ?
ಬಾಳ್ಮೊದಲೆ ಸಂಜೆಯಾಯ್ತೆ?
ಭಾರತಿಗೆ ತಲೆಭಾರ
ಇರುವಳೆಂಬ ವಿಚಾರ-
ಬಾಳ್ವಣ್ಣು ಗಿಂಜು ಆಯ್ತೆ?
ಬರಿಶೂನ್ಯ
ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಕೋಟಿ!
ನನ್ನೆದೆಯ ಹಾಲನೆರಸೀ
ನನ್ನೊಳಿಹ ಬೆಳಕ ಬೆರಸೀ

ವಜ್ರದೇಹಿಗಳೆಂದೆ
ಗೊನೆ-ಮಿಂಚೊ ಎನೆ ಕಂಡೆ-
ವಿಜಯವಿರಲೆಂದು ಹರಸೀ
ಕಳುಹಿದೆನು
ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ!
ಬಸುರಿನಲಿ ಪಡೆದುದೇನು?
ಹೊರಗಿಲ್ಲಿ ಹಡೆದುದೇನು?
ಆರರೆ ಬಡಕೊಡಲುಗಳು
ಸೆರೆಮನೆಗಳಾದವೋ!
ನನ್ನಳಲು ಕೇಳದೇನೋ!
ಎಲೆಲೇ
ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ

('ಗರಿ' : ೫೨-೫೪) (-ಬೇಂದ್ರೆ)

ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ ಮಕ್ಕಳೂ ತಾಯಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಹಿಂದೆ ಅತ್ತರು-ದೇಶ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಈಗ ಹಾಗೆ ಅತ್ತು ಸತ್ತು ಗಳಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಪ್ಪುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಅಳಬೇಕಾದೀತು. ಕೂಸು ಸತ್ತಾಗ ತಾಯಿ, ತಂದೆ ಹೀಗೆ ಅತ್ತರಂತೆ:

ತಂಬಲs ಹಾಕದs ತುಂಬ ಕೆಂಪುಗಿಣಿ
ಗಡಕ ಹಣ್ಣಿನ ಹಾಂಗ
ಇದ್ದತ್ತ ತುಟಿಯ ಬಣ್ಣೆತ್ತ ಹಾರಿತು?
ಯಾವ ಗಾಳಿಗೆ, ಹೀಂಗ
ಈ ಗದ್ದ, ಗಲ್ಲ, ಹಣಿ, ಕಣ್ಣು, ಕಂಡು
ಮಾರೀಗೆ ಮಾರಿಯ ರೀತಿ
ಸಾವನs ತನ್ನ ಕೈ ಸವರಿತಲ್ಲಿ,
ಬಂತೆನಗ ಇಲ್ಲದ ಬೀತಿ
ಧಾರೀಲೆ ನೆನೆದ ಕೈಹಿಡಿದೆ ನೀನು,
ತಣ್ಣಗ ಅಂತನ ತಿಳಿದು
ಬಿಡವೊಲ್ಲಿ ಇನ್ನುನೂ ಬೂದಿ ಮುಚ್ಚಿದ
ಕೆಂಡ ಇದಂತ ಹೊಳೆದು
ಮುಗಿಲನ ಕಪ್ಪರಿಸಿ ನೆಲಕ ಬಿದ್ದರ
ನೆಲಕ ನೆಲಿ ಎಲ್ಲಿನ್ನ?
ಆ ಗಾದಿ ಮಾತು ನಂಬಿ ನಾನು ದೇವರಂತ

ತಿಳಿದಿಯೇನ ನೀ ನನ್ನ.
ಇಬ್ಬನ್ನಿ ತೊಳೆದರೂ ಹಾಲು ಮೆತ್ತಿದಾ
ಕವಳಿಕಂಟಿಯಾ ಹಣ್ಣು
ಪೊಳೆ ಹೊಳೆವ ಹಾಂಗ ಕಣ್ಣಿರುವ ಹೆಣ್ಣ, ಹೇಳು
ನಿನ್ನವೇನ ಈ ಕಣ್ಣು?
ದಿಗಿಲಾಗಿ ಅನ್ನತದ ಜೀವ ನಿನ್ನ ಕ
ಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಒಮ್ಮಿಗಲ
ಹುಣ್ಣಿಮೀ ಚಂದಿರನ ಹೆಣಾ ಬಂತೊ ಮುಗಿ
ಲಾಗ ತೇಲತ ಹಗಲ!

('ನಾದಲೀಲೆ' : ಪುಟ ೫೮) (-ಬೇಂದ್ರೆ)

'ನೀ ಹೀಂಗ ನೋಡಬ್ಯಾಡ ನನ್ನ' ಎಂದು ಕೂಸಿನ ತಂದೆ ಕೂಸಿನ ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅತ್ತ. ಭಾರತದ ತಂದೆ ಸತ್ತಾಗ ನಾನು ಹೇಗೆ ಅತ್ತೆ ಗೊತ್ತೇ?

ಭಾರತದ ಶುಭ್ರಾಭ್ರಕೀರ್ತಿಕ-
ರಂಡವೊಡೆದಿತೆ ಸೋದರ!
ಭಾರತದ ಸತ್ವಪ್ರದೀಪಕ
ನಂದಿತೇ ಹಾಯ್ ಸೋದರ!
ಭಾರತದ ದಿವ್ಯಾತ್ಮ ತನ್ನವ-
ತಾರ ಮುಗಿಸಿತೆ ಸೋದರ!
ಭಾರತದ ಸತ್ಯಾದ್ರಿ ಶೃಂಗವು-
ರುಳ್ದುದೇ ಹೇ ಸೋದರ!
ಅಕಟಕಟ ದುಃಖಾಬ್ಧಿವೀಚಿ ಹೃ-
ದಂತರಾಳ ಹೊಕ್ಕಿತೋ!
ಅಕಟ ಸಂತಾಪಾಗ್ನಿ ಕೇಸುರಿ-
ಗೊಂಡು ದೆಸೆಗಳ ನೆಕ್ಕಿತೋ!
ವಿಕಟ ಚರಿತನನೆಣಿಸಿ ರೋಮಗ-
ಳೆದ್ದು ತಿಸುಳಗಳಾದವೋ!
ಅಕುಟಿಲನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಮರುಗಿದ
ಕರಣ ಹಸುಳೆಗಳಾದವೋ!
ಸತ್ತು ಬದುಕಿದ ದಿವ್ಯ ಮಾನವ-
ನಾತ್ಮ ಪಜ್ವಳಿಸುತ್ತಿದೆ!
ಸತ್ತು ಸಾಯದ ಕೀರ್ತಿಕಾಯದ
ಕಾಂತಿ ಕಜ್ಜಳ ಕಳೆದಿದೆ!

ಸತ್ಯಮತ್ತಮ ಹಿಂಸೆ ಮಂತ್ರಗ–
ಉಲಿಯಲೈ ದಶದಿಶೆಯಲಿ!
ಸತ್ಪಥ ಧ್ರುವತಾರೆಯಾದ ಮ–
ಹಾತ್ಮ ತಣಿವನು ಕಾಣಲಿ!
('ಅಮೃತ ಬಿಂದು' ೪೨–೪೪) (– ಬಿ.ಎಚ್.ಶ್ರೀ)

'ದುಃಖಾಷ್ಟಕ' ಹೀಗೆ ಹರಿಯಿತು. ಸಪ್ತೆತನ ಮನವನ್ನಾವರಿಸಿತು. ನಿರಾಶೆಯ ನೀರವತೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತುಂಬಿದಂತೆನಿಸಿತು. ಭಾರತಕ್ಕೇ ಖಗ್ರಾಸ ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿದಂತಾಯ್ತು. ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅಪಾಯವು ನಡೆದು ಹೋದ ಮೇಲೆ ನಾವು ಅದರ ನಿವಾರಣೆಯ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಶಕ್ತಿ ಮೀರಿ ಮಾಡಿದ್ದೆವೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ನಮಗುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ನಾವು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದು ಅಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಮಾಡದೆ ಉಳಿದ ಅಂಶಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಗೊತ್ತಾದರೆ, ಉಂಟಾದ ದುರಂತದ ದುಃಖವು ಅನೇಕ ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾವು ಮಾಡಿಯೇ ಇದ್ದೇವು ಎನಿಸಿದರೆ, ಆದಷ್ಟೇ ದುಃಖವಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ನಷ್ಟ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅದು ಒಬ್ಬನ ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೀತು. ಇಡಿ ದೇಶಕ್ಕೂ ಹಾನಿಯೊದಗಿದರೆ, ಅದೆಂಥ ಕರುಣಾಸಾಗರ ತರಂಗಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ! ಗಾಂಧಿಯವರ ದಿವಂಗತಿ ಅಂಥ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಷ್ಟ. ಈ ಸಾಲನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ ಮೌಲಾನಾ ಅಬುಲ್ ಕಲಾಂ ಅಜಾದರ ಸ್ವರ್ಗವಾಸದ ಸುದ್ದಿ ಈ ಲೇಖಕನ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವೀರರ ಮರಣ ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂಥ ಶೋಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಅವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕೋರುವುದು ಅವರಿಟ್ಟು ಹೋದ ಉದಾತ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಾದರ್ಶಗಳನ್ನು ಶಕ್ತಿಮೀರಿ ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವುದರಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಶೋಕವು ವೀರಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ರೂಪ ತಾಳಿದಾಗಲೇ ಸಾರ್ಥಕ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದು ಆತ್ಮಗ್ಲಾನಿಕರವಾದ ಹಾಲಾಹಲ! ಅಂಥ ಹಾಲಾಹಲವನ್ನು ಕುಡಿದು ನರಕುರಿಗಳಾಗಿ ಅಧಃಪತನ ಹೊಂದುವುದು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕು? ಭಾರತೀಯನಾವನೂ ಅಂಥ ರಾಷ್ಟ್ರದಾಸ್ಯದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಯಸನು!

'Liberty is the eternal spirit of the chainless Mind – ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬುದು ಅನಿರ್ಬದ್ಧ (ಮನಸ್ಸಿನ) ಆತ್ಮದ ಅಮರ ಸತ್ವ' ಎಂದು ನಾವಿಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೇವೆ. ಮರಣಾನಂತರ ಮೋಕ್ಷವೆಷ್ಟು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೋ ಬದುಕಿರುವಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಅಷ್ಟೇ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯ. ಅಂಥ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಪದವನ್ನು ನಮಗೆ ಲಭ್ಯಗೊಳಿಸಿದ ಮಹಾತ್ಮ, ಸುಭಾಷಚಂದ್ರ, ಸರದಾರ, ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಮುಂತಾದ ಮಹಾವೀರರ ಮರಣದಿಂದ ನಮಗಾದ ಹಾನಿ ಅವರ್ಣನೀಯ. ತ್ಯಾಗವು ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚು ಶುದ್ಧವೂ ದಿವ್ಯಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಸಂಪನ್ನವೂ ಸಮರ್ಥವೂ ಆದ ಸುಗುಣ; ಮನುಷ್ಯನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿ, ಅದರ ಕಿರೀಟವಾಗಿ ಕೂತುಕೊಂಬ ಪ್ರಭಾವಲಯುವದು. ಅಂಥ ತ್ಯಾಗವೀರರ ಮರಣಕ್ಕಿಂತ ಕರುಣಾಜನಕವಾದ

ಪ್ರಸಂಗವಿನ್ನೊಂದಿರುವುದು ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ–

ಆವ ಹಾಲಾಹಲವ ನೀಂಟಿದೆನೊ, ಅಲ್ಲದಡೆ
ದೇವ ನನ್ನೆದೆಯೊಳೀ ಪರಿಯ ದಳ್ಳುರಿಯೆ?
ಎದೆಯ ಕತ್ತಲ ಕಾಡೊಳುರಿಯುರ್ವ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು
ಐಹಿಕಾನಂದಗಳ ಸುಡುತ ಏರುತಿಹುದು.
ಬಗೆಬಾನ ಚುಕ್ಕೆ ಮುಚ್ಚಿನಲಿ ಮರೆಯಾಗಿಹುದು.
ಬಿಗಿದು ಬೆಂಬಳಿಪುದಳಿಗೆಯ್ತಗಳ ನೆಳಲು!
ನೂರಾರು ಆಸೆಗಳನಾಹುತಿಯ ಕೊಂಡಗ್ನಿ
ನೂರಾರು ನಾಲಗೆಯನೆತ್ತಿ ಹೊತ್ತಿ,
ಪ್ರಳಯ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನ ಕೆಂಗಿಡಿಯ ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿ
ತಳವರಿಸಿ ತಂಗಿತನ್ನೆದೆಯನೊತ್ತಿ!
ಬಿರ್ದೆರೆಯ ಘೋರ್ಗರೆಯೋ? ಸಿಡಿಲ ಸಿಂಹಧ್ವನಿಯೊ?
ಕತ್ತಲೆಯ ಮೃತ್ಯು ಮೌನಚ್ಛಾಯೆಯೊ?
ನಡುಗುತಿದೆಯಂಗಾಂಗ, ಹೃದಯ ಹಮ್ಮೈಸುತಿದೆ,
ತಡೆವುದೆಂತೋ ಕಾಣೆನೀ ರೌದ್ರವ!

('ಚೆಂಗಲವೆ;: ಪುಟ ೨೦)

ಎಂಬಂತಹ 'ಸಿರಾತೆ'ಗೆ ನಮ್ಮದೆ ನೆಲೆಯೀಡಾಗದೆ ಉಳಿದಿತ್ತೇ? ಅವನ್ನು ನೆನೆದರೇ ಎದೆ ಝಲ್ಲೆನ್ನುತ್ತದೆ! ಅಂಥ ಅಪಘಡಗಳು ಕಾಲಕೋಪಗಳೇ ಸರಿ! ಅವುಗಳ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕತೆಗೆ ಅಳತೆಯಿದೆಯೇ! ಕಾಶಿಯ ಹಿಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ದಿವಂಗತ ಮದನಮೋಹನ ಮಾಳವೀಯರು ಒಬ್ಬ ಭಾರತಪುತ್ರರತ್ನರೇ. ಅವರು ಕೈಲಾಸವಾಸಿಗಳಾದಾಗ ಶ್ರೀ ವೈ. ಎಸ್. ಲೂಯಿಸ್ ಹೀಗೆ ಅತ್ತರು:

ತಿಂಗಳಾರರ ಕಾಲ ಸಂಜೆ ತಾರೆಯದಾಗಿ
ಉಳಿದಾರು ತಿಂಗಳಲಿ ರವಿಯು ಮೂಡುವ ಮುನ್ನ'
ಆಕಾಶದಂಚಿನಲಿ ಹಿರಿದೀಪದೊಲು ತನ್ನ
ಕಾಂತಿಯಂ ಪಸರಿಸುವ ನಕ್ಷತ್ರದಂತಾಗಿ
ಜೀವನದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಂಗಳಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿ,
ಆರ್ಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯನೋ ಎಂಬಂತೆ,
ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಯು ತಾನಂತೆ,
ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವ ಗಳಿಸಿ
ತೆರಳಿದಿರಿ ನೀವಿಂದು ತುಂಬು ಜೀವನ ಕಳೆದು.
ಕಾಳೆಗದ ರಂಗದೀ ಭಾರತವ ಹಿಂದುಳಿದು!

ಇಗೊ ನೀವೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಆಲಯದ ಬಾಲಕರು,
ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ತಾಯ ಸೇವೆಯ ಗೈದ ನಾಯಕರು,
ಮೊಗಬಾಡಿ ಬಾಷ್ಪದಂಜಲಿವಿಡಿದು ನಿಂದಿಹರು;
ನಿಮ್ಮಾತ್ಮಶಾಂತಿಗಿದೊ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸಲಿಸಿಹರು.
('ಗಾನಲಹರಿ' ಪುಟ ೩೮)

ಇಲ್ಲಿ ಶೋಕೋದ್ರೇಕದ ಉತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನಾ ಶಕ್ತಿ ಜಾಗ್ರತವಾಗಿದ್ದಾಗಿನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿದೆ; ಕೃತಜ್ಞತಾ ಸಮರ್ಪಣೆಯ ಭಾವವಿದೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯು ಪ್ರಾಣಿ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಹಜ. ಕೃತಘ್ನತೆಯು ಪರಮನೀಚತನ: ಸಾಮಾಜಿಕನ ಅತ್ಯಧಮತನದ ಕುರುಹು. ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ಸದಾ ಜಾಗ್ರತವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರೇ ನಿಜವಾದ ದೇಶಭಕ್ತರು. ಅವರು ಎಂದೂ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾಗರಾರರು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಚಿಂತನವನ್ನೆಂದೂ ಮರೆಯಲಾರರು. ರಾಷ್ಟ್ರಹಿತ–ಸಹಜೀವಿಹಿತಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಅವರ ಜೀವನ ಮೀಸಲು. ಅಂಥವರನ್ನೇ ನಾವು ಹುತಾತ್ಮರೆನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಹಿಂದೆ ಅಂಥ ದೇಶಪ್ರೇಮಿಗಳು ಅವತಾರ ಪುರುಷರೆನಿಸಿದರು. ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿ, ಶಿವರಾತ್ರಿಗಳು ಅಂಥವರ ಹಬ್ಬಗಳು. ಇಂದಿನ ಗಾಂಧಿಜಯಂತಿ, ಲೋಕಮಾನ್ಯರ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಗಳಾದರೂ ಅದೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂಥವು 'ಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶಾತ್ ಬುದ್ಧಿನಾಶಃ' ಎಂಬ ಗೀತಾಸೂಕ್ತಿಯಂತೆ ಮಹಾವೀರರ ಚರಿತವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದೇ ಜನರಲ್ಲಿ ವೀರವುಳಿದೀತೇ? ಸೆಗಣಿಯೊಳಗಣ ಹುಳುವಿಗೆ ಸೆಗಣಿ ವಾಸನೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ; ಮೆಣಸಿನ ಕಾಯೊಳಗಿನ ಹುಳುವಿಗೆ ಮೆಣಸಿನ ಕಾಯಿ ಖಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ ಇಂಥ ವಿಷಕ್ರಿಮಿ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂಥ ಮಹಾನಾಯಕರು ಎಂಥ ವಿವೇಕವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರೆಂದರೆ:

ಸುಡು ಈ ಗಾಳಿವೇಗವನ್ನು, ಭೋಗವನ್ನು ಚೆಲುವನ್ನು!
ಪಯಣವಿಲ್ಲದೆ ನರನು ಬಾಳಿದರೆ ತಪ್ಪೇನಿತ್ತು?
ನಿರ್ಮಿಸಿಹನೀಗ ನರಕವನ್ನು ನರಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ,
ಒಬ್ಬನ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ದುಃಖ
ಒರ್ವನ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೋರ್ವನಿಗೆ ರೌರವ ನರಕ!
ಇಂತಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ನ್ಯಾಯ! ಇಂತಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಜೀವನ!
ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಮುಗಿಯುವುದು?
ವಿವೇಕವೆಂದು ಚಿಗಿಯುವುದು?
ಬಿಳಿಯನಿಗಿದೆ ಮಂಜುಗಡ್ಡೆಯ ತಿನುವಾಸೆ
ಅದಕೆ ನಂಜಿನಂಥ ಶೆಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವನು ಕರಿಯ.
ಬಿಳಿಯನಿಗೆ ಬೇಕು ಕೈಜೋಡಿಸಿದ ಸೇವೆ–
ಅದಕೆ ಕರಿಯನಾದ ನಿತ್ಯಸೇವಕ!

ಇವ ಬಿಳಿಯ ಅವ ಕರಿಯ
ಇವ ಹಾರುವ ಅವಹೊಲೆಯ,
ಇವ ಸೇವ್ಯ ಅವ ಸೇವಕ, ಇವ ಗಾಣಿಗ ಅವಗಾಣ,
ಇವ ತ್ರಾಣ - ಅವ ನಿತ್ರಾಣ!
ಇಂತಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ನ್ಯಾಯ! ಇಂತಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಜೀವನ!
ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಮುಗಿಯುವುದು?
ವಿವೇಕವೆಂದು ಚಿಗಿಯುವುದು?

('ಸಮುದ್ರ ಗೀತಗಳು' ಪುಟ ೫೬) (ಗೋಕಾಕ)

ಇಂಥ ಇಲ್ಲಿಯ ನ್ಯಾಯದ ಅರಿವಾಗುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಿಸುವ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನು ಜನನಾಯಕರು ಮಾಡಿದರು ಅವರ ಸ್ಮೃತಿಯೇ ನಮಗಿಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಾತ್ಮದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ ಅವರ ಸಾಸದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ.

೯

ಅದ್ಭುತ ಸಂದೇಶ

ವಿಸ್ಮಯವು ಅದ್ಭುತದ ಸ್ಥಾಯಿ. ಅಜ್ಞಾನವೇ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಕಾರಣ. ಕಾರಣ ತಿಳಿಯದಿರುವಾಗ ಕಂಡ ಮಹಾಕಾರ್ಯವೊಂದು ನಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. Mystery is only a romantic name for ignorance- ಅಜ್ಞಾನದ ರಂಜಕ ನಾಮವೇ ಅದ್ಭುತ. ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ನಮಗೆ ಮಾನ್ಯರ ಮಹಾಕಾಯಕ ಅದ್ಭುತವೆನಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ! ಪರಮಾತ್ಮನಷ್ಟು ಅದ್ಭುತವಸ್ತು ಮತ್ತಾವುದಾದರೂ ಇದೆಯೇ ನೋಡೋಣ:

ಮೌನಾ. ಮೌನಾ. ಮೌನಾ- ಮೌನಾವಿಮಾನಾರೂಢಾ
ಅಮೃತಾತ್ಮಾ, ತರ! ಉತ್ತರ! ಬೋ ಉರ್ಧ್ವೋರ್ಧ್ವೋರ್, ಭೋ
ಈ ಮಾಯಾಮಂಡಲ ಮುರಿಯೋ. ದಾಟೈ ಆ ತಿರ್ರನ ಚಕ್ರ!
ಏರೈ, ಏಕಾ, ಏಕೈಕಾ ಮರಣೋತ್ತೀರ್ಣಾ
ಘೂ:! ಪಿಸು ಪಿಸು ಮಾತೋ ಮಾತು,
ಇರುಳಿರುಳಿನ ಭುಂಭೋದ್ವಾರಾ
ಕರೆ, ಕರೆನರೆ ಕಿರಿ ಕಿರಿ ಲೋಕಾ
ಬಿಡುಶೋಕಾ, ಉಳಿದೊದ್ದಾಟಾ
ಚಿರಮೌನದಿ ಹೊಗು ಹೊಗು ಏಗೂ ಮೇಗೂ.
ವಿಶಾಲಾ. ಅಚಲಾ. ಅಕ್ಷರಾ. ಅರೂಪಾ. ಅದ್ಭುತ ಭೂತಾ
ಸ್ವರ್ಗೋಪರಿ ಸ್ವರ್ಗಾ. ಅಗಲಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕು ಮಿಗಿಲಾ.

ಶುದ್ಧಾ, ವಿಶುದ್ಧಾ ಸತ್ವಾ ಮಹಿಮಾ ಮಗ್ನಾ
ಸ್ವಾನ್ವೀಕ್ಷಕ ಸೋಜ್ವಲ ಸ್ತಿಮಿತಾ
ಅಸೀಮಾ. ನಿರೋದ್ಗಾರಾ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಂಪಾವನ ಶೀಲಾ
ಮಾಡ್ವೆ ವಿಚಾರಾತೀತ ಜ್ಞಾನಾ. ಪಡೆ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯಗಭೀರಾಮೋದಾ
ಅವಿಕಾರಿತ ಜ್ಯೋತಿಯೊಳಿರು ವಿಶ್ರಾಂತಾ ಮೂಕಾ.
ನಿಶ್ಯಬ್ದಿತ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಾ
ನಿನ್ನನ್ನೇ ಮೀರ್ರೈ ಆತ್ಮಾ, ಪ್ರಕೃತ್ಯೋತ್ತರ ಪುರುಷಾ
ಓ ಸಾಕ್ಷೀ, ಕಳೆದುಳಿ ಉಳಿ ಕಂಡದ್ದೆಲ್ಲಾ
ಕಾಣ್ಕೈ, ಕೇವಲಾ, ಬ್ರಹ್ಮಾ, ಶಾಶ್ವತಾ
ಸನಾತನ ಮಾತ್ರಾ, ಶಾಂತಾ, ಮೌನೋನ್ಮೌನಾ
ಓ ಲೋಕೋತ್ತಮ ನಾಮೋತೀತಾ, ಏಕಾ.
ಭೌಮಾಮೃತ ಆತ್ಮಾ!

ಎಂಬ ಈ 'ಮೌನ' ವನ್ನೂ

ಇದು ಯಾವುದೊ ಬ್ರಹ್ಮಾತೀತಾ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂತರ್ಜಾತಾ. ತ್ರಾತಾ
ಸ್ವರೂಪ. ರೂಪಾರೂಪಾರೂಪಾ. ಬಹುರೂಪಾ. ಭೂಪಾ. ಜೇತಾ
ಲೀಲಾ ವಿಗ್ರಹಾ, ಆಹಾ ಚಿರಸಂತತಿ ಸಂತತಜನಿತಾ
ಪ್ರಕೃತಾ ವಿಕೃತಾ ಕೃತಕಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾ ಧನ್ಯಾಮೂರ್ತಾ
ಸುಂದರಾ, ಸುಬಂಧಾ, ಸುಗಮಾ, ನಿಗಮಾತೀತಾ
ಹೃದಯೇ ಹೃದಯಾಂತರ್ಹೃದಯೇ ಲಗ್ನಃ ಪರಮಾತ್ಮೇ ಮಗ್ನಃ
ಸಾಕ್ಷಿನ್, ದೃಷ್ಟಂ ತ್ಯಜ, ದೃಷ್ಟಂ ತ್ಯಜ
ಭಜ ಸ್ವಾಂತಂ ಏಕಾಂತಂ ಏಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಚಿರಂತನಂ
ಆಃ ಲೋಕಾತೀತಾ. ಅನಾಮಾ ಏಕೈಕಾ
ಓ ಮಹದ್ಭೂತಾ, ಅಮೃತಾ!
ಭವ ಮೌನೀ, ಶಾಂತೋऽ ನಂತೋऽ ನಂತಃ

('ಚೈತ್ಯಾಲಯ' ಪುಟ ೪೯–೫೦) (ಬೇಂದ್ರೆ)

ಎಂಬ ಈ 'ಮೌನಾತೀತ'ವನ್ನೂ ಓದಿದರೆ ನನಗಾದಷ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಇನ್ನಾವ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದಲೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯದು ಅದ್ಭುತ ಭೂತದ ವರ್ಣನೆ. ಎರಡನೆಯದು ಮಹದ್ಭೂತದ ವರ್ಣನೆ. ಭೂತವಸ್ತುವೆಂದು ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರವು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ವಿಶ್ವಾಧಾರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ದೇವರನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತದೆ. ವಿಚಾರಾತೀತ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪದಾರ್ಥದ ವಿಚಾರ, ಕಲ್ಪನೆ, ಸೂಚನೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಚಾರವು ಸೋಲಬೇಕಲ್ಲವೇ? ದಂಗು ಬಡಿದು ಹೋಗುವುದು ಸಹಜವಲ್ಲವೇ? ಹೆಸರಿಲ್ಲದ್ದೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲ್ಪಡುವ ಅನಂತದ ಕಲ್ಪನೆಯೇ

ಅನಂತವಾದ ಅದ್ಭುತವಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ ಇಂಥ ಅದ್ಭುತದ ಬಗ್ಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹೋಗುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಿಂತಕರಿಗೆ. ವಿಚಾರದ ಅಭಿರುಚಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆದವರಿಗೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಚಿಂತನದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಚರಾಚರಗಳಲ್ಲೇ ವಿಚಿತ್ರಾಂಶಗಳು ಕಂಡು ಬಂದು, ಅವುಗಳಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾಗುವುದುಂಟು. ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರ ಪ್ರಕಾರ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಜನರು ನರನಿಷ್ಠ ಮನೋರೋಗವುಳ್ಳವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಮತೋಲವಿಲ್ಲದಿರುವ ಮೂಲಕ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸದಿರರು. ಅವರ ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಕರ್ಮಗಳ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸಂಗತಿ, ವಿಲಕ್ಷಣತೆ, ವಿಚಿತ್ರತೆ, ವಿಪರೀತತೆಗಳು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಾಗ ಅವರ ಸಹಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅಂಥ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಘಟನೆಗಳು ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆ ತೆರನಾದ ಚಮತ್ಕಾರಗಳು ಅತಿ ಕ್ಷುದ್ರವೂ ಕ್ಷಣಿಕವೂ ಅಪೂರ್ವವೂ ಆದಾಗ ಅವನ್ನು ನಾವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮರೆತು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಗಂಭೀರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವಂತಾದಾಗ ನಾವೆಂದೂ ಅವನ್ನು ಮರೆಯೆವು. ನಾಗರಿಕತೆಯ ಇತಿಹಾಸದ ಜ್ಞಾನವು ಜಾಗೃತವಾಗಿರುವವನ ಮಾನಸದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳು ಬಹುಬೇಗ ಹೊಳೆಯುತ್ತವೆ. ೧೯೪೨ನೇಯ ಇಸವಿಯ ಹಿಂದಿದ್ದವರಿಗೆ ಈಗ ಅಂದಿನ ಹಾಗೂ ಇಂದಿನ ಜೀವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಅಂತರವು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಖೇದಕರವೂ ಆಗಬಹುದು ಸಂತೋಷಕರವೂ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದು. ಇಂದು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗೀಯ ಮೇಧಾವಿಗೆ ಹರ್ಷದ ಶತಮಾಂಶಗಳಿಗಿಂತ ವಿಷಾದದ ಶತಮಾಂಶಗಳೇ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆಯಲ್ಲವೇ? ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಇಂತಿದೆ:

ಪ್ರಕೃತಿ ಭೂಖಂಡದಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದು
ತಿರುಗುತ್ತಲಿದ್ದ ಗುಂಪೊಂದ ನೋಡಿದ. ನೋಡ-
ಲೆದೆಯೊಂದನುಳಿದೆಲ್ಲ ಅವಯುವಗಳೊಟ್ಟಿತ್ತು
ಒಂದೊಂದು ನರಯಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ! ಮತ್ತಿನೆಡೆ
ಸಾಗಿತ್ತು ಕಡಲಲೆಯ ಮಾಲೆಯಂತೆ ಕಬಂಧ-
ಸೇನೆ-ಎದೆಯಲ್ಲಿತ್ತು, ಕರುಳಿತ್ತು, ಕೈಯಿತ್ತು;
ಆದರಿಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲ ಮುಂಡೆಯೆಂಬ ಪದಾರ್ಥ!
ಎಲ್ಲಿ ಲೇಡೀಸಿನಂಬಿರ್ಲ! ಎಂತಿವು ನನ್ನ
ಮಕ್ಕಳಾದಾವು? ಏನಿದು! ಎಂದ ಮನುರಾಯ
ಮುಂಡೆಯನು ಹಿಡಿದೆರಡು ಕೈಯಿಂದ ತುರಿಸುತ್ತ;
ಕಂಡರೂ ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿದ ಕಾಣಲೆಂ
ಪಂಡಿತೆಮ ಮಾನವ, ಮುಂಡೆಗಳನುಹು–ಇಲ್ಲ!
ಎಡಕೆ ತಿರುಗಲು ಮುಂಡೆಯವೆಗಳೆರಡೂ ಇರವ

ನಾಗರಿಕತೆಯ ವಸ್ತ್ರ ಭೂಷಣಗಳನು ಹೊದ್ದ
ನರಕಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಂಡ!

('ಮಂಜುಗೀತ' : ಪುಟ ೭೬)

ಯಾವುದೋ ಒಂದುಲೋಕ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಹೃದಯಹೀನರ ತಂಡ. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಬುದ್ಧಿಹೀನರ ತಂಡ. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಹೃದಯ-ಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡೂ ಇಲ್ಲದವರ ತಂಡ! ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು ಗಲಿವರನಂತೆ ತಿರುಗಾಡ ಹೊರಟ ಮನುಮಹಾರಾಯನಿಗೆ. ಈ 'ಮಲನಾಡಿ'ನಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದಾಗ ಹೃದಯ ಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡೂ ಇದ್ದರೂ ಕೆಲ ನರರಂತೆ ತೋರುವ ಪೂರ್ಣಕಾಯದ ಜೀವಿಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಲಕೋಶಗಳು ಕಾಣಿಸಿದವಂತೆ! ಇದೆಂತಹ ನಾಡು? ವಿದ್ಯಾಧರರದೇ. ಅಪ್ಸರೆಯರದೇ, ಯಕ್ಷರದೆ, ರಾಕ್ಷಸರದೇ. ಗಂಧರ್ವರದೇ. ಕಿನ್ನರರದೇ? ಈ ಯಾವ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಸೃಷ್ಟಿಗಳಿರುವುದನ್ನು ಪುರಾಣಗಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಹದಿನೆಂಟಲ್ಲ-ನೂರೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿದರೂ ಇಂಥ ವಿಚಿತ್ರ ಮಾದರಿಯ ಶರೀರಗಳು ದೊರಕಲಾರವು. ಒಂದು ತರದ ಜೀವಾತ್ಮಗಳು ಹೃದಯ ಮಾರ್ದವವಿಲ್ಲದ ಕಲ್ಲುಗಳು. ಇನ್ನೊಂದು ತರದವು ಕೇವಲ ಭಾವನಾಮಯವಾದ ಕುರಿಗಳು. ಮತ್ತೊಂದು ತರದವು ಭಾವನೆ ಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡೂ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಮಶಾನ ಶಾಂತಿಯ ನಿರ್ವರ್ಣ-ನೀರುಚಿ-ನಿರ್ಗಂಧ ರೂಪಗಳು!-ಕೊನೆಗೆ. ಈ ಅಂಗಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಇವುಗಳ ಯುಕ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳು ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವಂತೆ ಜೊತೆಗೆ ಜೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಲಕೋಶಗಳುಳ್ಳ ಜೀವರತ್ನಗಳು! ಇದಾವುದೋ ಒಂದು ಅಟ್ಟಂಬಟ್ಟಾರಣ್ಯದ ಅಜೆಯ ದ್ವೀಪದ ರಾಜ್ಯವಾಗಿರಬಹುದೇ? ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಈ ಪ್ರತಿಮಾರಾಜ್ಯದ ಅಪ್ರತಿಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿರುವುದು ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರೆ ಹಿರಿಯರೀಭೂಮಿಯನ್ನು "ಪುಣ್ಯಭೂಮಿ" ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿರುವಾಗ. ಇಲ್ಲಿ ಇಂಥ ವಿಕಟಪ್ರತಾಪದ ಉಪನಿವೇಶಗಳಿರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಎಂದು ಮತ್ತೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಹೌದು- ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡರೂ ನಂಬಿಗೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಮಾದರಿಯ ದ್ವಿಪಾದಜಂತುಗಳಿರುವ ಅಂಶ. ಮುಂಧ್ರಾರವರ ಪ್ರಕರಣದ ವಿಚಾರಣೆ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ನಡೆದದ್ದನ್ನು ನೆನೆದು ಕೊಂಡರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ವಾಸ್ತವ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗದಿರದು. ಸುಶಿಕ್ಷಿತವರ್ಗದಲ್ಲೇ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂಥ ವೈವಿಧ್ಯಗಳು ಸಿಗುವುದು ಹೆಚ್ಚು. ಅವರ್ಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರವಂಚನೆ, ಜನವಂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಉಕ್ತ ಚತುರ್ವಿಧ ಮನೋಧರ್ಮಗಳೇ ಕಾರಣ. ಅವುಗಳ ವಂಚನಾ ರೀತಿಗಳು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯವು - ಒಂದೇ ಬಗೆಯವಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೆ. ಗಾಂಧಿಯವರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ. ಅರವಿಂದರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗುವುದು ಅಸಂಭವವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ? Fact is some times stranger than fiction – ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಟ್ಟು ಕತೆಗಿಂತಲೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೆನಿಸುತ್ತದೆ! ಭಾರತ ದೇಶ ಬಹಳ ವಿಶಾಲವಾದುದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಗೌರೀಶಂಕರವೂ ಇದೆ. ಶರಾವತಿಯ ಆಳವೂ ಇದೆ. ಅತ್ಯುಚ್ಚವೂ ಇದೆ. ಅತ್ಯಧಮವೂ ಇದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇದನ್ನೇ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಪಂಚವೆನ್ನಬಹುದು. ಇದರ ವೈವಿಧ್ಯಗಳು ಅನಂತ. ಹಿಮಾಲಯ

ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ವಲಯಗಳ ಸಸ್ಯವರ್ಗಗಳೂ ಇವೆಯಂತೆ! ಇಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯೂ ಇದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥದಿನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ವಿನೋಬಾರವರು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನಿತ್ತರು : ಪ್ರಬುದ್ಧವಾದ ೧೪ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವ ಜನರು ಒಂದೇ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿರುವುದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲೂ ಕಾಣಸಿಗದು! ನಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಇರುವವರು ನಾವೇ ಅಲ್ಲವೇ?

'ಯಾರವ್ವಾ ಇವ ಚೆಲುವಾ
ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕ..
ತಾನ.. ನೋಡಿ ನಲಿವಾ'
('ಗರಿ' ಪುಟ ೮೯)

ಎಂಬ ಎಳಹರೆಯದವನಂತೆ ಭಾರತಕ್ಕೇ ಭಾರತ ಅಪೂರ್ವ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ 'ಬಲಿ-ವಾಮನ'ವನ್ನು ನೋಡಿರಿ:

ವಾ- "ನೋಡು ನೋಡು ಆಕಾಶವು ತುಂಬಿತು
ಮೆಟ್ಟಿದ ಮೊದಲಡಿಗೆ!"
ಬ- "ನೀಡಿದೆ ಎರಡನೆ ಪಾದವನಿಡು, ದೊರೆ,
ಭೂಮಂಡಲದೆಡೆಗೆ"
ವಾ- "ಗಿರಿ ತೊರೆ ಸಕಲ ಸಮುದ್ರಾಂಚಿತ ಧರೆ
ಮುದ್ದಿಸಿತೀ ಪಾದ!"
ಬ- " ಮೂರನೇ ಅಡಿಗೆಡೆ ಇಲ್ಲವೆ? ಈ ಶಿರ ಧರಿಸಲಿ ಶ್ರೀಪಾದ!"
ಧರಿಸಲಿ ಶ್ರೀಪಾದ!"
ವಾ- "ಸಗುಣಾಕೃತಿ ಇದು ಅವ್ಯಕ್ತದ ದ್ಯುತಿ
ಇದೆ ಸತ್ಯದ ಬೋಧ!"
('ಬಲಿವಾಮನ' : ಪುಟ ೧೮)

ವಾಮನನು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಾಗಿ ನಿಂತಂಥ ಕಥೆಯಾದರೂ ಬೇರೆಯ ದೇಶದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿದೆಯೆ? ನಾನಂತೂ ಕೇಳಿಲ್ಲ! ಈ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಲ್ಪಕತೆ ಅತ್ಯದ್ಭುತ. ಭಾರತೀಯರ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಗಿದು ಮಹೋದಾಹರಣೆ. ಅದಾದರೂ ಕುಶಾಲಿನ ಕತೆಯೇ? ಅದರಲ್ಲೆಂಥ ನೀತಿ, ಸತ್ಯ, ಅಡಗಿದೆ? ಭಾರತವೇ ಬಲಿ, ಭಾರತವೇ ವಾಮನ! ಇಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯ, ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಾರತವೆಂದೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿದೇಶದವರನ್ನು ಶೋಷಿಸಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದ ಸೇರದು.

ಮೇಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಮುಕುಟರೂಪವಾಗಿ ವಿನಾಯಕರ 'ವಿಚಿತ್ರ' ಎಂಬ ಕೃತಿ ಸಮನ್ವಿತವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೊರಟಿದೆ:

ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿತ್ತು, ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತಿತ್ತು,

ಕುಬೇರನ ಖಜಾನೆಯಿತ್ತು!
ಇಂದಿಗೆ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ತಿನ್ನಲು ಕೂಳಿಲ್ಲ;
ಕುಡಿಯಲು ನೀರಿಲ್ಲ!
ಇದೊಂದು ಪರಮ ವಿಚಿತ್ರ!

ವಿಲಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ಗಡ್ಡೆಗೆಣಸಿತ್ತು,
ಅರೆದು ತಿನ್ನಲು ಮೆಣಸಿರಲಿಲ್ಲ;
ಇಂದಿಗೆ ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತು ಸುರಿದಿಹುದಲ್ಲಿ,
ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕೊಳುವ ಕುಬೇರರಲ್ಲಿ!
ಇದೊಂದು ಪರಮ ವಿಚಿತ್ರ!

ತಾಯ್ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಯನುಕೋಟಿ ಜನರು,--
ಆದರೆ ದಾಸಾನುದಾಸರಿಹರು!
ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲಿ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷ ಜನರು---
ಆದರೆ ಸಮ್ರಾಟರಿಹರು!
ಇದೊಂದು ಪರಮ ವಿಚಿತ್ರ!

ಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲದ್ದು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲ--
ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸರಸ್ವತಿಯರ ತವರ್ಮನೆಯದು!
ತಕ್ಕಡಿಯ ಹಿಡಿದು ತಲೆದೂಗುತ್ತ
ಬ್ರಿಟನ್ನರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲಿ.
ಇಂದು ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ನಡೆದಿಹರು ಜೊತೆಗಾರರು,--
ಹಿಡಿ ಹೊನ್ನಾಸೆಗೆ.
ನಡೆದಿಹೆನು ನಾನು--ವಿದ್ಯೆ ಪಡೆಯಲೆಂದು!
ಇದೊಂದು ಪರಮ ವಿಚಿತ್ರ!

ಈ ಅದ್ಭುತ ಸಂದೇಶ ಇಂದಿನ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಪದ್ಯ ಪ್ರಪಂಚ ಕೊಟ್ಟದ್ದು. ನಮಗಿಂದು ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇನೋ ದೊರಕಿದೆ. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಇತರ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಉಂಟಾಗಿಲ್ಲ. ಹೃದಯದಾಸ್ಯ, ಬುದ್ಧಿ ದಾಸ್ಯಗಳಿನ್ನೂ ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ ಬೇತಾಳಗಳಾಗಿ ಉಳಿದಿವೆ. ಭಾರತದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೋಟೆಲು ಒಡೆಯರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಒಮ್ಮೆ ನೆಹರುಗಳು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದರು: ಭಾರತದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ; ವಿದೇಶಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದ ವಿದೇಶಿಯರು ಮೆಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ---ಎಂದು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಸಿನೆಮಾ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನಾಧರಿಸಿ ಶ್ರೀ ರಂಗರಾವ್ ದಿವಾಕರರು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು : ವಿದೇಶಿಯ ಆಹಾರ-ವ್ಯವಹಾರ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಸಿನೆಮಾಗಳು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರೆ ಅವರೆಂದೂ ಅವನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಿಸಲಾರರು-ಎಂದು

'ಅಂಧೇನೈವನೀಯಮಾನಾ ಯಥಾಂಧಾಃ' ಎಂದೋ ಹೇಳಿದರು ಹಿರಿಯರು. ಅವರನ್ನೇ ಅಂಧರಾಗಿ ತನಂತರದವರು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಈಗ ದೇಶ-ಕಾಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸದೇ 'ಸನಾತನಿ'ಗಳೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಬ ಒಂದು ವರ್ಗವು ಆ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಮೋಷವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿದರೆ, ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೆಂದುಕೊಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ವರ್ಗವು ವಿದೇಶದ ಜೀವನಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ನೀತಿಗಳು ಸರ್ವಾಂಗ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅನುಕರಣೀಯ ಎಂದು ನಾನಾ ಮುಖದಲ್ಲಿ ದನಿಗೂಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ದುರ್ವಾದಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಕಲ್ಲಪ್ಪ-ಗುಂಡಪ್ಪಗಳ ಮಧ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೆಣಸಪ್ಪಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ! ಅಥವಾ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಬಡವಾಗುತ್ತಿರುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ನವನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದು ರಚಿತವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕವಿಗಳಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳುಳ್ಳವರಿರಬಹುದು. ಅವರು ನಿಬಂಧಗಳನ್ನು ಬರೆದರೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಹಾಗೆ ಇಟ್ಟೂ ಇದ್ದಾರೆ! ಆದರೆ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೃದಯದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಭಾರತದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂಥ ಪೂರ್ವಾಪರವೆಂಬಷ್ಟು ವಿರುದ್ಧಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ತಾಂಡವವನ್ನು ನಾವಿಂದು ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೃದಯಾವಲೋಕನವೇ ಭಾರತೀಯರ ಐಕ್ಯ ಸಂಪಾದನದ ಮಹಾರಾಜಮಾರ್ಗ ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧಿಯವರು ಆದರಿಂದಲೇ ಹೃದಯೈಕ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಹೃದಯ ಹೇಗಿದೆ?

ಬಂಗಾರ ನೀರ ಕಡಲಾಚೆಗೀಚೆಗಿದೆ ನೀಲ ನೀಲ ತೀರಾ
ಮಿಂಚು ಬಳಗ ತೆರೆ ತೆರೆಗಳಾಗಿ ಅಲೆಯುವುದು ಪುಟ್ಟ ಪೂರಾ
ಅದು ನಮ್ಮ ಊರು ಇದು ನಿಮ್ಮ ಊರು ತಂತಮ್ಮ ಊರೊ ಧೀರಾ
ಅವರೊಳಗೆ ನಾವು ನಮ್ಮೊಳಗೆ ತಾವು ಅದು ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ದೂರಾ!
ಕರೆ ಬಂದಿತಲ್ಲ ತೆರೆ ಬಂದಿತಲ್ಲ ನೆರೆ ಬಂದಿತಲ್ಲ ಒಳಗೆ
ಹರಿತ..ದ ಭಾವ ಚರಿತ..ದ ಜೀವ ಅವರೊಳಗೆ ಒಳಗೆ ಒಳಗೆ
ಇದೆ ಸಮಯವಲ್ಲ ಇದೆ ಸಮಯ ತಮ್ಮ ನಂನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮಗಳಿಗೆ
ಅಂಜಿಗನು ಬಂದ ನಂಜಿಗನು ಬಂದ ಬಂದೂದ ದಿವ್ಯಗಳಿಗೆ!
ಇದು ಉಪ್ಪು ನೀರ ಕಡಲಲ್ಲೊ ನಮ್ಮ ಒಡಲಲ್ಲು ಇದರನೆಲೆಯು
ಕಂಡವರಿಗಲ್ಲೊ ಕಂಡವರಿಗಷ್ಟೆ ತಿಳಿದೂದ ಇದರ ಬೆಲೆಯು
ಸಿಕ್ಕಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಲ್ಲೆ ಮಾತ್ರ ಒಡೆಯುವುದು ಇದರ ಸೆಲೆಯು
ಕಣ್ಣರಳಿದಾಗ ಕಣ್‌ಹೊರಳಿದಾಗ ಹೊಳೆಯುವುದು ಇದರ ಕಳೆಯು!
ಬಂದವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ..ದ ಮತ್ತು ನಿಂದವರನೆರೆಗು
ಬಂದೂದೋ ಬಂದೂದ
ನವ ಮನುವು ಬಂದ ಹೊಸ ದ್ವೀಪಗಳಿಗೆ ಹೊರಟಾನ ಬನ್ನಿ
ಅಂದ..ದೋ ತಂದ..ದ!

('ಹೃದಯ ಸಮುದ್ರ' : ಪುಟ 1) (– ಬೇಂದ್ರೆ)

ಭಾಗ : ೨

ರಂಗ ವಿಹಾರ

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಆಧರಿಸಿ ಬರೆದಂಥವಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಜೀವನದ ಹಲವಾರು ಮುಖಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಿಂದ ರಸಿಕರಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನ, ಆನಂದ ಮತ್ತು ಕಾಂತಾಸಂಮಿತಿಯ ಉಪದೇಶಗಳು ದೊರಕುವುದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧ. ಕಾವ್ಯ ಕಲೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾಟಕವು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಪೀಲುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಸ್ತು, ಪಾತ್ರ, ರಸಗಳು ಮುಖ್ಯ. ಅದೊಂದು ದೃಶ್ಯವಾದ ಲಲಿತ ಕಲೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯಗಳೆರಡೂ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ನಾಟಕಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗದ್ಯಮಯ. ಆ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂವಾದದ ಅಥವಾ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ರೂಪವೇ ಸರ್ವತ್ರ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಭಾವಗೀತವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಿಗಿಲ್ಲದ ಕಥಾವಸ್ತುರೂಪದ ಚೌಕಟ್ಟು ನಾಟಕಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೆ ಸೌಲಭ್ಯ ಹೆಚ್ಚು.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಿಂದ ವಿದೇಶೀಯ ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪಗಳು ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಿತರಿಗೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರಂಭವಾಯ್ತು. ಅಲ್ಪವಿರಲಿ, ಸ್ವಲ್ಪವಿರಲಿ-- ಅಂಥ ಜ್ಞಾನವು ನಮ್ಮ ಪರಂಪರಾಗತ ಆಚಾರ - ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ರಮೇಣ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ--ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶಿಸಲು ಸದವಕಾಶ ದೊರಕಿತು. ಮೊದಮೊದಲು (ಅಥವಾ ಈಗ ಕೂಡ) ವಿದೇಶೀಯ ವಿಚಾರಗಳ ಅಂಥ ಸ್ವೀಕಾರವು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಮಾಜದ ಮತ್ತು ಉದ್ಯಮದ ಆರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದರೂ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿವೇಕವು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಹಾಗೆ, 'ಯಾನಿ, ಅನವದ್ಯಾನಿ, ನೋ ಇತರಾಣಿ' ಎಂಬ ನಿಯಮದಂತೆ, ಯೋಗ್ಯವೂ ಲಾಭಕರವೂ ಆದ ಅಂಶಗಳಷ್ಟನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ದೇಶ-ಕಾಲ-ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಈ ನಾಗರಿಕತೆಗಳ ಸಂಘರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಾನ್ಯರೂ ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ನಡೆಸಿದ ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಯಭಾರಗಳ, ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳನ್ನು ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೇ ಕತೆ-ಕಾದಂಬರಿ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ನಿಬಂಧಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಬಂಧದ ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಬಗೆಗಳೂ ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕವನಗಳ ನಂತರ ನಾಟಕಗಳಷ್ಟನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಎರಡು ಬಗೆಗಳಲ್ಲೂ ಮಿಕ್ಕೆರಡು ಬಗೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಾದೃಶ್ಯಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಏಕೆ? ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂಥವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮಕಾಲೀನ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಲ್ಲಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವರ್ಗಗಳು ಅವರ ಕೃತಿವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಪಡಿಮೂಡಿರುವುದು ಸಹಜ. ಇಂತಿಷ್ಟು ಬಗೆಯ ಭಾವನೆ, ಕಲ್ಪನೆ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾದರೆ, ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅಷ್ಟೇ ಬಗೆಯವನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದೇ ನಮೂನೆಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಸಮಕಾಲೀನ ಕಾವ್ಯಜಾತಿಯಲ್ಲೂ ನಾವು

ನೋಡಬಹುದೆಂಬುದು ವ್ಯವಹಾರ್ಯ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾವೀಗ ತೆಗೆದುಕೊಂಬ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕವನಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಸದೃಶ ಬವಲಿಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಏನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆಯ್ಕೆಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದೀತು.

೧. ಕರ್ಮವೀರನೋ ಕಲ್ಪನಾ ವೀರನೋ?

ಶ್ರೀ ವಿನೋಬಾರವರು ಕಂಡ ಹಾಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಜನರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಮೃತರೇನೋ ಎಂಬಷ್ಟು ಅಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾಗಿರುವುದು ವಿಷಾದಕರ. ಈ ನಿರುತ್ಸಾಹಜನಕವಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನರಂಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವುಂಟಾಗಲು ಶುದ್ಧ ಹೃದಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಕ್ಷಾತ್ರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ಎಂ. ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿಗಳು 'ನಾಗರಿಕ' ಎಂಬ ಪದ್ಯಶೈಲಿಯ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ನಾಗರಿಕ; ಅವರಣ ಹಾಳು ಹಂಪೆಯದು. ದೇವರೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವನೆಂದು ಹುಂಬರಂತೆ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯರಾದ ಜನರ ಮೂಢಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಾಗರಿಕನು ಸಂತಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ದೇವನೇ ಮಾಡಿಸುವ!
ಮಾಡಿಸುವ ನಿಮಗೆಲ್ಲ! ಶಂಭುಗಿಂಭುಗಳೆಂದು
ಪಾಡುಗಳ ನೋಡುವೀ ಹೇಡಿಗಳ ಹಿಂಡನ್ನು
ಹಿಡಿದಿಂದು ದೇವನೇ ಮಾಡಿಸುವ! ಹರಕೆಯಂ
ಬೇಡುವಿರಿ! ಏನೆಂದು ಬೇಡುವಿರಿ ಕುನ್ನಿಗಳೆ?
ಮಕ್ಕಳನು ಮರಿಗಳನು ಧನಕನಕ ವಸ್ತುವನು?
ಅನ್ನರಿಗೆ ತೆರುವುದಕೆ ಏನನ್ನು ಬೇಡುವಿರಿ?
ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿನಿತಿಲ್ಲ
ಇದ್ದುವನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯೆ ರೋದಿಸಲು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ
'ದಮ್ಮಯ್ಯ ದತ್ತಯ್ಯ ದೇವನಂ ಮುರಿಯದಿರಿ'
ಎಂದೆಂದು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟ ಹೇಡಿಗಳು; ಹೇಡಿಗಳ
ಮರೆಯಲಿಹ ಪರಮಾತ್ಮ! ಜುಟ್ಟು ಜನಿವಾರದಲಿ
ಜಾತಿಯಂ ಹಿಡಿದಿಹಿರಿ, ಮಾನವಂ ಬಿಟ್ಟಿಹಿರಿ
ಹರಕೆಗಳ ಬೇಡುವಿರಿ! ಹೇಡಿ ಜನರಿಗೆ ತಕ್ಕ
ಈ ಮುರುಕು ದೈವಗಳು!

ಘೂರಿ ಜನರ, ಹತ್ತು ಸಮಸ್ತರ, ಜಾತ್ರೆಜಂಗುಳಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ನಮ್ಮ ಮಹಾಜನರ ಹಣೆಯ ಬರೆಹ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು (ಈವರೆಗೆ) ಬದಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಇತರ ರಾಜ್ಯದವರಿಗಿಂತ

ನಾವೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಿದ್ದೇವೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನಪುಂಸಕತ್ವದ ಗ್ರಹ ಬಡಿದ ಇತಿಹಾಸಾವಧಿಯು ಮುಂದಿನ ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲದು? ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ನಮ್ಮ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿಲ್ಲ; ವೈಯಕ್ತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇನೋ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣ ಸಿಕ್ಕೀತು–ಅಷ್ಟೇ. ಹೀಗೇ ಉಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಸ್ಥಾನವು ಇದ್ದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಉಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ನಾವು 'ನಾಗರಿಕ'ನಂತೆ ನಾಗರಿಕರಾಗಬೇಕು.

'ಜನನೀ ಜನ್ಮಭೂಮಿಶ್ಚ ಸ್ವರ್ಗಾದಪಿ ಗರೀಯಸೀ'

ಎಂಬ ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿ:

ಈ ನಮ್ಮ ನಾಡಂತೆ ಬೇರೊಂದು ನಾಡುಂಟೆ?
ವೇದಗಳ ತೌರೂರು, ಯಾಗಗಳ ನೆಲೆವೀಡು
ದೇವ ಭಾಷೆಯ ಕೆಚ್ಚು, ವೇದಾಂತ ಮಾರ್ಗಗಳು
ಅವತಾರ ಲೀಲೆಗಳು, ಮತಶತದ ಜನ್ಮಗಳು.
ಸತ್ಯದಲಿ, ಧರ್ಮದಲಿ, ಭೋಗದಲಿ, ಭಾಗ್ಯದಲಿ
ಈ ನಮ್ಮ ನಾಡಂತೆ ಬೇರೊಂದು ನಾಡುಂಟೆ?
ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯಿದೆಂದು ಋಷಿವರರು ಚರಿಸಿದರು
ಆಚಾರ್ಯರುದಿಸಿದರು, ತತ್ವಗಳ ತಿಳುಹಿದರು.
ಮಾಪುರುಷರೆನಿಬರೋ ಭಕ್ತಜನರೆನಿಬರೋ
ಮಹಿಮೆಯಂ ಬೀರಿದರು, ದೇವನಂ ಪಾಡಿದರು.
ಕರ್ಮ–ಭೂಮಿಯಿದೆಂದು ವೀರರವತರಿಸಿದರು
ವಾಸವನ ಸೋಲಿಸುವ ವೈಭವದಿ ಮೆರೆದವರು
ಸಾರ್ವಭೌಮರ ಸಾಲು, ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರ ವಂಶ
ಸತ್ವದಲಿ, ಶೌರ್ಯದಲಿ, ಧೈರ್ಯದಲಿ, ವೀರ್ಯದಲಿ
ಈ ನಮ್ಮ ನಾಡಂತೆ ಬೇರೊಂದು ನಾಡುಂಟೆ?
ಅಚ್ಚರಿಯ ರೂಪಿನಲಿ, ಸುಗುಣದಲಿ, ಶೀಲದಲಿ
ಹದಿಬದೆಯರೆನಿಬರೋ ಸೂರ್ಯನಂ ತಡೆದವರು
ಯಮನನ್ನು ಗೆದ್ದವರು, ಹರಿಯಜಮಹೇಶ್ವರನು
ಶಿಶುಗಳಂ ಮಾಡಿದರು ಕೀರ್ತಿಯಂ ಬೆಳಗಿದರು.
ಈ ನಮ್ಮ ನಾಡಂತೆ ಬೇರೊಂದು ನಾಡುಂಟೆ?

Patriotism is the noblest passion that animates man in the character of a citizen ದೇಶಪ್ರೇಮವೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಾಗರಿಕ ಮುಖವನ್ನು ಸಚೇತನಗೊಳಿಸುವ ಅತ್ಯುದಾತ್ತವಾದ ಭಾವಾವೇಶ. ಈ ಆವೇಶವಿಲ್ಲದ ಬರಿಯ ವೇಷಗಳೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡೇ 'ನಾಗರಿಕ' ಕಿಡಿಯುಗುಳಿದ್ದು. ಆತನ ನಾಡಭಕ್ತಿಯನ್ನು

ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೇವರು ಮುಚ್ಚಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಮೇಲಿನ ಮಾತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗಿದೆ. ಆತನು ದೇವರ ಹತ್ತಿರ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ನಿನ್ನ ನಂಬುವುದೇಕೆ? ಆಶ್ರಯವು ನಮಗೇಕೆ?
ಬಾಹುದಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನಿಡೆ ಲೇಸು
ತಾನಹುದು. ಹತ್ತಾರು ರಾಜ್ಯವಂ ಚಕ್ರಾಧಿ
ಪತ್ಯವಂ ಕಟ್ಟುವೆವು ನಾವಿಂದು. ಹಂಗಿನೊಳು
ನಾವಿರೆವು ನಿನಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ದೇವನಂ
ಸೃಷ್ಟಿಸುತ ಲೋಕಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ ಧಾತೃವಿಗೆ
ಧಾತೃವೆನಿಸುತಲೀಗ ಕೌಶಿಕನ ಸಾಹಸವ
ತೋರುವೆವು. ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕುಳ್ಳಿಹರು ನಾವಲ್ಲ
ಅವತಾರ ಮಾಡೆಂದು ಬೇಡುವವರಾವಲ್ಲ
ನೀನಿನ್ನು ಬೇಕಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ಪೋಗುವುದು
ಸುಖದಿಂದ ಬಾಳುವುದು ನಿದ್ದೆಯಂ ಮಾಡುವುದು.

ಈ ಕೆಚ್ಚು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಂದು ಎದ್ದುರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮದಿಂದು ಸಪ್ಪೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕ್ಷುದ್ರ ಸ್ವಾರ್ಥವೇ ವ್ಯವಹಾರದ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಭೇದಿಸಲು ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯು 'ನಾಗರಿಕ'ನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಾಗ ಕೊಟ್ಟ ಸಂದೇಶವಿಂತಿದೆ:

ಕಾರ್ಯವೊದಗಿರುವಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವನು ಸಾಧಿಪುದು
ಬರಿದೆ ಶೋಕಿಪುದೆಲ್ಲ ಗತವೈಭವಕೆ ಕೊರಗಿ
ಹರಣಮಂ ಬಿಡಲುಂಟೇ? ಆಗುವುದು. ಪೋಗುವುದು.
ಮುಂದಿನಾ ವೈಭವಕೆ ತಳಹದಿಯು ಹಿಂದಿನಾ
ಸಂಪದವು.
ಎತ್ತಲೇಂ ಪೋಗಿಲ್ಲ ನಾಡಿಹುದು, ನೀವಿಹಿರಿ.
ಮುಂದಿನಾ ವೈಭವವು ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಸಂಕಲ್ಪ
ದೊಳಗುಂಟು. ಭರತಮಾತೆಯ ಗರ್ಭದಲಿ ವೀರ
ರತ್ನಗಳಿಹವು: ಮುಂದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೂರ್ಯ ಹೊಂ
ಗದಿರ ಮಳೆಗರೆಯುವನು: ಉದಿಸುವರು. ಕಟ್ಟುವರು
ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಗಳ.

ದಿವಂಗತ ಎಂ. ಆರ್. ಶ್ರೀಗಳ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಮುಖದ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆಯಿಂದು ನಮ್ಮದೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗ್ರತವಾಗಬೇಕು. ಆಗ ನಾವು ನಾಗರಿಕರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಕೆಳಮಧ್ಯಮ ಹಾಗೂ ಕೆಳವರ್ಗಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಜನಾಬದ್ಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲಿಡಲೆಂಬುದೇ ಈ ನಾಟಕದ ರಂಗಧ್ವನಿ.

೨. ಜನಿವಾರವೋ ದಯಾಹೀನತೆಯ ಆಧಾರವೋ?

ಜಾತೀಯತೆಯ ವಿಷಯವು ಆಗಲೇ ಬಂದಿತ್ತು. ಅದನ್ನೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀರಂಗರು 'ಹರಿಜನ್ವಾರ' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ದೊಡ್ಡರಾಯರೆಂಬ ಪಾತ್ರವು ಇಮ್ಮಂಡೆ ಹದ್ದಿನಂತಹ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳದ್ದು. ಅದರ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಎಷ್ಟು ಸೊಗಸಾದುದು?

'ಸಭೆಯ ಮಾತು ಸಭೆಯೊಳಗೆ,
ಮನೆಯ ಮಾತು ಮನೆಯೊಳಗೆ.'

'ಹೇಳುವುದು ಶಾಸ್ತ್ರ, ಹಾಕುವುದು ಗಾಳ' ಎಂಬ ನೀತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು 'ಒಳಗೊಂದು, ಹೊರಗೊಂದು' ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಜನವಂಚನೆ ಮಾಡುವ ಧುರೀಣರ ಸುಧಾರಣೋಪನ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಇಂದು ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥವರ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಅಜ್ಞಾನ-ಆಡಂಬರಗಳಿಂದ ಭೂರಿಜನ ಇಂದು ಮುಕ್ತವಾಗಬೇಕು. ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶನವನ್ನು ನಾವು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಹೋದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ಒಂದು ಸರ್ವನಾಶಕವಾದ ವಿಕಟಹಾಸ್ಯವಾಗಿ ಹೋದಿತು. ಜನ ಮೆಚ್ಚಲೆಂದು ಹರಿಜನರು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಭಾಷಣ ಕುಟ್ಟಿ ಬಂದ, ದೊಡ್ಡರಾಯರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಸಿಪ್ಪೆಗಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ತಾತ್ಯಾಚಾರಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವಾಗ ಒಳಗಿನ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಹೊರಗೆಡುಹುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆರಿಸಿ ಬರುವುದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲದೆ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರವಲ್ಲ. ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬವರ ಮನವೊಲಿಸಿ ಅವರ ಮತಗಳನ್ನು ಬಗಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಮುಸಲ್ಮಾನರೆದುರು ಅವರ ಹಿತಚಿಂತಕನೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಶ್ವಾಸನ ಕೊಟ್ಟು ಸನಾತನಿಗಳ ಮತಗಳೊಡನೆ ಅವರ ಮತಗಳನ್ನು ಗಿಟ್ಟಿಸಬೇಕು--ಎಂಬುದೇ ದೊಡ್ಡರಾಯರ ಹಂಚಿಕೆ. 'ಎಂ.ಎಲ್.ಎ.' ಆಗಲು ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧನ 'ಯೇನಕೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷೋಭವೇತ್' ಎಂಬ ರಾಜಕೀಯ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರೇ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬನಾಸ್ತ್ರದ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳು. ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರ ಹಾಗೆ ಆಚಾರಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟೇ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿರ್ಘೃಣರಾದ ತಾತ್ಯಾಚಾರಿಯಂಥ ಅಂಧ ಧಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತ, ಹೊರಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರೆದುರು ಧರ್ಮದ ವಿಶಾಲ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿ ಅವರನ್ನೂ ರಂಜಿಸುತ್ತ-ತಮ್ಮ ಬೇಳೆಯನ್ನು ಬೇಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗಣ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕರನ್ನು ಹಡೆದೇ ಭಾರತ ಹೀಗೆ ಬಡವಾಯಿತು. ಹರಿಜನರ ಕೂಸು ಗಟಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಲು ದೊಡ್ಡರಾಯರಾಗಲಿ, ಅವರ ಕಾರಕೂನ ಅಂತಪ್ಪನಾಗಲಿ, ಅವರ ದೇವರ ಪೂಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿ ತಾತ್ಯಾಚಾರಿಯಾಗಲಿ ಹೊರಡರು. ಇಂಥ ಜಾತಿವಾದಿಗಳು ಸರ್ವರ ಸಮಾನ ಗೌರವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಂವಿಧಾನದ

ಕಲಮುಗಳನ್ನು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತರಲು ಕಂಕಣಬದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತ ಶಾಸನಸಭಾಸದರು!

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವಿಶ್ವಕವಿ ರವೀಂದ್ರರು–

"ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೇಲಿನವರನ್ನವಲಂಬಿಸಹಚ್ಚುವ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ರೂಢಿಗಳನ್ನು ಭಾರತವು ತೆಗೆದು ಹಾಕಬೇಕು. ಇಂಥ ರೂಢಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂಥವು: ಅವನ್ನು ಕುರುಡರಂತೆ ಜನರು ಆಧಾರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದೇ ಕಾರಣ. ಅವರ ಈ ಮಾನಸಿಕ ಸೋಮಾರಿತನ ಹೋಗಬೇಕು. ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ ಇಂದು ಅಸಂಬದ್ಧ.........................ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಭೇದಗಳನ್ನು ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿ, ಜೀವನದ ನಿಯಮವಾದ ಪರಿವರ್ತನೀಯತೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದೆ. ಘರ್ಷಣವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಹೊರಟ ಅದು ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವೆ ಕೀಳಲಾಗದಂತಹ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅವರನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಅಸಂಖ್ಯ ಕುಲದ ಜನರಿಗೆ ನಿಷೇಧ ರೂಪದ ಶಾಂತಿಯನ್ನದು ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ವಿಧಿರೂಪದ ವಿಸ್ತರಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಗಳ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಅದು ನಿಸರ್ಗನಿಯಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ನಿಸರ್ಗವು ತನ್ನ ಅನಂತವಾದ ಬದಲಾವಣೆ ಹಾಗೂ ಸಂಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗ ನಿಯಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದೆ..............................ಇದರಿಂದ ಭಾರತದ ಸಮಾಜಪದ್ಧತಿಯು ನಿರ್ಜೀವವಾಗಿದೆ. ಜೀವಂತ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅದೀಗ ತಾನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಭವ್ಯವಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಯಂತ್ರ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದೆ.

ವ್ಯಾಪಾರಾದಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಹಾಗೇ. ಘರ್ಷಣೆ, ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಹಿಂಸೆ, ಕ್ರೂರತೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲೆಂದು ಅವನ್ನು ಜಾತಿವಾರು ಹಂಚಿ ಆನುವಂಶಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಭಾರತವು ಬದಲಾವಣೆಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಕ್ರಮೇಣ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಕಸಬಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಕೌಶಲದ ನೆಲೆಗೂ ಇಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ."

ಹಲವಾರು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದುದು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಥವಾ ರಾಜಕೀಯ ನಾಟಕವನ್ನೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಶ್ರೀರಂಗರು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ದೊಡ್ಡರಾಯರ ಮತಾಪಹರಣದ ಭಾಷಣಾಭಿನಯ ಎಂಥ ಮಾರ್ಮಿಕ ವಿಡಂಬನೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇತರ ಪಾತ್ರಗಳ ಕಪಟ ಸೂತ್ರಗಳ ವಿವರವನ್ನು ನೋಡಹೋದರೆ: ತಾತ್ಯಾಚಾರಿಗೆ ಶ್ರೀಮದಾನಂದ– ತೀರ್ಥರ ಹೆಸರನ್ನು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ನುಡಿಯಲು ಕೂಡ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲ: ವಸಂತನಂತಹರಿಗೆ ಟೀಕಾರಾಯರನ್ನು ಮೀರಬೇಕೆಂದು ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ: ದೊಡ್ಡರಾಯರ ಮಗ ಶ್ಯಾಮನಿಗೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ: ಸಕೇಶಿ ವಿಧವೆ ಯಮುನೆಗೆ ಪುನರ್ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಬ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲ: ದೊಡ್ಡರಾಯರ ಹೆಂಡತಿ ವೇಣಕ್ಕ ಮಾತ್ರ ಹೃದಯದ ಕಳಕಳಿಯುಳ್ಳವಳಾದುದರಿಂದ ಚರಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಹೊಲೆಯ ಕೂಸನ್ನು ಸ್ವತಃ ಎತ್ತುತ್ತಾಳೆ: ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗರನ್ನುತ್ತಾರೆ:

'ಸರ್ವಸ್ಯಚಾಹಂ ಹೃದಿ ಸನ್ನಿವಿಷ್ಟಃ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪರಮಾತ್ಮನು (ದಯಾಮಯಿ ವೇಣಕ್ಕನಂಥವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಲ್ಲದೇ) ಯಾರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಕೇವಲ ಬಿಂದಿನ

ಕಾಲದವರ ಹೃದಯವನ್ನೇ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಬಾಡಿಗೆಯ ಮನೆ ಎಂದು ಕಾಂಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರೇ ದೇವರು?........................ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿದ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಜಾತಿ-ಕಾಲ-ಮತಗಳ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರಲು ಆ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹೊಲಸಾಗಿ ಅಂಟಕೊಳ್ಳುವ ಜನಿವಾರದಂತಹ ಬಾಹ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳ ಉಪಯೋಗವೇನು? "ತನುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಸಿ ತುಂಬಿ, ಮನದೊಳು ವಿಷ ತುಂಬಿ. ಮನದೊಳಗೆ ಮನೆಯೊಡೆಯ ನಿದ್ದಾನೊ ಇಲ್ಲವೊ" ಎಂದು ೭೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಸವೇಶ್ವರರು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ಇಂದೂ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೇಳಿದೆ-ಈ 'ಹರಿ-ಜ-ನ್ವಾರ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ.

ಜನಿವಾರ ಹರಿದು ಹರಿಜನವಾರವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಸಂದೇಶವನ್ನೀಗ ಕೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಜನಿವಾರವು ಅರ್ಥಹೀನ ಪರಂಪರಾಪ್ರಿಯತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪರವಂಚನೆ ಪ್ರತೀಕ. ಹರಿಜನ ವಾರವು ಸಾರ್ಥಕವಾದ ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪತಿತೋದ್ಧಾರದ ಸಂಕೇತ.

೩. ಬಡಾಯಿಯೇ ಬಂಡವಾಳವೋ ಬಂಡವಾಳವೇ ಬಡಾಯಿಯೋ?

ದಿವಂಗತ ಟೀ.ಪೀ. ಕೈಲಾಸಂ ಎಂಬುವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯರು. ಅವರ ಅನೇಕ ನಾಟಕಗಳು ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಅನಾಚಾರಗಳ ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿವೆ. 'ಬಂಡ್ವಾಳಿಲ್ಲದ ಬಡಾಯಿ' ಎಂಬುದು ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಕರ್ಮವೀರರಲ್ಲದವರು ವಾಗ್ವೀರರಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ ಅಂಶವನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದೆ. ಹರಟೆ-ಪುರಾಣ-ಚಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೆ ೧೮ ತಾಸು ಕಾಲ ಕಳೆವಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಸಿಕರಿಗೆ ಸಹ ನಮ್ಮ ನೇತೃತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಜನ ಬಾಯಿಬಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತಕ್ಕ ಠೌಳಿಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅವಕ್ಕೆ ಗೌರವ ತರದಂಥ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಬೇಸರ ಬಂದಿದೆ. ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಧನುಷ್ಕೋಡಿಯವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಪಟ್ಟಂಗಶೂರತನ. ಹುಡಿಮಾತುಗಾರಿಕೆ. ಅಮೃತವಾಣಿಯ ಉತ್ಪಾದನೆ. ಬುಡವಿಲ್ಲದ ಆಶ್ವಾಸನ. ಎರಡುನುಡಿಯಾಡುವುದು. ಹುರುಳಿಲ್ಲದ ಪೌರುಷವಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಉತ್ತರಭೂಪಗಿರಿಯ ವಿಶ್ವರೂಪಗಳೆಂಬಂತಹ ಪ್ರಚಂಡರ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸದೆ ರಾಷ್ಟ್ರನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗದು. 'ವಚನೇ ಕಾ ದರಿದ್ರತಾ' ಎಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡವರು ವಚನವೀರರಷ್ಟೇ ಆಗಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳು ನಮ್ಮ ಸುತ್ತ-ಮುತ್ತ ನೋಡಿದರೇನೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಿಗಬಹುದು. ಅಹೋಬಲರಾಯರೆಂಬ ಆಧುನಿಕ ವಕೀಲರು ಪ್ರಸ್ತುತ ನಾಟಕದ ನಾಯಕರು. ಅವರ ವಾಗ್ಬಲವನ್ನು ಕಂಡು ಯಾರಾದರೂ 'ಅಹೋ ಏನು ಬಲ!' ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸದಿರರು. ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಿಟ್ಟಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜುಟ್ಟಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಕೆಂಬ ಆಡಂಬರದ ಅವತಾರ ಅಹೋಬಲರಾಯ! ತಾನೊಬ್ಬ ಲಾಯರು. ರಾಜ್ಯದ ವಿಧೇಯ ಪ್ರಜೆ. ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥ, ನಗರಪಾಲಿಕೆಗೆ

ಕರಕೊಳ್ಳುವ ಸಭ್ಯ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು-ನಾಗರಿಕ ಹೊಣೆ. ಪೋಲೀಸರ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಸ್ತಾರದ ವಿವಿಧ ಗಂಭೀರ ತತ್ವಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ಆದರ್ಶ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಮೇಧಾವಿ ಮತ್ತು ರಸಿಕ, ಅಲ್ಲದೆ ಪರೋಪಕಾರಿ ಎಂದು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ವಾಚಾಳಿ ನಮ್ಮ ಈ ಲಾಯರು ಮಹಾಶಯ! ತನ್ನ ಮಗನ ಹೊಲಸು ಬಟ್ಟೆ ಬರೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಲು ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಆತ ಹೀಗೆ ರೇಗುತ್ತಾನೆ:

"ತನಗೆ ತಿಳಿದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಕಳಿಸಿದ ಶಿಶುಗಳ ಮಿದುಳಿಗೆ ಸೋಕಿಸುವ ನೆಪದಿಂದ ಸದರಿ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಂದ ಸ್ಕೂಲ್ ಫೀಸ್ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಸುಲಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಣದಿಂದ ಬಸಿರನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಎಸ್. ಪಿ. ರಾವ್-ಶಿಶುಪೋತರಾಯನಿಗೆ

"ಹುಲಿಯೂರ್ ಅಹೋಬಲ್ ರಾಯರು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ- ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ತನುಜರನ್ನು ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತವು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಾಠವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಮೇಲ್ಪೇಳಿದ ಮಕ್ಕಳ ಮೈ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಮೂಸಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕಲ್ಲ!"

"ಲಾಯರ್ ನಾನು! ಪ್ರೈವೆಲ್ ಕೇಸ್ ಹಾಕಿ ಆ ಶಿಶುಪೋತ ಶನಿಯ ಕುಲಗೋತ್ರ ಕುಟುಂಬ ಕೊಂಪೆ ಕೊಂಪೇನ್ನೇ ಕೋರ್ಟ್ಗೆ ಎಳೆದು ಹರಾಜು ಹಾಕಿಸ್ಬಿಟ್ಟೇನು! ಹುಷಾರ್!

ಈ ರೇಗಾಟ ಲಾಯರ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. Vanity is the foundation of the vices, of affectation and common lying- ಡಂಭವು ದುರ್ಗುಣಗಳ ಅಡಿಗಲ್ಲು, ನಟ ಸಾರ್ವಭೌಮ ವಿದ್ಯೆಯ ಬೀಜ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸುಳ್ಳುಗಾರಿಕೆಯ ಸುಖನಿವಾಸ! ಹಳೆಯ ಕವಿಯೊಬ್ಬ 'ದುರ್ಗುಣಗಳೆಂಬ ದೇವತೆಗಳ ಇಂದ್ರ' ಎಂದೂ ದಂಭಕ್ಕೆ ಅಗ್ರ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅಧೋಗತಿಗಿಳಿಸುವ ಸರ್ವರೋಗಗಳ ತಂದೆಯಾದ ಈ ಡಾಂಭಿಕತೆ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿ-ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪರೋಪಜೀವಿಗಳಾದ ಇತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಂಡಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ದಿನೇ ದಿನೇ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆಯೋ ಏನೋ ಎನ್ನಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷಕರಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ-ಸ್ಥೂಲ ನಿರೀಕ್ಷಕರಿಗೂ ಇಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವಂತಿದೆ. ನವಿಲುಗರಿಗಳನ್ನು ಉಟ್ಟು ನರ್ತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಈ ನಗರಕಾಕರು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕಲಂಕಪ್ರಾಯರು. ಇಂಥ ಪುಡಾರಿಗಳ ಬೆಳೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಹಾಗೆ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ತನ್ನ ಸಂಘ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ: 'ಕೊಡಲಿಯ ಕಾವು ಕುಲಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯು' ಎಂಬಂತಹ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ಷಡ್ವೈರಿಗಳುಳ್ಳವರನ್ನು ಪಡೆದು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ-ಅರಾಜಕತೆಗಳಿಗೆಡೆಗೊಡುತ್ತದೆ.

ಕೈಲಾಸಂ ಬರೆದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಆಂಗ್ಲ-ಕನ್ನಡಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ಮಾತಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಬೆರಕೆಗತ್ತು ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲನೇಕರ ಪರಭಾಷಾ ವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿದಾಸ್ಯವನ್ನೂ ಶುಷ್ಕಪೌರುಷವನ್ನೂ ಕ್ಷುದ್ರ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನೂ ಗೋಮುಖವ್ಯಾಘ್ರತನವನ್ನೂ

ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಂತೂ ಶ್ರೀ ರಾಜಗೋಪಾಲಚಾರಿಯಂಥ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರು ಕೂಡ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಖಾಯಂ ಇರಬೇಕೆಂಬಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗಿ, ಆಕಸ್ಮಿಕ ಅರೆಮರುಳುತನಕ್ಕೆಳೆದದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷು-ಶಿಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಗಣ್ಯರು ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮ ಕೂಡ ಬುಡದಿಂದ ತಲೆವರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಹೊರಕತನವನ್ನು ಜಗಜ್ಜಾಹೀರು ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಿಧದಿಂದ ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟಯೋಗ ಹಿಡಿದವರು ಕೂಗು ಹಾಕುವ ಆವರಣವನ್ನು ಕೈಲಾಸಂ ಕಲೆ ಖಂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂಸ್ಕೃತಿದ್ರೋಹಿಗಳ ಹಲವಾರು ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಇತರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

೪. ಸಂಶಯಿತ ಸಂಭಾವಿತನೋ ಅಲ್ಪಾಶಯದ ಮಹಾಶಯನೋ?

'ದೀಪಾವಳಿ ಅಥವಾ ಅಳಿಯನ ಅರೈವಲ್' ಎಂಬುದು ಶ್ರೀ ಕ್ಷೀರಸಾಗರರು ಬರೆದ ಏಕಾಂಕ ದೃಶ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯುತ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ನಾಯಕರು ಅವರ ಅನ್ವರ್ಥನಾಮ 'ಮಿಸ್ಟರ್ ಸರಳಾ!' ಅಂದರೆ ಸತೀವ್ರತ ಹಿಡಿದ ತದೇಕರಸವುಳ್ಳ ಮಹಾಶಯರು-ಹದಿನಾರಾಣೆ ಅಳಿಯಂದಿರು. 'ಮದುವೆಗಿದುವೆ' ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಾಯಾಗಿರುವ ಮಹೋನ್ನತ ಧ್ಯೇಯದ ಆರಾಧಕರು!

"ಇನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ವರ್ಷ ಸರಳಾ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನನ್ನ ಓದು ಮುಗಿಯುತ್ತೆ. ನಗರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.....ನೋಡೂ.......ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದೊಂದು ಮನೆ. ಮನೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಹೂವಿನ ತೋಟ........ಹೂವಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಬೆಳದಿಂಗಳು............ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ನಾನು............ ಹಾಗೆ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು ದೇವೀ. ಇಲ್ಲಿ ಬಾ. ನನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂತುಕೋ. ಏನಾದರೂ ಹೇಳು ಸರಳಾ."

ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗಿನ ನಾಗರಿಕ ತರುಣರ ಜೀವನಧ್ಯೇಯ ಕೇವಲ ಗೃಹಸೌಖ್ಯ ಎಂಬುದು ಸುವ್ಯಕ್ತ. ದೇಶವಿಂದು ದಾರಿದ್ರ್ಯ-ರೋಗ-ಅಜ್ಞಾನಗಳ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಕಲಿತ ಯುವಕ-ಯುವತಿಯರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮನೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ನೌಕರಿ ಅಥವಾ-

"ಬೆಚ್ಚನೆಯ ಮನೆಯಾಗೆ
ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನಾಗೆ
ಇಚ್ಛೆಯಾನರಿವ ಸತಿಯಾಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ
ಕಿಚ್ಚುಹಚ್ಚೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ"

ಎಂಬಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊನೆಗೊಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿರುವುದು ಶೋಚನೀಯ Help yourself and never heed what it costs to others-ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ ನೀನು ಸಾಧಿಸಿಕೋ; ಮುಂದಿಗದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ನಷ್ಟವಾದರೂ ಲಕ್ಷಿಸಬೇಡ' ಎಂಬುದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಜೀವನಧ್ಯೇಯವೆಂದು ರವೀಂದ್ರರೊಂದು ಕಡೆ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ಇಂದು ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಭಾಗ್ಯವಂತರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗೂ ಒಂದು ಕೈ ಮೇಲಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯಂಥ ಅಲ್ಪಾಶಯರನ್ನೇ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆ-ಕಾಲೇಜುಗಳಿಂದು ತಯಾರು ಮಾಡಿ ಹೊರಬಿಡುತ್ತಿರುವುದು ಭಾರತದ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿತಕಾರಿಯಲ್ಲ. ಗಾಂಧಿಯವರ ಸತ್ಯ-ಅಹಿಂಸೆ-ದೇಶಸೇವಾಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಶವದ ಜೊತೆಗೇ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತೇನೋ ಎಂಬ ಅವರಣವಿಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ-ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾದ ಉಚ್ಚನೌಕರಿ-ಜಾತಕಗಳಲ್ಲಿ! ಹೆಣ್ಣಿಗತನದ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಬುರುಕಿಮೊಗಗಳು ಭಾರತಕ್ಕಿಂದು ಭೂಷಣವಲ್ಲ. ಸುಖ-ಶಾಂತಿ-ಸಮೃದ್ಧಿಗಳು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ತುಂಬಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ತನವು ರಸ್ಯಮಾನವಾದೀತು. ಅರಕ್ಷಿತತೆಯ ಭಾವನೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತ, ಶೋಷಿತ. ಕ್ಷುದ್ರ ಸಮಾಜಕ್ಕದು ಆರೋಗ್ಯಕರವಲ್ಲ.

ಮೇಲಿನ ಮಾತು ಇಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಎನ್ನಿಸುವ ಸಂಗತಿ ನಾಟಕದ ಪ್ರಕಟ ಸಂದೇಶವು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಗೆ ಹೆಂಡಕುಡಿಕನೆಂಬ ಅಪವಾದ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದು. ಅವನು ಅದರಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದೇ ಆಗಿದೆ; ಮಾವನ ಮನೆಯವರು ಅವನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗಿದ್ದ ಔಷಧ ಬಾಟಲಿಗಳನ್ನು ಹೆಂಡದ ಬಾಟಲಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯ ತಾಳಿದ ಪ್ರಕರಣ ಅಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ. ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧದ ಪ್ರಚಾರ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸಂಶಯಗಳು ನಿಶ್ಚಯಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಸಂಭವವೇ ಹೆಚ್ಚು. ನಮ್ಮ ನಗರ-ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಠ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುವ ಅಕಿರೀಟ ಸಮ್ರಾಟರ ಒಂದು ಗುಪ್ತ ಗುಂಪು ಸರಕಾರಿ ನೌಕರರನ್ನು ನಾನಾ ತಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು. ಸ್ವಚ್ಛಂದ ದರಬಾರು ನಡೆಸಲು-ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದಲ್ಲೂ ಅವರು (Negative Virtue) ನಿಷೇಧ ರೂಪದ ಸದ್ಗುಣಗಳೆನಿಸಿ ಅನೀತಿವಂತರನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟದಿರುವ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಉಳ್ಳವರಾಗಿರುವುದೇ ಕಾರಣ! ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಗಳು ನಮಗಿಂದು ಅಪೂರ್ಣ ಸಾಮಾಜಿಕರು! ಅಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧುಗಳೆನಿಸಿದವರು!

ಓದು ನೌಕರಿಗಾಗಿ. ನೌಕರಿಯು ಹಣಕಾಗಿ.
ಹಣವು ಸತಿ-ಸುತರ ಮೆರವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಎನ-
ನೆನೆದಾರೆ ಬಡವನಿರವನ್ನ?
ಹೊಗಳುವಂತಹ ಕೆಲಸವೇನನೂ ಮಾಡದೇ
ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಬಾಯಿನೀರ್ಗರೆವ ಅಧಿಕಾರ-
ಖಗ ಕಾಣ್ಗೆ ಬಡವನಿರವನ್ನ?
ನಾನಿದ್ದರೇ ಸಾಕು. ನನ್ನದಷ್ಟೇ ಚೆನ್ನ;
ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ನಿಮಗಾಗಿ ಎಂಬ ಜನ
ಮಾನಿಸುಗೆ-ಬಡವನಿರವನ್ನ?
ಅಧ್ಯಾತ್ಮ. ಅನುಭಾವ. ವಿಜ್ಞಾನ. ಕಲೆ-ಎಲ್ಲ
ಮಧ್ಯಕಾಯಕ್ಕೆ. ಮಾನಕ್ಕೆ. ಮೀಸಲಿಕೆ--

ಒದ್ದಾರು ಬಡವನಿರವನ್ನ!
ಆಡು-ಮಾಡುಗಳಲ್ಲಿ, ಎದುರು-ಹಿಂಬದಿಗಳಲಿ,
ನೋಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಲ್ಲೆರಡಿಹರು
ಕಾಡ್ಯಾರು ಬಡವನಿರವನ್ನ!
ದೇಹಾತ್ಮಭಾವಿಗಳು ದೇವಾತ್ಮವಾದಿಗಳು
ಸ್ನೇಹಿತರನೊತ್ತೆಯಿಟ್ಟುಂಬ ಮೇಧಿಗಳು
ಹೀರ್‍ಯಾರು ಬಡವನಿರವನ್ನ!

೫. ಬಿರುದೋ ಬೇತಾಳನೋ?

ಡಾ. ಮುಗಳಿ ಬರೆದ 'ನಾಮಧಾರಿ' ಯಲ್ಲಾವರೂ ಇದೇ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ. ಅರ್ಥಾತ್ ಮತಿದಾನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದ. ಕೆಂಚನಗೌಡರು ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮನೆ-ಮಠ. ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಭಿಕಾರಿಗಳಾದ ದೃಶ್ಯಚಿತ್ರವಿದೆ. ನವನಾಗರಿಕತೆಯ ಜೊತೆಗೇ ವ್ಯಾಮೋಹ ದಾಸ್ಯವನ್ನೂ ನಮಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿಹೋದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭೂಪತಿಗಳ ಕೃಪಾಚ್ಛತ್ರದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಮಾದರಿಯ ಮಹಾತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳೆಂದರೆ ಕೆಂಚನಗೌಡರು! ಕಡ್ಡಿಯಂತಹ ಮನುಷ್ಯರು ಗುಡ್ಡದಂಥವರಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತೇವೆಂದು ಸಂಜಿ, ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಹಾಳಾಗುವ ಹವ್ಯಾಸ ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಾಯಿಬಿಡದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿ ಇಂದು ಸಿಕ್ಕಿಯಾನೇ?

"ರಾಜಸೇವಕದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಫೋಟೋ-ಪರಿಚಯ ಪ್ರಶಂಸೆ ಎಲ್ಲ ಒಂದು ಪುಟಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಂದಿದೆ" ಎಂದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ನಂದೀಶನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಹುಂಬ ಗೌಡರು ಹಿಗ್ಗಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಹೀರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಜಂಟಲ್‌ಮ್ಯಾನರಾಗಲು ಲಿಲಿಯ ಜೊತೆಗೆ 'ಲವ್' ಮಾಡಲು ಹೋದ. ಕೃತಕವಾಗಿ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ. ಹಣ ಸುರಿದು. ಭಾಷಣ ಬಡಿದು. ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರಲು ಹೆಣಗಿದ. ಬೆಂಚ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಮುಂತಾದ ಒಂದೊಂದೇ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಗೋ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತ ಹೋದ. ಕೊನೆಗೆ ಮನೆ ಹರಾಜು ಮಠ ಹರಾಜು' ಆಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡ ಅವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತ ಗೌಡರು--

"ಬರೂದುಲ್ಲ ಅಂತ ಹೇಳು. ನಾ ಬಾದಶಾರ ಹಂತ್ಯಾಕ ಹೋಗತೀನಿ. ನಾ ರಾವ್‌ಸಾಯೇಬ ಆಗೀನಿ ತಿಳೀತಿಲ್ಲೊ? ಬಾದಶಾರ ಹಂತ್ಯಾಕ ಅಲ್ಲೇ ಇಲಾಯತ್ಯಾಗ ಇರತೀನಿ"

- ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಬೇವಕೂಫರಿದ್ದರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ಓದಿ. ಸ್ಥಾನಮಾನ ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಸಾವಿರ ಸರ್ಕಸ್ಸು ನಡೆಯಿಸುವ ನಿರ್ಘೃಣ ಧುರೀಣರಿಗೆ ಇಂದೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ, ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ, ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯ ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯಿತ್ತು, ಕೇವಲ ಸ್ವಶ್ಲಾಘ-ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಿಗಾಗಿ

ಮೋಡಿಮಾಡುವ ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಲೋಭ ಇಂದು ಅನೇಕರನ್ನು ಬಾ ಬಾ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪದಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ರೋಗ ಇನ್ನೂ ಹೊಸದು. ಇತರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಲೋಭಗಳೇ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿವೆ. ಇಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳೆದಷ್ಟೂ ಸಮಾಜ ದುರ್ಬಲವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ: ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದು ತಿರುಗುವ ವಿಕೃತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತವೆ. "ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೊಂದು ಪ್ಲೇಗು, ಗುಪ್ತ ವಿಷ. ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ದುರಾಶೆ, ವೈಭವಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಅತ್ಯಾಸೆ. ಅದು ಎದೆಯನ್ನು ಕುರುಡು ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅದು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದ ಜಲೋದರ ರೋಗ, ಮೋಸಗಾರಿಕೆಯ ಸೂತ್ರದಾರ, ಕಪಟತನದ ತವರು. ದುರ್ಗುಣಗಳ ಜನ್ಮಭೂಮಿ, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನ ಅಪ್ಪ" ಎಂಬ ಮಾತು ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೂ ಡಾಂಭಿಕತೆಯೂ ಅವಳಿ ಜವಳಿ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರಂತೆ! ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಮೊಗವಾಡದ ವೇಷಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಇತರ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇನೂ ಕಡಿಮೆ ಎನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ವೇಷಧಾರಿಗಳ. ನಾಮಧಾರಿಗಳ ಪಿಡುಗು ಬೆಳೆಯದಂತೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೇ ಮದ್ದರೆಯುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕರಿಗಿಂದು ಅಗತ್ಯ; ಇದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ಉಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಕರ್ತವ್ಯ.

೬. ಔದಾರ್ಯವೋ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಅರಿವೋ?

ಶ್ರೀ ಪು. ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಬರೆದ 'ವಿಕಟಕವಿ ವಿಜಯ' ವೊಂದು ರಾಜಕೀಯ ನಾಟಕ. ಇಂಥ ನಾಟಕಗಳು ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೪೨ ರಿಂದ ೧೯೪೭ರ ವರೆಗಿನ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಕವಿಸಹಜವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದಾನೊಂದು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯ ದೇಶ ಹಿತೈಷಿಯಾದ ರಾಜನು ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪ್ರಜಾಪರಮಾವಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನಡೆದ ಜನ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಎಂಥ ದೃಕ್ಪದದಿಂದ ನೋಡಿದನು? ಆತನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯ ಸಹಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯ ನೀತಿಯೆಂಥಾದ್ದು? ಆ ರಾಜನ ಆಪ್ತ ಸಚಿವನಾಗಿದ್ದ ವಿಕಟಕವಿಯ ನ್ಯಾಯ ದೃಷ್ಟಿಯೆಂಥಾದ್ದು?' ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವರು ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದೇಶೀಯ ದೊರೆ:

ಹಾಯ್. ಹಾಯ್ ದಿಟ. ಕೋಡಂಗಿ
ನಮಗಿವರಿತ್ತೀ ದೊರೆತನದಂಗಿ
ನಿನ್ನೀ ಕತೆಯಂಗಿ
ಈ ಬಯಲಂಗಿಯ ಮರೆಸುತ ನಿತ್ಯ
ಲೋಕದ ನಗೆಪಾಡಾದೆವು ಸತ್ಯ.

ರಾಜಿಯೊಳಿದೆ ನಮ್ಮಳಿಕೆ--
ಎಂದಲ್ಲವೆ ನಿಮ್ಮರಿಕೆ?
ಇದುವೇ ನಮ್ಮಭಿಮತವೈ
ನಿನ್ನದೇನು ಸಲಹೆ ವಿಕಟ?
ಎಲ್ಲಕು ಕೈಹಾಕುವುದೇ ರೂಢಿ
ಸಾಕಾದೆವು ಸೋಬಾನೆಯ ಹಾಡಿ
ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ರೆಸಿಡೆಂಟ್!
ಮಾತೆ ನಡೆಯದಿರೆ ಎಂಥ ಪ್ರಭು?
ಸಮ್ಮತಿಯೊಳು– ಶಾಸನದಿಂದಲ್ಲ
ಇನ್ನಾಳಿಕೆ– ತಿಳಿಯಿರಿ ನೀವೆಲ್ಲ
ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಗರ್ಭದ ಹೊರಬಂದು
ನಾವೆಲ್ಲರು ದ್ವಿಜ ರಾದೆವು ಇಂದು
ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯದಂತ್ಯಜ ದ್ವಿಜಭೇದ?
ಈ ತರುಣರು ಗುರ್ರೆನದವರಾರು?
ಆದೊಡೆ ನಾಯಕರೇ, ನೀವುಂಟು ಇವರುಂಟು.
ನಾವೂ ರಾಜ್ಯವ ಬಿಡುತಿಹೆವೀಗ.

ವಿಕಟ ಕವಿ : ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗು ಮಿಗಿಲೀ ತ್ಯಾಗ.

ರೆಸಿಡೆಂಟ್ : ಪ್ರಭು, ಏನಿದರ ರಹಸ್ಯ?

ದೊರೆ : ಭಾರತ ಪ್ರಾಂತ ಪ್ರಮುಖನ ಪದವಿ
ಬಂದಿದೆ ಮಿತ್ರರೆ ನಮಗೊದವಿ.
ನನ್ನಾರಿಕೆ ಎಂತಾಯಿತೊ ಕಾಣೆ
ಆರು ಹಾಡಿದರೊ ಈ ಸೋಬಾನೆ.
ಇದರ ಗುಟ್ಟನೀ ವಿಕಟನು ಬಲ್ಲ
ಆದೊಡೀತ ಬಾಯನೆ ಬಿಡಲೊಲ್ಲ.
ಡಿಲ್ಲಿಗೆ ಜೊತೆಯೊಳು ಬಂದ
ನಮಗುಚ್ಚಾಟನೆ ತಂದ.

ರೆಸಿಡೆಂಟ್ : ಧನ್ಯವಾದವರ್ಪಿಸುವೆನು ದೊರೆಯೇ.

ಯುದ್ಧವಿಲ್ಲದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಂದೋಲನವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯ ಕೊನೆಯ ಚಿತ್ರ. ರಾಜಕೀಯ ಹೊಂಚು–ಸಂಚುಗಳು, ಅನುಕೂಲ–ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸಂದರ್ಭಗಳ ತುಲನೆ, ಕಾಲಾನುಗುಣವಾದ ಅಧಿಕಾರ ತ್ಯಾಗ ನಿರ್ಧಾರ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಒಸ್ನೆಲೆ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ೧೯೪೭ನೇ ಅಗಸ್ಟಿನಲ್ಲೇ

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂಬುದಿಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕಲ್ಪನೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ರೆಸಿಡೆಂಟನ ಕಾಲಾನುಗಣ ಧೋರಣೆ ಅದೇ ರೂಪದ ರಾಜಧೋರಣೆಗೆ ಸರಿಸಮವಾಗಿದೆ. ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಅವರ ವಿವೇಕವು ವಿಕಟಕವಿಗೆ ಮಾನ್ಯ. ಸನಾತನಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ಪಂಡಿತರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಬಂದದ್ದು ಅಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅವರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದ ಧರ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೇ ಕೊಂಡಾಡಿದರು! ಜನತಾ ಚಳುವಳಿಯ ನಾಯಕರ ಸೇವೆ-ತ್ಯಾಗ-ಧೈರ್ಯ-ಸಾಹಸಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲ ದೊರಕಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷಕೊಡದೆ ಉಳಿದೀತೆ? ಅಂತೂ ಇದೊಂದು ಮಂಗಲಾಂತ ನಾಟಕ.

'ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಯ ನೈಷ್ಠುರ್ಯವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ನನ್ನ ಒಳಗಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಈ ನಾಟಕದ ದೊರೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ. ನನ್ನ ಆತ್ಮ ತನ್ನ ಆಕ್ರಂದನವನ್ನು ಹತೋಟಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಹೊರಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ವಿಕಟ ಕವಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಧ್ಯೇಯದ ಉದ್ದೀಪ್ತಿಗಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯಂತಹ ಜನನಾಯಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಈ ಕೃತಕಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ತಂದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಧ್ಯೇಯದ ಅವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಈ ದೊರೆ ಮತ್ತು ಈ ವಿಕಟಕವಿಯ ನಡುವೆ, ಕಲಾಸ್ವಪ್ನದ ಮೆರುಗನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮಾರಂಭದ ವಿಪ್ಲವ ಒಂದು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತೆರೆಯಿಟ್ಟಿತು ಎಂಬ ಇತಿಹಾಸ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಾದು ಹೋಗಿದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮ, ದೇಶಭಕ್ತಿ, ತ್ಯಾಗಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದ ಸುಗುಣಗಳ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸುಗುಣಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಳಿಕೆ ನಡೆಸುವ ಮುಂದಾಳುತನದಲ್ಲೂ ಮುಂಬರಿದು ಸಾಗುವುದು ಎಲ್ಲರೂ ಆಶಿಸುವ ಅಂಶ. ಈ ಆಶೆಯ ಪೂರಯಿಕೆ ಆಗಬೇಕಾದಷ್ಟು ತೀವ್ರಗತಿಯಿಂದ ಆಗದಿರುವುದನ್ನು ಕುರಿತು ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತರು-

'ನಮ್ಮ ದೇಶವಾತ್ಸಲ್ಯವೇ ಈಗಿನ ನಮ್ಮ ಅಸಂತುಷ್ಟಿಗೂ ಕಾರಣವೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ನಾಡಿನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅಸಹನೆ, ಅನೌದಾರ್ಯ, ಅಸೌದರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ದುರ್ಗುಣಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ತೋರಿದರೆ ಸುಜನರು ಪರಿತಪಿಸುವುದು ಸಹಜ. ಸ್ವಜನವೆಂಬ ಪರಿಗಣನೆಯಿಂದಲ್ಲವೆ ಈ ದುಃಖ?...... ಅಸಮೃದ್ಧಿಯೇ ಈ ದುರ್ಗುಣಗಳ ಮೂಲ'. ಎಂದೂ ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಅಸಮೃದ್ಧಿ ಮಾನಸಿಕವಾದುದು. ಸಮೃದ್ಧ ಮನಸ್ಕರಾದ ಶಾಸಕರ, ಆಡಳಿತಗಾರರ, ಶಿಕ್ಷಕರ, ನಾಯಕರ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ, ಸೇವಾ ಧುರೀಣರ ಕೊರತೆಯೇ ಬಡತನ ಭಾರತದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೊರಟು ಹೋಗದಿರಲು ಕಾರಣ. ದುಃಶಾಸನರ ಸಂಪತ್ತು ಸಮೃದ್ಧವಾಗುವುದು ಸುಜನರ ಬಡತನಕ್ಕೆ ಸಂಪತ್ತಿನ, ಶಾಂತಿಯ ಅಸಮಾಧಾನ, ಹಿಂಸೆ, ಶೋಷಣೆ, ಪಂಕ್ತಿಭೇದ ಮುಂತಾದವಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಪಡಿಸುವುದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದುರ್ಗುಣ. ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸತ್ಪ್ರಜೆಗಳ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಸಮರ್ಥರಾದುದೇ ಕೆಲ ಡಿಗ್ರಿಯ ಅಸಂತುಷ್ಟಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲು ಬೀಜವಾಯಿತು. ನಾವು ನಮ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಸಮರ್ಥ ನಾಯಕರನ್ನೇ

ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸುವ ಸದಭ್ಯಾಸವನ್ನು ರೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೊಂದೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮದ್ದಲ್ಲವೇ? ಅದೇ ನಮಗಿಂದು ಬೇಕಾದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಪದ್ಧತಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸ್ತುತ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನನಾಯಕರು ತೋರುವ ಗುಣಗಳು ನಮಗಾದರ್ಶ; ಇಲ್ಲಿಯ ದೊರೆಯ ತ್ಯಾಗವು ಉಳ್ಳವರು ಇಲ್ಲದವರಿಗಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯದ ಮಾದರಿ. ಕಾರ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುದುವೇ ನಮ್ಮ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಆಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಸಹಜೀವನದ ಸೋದರಭಾವ ಈಗ ಮಂಕಾಗಿದೆ. ಮಸುಕಾಗಿದೆ. ಮಸುಳಿಸಿದೆ. ಈ ಅರಿವು ನಮಗಾಗಬೇಕು ಈ ನಾಟಕವೋದಿ! Brotherhood is the tie of Faith that can withstand the storms that would wreck the world- ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಉಧ್ವಸ್ತ್ರಗೊಳಿಸುವಂಥ ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥವಾದ ಶ್ರದ್ಧಾಬಂಧನನ್ನು ಸೌದರ್ಯ, ಭ್ರಾತೃಭಾವ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸ ಬೆಳೆಯುವವರೆಗೆ ನಾವು ಗೌರವಾರ್ಹರೂ, ಸಂಯುಕ್ತರೂ, ಸಂಸ್ಕೃತರೂ, ಸಂಘಟಿತರೂ, ಸಮರ್ಥರೂ ನಿಜವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಆಗಲಾರೆವು. 'ಸರ್ವೇ ಜನಾಃ ಸುಖಿನೋ ಭವಂತು' ಎಂಬ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಅದೇ ಆದಿ ಬುನಾದಿ. ಸಮತೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂಬ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅರ್ಥ ಅದರಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಬಲ್ಲದು. ಭ್ರಾತೃಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಸಮತೆ–ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯೇ ಅರ್ಥಹೀನವಾದೀತು! ಶಾಂತಿ–ಪುಷ್ಟಿ–ತುಷ್ಟಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಆಗ ಒಣ ಶಬ್ದಗಳಾದಾವು! ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಂತೂ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲ!!

೨. ಹೆಣ್ಣೋ ಹಣ ಹಡೆವ ಯಂತ್ರವೋ?

ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೆಲ್ಲವಕ್ಕೂ ಪರಿಹಾರವಿರುವುದು ಸೌದರ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ. ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಕುಲ, ಬಲ, ವಿದ್ಯೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಅಭಿರುಚಿ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭೇದಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಸರ್ವ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲೂ ನ್ಯಾಯ ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ಹಾಗೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಈ ಕೊಡುವ ಹಾಗೂ ಕೊಳ್ಳುವ ಪಕ್ಷೀಯರ ನಡುವೆ ಸಹೋದರ ಪ್ರೀತಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. Comradeship is our refuge from despair- ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ನಾವು ಸುರಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕಾದರೆ ಈ ಬಂಧುಭಾವದ ವಟವೃಕ್ಷದ ಆಶ್ರಯ ನಮಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಭಾವದ ಅಭಾವದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಗುಂಡಣ್ಣ ಬರೆದ 'ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಣ್ಣು' ಎಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಂಪುರದ ಜೋಡಿದಾರ ರಾಮಣ್ಣ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಾಧಿಪತಿಯಾದ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ಭೀಮರಾಯರು ಹಣ–ಹೆಣ್ಣುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಚಿತ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸಿ ಕಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಗೀಡಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಜೋಡಿದಾರ ರಾಮಣ್ಣ ಜಿಂರವನು. ಹಣ ಸಿಗುವುದಾದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಆತ ಸಿದ್ಧ. ಅವಳಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪ್ರೀತಿ

ಅವನಿಗಿರಮುದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಅವಳ ಪಾಲಿಗೆ (ಮದುವೆಗೆ ನೆರೆದಾಗ) ತಂದೆಯಾಗವೆ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ೫೫ನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ಭೀಮರಾಯನಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಲು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭೀಮರಾಯನೂ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಮದುವೆ ಅಗತ್ಯವೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿಂತಿಸದೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಹುಡುಗಿಯ ಸುಖ-ದುಃಖ, ಆಶೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸದ ಈ ಹಳಬರಿಬ್ಬರ ವರ್ತನೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಾಮಾಜಿಕ. 'ಆಜ್ಞಾ ಗುರೂಣಾಂಹ್ಯವಿಚಾರಣೀಯಾ' ಎಂಬ ಜೋಹುಕುಂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಿತರಿಗೆ ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಸನಾತನತೆ ಇಂದೂ ನಮಗೆ ಸಲ್ಲದು. ಅದು ಸೈನಿಕರಿಗಷ್ಟೇ ಧರ್ಮ-ಅದೂ ಅವರು ಸೈನಿಕರಾಗಿರುವರೆಗೆ.

ಆದುದರಿಂದ ರಾಮಣ್ಣನ ಮಗ ಬಾಳು, ಅವನ ಗೆಳೆಯ ವಿಶ್ವನಾಥ ಮತ್ತು ಭೀಮರಾಯನ ಮಗಳು ವಿಮಲೆ ಏಕಮತದಿಂದ ರಾಮಣ್ಣನ ಮಗಳಾದ ಕಮಲೆಗೆ ಉಂಟಾದ ಸಂಕಟವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಶ್ವನಾಥನ ನಟನಾಕೌಶಲ್ಯದ ಮೂಲಕ ಅವರ ಉಪಾಯ ಫಲಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಳು-ವಿಮಲು, ವಿಶ್ವನಾಥ-ಕಮಲು ದಂಪತಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ನಾಟಕಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ.

ಪರಾಭಿರುಚಿಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರೀತಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯ. ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ-ಕುಟುಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ! ಅಯೋಗ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಅಪಾಯಕರ. ಭಾರತವು ಹಿಂದೆ ಧರ್ಮಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಆ ಭಾರತೀಯರೊಡನೆಯೂ ಧರ್ಮಯುದ್ಧ ಮಾಡಹೋಗಿ ಅದು ಹಾನಿಗೀಡಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈಗ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲೇ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆ ದೇಶ ಚರಿತ್ರಹೀನವಾಗುವತ್ತ ಹೊರಟಿದೆ. ಸ್ವಜನರೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರಜೆಗಳಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವೇ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ಕಠೋರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದವಿದ್ದಾಗಲೂ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಭಾರತೀಯರು ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯದಿರುವ ಮನಃಶಕ್ತಿ ರೂಢವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಭಾರತದ ಐಕ್ಯ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಉಳಿದೀತು. ರಾಜಕೀಯ, ಲೈಂಗಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಜಾತೀಯ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ, ಭಾಷಾತ್ಮಕ ಪಕ್ಷಪಾತಗಳು ನಡೆಯದಿರಬೇಕಾದರೆ ಈ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ನೀತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಉದಯಿಸಬೇಕು. ಅತಿಪುರಸ್ಕಾರ, ಅತಿ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳು ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿ-ವಸ್ತು-ತತ್ವಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ತರವಲ್ಲ. ಈ ತಾತ್ವಿಕ ಸಮಬುದ್ಧಿಯು ಪರಿಪಕ್ವ ಭಾರತೀಯಮನದ ಲಕ್ಷಣ. ಶುನಿಚೈವಶ್ವಪಾಕೇಚ ಪಂಡಿತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯೆಂದರೆ ಹದವರಿತ ದೃಷ್ಟಿ, ಉಚಿತದೃಷ್ಟಿ ಎಂದರ್ಥ. ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಮಾನುಷ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನಗೌರವ, ಸಮಾನ ಅಧಿಕಾರ ಇರುವಂಥದು ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕುಟುಂಬವಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗಿಂದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆಂತರಿಕ ಶಾಂತಿ-ಸುಖಗಳಿಗೆ ಅದೇ ಮೂಲಾಧಾರ. ಪ್ರಕೃತ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನ ರಾಮಣ್ಣನೂ ಸಿರಿವಂತ ಭೀಮರಾಯನೂ ತಮಗೆ ಆಶ್ರಿತರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮನಬಂದಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ; ಆಶ್ರಿತರೆಲ್ಲರೂ ದಾಸರು, ಗುಲಾಮರು, ಮನುಷ್ಯ ಗೌರವಕ್ಕನರ್ಹರು' ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ

ಮೂರ್ಖರು. ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಪರಸ್ಪರ ಆಶ್ರಿತರೇ, ಪರಸ್ಪರಾವಲಂಬಿಗಳೇ! ಪರಸ್ಪರಾವಲಂಬನವಿಲ್ಲದ ಜನಸ್ತೋಮವನ್ನು ಸಮಾಜವೆನ್ನಲು ಬರದು. ರಾಷ್ಟ್ರವೆನ್ನಲೂ ಬರಲಾರದು. ಸರ್ವ ದೇಶ-ಕಾಲ-ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಮನಬಂದಂತೆ ವರ್ತಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಂತೆ ಆಗ್ರಹಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವು ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿಯೇ ತೀರುವುದು. ಮನುಷ್ಯನು ದೇವನೂ ಆಗಬಲ್ಲ, ಪಿಶಾಚನೂ ಆಗಬಲ್ಲ! ಈ ಎರಡು ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಜನ್ಮದತ್ತ! ಆದುದರಿಂದ ಮಿತಿ ಮೀರುವ ಮೊದಲೇ ಬುದ್ಧಿಗಲಿತ ರಾಮಣ್ಣ-ಭೀಮರಾಯರಂತೆ (ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಾದರೂ) ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದಾಗಲಾದರೂ ತಿದ್ದಿಕೊಂಬ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಂಪನ್ನತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉದಯವಾಗಲಿ. ಪಕ್ಷಾಭಿಮಾನ, ಜಾತ್ಯಾಭಿಮಾನ, ಲಿಂಗಾಭಿಮಾನ, ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನ, ಪದವ್ಯಭಿಮಾನ ಸಿದ್ಧಾಂತಾಭಿಮಾನ, ಅಧಿಕಾರಾಭಿಮಾನ, ಧನಾಭಿಮಾನ, ಯಶೋಭಿಮಾನಗಳು ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಸಮಾನಗೌರವಾರ್ಹ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವವಾಗಲಿ! ಈ ಎಲ್ಲ ಅಭಿಮಾನಗಳ ಘರ್ಷಣಕ್ಕೂ ಭಾರತಾಭಿಮಾನವೇ ಮದ್ದು! ದೇಶಧರ್ಮವೇ ನಮಗೆ ಸ್ವಧರ್ಮ. ದೇಶಾಭಿಮಾನವೇ ನಮಗೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ದೇಶವೇ ನಮ್ಮ ದೇವರು. ಈ ತತ್ವವನ್ನು ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸಮಾನಗೌರವ-ಹಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯರು; ಕಾರ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಕೆಲ ಡಿಗ್ರಿ ಉಚ್ಚ ಅಥವಾ ನೀಚವಾಗಬಹುದು-ಅದೂ ವ್ಯವಹಾರ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಬ ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮತೆ. ಯೋಗ (ಭಾವಾದ್ವೈತ) ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯ.

೮. ಬುದ್ಧ ಬೇಕೋ ಬೊದ್ಧ ಬೇಕೋ?

ನಮ್ಮ ನವರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಸಂಕೇತವಿರುವುದು ಅಶೋಕ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ. ಶೋಕರಹಿತರಾಗಲು ಬುದ್ಧನ ಪ್ರಬುದ್ಧವಾದ ಯೋಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಬರೆದ 'ಯಶೋಧರಾ' ಎಂಬ ನಾಟಕ ಈ ಸಂದೇಶ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಜೀವನದ ಸಂಕೇತವೇ ಬುದ್ಧ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವ ನಾವಿಂದು ಯಶೋಧರೆಯರು, ರಾಹುಲನನ್ನೆದುರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬುದ್ಧನಿಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಶೋಧರೆ ಹೀಗೆ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾಳೆ:

ಬಾಲಕನ ನೋಡಿ ತಣಿಯದೆ ಮನದಿ ತಪಿಸುವೆನು.
ನನ್ನೆರೆಯನಾ ರೂಪು ನನ್ನೆರೆಯನಾ ನೋಟ
ನನ್ನ ಮನದಾಣ್ಮನಾ ನಡೆ ಎಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಹವು.
ಇವನ ಹಿಡಿದಿರುವಂದು ಅವನಿಲ್ಲದುದ ನೆನೆದು
ನೋಯುವೆನು ಬೇಯುವೆನು; ಅವನಿದ್ದ ಕಾಲದಲಿ

ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡದಿದ್ದೆನೆ ಎಂದು ದುಃಖಿಪೆನು
ಬಾಲಕನ ನೋಡಿದೊಡೆ ತಣಿಯದಿರುವ ಬಗೆ ನನಗೆ
ಇಲ್ಲವಾಯಿತು ಅಂಬಿಕೆ.
ಅಣ್ಣ ನನ್ನನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋದುದು ತಿಳಿದ
ಕ್ಷಣವಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನದಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಾ ಬೇನೆ
ಕಾವು ನೋವುಗಳು ಮನೆಯನು ಮೊದಲು ತುಂಬಿದವು:
ತುಂಬಿದುವು ನಗರವನು. ಉಪವನೋದ್ಯಾನವನು
ತುಂಬಿದುವು ಸಾಗರದ ಕೂಸವನು; ಆಗಸದ
ಆಳವರಿಯದ ಅಂತರಾಳವನು ತುಂಬಿದುವು;
ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ಬರುತಿರುವ
ಹೊನ್ನ ಕಿರಣದ ನಡುವೆ ಉಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿದುವು;
ಲೋಕಕೇ ಶಾಂತಿಯನು ತರುವ ಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿ
ನನ್ನೊಳಗೆ ಬೆಳಗದವೊಲೆನ್ನ ಹೃದಯದ ಮಧ್ಯೆ
ಕತ್ತಲೆಯ ಕೋಟೆಯನು ಕಟ್ಟಿದವು. ಇಷ್ಟು ದಿನ
ಇಂತು ನನ್ನನು ಕವಿದ ದುಃಖ ನಿನ್ನೆಯ ಇರುಳು
ಮರಳಿ ಮಸಗಿತು. ನನ್ನ ಆತ್ಮವನು ಮುಳುಗಿಸಿತು.

ಭಾರತಮಾತೆಯ ಕತೆ ಹೀಗೆ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಇಂದು. ಅವಳೆದೆಗಿನ್ನು ಅಶೋಕ ಸಂದೇಶ ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳು ಗಜಿಬಿಜಿಯಾಗಿಯೇ ಸಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ದೆಶೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಒಕ್ಕೊರಲವನಿ,! ಆತ್ಮ ಭಾರತಮಾತೆಯಲ್ಲವೇ?

ಜಮೀನಿನ ವಿತರಣೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ದಾನ, ಉದ್ಯೋಗದಾನ, ಉದ್ಯಮ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಕಲೋದ್ಧಾರ, ಕೃಷಿವಿಕಾಸ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಾವಿಂದು ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೆವಷ್ಟೆ. ಈ (Transition Stage) ಮಧ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರದ ನಮಗೆ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಪ್ರಬುದ್ಧ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಬಾಳುವ ದಿನ ಬಹಳ ದೂರವಾಯಿತೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಹಳ ಹಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಂದಿರುಳು ಯಶೋಧರೆಗೆ ಹಳೆಯ ದುಃಖ ಮರುಕಳಿಸಿತು. ಹಾಗಾಗಲು ಅವಳು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಹುಲನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದೇ ಕಾರಣ. ಬುದ್ಧನ ಮರಿಯಂತಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ನಾವಿಂದು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆವು. ನೆಹರುಗಳೂ ಮುದುಕರಾದರು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ "ನೆಹರುಗಳ ನಂತರ ಯಾರು" ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೆಲವರೆತ್ತಿದ್ದರು. ಬುದ್ಧಜೀವನದ ಕಲ್ಪನೆಯ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ನೆಹರುಗಳೊಮ್ಮೆ ಶೋಕ-ಸಂತಾಪಗಳಿಂದ "ನಾವು ದೊಡ್ಡ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಚಿಕ್ಕ ಜನ" ಎಂದೂ "ಭಾರತವು ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅವಧಿಯಿಂದ ೫೦೦ ವರ್ಷದಷ್ಟು ಹಿಂದುಳಿದಿದೆ" ಎಂದೂ ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದುಂಟು! ತಮ್ಮ ಪ್ರಬುದ್ಧ ದರ್ಶನದಂತೆ

ಭಾರತವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಹೊರಟ ಅವರು ತಂದೆಯನ್ನು ಕರೆತರಲು ಹೊರಟ ರಾಹುಲನಂತೆ ಕಂಡರೆ ತಪ್ಪೇ?

ರಾಜ–

ನಿನ್ನ ಈ ಹತ್ತು ವರುಷದ ಈ ಬಾಲಕನು ತಪವೆ ಮೈವೆತ್ತು
ನಿಸ್ಸಾಣ್ಮನನು ಕರೆಯ ಹೊರಟಂತೆ ಹೊರಟಹನು.
ವಿಧಿಯರಿತು ನಡೆವ ಹವನದಲ್ಲಿ ಉದ್ಗಾತೃಗಳು
ಸ್ವರ ಹಿಡಿದು ಸೊಗಸಾಗಿ ನುಡಿವ ಶಕ್ತಿಯ ಮಂತ್ರ
ದೇವರನು ತರುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಈ ಬಾಲಕನು
ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನನು ಬಿಡದೆ ತಂದೇತಹನು
ಬಾ ನನ್ನ ಅಣ್ಣಯ್ಯ, ತಾಯಿಗಭಿವಂದಿಸು.
ಬಹು ಪಿರಿಯ ಜೀವವಯ್ಯಾ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯದು ;
ಬಹು ಪಿರಿಯ ತಪ ಪುಣ್ಯ. ಜೀಳ್ಕೊಳುವ ಮೊದಲಲ್ಲಿ
ಹರಕೆಯನು ಕೊಳು. ಇಲ್ಲಿ ಬಾ ಒಮ್ಮೆ ವಂದಿಸು.
ತಾಯ್ತಂದೆಗಳ ಪುಣ್ಯ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಲಿ
ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನನು ಕರೆದು ಸಹ ಕಾರ್ಯದಲಿ ನೀನು
ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಪ್ಪಂತೆ ದೇವರ್ಕಳೆಸಗಲಿ.

ನೆಹರುಗಳು ಹಿರಿಯಣ್ಣರಾದರೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಅವರ ತಮ್ಮಂದಿರು. ಒಟ್ಟು "ರಾಹುಲ ತಂಡ ನಾವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ನಾವಿಂದು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಹೆಣಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಗಾಂಧಿಮಹಾರಾಜನ ಆಶೀರ್ವಾದ ನಮಗಿದೆ. ಬುದ್ಧನು ಬೋಧಿಸಿದ್ದು "ಅಷ್ಟಾಂಗ ಯೋಗ" ವನ್ನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮದ ಶಾಶ್ವತ ಗುಣಗಳು ಅಥವಾ ಧರ್ಮಗಳು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಮಾಡಬಹುದು. ದಯೆ (ಅಹಿಂಸೆ) ಕ್ಷಾಂತಿ (ಕ್ಷಮೆ) ಅನಸೂಯೆ (ಹೊಟ್ಟೆ ಕಿಚ್ಚಿಲ್ಲದಿರುವುದು), ಶೌಚ (ಒಳಹೊರ ಶುಚಿತ್ವ) ಅನಾಯಾಸ (ಗಾಬರಿಗೆಡದಿರುವುದು), ಮಾಂಗಲ್ಯ (ಶಿವದೃಷ್ಟಿ), ಅಕಾರ್ಪಣ್ಯ (ಔದಾರ್ಯ) ಮತ್ತು

ಅಸ್ಪೃಹೆ (ಅತ್ಯಾಶೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು) ಎಂಬೀ ಎಂಟು ಆತ್ಮ ಗುಣಗಳು ಅಥವಾ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲೂ ಅಹಿಂಸೆ ಹಾಗೂ ಸತ್ಯಗಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ಮುಖ್ಯ. ಆದರಿಂದಲೇ ಜಿನನೂ ಬಸವಣ್ಣನವರೂ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಧರ್ಮದ ಮೂಲವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಭೀಷ್ಮರೂ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಗೆ ಅಗ್ರಪಟ್ಟ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಭಾರತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಹಿಂಸೆ–ಸತ್ಯಗಳು ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದ ಹಾಗೆ; ಅವೇ ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಬೇಕಾದ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರು! ಅವುಗಳ ಆಚರಣೆಯೇ ನಮ್ಮ ಸುಖ–ಶಾಂತಿ–ಸಮೃದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲ; ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿಕಾಸ ಸಾಧ್ಯ. ಈ ದರ್ಶನವನ್ನು ಈ ಪ್ರಬೋಧನವನ್ನು ಈ ಅಮರ ತತ್ವವನ್ನು ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ

ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧನನ್ನು ಕರೆತರುವುದೆಂದರೆ ಅವಕಂಡ ದರ್ಶನವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುವುದು. ನಂಬಿ ನಡೆಯುವುದು ಎಂದಲ್ಲವೇ? ಇದೇ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತೀಯರ ಇಂದಿನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ! ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಶುಭದೃಷ್ಟಿ. ಸತ್ಯ. ದಯೆ–ಎಂಬಿವು ಛಾಯಾ ಮಾತ್ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಳ್ಳ (ಸಾರತ: ಏಕಾರ್ಥಕವಾದ) ತತ್ವಗಳು!

* ನೈರ್ಮಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಃಕರಣದ ಶುಚಿತ್ವ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಕಾಮ–ಕ್ರೋಧಾದಿ ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗದ ಅಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪಟಳದಿಂದ ಮನಮುಕ್ತವಾಗಿರುವುದೇ ಅಂತಃಶುದ್ಧಿ. ಅಂತಃ ಶುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮನಸ್ಸು ಸುಂದರ; ಅದರ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆನಂದಕರ. ಮನೋಹರ. ರಂಜಕ. ಅಂಥ ಮನದ ಇಚ್ಛೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಶಿವ(ಶುಭ), ಮಂಗಲ, ಸಾತ್ವಿಕ. ಸತ್ವವು ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ; ರಜಸ್ಸು–ತಮಸ್ಸುಗಳು ಬಂದು ಹೋಗತಕ್ಕ ಗುಣ ಅಥವಾ ಭಾವಗಳು– ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಸ್ಥಿರ ಸತ್ಯ. ಸ್ಥಿರ ಸಾತ್ವಿಕ–ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಭಾವತ: ದಯಾಮಯ. ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ. ವಿರುದ್ಧವೆಂದು ತೋರುವ ಭಾವಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಧರ್ಮ. ಸಮನ್ವಯ. ಸಾಮರಸ್ಯ. ಸಮತ್ವ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯ ಎಂಬುದೇ ಧರ್ಮದ ತಿರುಳು–ಅದೇ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ತತ್ವಗಳ ಹುರುಳು. ಆದುದರಿಂದ ಉಕ್ತ ಪಂಚ ತತ್ವಗಳು ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಂಚಮುಖಗಳು! ಅವನು ಯೋಗೇಶ್ವರ!

೯. ಉಪಾಯವೋ ಪರಾಕ್ರಮವೋ?

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಕೈಮರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವರೇ ಧೀರರು, ಉದಾತ್ತರು. ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಣ–ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಮಾಜಹಿತವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದ ಮಹಾವೀರರು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಜನರು ದೊರಕುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥ ಧೀರೋದಾತ್ತ ಮಹಾನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರೂ ಒಬ್ಬರು. ಆ ರಣಧೀರರನ್ನು ಕಥಾನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ದಿವಗಂತ 'ಸಂಸರು' 'ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿ' ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರನ್ನು ದಳವಾಯಿ ವಿಕ್ರಮರಾಜಯ್ಯನ ವಿಷಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಮೋಚನಗೊಳಿಸಿದ ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರು ತಮಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಳೆಂಯುಪಯಿಕರನ್ನೂ, ತಮ್ಮ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತಿರುಚನಾಪಳ್ಳಿಯವರನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಅಡಗಿಸಿದರು ಎಂಬುದನ್ನಲ್ಲದೇ, ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟ ಶ್ರೀರಂಗರಾಯನಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಂಗಾರದ ದೊಡ್ಡಮ್ಮನಿಗೂ ರಣಧೀರರಿಗೂ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗ ಈ ನಾಟಕದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಗ.

ಹೊಗೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಿರುವಂತೆ ನಿಜವಾದ ವೀರತ್ವವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಔದಾರ್ಯವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಔದಾರ್ಯವೇ ಔದಾತ್ತ್ಯ. ದೊಡ್ಡಮನಸ್ಸು. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ದೋಷಗಳನ್ನು

ಅಲಕ್ಷ್ಯ ವರ್ಶಗಳಿಸಬಲ್ಲ ದೊಡ್ಡಗುಣ ಉದಾತ್ತತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾಸತ್ವ ಸಂಪನ್ನತೆಯೇ ಆಕರ. ಮಹಾಸತ್ವರು ಹರ್ಷ-ಶೋಕಗಳಿಂದ ಚಿರಕಾಲ ಬದ್ಧರಾಗಿರುವವರಲ್ಲ; ಅವರವುಗಳದಾಸರಲ್ಲ, ಈಶರು. ಅಂಥ ಮಾದರಿಯ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರು. ಅವರ ಉತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿ, ಸಾಹಸಿಕತೆಗಳು ಅವರನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಯೇ ಒಂದು Romance ರಂಜಕ ಸಾಹಸ ಕಥೆ. ಅವರೀ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡ ಬಗೆ ರಾಜ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸಬರಾಗಿರುವ ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಅವಶ್ಯ ಸಂದೇಶವಾಗಬಲ್ಲದು. 'ರಾಜರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಮಿತ್ರರಾರೂ ಇರರು' ಎಂಬುದು ಹಳೆಯಗಾದೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ- ಅದರಲ್ಲೂ ವಿದೇಶೀಯರೊಡನೆ ಮಾಡುವ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ - ನಾವು ಎಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತರಾಗಿದ್ದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ. 'ಉಪಾಯೇನ ಹಿ ಯಚ್ಛಕ್ಯಂ ನತಚ್ಛಕ್ಯಂ ಪರಾಕ್ರಮೈಃ' ಎಂಬ ಮಾತು ನರಸರಾಜರ ಪರಾಕ್ರಮದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜಕೀಯ ಸಮಾಲೋಚನೆ ರಾಜಕಾರಣದ ಪಂಚಪ್ರಾಣ. ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭು-ಮಂತ್ರ-ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ರಾಜನ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯಿರುವುದು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಭು ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದು ಕೋಶದಂಡಬಲದಲ್ಲಿ (ಧನಬಲ-ಸೈನ್ಯಬಲಗಳಲ್ಲಿ) ಮತ್ತು ಉತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿಯಿರುವುದು ವಿಕ್ರಮಬಲದಲ್ಲಿ (ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ). ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರಭಾವಿಯಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ನಾಟಕ ನಿದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ.

ದುರ್ದಶೆಗೀಡಾಗಿದ್ದಾಗ ಬಂದ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸು ಶ್ರೀರಂಗರಾಯನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಶ್ರೀ ರಣಧೀರರ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಕೇಳೋಣ:

ಹಾ! . . . ಸಾಮನ್ತ! - ಸಾಮನ್ತ! . . . ಅಲ್ಲ, ಮಹಾರಾಜ, ನೀವು ಸಾಮಂತನಲ್ಲ; ನನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಅಧಿರಾಜ- ಚಕ್ರವರ್ತಿ-ವೈಭವದ, ಶಕ್ತಿಯ, ಸತ್ವದ ಐಶ್ವರ್ಯದ, ಭೋಗದ, ಕಟ್ಟಾಳ್ಕೆಯ ನೆಲೆಯ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಣ್ದೆರೆಯಿಸಿ ನನಗೆ ಸ್ವರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದ ಪರಮಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕನಹುದು..........(ಅಶ್ರುಮಿಳಿತಾಕ್ಷನಾಗಿ) ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಿಮಗಾದರೂ ಚಿರಾಯುರಾರೋಗ್ಯೈಶ್ವರ್ಯ ಕ್ಷೇಮಾಭ್ಯುದಯ ಸುಖ ಸಂತೋಷ ಮಂಗಳೋತ್ಸವಗಳನ್ನು .... ಹೀಗೆಯೇ-ಇನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ-ದಯೆಗೆಯ್ದು ಸಮೃದ್ಧಿ ಮಾಡಿ, ಪೊರೆದು, ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿ!

ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಮಂತನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿದ್ದ ಶ್ರೀರಂಗರಾಯನಿಗೆ ಕಂಠೀರವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಹಾರ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಅವರು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಉನ್ನತಾತ್ಮರಾಗಿ ಕಂಡದ್ದು ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ. ಕಾಳಿಯ ಕತ್ತಿ ಕಾಳಿದಾಸನ ನೆತ್ತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ನೇತಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಧಿಕೃತ ಪ್ರಧಾನರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಂದೂ ರಾಷ್ಟ್ರಸ್ವಾತಂತ್ರ ಪ್ರಜಾಪಿತ್ತ ಜೀವಿತಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗ ಅಪಾಯ ಬಂದೀತೆಂಬುದನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಅಂಥ ಸಂಭವಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ

ತಡೆಹಿಡಿಯಬೇಕಾದ ಹೊಣೆ ನೇತಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ದೇಶದ ಒಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ದಳವಾಯಿ ವಿಕ್ರಮರಾಜಯ್ಯನಂತಹ ಪುಂಡ ಪುಡಾರಿಗಳು ಜನಹಿತ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಮನಸ್ವಿ ತನದಿಂದ ವರ್ತಿಸತೊಡಗಿದರೆ, ಅವರ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಅಥವಾ ಔದ್ಯಮಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ದರ್ಪವನ್ನು,

ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು, ದುಃಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಯ ತಂತ್ರ-ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಮೀರುವುದರೊಳಗೇ ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, ಅವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಸತತ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ನಮ್ಮ ಅಧಿಕೃತ ನಾಯಕರ ಹೆಗಲ ಭಾರವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಮುತ್ಸದ್ದಿತನದ, ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಕೌಶಲದ, ಕರ್ತವ್ಯ ದಕ್ಷತೆಯ ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜರನ್ನು ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆದುರಿಡುವ ಪ್ರಕೃತ ಕೃತಿ ಅಪೂರ್ವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಮಗಿಂದು ನೀಡಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ. ವಿಗಡ ವಿಕ್ರಮರಾಯರ ಪಿಡುಗು ನಮ್ಮ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದ ಈ ದಿನಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿರಬೇಕಾದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ವಿಗಡರ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಾನಾ ವಿಧದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ರಣಧೀರತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ನಾಟಕದಿಂದ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು

೧೦. ಮದುವೆಯೋ ವ್ಯಾಪಾರವೋ?

ಡಾ. ಎಚ್. ಕೆ. ರಂಗನಾಥರ 'ಬ್ರಹ್ಮಲಿಪಿ'ಯ ಕಥಾನಾಯಕ ರಾಮು ದೊಡ್ಡಕೆಲಸ ಸಿಗುವುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ. ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಸಂಬಂಧಿಕರಾದ ಹೆಂಗಸರು ಮನೆತನಸ್ಥ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕರೆತಂದವರೆದುರು ರಾಮುವಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಲು ದುಡ್ಡುಕೊಟ್ಟರೆ ಆ ಸಂಬಂಧ ಆಗಬಹುದು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ರಾಮು ಮಿಸ್ ಈಲಿಯಟ್ಟಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅವರೆದುರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ತಾನು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತೇನೆಂದೊಡನೆಯೇ ಅವನ ತಾಯಿಯೂ ಅವಳ ಬೆಂಬಲಿಗ ಹೆಂಗಸಾದ ಗೌರತ್ತೆಯೂ ಒಂದೇ ಬಾರಿಗೆ ಶಾರದೆಯನ್ನಲ್ಲದೆ ಈಲಿಯಟ್ಟಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆ ಬಾವಿಗೆ ಹಾರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆಂದು ಹೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದರು. ಆಗ ರಾಮು ಈಲಿಯಟ್ಟಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಾರದೆಯನ್ನು ವರಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ಇದು ಇಂದಿನ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಕರಣದ ಮಾದರಿ. ಮದುವೆಯನ್ನು ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಜನ ಇಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿದೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ಇದು ಇಂದಿನ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಕರಣದ ಮಾದರಿ. ಮದುವೆಯನ್ನು ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಜನ ಇಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಥವಳನ್ನಾದರೂ ಮದುವೆಯಾಗಲು ಮೊದಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ರಾಮು ಮತ್ತು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಗ್ಯ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು

ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ಅವನ ಮನೆಮಂದಿ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗದ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ನಾಗರಿಕರ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಆಸ್ತಿ, ಧರ್ಮಜ್ಞತೆಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ರಸ-ರುಚಿಗಳ ಸಂಪನ್ನತೆ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಗೀಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಲ ನಾವು ಓದಿದ್ದೇವೆ, ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ, ಕಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಬಾಯಬ್ರಹ್ಮದ ಬಂಡವಾಳದಿಂದ ಬಹಳ ತೃಪ್ತಿಯ ನಗೆಯನ್ನೂ ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿರಬಹುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಹಲವಾರು ಕೌಟುಂಬಿಕರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ವೈಶ್ಯ-ವೇಶ್ಯಾಧಮರನ್ನೂ ಮೀರಿಸುವ ಪವಿತ್ರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸೌಂದರ್ಯ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿನ್ನಿಂದು ತೆರೆಯಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದಾಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿರದು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದಾಗ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಉಳಿಯದು. ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕಲೆ, ನಾಗರಿಕತೆ, ನ್ಯಾಯ, ನೀತಿಗಳ ವಾಗಾಡಂಬರ ದೇಶದಲ್ಲಿಂದು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಯವರೆಗೂ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿದೆ. ಸದಭಿರುಚಿಯಿಲ್ಲದ ವ್ಯಷ್ಟಿ-ಸಮಷ್ಟಿಗಳುಳ್ಳ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಚಾರಿತ್ರ ಬಲವೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು? ಹನಿಗೆ ಹನಿ ಕೂಡಿದರೆ ಹಳ್ಳ, ತೆನೆಗೆ ತೆನೆ ಕೂಡಿದರೆ ಭತ್ತ. ಒಂದೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿ, ಕುಟುಂಬದವರೇ ಕ್ರಮೇಣ ಇಂಥ ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪು (ಬಂಗಾರ ಯಾರಿಗೆ ಅನ್ನವೋ ಅಂಥವನು) ಸಂತಾನದವರಾಗುತ್ತ ಹೋದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರವೇ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಆತ್ಮಘಾತಕವಾದ ದೈತ್ಯಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿ ಹೋಗದಿರದು! ಇಂಥ ದೈತ್ಯಯುಗವನ್ನು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು (Dark Age, ಕೃಷ್ಣಯುಗ, ಕಾಳಯುಗ) ಕತ್ತಲಯುಗ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಹಣವು ಬಾಳಿನ ಸಾಧನವಲ್ಲದೆ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲ; ಬಾಳಿನ ಸಿದ್ಧಿ ಸೌಜನ್ಯವಲ್ಲದೆ ತದಿತರ ಸೌಖ್ಯವಲ್ಲ; ಸೌಜನ್ಯವೇ ಸೌಖ್ಯ- ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ರಕ್ತಗತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋದರೆ, ಮೇಲಿನಂತೆ "ವ್ಯಾಪಾರಿ-ಸಂಸಾರಿ"ಗಳಾಗಿ ಹೋದೇವು. ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾರಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ನಾಶವು ಶತಸಿದ್ಧ. ಈ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದೆ, ದುರ್ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದುಡ್ಡನ್ನು ಪರೋಕ್ಷಾ-ಪರೋಕ್ಷ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಗಳಿಸುವ ಸಮಾಜವೊಂದು "ಸಮಜ" ಪಶುಕೂಟ! ಮನೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರ ದುಃಸ್ವಾರ್ಥ, ದುರ್ವಂಚನೆಗಳಿಗೆಡೆಗೊಡುತ್ತಿರುವುದೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಂದು ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲನೇಕರು ಲಂಚಗುಳಿಗಳಾಗುತ್ತಿರುವುದೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ನೈತಿಕ ಅಧಃಪಾತಕ್ಕೆ ಹೆಂಗಸರು, ಗಂಡಸರು, ಬಡವರು-ದೊಡ್ಡವರು, ಗಣ್ಯರು-ಅಗಣ್ಯರು ಈಯೆಲ್ಲರೂ ಸಮಭಾಗಿಗಳು. ಆದುದರಿಂದ ನೈತಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಲು ಈಯೆಲ್ಲರೂ ಸಮಾನ ಹೊಣೆಗಾರರು. ಕಾಯದೆಯ ಅರಿವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ ಅಕ್ಷಮ್ಯವೋ ಹಾಗೇ ಇಂಥ ಹೊಣೆಯ ಅರಿವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದೂ ಅಕ್ಷಮ್ಯ ಅಪರಾಧ; ಅಥವಾ ಅವರಿಗಿಂತ ನಮ್ಮ ಹೊಣೆ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತಿ-ವರ್ಗಗಳು ವಾದಿಸುವುದೂ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ. ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ Psycho-physical ಮನೋದೈಹಿಕ ಶಕ್ತಿ-ಉದ್ದೇಶಗಳ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನಾದರೂ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ತಾಳದೇ ಹೋಗುವುದಾದರೆ, ನಾವೆಂತು ನಮ್ಮನ್ನು ನಾವೇ ಆಳಿಕೊಳ್ಳಲೆದ್ದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದೇವು? ಹೊಣೆಗೇಡಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಹಣೆಬರಹದ ಹಾಡುಗಾರರು! ಸ್ವಜ್ಞಾನವಿಹೀನರು ಮೂಢರು!

ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾಗುವವರಲ್ಲಿ ಕೋಶಪ್ರಿಯರು ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಗಂಡಾಂತರಕ್ಕೀಡಾಗುವಂತಾದಾಗ ಕೂಡ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ (ಬಂಗಾರವನ್ನೇ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು ಯಾರೋ ಅವನು) ಸಂತಾನದವರು ತಮ್ಮ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಗಾಳಿ ಎತ್ತಲಿಂದ ಬೀಸುವುದೋ ಅತ್ತಲೇ ತೂರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ–ಎಂಬುದು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಬವರೂ ಅವರ ಸಂತಾನವೂ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷರಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸದೆ ಉಳಿದಾರೇನು? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ! ಅದರಿಂದಲೇ ವೇದದ ಕಾಲದಿಂದ ನೆಹರುಗಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಮಾತೆಂದರೆ, "ಕೊಬ್ಬಿದ ಕುಬೇರ ಕುಲ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲದಿರಬೇಕು" ಎಂಬುದು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪೂಜೆ ಅಮಲು ಹಿಡಿಸುವಷ್ಟರವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿದರೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಹಕಾರ ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಸರ್ವೋದಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇಶ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮನೆಹಾಳು ನಾಡಹಾಳುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾದ ಅರ್ಥವಿವಾಹಗಳಿಂದ ನಾವು ದೂರವಿರಬೇಕು. ಹೆಣ್ಣಿಗೂ ತೆರಬೇಡ, ಗಂಡಿಗೂ ತೆರಬೇಡ; ಪ್ರೇಮವೆಂಬುದು ಕೊಂಬ ವಸ್ತುವಲ್ಲ!

೧೧. ಬಯಲ ಗಡಿಯೋ ಬಗೆಯ ಗಡಿಯೋ?

ಆನಂದಕಂದರು 'ಶಿವೋಲ್ಲಂಘನ'ದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ತನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸ ಹೊರಟ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ನಿಷ್ಠೆ, ಉತ್ಸಾಹಗಳ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪುರುಷನ ಕಿರೀಟ. ವಿಜಯನಗರವು ಕನ್ನಡಿಗತನಕ್ಕಿಟ್ಟ ಕಿರೀಟ. ಈ ಗತವೈಭವ ಸ್ಮೃತಿಗೆ ಪರಾಕು ಹೇಳುವ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರ ವಾಗ್ವೈಭವವೇ ಸಾಕು:

ಶ್ರೀ ಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ರಾಜಪರಮೇಶ್ವರಾ!
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯರಮಾಹೃತ್ಕಮಲ ಭಾಸ್ಕರಾ!
ಹಿಂದೂರಾಯ ಸಮೂಹ ಸುರತ್ರಾಣಾ!
ಗೋದೇವದ್ವಿಜ ಸಂರಕ್ಷಣ ಧುರೀಣಾ!
ವಿಜಯನಗರ ರತ್ನ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ
ಶ್ರೀ ವೀರ ನರಪತಿ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಜೇಂದ್ರ
ಭೋ! ಪರಾಕು!

ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಪೋಷಣೆಗೆ ಗತವೈಭವದ ಸ್ಮರಣೆ ಪುಷ್ಟಿವರ್ಧಕರಸವಾಗಬಲ್ಲುದು. ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಕವಿಗಳೂ ನಾಟಕಕಾರರೂ ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯವನ್ನಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದ ಅಶೋಕ-ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ-ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತಾದಿಗಳ ಮಹಾವೈಭವವನ್ನೂ ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಮೂರ್ತಿಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಗತೇತಿಹಾಸದ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಕೇವಲ ಸ್ಮರಣೆ-ಪುನಃ

ಸ್ಮರಣೆಗಳ ಭಾವಿಕ-ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭವೂ ಉಂಟು. ಆಗ Basking in the reflected glory of the Past- ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ವೈಭವದ ಕನ್ನಡಿಯ(ಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ) ಗಂಟನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಬಾಯಿಚಪ್ಪರಿಸಿ ಕಾಲ ಹಾಕುವ ಜಡಭರತ ಬುದ್ಧಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಅದು ಸೋಮಾರಿತನದ ಬೀಜ. ಔದಾಸೀನ್ಯದ ಹುಟ್ಟುನೆಲ. ಅಂಥ ಹುಂಬ ಜಂಭ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಆಗೀಗ ಉದಯಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಅಪ್ಪನಿಂದ, ಅಣ್ಣನಿಂದ ಅಥವಾ ಮಾವನಿಂದ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ-ಅವರು ದೊಡ್ಡವರಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಾನೂ ದೊಡ್ಡವನೆಂದುಕೊಂಬ-ಹುಡಿ ಹೆಮ್ಮೆಗೂ ಗತಭಾಗ್ಯಭಜನೆಯಷ್ಟನ್ನೇ ಉದ್ಯೋಗವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯನೇತ್ರಗಳ ಉಕ್ಕು-ಸೊಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ತೇಂಕಾರಿಕೆಯ ಸನಾತನತೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ದೂರವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಕವಾಯಿತು ನಡೆಯುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯದ ಅನುಸರಣೆ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಎಲ್ಲವೂ 'ಬರಿಗುಲ್ಲು ನಿದ್ದೆಗೇಡು' ಎನಿಸುವುದು ಸಹಜ. ಮಾತಿನ ಮಥನದಿಂದ ಕೇವಲ ನಾದದ ನವನೀತವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಂದು ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನವನೀತವು ದುರ್ನೀತವಾದದ್ದುಂಟು! ಈ ದೇಶಿಯ-ರಾಜಕೀಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಧ್ವನಿಸುವುದು ಕಾರ್ಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ ಕೈಗೂಡಿದ ಇಂದಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪುನಾರಚನೆಯ ಸಂಘಟಿತ ಪ್ರಯತ್ನವು ಭರದಿಂದ ಸಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮಗಿಂದು ಅಗತ್ಯವಾದ ಕಾರ್‍ಯ, ಸಂಘಟನೆ. ಪ್ರಜಾತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಘಟನೆಯು ಸಂಭವಿಸದು. ಅಸಂಘಟಿತ ಜೀವನದ ಸೀಮೆಯನ್ನು (ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು! ಗಡಿಯನ್ನು) ನಾವಿಂದು ದಾಟಿಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಗ ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ವಿಜಯ. ಹಳಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ವಿಲೀನ ಭಾಗ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ. ಒಡೆಯ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕಲು. ಕೂಲಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರಖಾನೆದಾರ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡೇತರ ಭಾಷಿಕ ಕರ್ನಾಟಕಸ್ಥ-ಎಂಬೀ ದ್ವೈತಸಂಪ್ರದಾಯ ವಿಘಟಿತವಾದ ಹೊರತೂ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕಿಂದು ಸೀಮೋಲ್ಲಂಘನವಿಲ್ಲ, ನಿಜವಾದ ಜೀವನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ, ಪ್ರಗತಿಯಿಲ್ಲ, ಪುಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲ, ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ, ಶೀಲವಿಲ್ಲ, ಗೌರವವಿಲ್ಲ, ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಕೋಚ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವ ವಿಜಯದಶಮಿಗಿದು ಕಾಲವಲ್ಲದೆ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗೆ ಕಾಲವಲ್ಲ; ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತರಣಕ್ಕಿಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ವಿಜಯನಗರದ ವಿಜಯವು ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗುವುದು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವೇ ಅಲ್ಲವೇ?

೧೨. ಸಂಸ್ಕೃತರೋ ದುಷ್ಕೃತರೋ ?

'ಹೂವಿನ ಆಸೆ' ಶ್ರೀ ಎಂ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕ. ಅಲ್ಲಿ ಬಾಲವಿಧವೆ ಸೀತೆಯ ಹೂವಿನ ಆಸೆಯೇ ಪ್ರಧಾನ. ಸೀತೆಯ ತಂದೆ ಪೂರ್ವಾಚಾರಪ್ರಿಯ;

ತಪಸ ಸೋದರಳಿಯ ಸುಬ್ಬು ವಿದ್ಯಾವಂತ. ಸುಬ್ಬುವಿನ ಗೆಳೆಯ ನಾಣು ಸುಧಾರಕ. ಸುಧಾರಕನ ತಾಯಿಯಾದ ಸರಸಕ್ಕ ಪೂರ್ವಾಚಾರದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭ. ಈ ಆರು ಪಾತ್ರಗಳಿಂದ ನಾಟಕದ ಮೇಳ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುವುದು ಸುಬ್ಬು–ಸೀತೆಯರ ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ. ಬಾಲ ವಿಧವೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ಕಳಕಳಿ ತೋರುವ ಪದ್ಯಗಳೂ, ನಾಟಕಗಳೂ, ಕತೆಗಳೂ, ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ ಇಂದು ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಸಿಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಬಾಲ ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಹಾಗು ಸಮಾಜದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶೀಲ ಹಾನಿಗಾಗೀಗ ಎಡೆಗೊಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಳಕಳಿದೋರುವ ನಾಟಕ. ಬಾಲವಿಧವೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇನೋ ಅತ್ತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಮದುವೆ ಇನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರೂಢಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂದೇಶ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮುಟ್ಟಲು ಇನ್ನೂ ಕೆಲಕಾಲ ಬೇಕೋ ಏನೋ ಅಂಥ ಪರಂಪರಾಂಧ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ! ಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕರು ಅಜ್ಜಿಯ, ಅಜ್ಜನ ಅಂಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ–ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆ ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭ ಒದಗಿದಾಗ–ಅದರಲ್ಲೂ ಆಚಾರ ನಿಯಮದಲ್ಲಿ! ಶಿಕ್ಷಣದ ಸೋಲಿಗದು ನಿದರ್ಶನ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಗಳು ಅವಳಿ ಜವಳಿಗಳಲ್ಲವೇ? ಅದರ ಸೋಲು ಇದರ ಸೋಲೂ ಹೌದು. ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸದ, ಮಾನವತೆಯ ಕಳಕಳಿಯ ನೀತಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕಿಳಿಸುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸದ ಸಾಹಿತ್ಯ–ಶಿಕ್ಷಣಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯ ಬರಡು ಮೊಲೆಗಳೇ ಸರಿ! ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅಂಥ ಮಟ್ಟದ, ಶಕ್ತಿಯ ಕೃತಿ–ಪದ್ಧತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಲೊಲ್ಲದ ಹೃದಯ–ಬುದ್ಧಿಗಳುಳ್ಳ ಶರೀರಗಳು ಕೇವಲ ಪಾಷಾಣ ಫಲಕಗಳಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯರೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು!

೧೩. ಪೌರಧರ್ಮವೋ ಪ್ರಾಣಿಧರ್ಮವೋ?

ಶ್ರೀ ಎನ್ಕೆ ಕುಲಕರ್ಣಿಗಳು ಬರೆದ 'ನೆರೆಹೊರೆ' ಎಂಬ ನಾಟಕದ ಸರಸ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪೌರಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯಲಾಗಿದೆ.

'ಒಂದು ಚಾಳಿನೊಳಗ ಶಾಂತತಾದಿಂದ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬರೋದಿಲ್ಲಾ, ಇವರೇನೋ ವಿಶ್ವಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನಾ ಮಾಡುವವರಂತ' ಎಂಬ ೧ನೇಯ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥನ ಉದ್ಗಾರ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗಿಂದು ಸತ್ಯ. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಸದ್ಗೃಹಿಣಿಯರೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ ಕಾಯದೆಬದ್ಧ ವಾದ–ಪ್ರತಿವಾದಗಳು ಒಣ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅನುದಾರ–ಅನ್ಯಾಯ–ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಬ 'ಸುಶಿಕ್ಷಿತತೆ'ಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಾಗಿವೆ.

೧ನೇಯ ಗೃಹಸ್ಥ– 'ಬರ್ರಿ, ನಿಮ್ಮದೂ ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಿ ಇರ್ಲಿ ಇಕಾ ಈ ಇಲಿ ಸತ್ತು ಬಿದ್ರ. ಇದು ನಮ್ಮದಲ್ರೆಪಾ ಅಂತ ಹೇಳಿದಿವಿ!

೨ನೇಯ ಗೃಹಸ್ಥ– 'ಹೂಂ! ನಿಮ್ಮ ಮನಿ ಇಲಿಗೆಲ್ಲಾ ಮುದ್ರಿ ಒತ್ತೀರೇನು ನಿಮ್ಮದೇ

ಅಂತ ಗೊತ್ತ ಹಿಡೀಲಿಕ್ಕೆ?

ಈ ಸಂವಾದದ ವಿಸಂವಾದವೇ ಸಾಕು. ಸಭ್ಯ ನೆರೆಹೊರೆತನದ ಸುಗುಣ ಅವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ! ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಪೌರನೀತಿಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನರಿತು ಆಚರಿಸುವವರು ವಿರಳ. 'ಹತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಜಿದ್ದು ಸತ್ತಳು' ಎಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯವೆನಿಸಿದ ಒಂದು ಕಾರ್ಯ ಯಾರದ್ದೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದು ದೂರ ಉಳಿಯುವ ಅಭ್ಯಾಸ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂದ ಅಸಾಮಾಜಿಕತೆಯ ಒಂದು ಕ್ಷುದ್ರ ಮುಖ. ದೇವರಿಗೆ ಕ್ಷೀರಾಭಿಷೇಕವಾಗಬೇಕು; ಎಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಒಂದೊಂದು ತಂಬಿಗೆ ಹಾಲನ್ನು ತಂದು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕೊಳಗದಲ್ಲಿ ಸುರಿಯಿರಿ ಎಂದು ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದಾಗ, ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ 'ಎಲ್ಲರೂ ಹಾಲು ಸುರಿಯುತ್ತಾರೆ!' ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನದೊಂದು ತಂಬಿಗೆ ನೀರು ಸೇರಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಎಂದುಕೊಂಡು ನಸುಗಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ (ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲು) ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗಿ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಳಗದಲ್ಲಿ ನೀರು ಸುರಿದು ಬಂದರು. ಅನಂತರ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರಿ ನೀರು ತುಂಬಿತ್ತು! ಈ ಕಥೆ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯರನೇಕರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ 'ಬುದ್ಧಿವಂತಿ'ಕೆಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ನಗರಗಳು ಹೊಲಸಿನ ಹೊಂಡಗಳಿಂದ ಹಲವೆಡೆ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ! ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಹಕಾರಿ ಜೀವನ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಪರಮಶತ್ರುವಾದ ಮನಃಪ್ರವೃತ್ತಿ ಉಕ್ತನಾಟಕ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಪಾತ್ರಗಳದು. ಜಗುಲಿಗೆ ಹಾರದೆ ಗಗನಕ್ಕೆ ಹಾರಲಾದೀತೆ? ಮನೆಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದವ ಮಹಾರಾಜ್ಯವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸಿಯಾನೇ? ಊರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಕೊಳ್ಳಲಾರದವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬಲ್ಲರೇ? ಒಂದೊಂದು ಚುನಾವಣೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳತ್ತ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೊಡನೆ ನೋಡಿದರೆ ಏನು ಕಂಡೀತು? ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ನಗರಪಾಲಿಕೆಯ (ಸಭೆಯ) ಸದಸ್ಯನ ಮೋರೆಯನ್ನು ನಿರುಕಿಸಿದರೆ ಯಾವ ಉತ್ತರ ದೊರಕೀತು? ಭಾರತ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕಗಳ ಕೆಲಗಣ್ಯ ನಗರ-ಪಟ್ಟಣಗಳ ಉದ್ದಗಲ ಸಂಚರಿಸಿದರೆ, ನಾವು ಬಹುಶ: "ದೇವರೇ ಗತಿ ಎಂಡ್ ಕಂಪನಿ"ಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ನಿಂತ ನಟರತ್ನರೇನೋ! ಎಂದು ಸಂಶಯಬರಲಾರದೇ? ಮೇಲಿನ ನಾಟಕ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಹಾಗೂ ಓದುಗರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. The city is an epitome of the social world –ನಗರವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಒಂದು ಸಾರಸಂಗ್ರಹದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು. ಎದುರಿನ ನಾಲ್ಕಾರು ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳು ಥಳಥಳಿಸಿದರೆ ಸಾಕೆ? ಅಡ್ಡಗಲ್ಲಿಗಳತ್ತ ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿಸಿದರೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ತೆರೆ ಚರಂಡಿಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಾವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ, ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷತೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಚಿಂತನೆ ಎಷ್ಟು ಮಂದವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ! ಎಂಬುದು ಹೊಳೆಯದಿರದು.

೧೪. ಧರ್ಮಯೋಧನೋ ಅಧರ್ಮಯೋಧನೋ?

ಪಾಸ್ತಿಯವರ 'ಶಿವಛತ್ರಪತಿ' ಯಾದರೂ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜನ ಮಾತೃಭಕ್ತಿ, ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ, ಸಾಹಸ, ಕೌಶಲ, ಧೈರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಹೃದಯಹಾರಿಯಾದ ಸುಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗೌರವವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ಚಾಣಕ್ಯ-ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರ ಜೋಡಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಅದಕ್ಕೂ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುಂದರ ತರವೆನಿಸುವ ಜೋಡಿ ರಾಮದಾಸ-ಶಿವಾಜಿಗಳದು. ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಾ ವಿಧದ ತ್ಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಔದಾರ್ಯದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ ತೇಜಃಪುಂಜ ಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಶಿವಾಜಿ-ಸುಭಾಷಚಂದ್ರ ಬೋಸರಂಥ ಮಹಾಸತ್ವರ ನೆನಹು ಸದಾ ಜಾಗೃತವಾಗಿರುವುದವಶ್ಯ.

ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ಪರಂಪರೆ ಹಿಂದುಯುಗದ ಪೃಥ್ವೀರಾಜ-ಜಯಚಂದರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಾಪ್ತಿ ಹೊಂದಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಘಜನಿ-ಘೋರಿಗಳ ಪ್ರವೇಶವು ಧರ್ಮಯುದ್ಧವನ್ನು ಅವ್ಯವಹಾರ್ಯದಶೆಗಿಳಿಸಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮಹಾಮದಿಯುಗವೂ ಅಧರ್ಮಯುದ್ಧ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೇ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದವು. ಅದರಲ್ಲೂ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನ ಆಳಿಕೆ ಅಂಥ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ನೀತಿಯ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರದ ತುತ್ತತುದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿತು. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಗಾದೆಯಿದು:

'ಅಲ್ಲಾವದೀನ' ನೃಪತೌ ನಸಂಧಿರ್ನಚ ವಿಗ್ರಹ: ಅಂದು ಅಂತಾರಾಜ್ಯಕೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ 'ವಾರಾಂಗನೇವ ನೃಪನೀತಿರನೇಕರೂಪಾ' ಎಂಬ ತತ್ವ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಇಂದಿಗೂ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿರುವುದು ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧ ರಾಜನೀತಿಯು 'ರಾಜತಂತ್ರ'ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳಿದರಿಗೆ ಒಳಿತನ್ನೂ ಕೇಡಿಗರಿಗೆ ಕೇಡನ್ನೂ ಮಾಡುವ ರಾಜಸ ನ್ಯಾಯವೊಂದೇ ವ್ಯವಹಾರ್ಯವಾದ ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲವೇ? ಈ ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರ ವಿವೇಕವನ್ನಾಧರಿಸಿದ, ಕಂಟಕವನುತ್ತರಿಸುವುದು ಕಂಟಕದೆ ಅಥವಾ ಮಾಯೆಯನು ಮಾಯೋಪಯೋಗದಲಿ ಪರಿಹರಿಸುವುದು ಎಂಬ ಧೋರಣದ ರಾಜ್ಯಧರ್ಮವೇ ಈಗಲೂ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲವೇ? ಈ ನೀತಿವೃಕ್ಷದ ಪರಿಪಕ್ವ ಫಲವೆನಿಸಿದ ಶಿವಾಜಿ ಭಾರತದ ಸಹಜ ಧರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪುನರುತ್ಥಾನವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿದ ಉದಾಹರಣೆ ಆಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯ ತರುಣ ಸಂತತಿಗೆ ಅತ್ಯುಜ್ವಲ, ಅತ್ಯಾನಂದಕರ ಎನ್ನಿಸದಿರದು.

'ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ದಡ್ಡರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತೊಂದರೆಯೆಂಬದು ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸನಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. 'ಭಯವೂ ನಾನು ಸಹೋದರರು ಆದರೆ ನಾನು ಹಿರಿಯ, ಅದು ಕಿರಿಯ, - ಎಂದು ಸಾರಿದ ಧೀರರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಅತಿ ವಿರಳರು. ಔರಂಗಜೇಬನ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನೊಪ್ಪಿ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿ, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಶಿವಾಜಿ-ತಂತ್ರ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವಂಥದು. ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೂ ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರಿಗೂ ಇದ್ದ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸ

ಹೇಗಿತ್ತು ನೋಡಿ:

ಶಿವಾಜಿ : ಬಾದಷಹ ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಒಂದು ದಿನ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆಂತ ರಾಮಸಿಂಹರಾಜರು ಹೇಳಿದರಲ್ಲಾ. ಅವರು ಬಂದಾಗ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೇಳುವುದು. ಒಪ್ಪಿದರೆ ಸರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹೊರಗೆ ಹೊರಡಬೇಕು.

ಪಿಂಗಳೆ : ಹೇಳದೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದಾದರೆ ರಾಮಸಿಂಹರಾಜರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದರು.

ಶಿವಾಜಿ : ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಈಗ ಸಾಧ್ಯ..

ಪಿಂಗಳೆ : ಹೌದು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ಅವರು ಮೋಸಮಾಡಿದರೂ ನಾವು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗಿರಬೇಕು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶಿವಾಜಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನು 'ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲ ಮಂಡನಾಯಮಾನ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನಿದೇವಿ ಜಗದ್ಧಾತ್ರಿ ಶ್ರೀ ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿ ಶ್ರೀ ಮದಂಬಾಭವಾನೀಕೃಪಾಪರಿಪೋಷಿತ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜಶ್ರೀ ಶಿವಾಜಿ ಭೋಸಸ್ಲೆ ಮಹಾರಾಜ'ನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ರಾಮದಾಸರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಾನೆ; ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಲಹುತ್ತಾನೆ.

ಶಿವಾಜಿಯ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಪೌರುಷ ತಾರುಣ್ಯ ಹೀನವಾಗಿರುವ ಇಂದಿನ ಜನತಾಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಕಾಯಕಲ್ಪ ಮಾಡಿಸಬಲ್ಲದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾಹಸಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರವೀರರ ಚರಿತಾಮೃತ ಯಾವಾಗಲೂ ತಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ ವೇದ. ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸಿಗೆ ಉಪನಿಷತ್ತು, ವಾರ್ಧಕ್ಯಕ್ಕೆ ಪುರಾಣ. ಶಿವಾಜಿಯ ದೈವಭಕ್ತಿ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೇರಣೆಯು ದೇವರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ! ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ಧರ್ಮನೀತಿಯಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ ಅತ್ಯುದಾತ್ತ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆಂದು ಕಾರ್ಯಪರರಾದ ಅತ್ಯುತ್ತಮರಿಗಾಗಿ ಸಮಾಜ ಸರ್ವ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಸದಾ ಒದಗಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದಲೇ ಶಿವಾಜಿ ನಿತ್ಯನಿರ್ಭೀತನಾಗಿ ದುಡಿದ; ಅಪಾಯಗಳಿಗೇ ಅಪಾಯ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ. Ideals are stirrings of mighty impulses against the walls of clay– ಧ್ಯೇಯಗಳೆಂದರೆ ಮಣ್ಣುಗೋಡೆಯನ್ನು ಮೊಗಚಿ ಒಗೆಯಲೆದ್ದ ಮಹಾಪ್ರಚೋದನೆಗಳ ಕ್ಷೋಭೆಗಳು! ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಗಳ ಸಾಧನಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಆಕರಗಳೆಂದರೆ ಧ್ಯೇಯಗಳೇ! ಧ್ಯೇಯವಿಲ್ಲದ ಬಾಳೇ ಕುರುಡು, ಕತ್ತಲು, ಕೊಳಕು! ಶಿವಾಜಿಯ ಜೀವನ ತೋರಿಸುವುದೀ ಸತ್ಯವನ್ನು!

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದರೂ ನಮ್ಮ ಮೂವತ್ತು ಮೂರುಕೋಟಿ ಏಕೆ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆನಂದಿತವಾಗಿಲ್ಲ, ಉತ್ಸಾಹಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ? 'ಸಪ್ಪೆ ಬಾಳುವೆಗಿಂತ ಉಪ್ಪುನೀರೂಲೇಸು' ಎಂಬದನಿಯನ್ನೇಕೆ ಹಲವು ಕಡೆ ನಾವಿಂದು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ? 'ನೀನು ಹೊಡೆದ ಹಾಗೆ ಮಾಡು–ನಾನು ಅತ್ತ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂಬಂತಹ ಕೃತಕ ನಾಟ್ಯ

ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲೇಕೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ? ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉತ್ಸವಗಳು ಜನರನ್ನೇಕೆ ನ್ಯಾಯವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗಿರುವುದು ಒಂದೇ ಒಂದು ಉತ್ತರ. ನಮ್ಮ ಜನತೆಗಿನ್ನೂ ಧ್ಯೇಯದರ್ಶನವಾಗಿಲ್ಲ! ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಕಾರವಷ್ಟೇ ಆಗಿದೆಯಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಪವಿತ್ರ ಧ್ಯೇಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಿಲ್ಲ: ಸತ್ಯದ, ನ್ಯಾಯದ, ಸಾಹಸದ, ಧರ್ಮದ, ಜ್ಞಾನದ ವೀರಾವೇಶದ ಅಭಿರುಚಿ ಬೆಳೆದಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಗುರುತ್ವ, ಟಾಗೋರರ ಮಂತ್ರ ಈ ಅಗಲದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಲದಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಧ್ಯೇಯಪ್ರಚಾರವು ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯದೇ ಮಂತ್ರ ಹೇಳುವ ಹಾರುವನ ಹಗರಣವಾಯಿತು ಜಾಗದ , ಭೋಗದ, ಅಕ್ಕರದ ಗೊಟ್ಟಿಯ. ಗೇಯದ ಅಲಂಕಿನ ಘಂಟಿನ ದನಿ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೇ–

'ಏಸೊಂದು ಸೆಣಸ್ಯಾಟ, ಕಾಸಿನ ಕುಣಿಸ್ಯಾಟ
ಸಾಕಾತು ಎಣಿಸ್ಯಾಟ!'

ಎಂಬ ರಗಳೆಯ ಗೊಣಗುದನಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಯೂ ಕಿವಿಗೆದುರಾಗುತ್ತಿದೆ ಆಗೀಗ. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಶಯ, ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಭಯ, ರೈತರಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ–ಅಂತೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದು ವಿಧದ ಗಡಿಬಿಡಿ, ಗೊಂದಲ, ದಿಕ್ಕುಗೇಡು! ಏಕೆ? ಈ ಅರಕ್ಷಿತತೆಯ, ಅಸಂತುಷ್ಟಿಯ, ಅವ್ಯಾಪಾರದ ಬೀಜವಿರುವುದು ಧ್ಯೇಯಾಭಾವದಲ್ಲಿ.

ದೇವರಿಲ್ಲದ ಗುಡಿಯ
ಹಾಳು ಬಿದ್ದಂಗಡಿಯು
ಭಾವವಿಲ್ಲದ ಭಕುತಿ ಕುಹಕ ಯುಕುತಿ'

ಎಂಬ ಕನಕ ನೀತಿಯಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಹೃದಯ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದರೂಪದ ಕಲ್ಲಿನ ಧ್ಯೇಯಮೂರ್ತಿಯಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿದೊಡನೆಯೇ ಭಾರತದ ಜೀವನ ನವಚೇತನೆಯಿಂದ ಜಗಿದೇಳುವುದು. ಆಬಗ್ಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವೀರಚರಿತಧ್ಯಾನ ಅವಶ್ಯಕ.

೧೫. ದಾಸಿಯೋ ಗಂಡಸೋ?

ಶ್ರೀ ರಂಗರ 'ಮುಕ್ಕಣ್ಣ ವಿರಾಟ ಪುರುಷ' ದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವೆಂಬ ಮೂರನೇಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ತಾಳಿ ಮಾನವನು ಶಿವದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕರೆಯಿದೆ. ಅವರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ :

"ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರದೊಂದು ಬೇರೆ ಜಾತಿಯೇ ಆದಂತಾಗಿದೆ; ಅವರ ಅಧಿಕಾರ ಬೇರೆ, ಅವರ ಬುದ್ಧಿ ಬೇರೆ, ಅವರ ಕೆಲಸ ಬೇರೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಜಾತಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಗಂಡಸಿಗಿಂತ ಹೆಂಗಸು ಕಡಿಮೆಯೋಗ್ಯತೆಯುವಳೆಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ಬಲವಾದ ಕಾರಣ. . . . ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಮೊನ್ನಿನವರೆಗೆ ಗಂಡಸ-ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ಕೀಳು-ಮೇಲು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವಿದ್ದಿತು. . . . ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮತಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ; ಮತಾಧಿಕಾರವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದ ಆಂಗ್ಲ

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಮದುವೆಯ ಮರು ದಿವಸ ಪರಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾಯಿದೆ ಕಾನೂನುಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿದೆ; ಅಮೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರ ವೇಷ–ಭಾಷಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವುದೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ರೂಢಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ.

"ಇನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ 'ನಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮರ್ಹತಿ ಎಂಬುದೇ ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂದ ಸೂತ್ರ....... ಹೀಗೆ ಅಜ್ಞ ಮತ್ತು ಪರಚ್ಛಂದಾನುವರ್ತಿನಿ ಸ್ತ್ರೀ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಳು...... . ತಮ್ಮ ಮೂರನೇಯ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಸ್ತ್ರೀಗಾದರೂ ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಸಾಹಸಗಳಿರುವವೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆಯೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. . . .ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಲಾವತಿಯು ಹೇಳುವಂತೆ ಪುರುಷನ ದಾಸಿಯಾಗದ ಹೊರತು ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಕ್ಕೆ ಮಾನವೇ ಇಲ್ಲ. ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷಣ–ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಗಂಡಸಿನ ಮನಸ್ಸು ಬೆಳೆದಿದೆ. ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಆದರೆ ಹೆಂಗಸು ಮಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂತೆ ಹಿಂದುಳಿದ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದಾಳೆ. . . .

"ನಿರವಧಿದಾಸ್ಯದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಮರೆತಿದ್ದಾಳೆ! ಪುರುಷರಂತೆ ತನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣ ಪುರುಷರಂತೆ ತನ್ನ ನಡೆನುಡಿ, ಪುರುಷರಂತೆ ತನ್ನ ಒಪ್ಪು–ತಪ್ಪು, ಪುರುಷನಷ್ಟು ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಷ್ಟಾದರೆ ಇವಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ. ತನಗೆ ಸರಿಯೆನಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಣ, ತನಗೆ ಒಪ್ಪಾದ ನಡೆನುಡಿ, ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಯೋಗ್ಯತೆ ಈ ತರದ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರವೇ–ಪಾಪ!– ಅವಳಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ."

೧. ಕೀಳು ಮೇಲುಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಇದ್ದದ್ದು ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ನಡುವೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಪುರುಷ ವರ್ಗಗಳ ನಡುವೆಯೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಮೇಲೆ ಉದ್ಧರಿಸಿದ ಮುನ್ನುಡಿಯೇ ನಾಟಕದ ಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ದೋಷದ ಪರಿಹಾರವನ್ನೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ:

"ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವೆಂದರೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸೂತ್ರ. 'ಲೋಕದ ಡೊಂಕ ನೀವೇಕೆ ತಿದ್ದುವಿರಿ? ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ತನುವ ಸಂತೈಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಮನವ ಸಂತೈಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ನೆರೆಮನೆಯವರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅಳುವರ ಮೆಚ್ಚ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವ; ಪರೋಪಕಾರದ ಸೋಗನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು; ಪರಮಾರ್ಥದ ಸೋಗನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗಾಡುವ, ಬಡವರಿಗೆ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ತರಲು ಬಳಲುವ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಹೋರಾಡುವೆ ಎಂಬ ಬೆಟ್ಟದಂತಹ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಬಲಿ ಬೀಳಕೂಡದು." ಪುರುಷವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ಉಕ್ತಭಾವ ಹೋಗಲು ಕೀಳ್ತನ ಬೇಡವೆನಿಸಿದ ವರ್ಗವು ಯೋಗ್ಯತಾ ಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ಮೇಲ್ತನದ ವರ್ಗವಿಂದಿಗೂ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲೂ ಮೇಲ್ತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಮಾರ್ಗ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಜಯಪ್ರದವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ದೇಶ ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಪುರುಷವರ್ಗಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಇರುವ ಹಾಗೆ–

ಇರುವಷ್ಟೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯಿಂದ ಇರಬಲ್ಲವರಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಇಂಥ ಮಾದರಿಯದೇ ಇರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅವರೇ ಹೇಳುವಂತಾಗಬೇಕಲ್ಲದೆ. ಪುರುಷ ಅದನ್ನು ಹೇಳಹೋದರೆ ಶ್ರೀರಂಗರ ಹಾಗೇ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಆಕ್ಷೇಪವೆತ್ತಿಯಾನು. ಅವಳು ಗಂಡಸಿನ ನಕಲಾಗಬಾರದು ದಾಸಿಯಾಗಬಾರದು, ಅವಳು ಅವಳತನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ಶ್ರೀರಂಗರಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಗಂಡಸರೂ ಆಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶ. ನವಭಾರತೀಯ ರಮಣಿಯರು ಈ ಸ್ತ್ರೀತ್ವ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಸುಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ. ಸಮನ್ವಿತವಾಗಿ, ಸತ್ವವಾಗಿ ಮೊದಲು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ!

೨. "ನಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮರ್ಹತಿ" ಸ್ತ್ರೀಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಹಳಲ್ಲ–ಅಂದರೆ ಯಾವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತಿನ ತುಂಡು ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. . . . . . ಹಿಂದಣ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ವೀ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬರ್ಥ ಮಾಡಿ ಮುಂದಣ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಅದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕೇ ವಿನಾ ಪೂರ್ವಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಏಕದೇಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದೂ ಪರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಾರದು. 'ರಕ್ಷತಿ' ಎಂದು ರಕ್ಷಣಾರ್ಥದ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಇದೇ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. . . . . ಈ ವಚನಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೂ ಸಮಷ್ಟಿಯಾಗಿಯೂ ರಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯು ದೂಷಿತಳಾಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನೇ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿವೆ; ಸ್ತ್ರೀಯ ಸರ್ವಸ್ವಾಪಹಾರದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲ.

: "ಆರ್ಯಧರ್ಮ" ಪುಟ ೧೯೮–೧೨೦

ಗ್ರಂಥಕರ್ತ : ಸಿ. ಎಸ್. ಶಾಸ್ತ್ರಿ

ಮೇಲಿನ ಉಪನ್ಯಾಸದ ಮಥಿತಾರ್ಥರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತನ್ನನ್ನು ತಾನರಿಯಲು ಮೊದಲು ಹೆಣಗಬೇಕು; ಹೆರವರು ಬರೆದಿಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ತಲೆ ತುರಿಸಕೂಡದು; ತನ್ನ ನಡೆನುಡಿಗಳಿಂದಲೇ ತಾನು ಐಮುಕಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು: ತನಗೆ ಸುಖಬೇಕು. ತಾನು ಸುಖದಿಂದ ಬಾಳಬೇಕು; ತನಗೆ ಸುಖ ದೊರಕುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು–ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅನಂತರ 'ತನ್ನ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಾನು ಎರಡನೆಯವರ ಸುಖದುಃಖವನ್ನು ನೋಡುವ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಸಾರಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾತು ಎಲ್ಲ ಜಾತಿ–ಲಿಂಗ–ವರ್ಣ–ವಿದ್ಯೆಯವರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತಿರುಳನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. "ಆತ್ಮ ನಸ್ತು ಕಾಮಾಯ ಸರ್ವಂ ಪ್ರಿಯಂ ಭವತಿ" ಎಂದ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಮುನಿಯ ಮಾತಿಗಿದೇ ಅರ್ಥ. ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಅರಿತಾರು. ತಮ್ಮ ಹಿತ (ಚಿರಸುಖ. ಸ್ಥಿರ ಸಮಾಧಾನ. ಸತತ ಮನಸ್ಸಮತೋಲ) ಯಾವುದು? ಹೇಗೆ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಬಲ್ಲವರು ವಿರಳ. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸುಖವೇ

ಪ್ರಿಯ; ಕಾಲಾಂತರ ಸ್ಥಾಯಿಯಾದ ಸುಖವೇ ಹಿತ. ಮೊದಲನೆಯದೇ ಪ್ರೇಯಸ್ಸು; ಎರಡನೆಯದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು. ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಜ್ಞಾನವೇ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಜ್ಞಾನ. ಅದನ್ನರಿಯದ ಸ್ವಾರ್ಥಿಕೇವಲ ಪರಾರ್ಥಹಾರಕ.

ನಾಟಕವು ಕವಿ–ಕಲಾವತಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಕಾಂತ–ರತ್ನಮ್ಮ ಎಂಬಿಬ್ಬರ ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ–ಸ್ತ್ರೀಯರಿಬ್ಬರೂ ಸ್ವತಂತ್ರರೂ ಸ್ವವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳ ಬಲ್ಲವರೂ ಅಲ್ಲದೆ ಏಕಜೀವ–ದೇಹದ್ವಯನ್ಯಾಯದಿಂದ ಬಾಳಬಲ್ಲ ದಂಪತಿಗಳೂ ಆದಾರೆಂದು ಧ್ವನಿಯುಳ್ಳ ಸುಧಾರಣಾ ನಾಂದಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ರಾಮರಾಯ ಧನಿಕ ಜಮೀನುದಾರ ಚಂದ್ರಕಾಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದಶೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಗ. ರಾಮರಾಯರಲ್ಲಿ ನರ್ತನ–ಗಾಯನ ಕಲಿಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಕವಿ. ಕಲಾವತಿಯು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡು–ಕುಣಿಯುವ ವೇಶ್ಯೆ. ಧರಮಪ್ಪನ ಮಗಳು ರತ್ನಮ್ಮ ಈ ನಾಟಕದ ಒಂದನೆಯ ವಿವಾಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ–ವೇಶ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ; ಎರಡನೆಯದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ–ಒಕ್ಕಲಿಗರಲ್ಲಿ. ಅರ್ಥಾತ ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ನಾಟಕವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ ಎಂದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಇದು ಜಾತ್ಯತೀತ ಭಾರತದ ಅಜೀರ್ಣರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಧ್ಯೇಯ– ಅಥವಾ ಅನೇಕರ ಗಂಟಲಲ್ಲೇ ಇನ್ನೂ ಇಳಿಯದಂತಿರುವ ಮಾತು:!

ವಿವಾಹ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಾಗುವ ಮೊದಲು ಊಟೋಪಚಾರಗಳು ಆರಂಭವಾಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಯವರಲ್ಲಿರುವ ನೈರ್ಮಲ್ಯಶೀಲದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರಲು ಯತ್ನಿಸುವುದಗತ್ಯ. ಶುಚಿಯೇ ರುಚಿಯ ಆಧಾರ. ಗೃಹವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶುಚಿತ್ವದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನಿಯಮಗಳು ಮೊದಲು ರೂಢಿಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧರ್ಮೀಯರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತಾಚಾರವನ್ನು ಬಿಡಲು ಧೈರ್ಯ ಮಾಡುವುದು ಮೂಲಭೂತವಾದುದು. ಮತ ಪ್ರಭಾವವಿರುವವರೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ–ರಾಜಕೀಯ ಐಕ್ಯವೆಂಬುದು ಕನಸಿನ ಮಂಡಿಗೆ. ಈಗ ರಕ್ತ ಬಿಸಿಯಿದ್ದಾಗ, ಧನ–ಮಾನ–ಅಧಿಕಾರಗಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಇರುವಾಗ, ನಾವು ಸಾಹಿತ್ಯ–ಉಪನ್ಯಾಸ–ಹರಟೆ–ಚರ್ಚೆಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವಧರ್ಮದ ಉದಾರಧೋರಣೆಯನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಹಾಡುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ೪೦ನ್ನು ದಾಟುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಅನೇಕ ಆವೇಶವೀರರು 'ಹಳೆಯ ಗಂಡನ ಪಾದವೇ ಗತಿ' ಎಂಬ ಗಾದೆಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳಿ ಗಾಳ ಹಾಕದಿರುವವರು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿರಳ. ಅದರಿಂದ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳೂ ಅವುಗಳ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಕಾಣಸಿಗುವಾಗ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಕಾಣಸಿಕ್ಕಾಗ ಉಪದೇಶ–ಆಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಹೇರಳವಾಗಿ ತೋರಿದಾಗ ಸಾಮಾಜಿಕರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಸತ್ಪರಿಣಾಮ ಕಾಸಿನಷ್ಟಾದರೂ ಆಗುವುದು ಅಸಂಭವ. ಈ ಆಚಾರ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಪರಮಾದರ್ಶ ಸಿಗುವುದು ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಎಚ್. ಕೆ. ರಂಗನಾಥರ "ರಕ್ಷಿತಾ" ಎಂಬ ನಾಟಕದ ಭಾಗವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸೋಣ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಶೋಕ ಬುದ್ಧನಲ್ಲ ; ಆದರ್ಶ ಆಚಾರಶೀಲನಲ್ಲ. ವ್ಯಾಮೋಹಬದ್ಧನಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಸಾರಿ

ಅಶೋಕ. ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ಅಶೋಕ!

ತಾನು ತನ್ನದು ತನ್ನ ಸೂನು ಸತಿಯರೆಂಬ ಹೀನಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ಅಶೋಕ, ಅನ್ವರ್ಥಕನಾಮನಾದ ಅಶೋಕ–ಇಂದಿನ ಶೋಕಹತ ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠುರ್ಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರ ಕುನಾಲನನ್ನು ದಮಿಸುವ, ದಂಡಿಸುವ ನಿರ್ಲಜ್ಜ ಅಶೋಕ. ಅಲ್ಲದೆ ಗಂಡು ಜಾತಿಯ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಹೊರಟಂತಿರುವ ವಿಷಕನ್ಯೆ ರಕ್ಷತೆ ಅವನ ಸೌಂದರ್ಯ ಪಿಪಾಸೆಯನ್ನು ತೀರಿಸುವ ಕಿರಿಯರಾಣಿ. ಧನ–ದೌಲತ್ತು ಐಷಾರಾಮಗಳು ಯಾರ ಕಣ್ಣನ್ನೂ ಕತ್ತಲಿಸುವುವು. ಆದರೆ ಭಾರತದ ಉಷ್ಣಹವಾಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಶರೀರ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ದೇಶದವರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದ ಸುಖದ ಅಮಲೇ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ ಮದಕವಿಯಲು, ಇದನ್ನರಿತೇ ಬುದ್ಧನು–

'ಆಶಾಹಿ ಪರಮಂ ದುಃಖಂ ನಿರಾಶಾ ಪರಮಂಸುಖಂ' ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಿದನು. ಈ ನಿರಾಶಾವಾದದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ವತ್ಪತ್ನರನೇಕರೂ ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲನೇಕರು ನಿರಾಶಾವಾದಿ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಾಚಿಕೆಗೇಡು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಬುದ್ಧನೂ, ಔಪನಿಷದಿಕ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಗೀತೆಯೂ ಅನಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು, ಅಸಂಗವನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಬೋಧಿಸಿದ್ದು ಹಾಗೂ ದಾಸರೂ ಶಿವಶರಣರೂ ಐಹಿಕ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಚುರ ಮಾಡಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಸಾಮೂಹಿಕ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಶೋಷಿಸಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧ. ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಭಾರತವು ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪದೇ ಪದೇ ಪರದೇಶಿಯರ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಆಳಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂದುದು ಜನತೆಯ ನಿರಾಶಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲ್ಲ–ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಛಪ್ಪನ್ನೈವತ್ತಾರು 'ಸಮ್ರಾಟರು' ಜನತೆಯನ್ನು ಶೋಷಿಸಿ ಐಷಾರಾಮದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪರಸ್ಪರ ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಅಂತಃಕಲಹದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದುದರಿಂದ. ಅವರಿಗೆ ಈ ವೈರಾಗ್ಯಬೋಧೆ ತಾಗದುದರಿಂದ, ತಟ್ಟದುದರಿಂದ; ಅವರಲ್ಲೇ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವ ಪರಿಸೀಮಿತವಾಗಿರುವ ಕಾಲಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಜನ ತಲೆಬಾಗಿ ಕುಳಿತುದರಿಂದ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೋದಿ ಆಶಾವಾದದ ಹೆಸರೆತ್ತಿ (ಅದೇ ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಗೀತೆಯ ಅಸಂಗನೀತಿಯನ್ನೂ ಹೊಗಳಿ!) ದೇಶೀಯ ಸತ್ವದ ಅತ್ಯಂತ ಅಮೂಲ್ಯಾಂಶವಾದ ಅಸಂಗಯೋಗವನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದು ಆತ್ಮ ಘಾತಕ. ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವಾರ್ಥವು ಮಾನವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸಹಜವೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಬಹುಬೇಗ ಅಸಾಮಾಜಿಕ ನಡತೆಗಿಳಿಯುವ ದೌರ್ಬಲ್ಯವು ಉಷ್ಣಹವಾಮಾನದ ಮಾನವರ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಷ್ಟಿತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಲೋಕಾಸಕ್ತಿ ನಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲೂ ಜನನಾಯಕರಲ್ಲೂ ಜನಸೇವಕರಲ್ಲೂ ಸತ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ನೆಲೆ ನಿಂತು ಅವರಿಂದ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಅತಿರೇಕ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ. ಈ ಸಮಾಜ ಹಿತಚಿಂತನದ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಪರಲೋಕ, ಪರೋಪಕಾರ,

ತ್ಯಾಗ, ಸೇವೆ, ಪುಣ್ಯಾರ್ಜನೆ, ದಾನ, ತಪ, ಯಜ್ಞ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಮುಂತಾದ ನಾನಾ ಆಚಾರಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪಾಶವ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಮುದ್ದೆಯಾಗುವುದನ್ನು ತಡೆದು, ಅವನನ್ನು 'ಯತಿ'ಯನ್ನಾಗಿ, ವ್ರತಿಯನ್ನಾಗಿ, ಸಂಯಮಿಯನ್ನಾಗಿ, ಶಾಂತನನ್ನಾಗಿ, ದಾಂತನನ್ನಾಗಿ, ಉಪರತನನ್ನಾಗಿ, ತಿತಿಕ್ಷುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಭಾರತದ ಧರ್ಮಪುರುಷ ಪುಂಗವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಶುದ್ಧರೂ ಬುದ್ಧರೂ ಆದ ಸಮಾಜ ಸೇವಕರೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಂಥವರು-ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು! ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸುಖಲೋಭವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ನಿಷ್ಕಾಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಧರ್ಮವೀರರೇ ನಮ್ಮ ನಿಜವಾದ ನಾಯಕರು! ಗಾಂಧಿಯವರು ಇಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ಸಮಾಜಸೇವೆ ಮಾಡಿದ ಸಾಧುಗಳು, ಸಂತರು, ದಾಸರು, ಶರಣರು! ಸರ್ವೋದಯದಲ್ಲಿ ಆನಂದಿಸುವ ಮನದ ಮೈತ್ರಿ, ಕರುಣೆ, ಮುದಿತ, ಉಪೇಕ್ಷೆಗಳೇ ಆದರ್ಶ ಭಾರತೀಯನ ಗುಣಗಳು. ಅವನೇ ಗೀತೋಕ್ತಯೋಗಿ 'ತಸ್ಮಾದ್ಯೋಗೀ ಭವಾರ್ಜುನ' ಎಂಬುದೇ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಮೋಚ್ಚ ಸಂದೇಶ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮ ನಾಯಕರಿಂದು ಗೊಣಗುತ್ತಾರೆ-

ಜನತೆಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ, ಜನಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ' ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಆದರೆ ಗಾಂಧಿಯವರನ್ನು 'ಮಹಾತ್ಮ' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದು ಜನತೆಯಲ್ಲದೆ ಭಾರತದ ವಿದ್ವದ್ರತ್ನರಲ್ಲ, ತಜ್ಞರಲ್ಲ, ಕಾಯದೆ ಪಂಡಿತರಲ್ಲ, ವಿನೋಬಾ ಭಾವೆಯವರೆದುರು ಬಾಗುವ ಜನರು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದರಲ್ಲ, ರಾಜ್ಯಧರ್ಮಪಂಡಿತರಲ್ಲ. ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವವನಿಗಿಂತ ಮಾಡಲು ಬರದ ಉಂಬಾತನೇ ಅಡಿಗೆಯ ರುಚಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಅರ್ಹನಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯದ ಜನರೇ 'ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಯಾರಿಗೆ ಜೀರ್ಣವಾಗಿದೆ, ರಕ್ತಗತವಾಗಿದೆ, ಯಾರಿಗೆ ಕೇವಲ ವಾಗ್ಭೂಷಣವಾಗಿದೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಶಕ್ತಿವಂತರು! ಅಂಥ ನಾಯಕರು ಹೇಳಿದರೆ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಜನ ಕೇಳಿತು-ಅಂಥಿಂಥ ನಾಯಕರ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅದು ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕುವುದಲ್ಲ! ಈ ಮಾತು ವೇದದ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ನಡೆದುಬಂದ ಸತ್ಯ!

ಶ್ರೀಧರರಂತೂ ಕುಮಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಗದ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹದಿಮೂರು ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳು ಈ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳೂ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ, ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಉಮೇದಿನಿಂದ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಅನುವಾದಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾವನಾ ಸಮನ್ವಯವು ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲೇ ಬರುವ ಕೃತಿ: ವಾಗ್ಮಿತೆಯ ಪಟ್ಟುಗಳೆಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿದೆ - ಓದುಗರ ಆಸಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊತ್ತು. ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಜನರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದೂ, ಇಂಥ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಮುನ್ನಡೆಯುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂದೂ, ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕೈದೀವಿಗೆಯಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಒದಗಬಲ್ಲವು ಎಂದೂ ಈ ಬರವಣಿಗೆ ನಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಇದೀಗ ಶ್ರೀಧರ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ತುಂಬುತ್ತಿರುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಆರ್. ವಿ. ಭಂಡಾರಿಯವರು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ಆರ್. ವಿ. ಯವರೂ, ಶ್ರೀಧರರೂ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕುಗಳು. ಆದರೆ ಜನಶಿಕ್ಷಣದ ಘನೋದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕೈಜೋಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳಕಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಡಿಯ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ಮುನ್ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.

- ಎಂ. ಜಿ. ಹೆಗಡೆ, ಕುಮಟಾ

ಬಂಡಾಯ ಪ್ರಕಾಶನ

ರೂ ೬೫/-